

Міністерство освіти і науки України

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

**ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ТЕРЦІАРНОЇ ЕДУКАЦІЇ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ**

Монографія

КНИГА 2

**Харків
2021**

УДК 378.011.3-051:373.2]:37.015.31.091.2-021.64/66-027.22(02.064)

П42

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(Протокол № 2 від 14.09.2021 р.)*

Рецензенти:

Петриченко Л.О., доктор педагогічних наук, доцент, перший проректор Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Зданевич Л.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Невмержицька О.В., доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.

Підвищення рівня терціарної едукції майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти: прикладний аспект: колективна монографія / авт. : Г. Ф. Пономарьова, А. А. Харківська, Х. А. Шапаренко, М. В. Роганова, А. І. Чаговець, І. В. Полякова та інші; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків : ФОП Бровин О.В., 2021. – Кн.2. – 454 с. ISBN 978-617-8009-48-9

У монографії представлено прикладний аспект підвищення рівня терціарної едукції майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти. Висвітлено діагностичний інструментарій для визначення рівня едукції майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти, а саме: розвитку комунікативної культури, вихованості соціальних цінностей, творчого саморозвитку особистості, комунікативної толерантності, сформованості інформаційно-комунікативної культури, лінгвокультурологічної компетентності. Охарактеризовано сучасні шляхи та засоби підвищення рівня якості едукції майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти. Запропоновано авторські розробки програм вибіркового освітніх компонентів підвищення рівня якості едукції майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти.

УДК 378.011.3-051:373.2]:37.015.31.091.2-021.64/66-027.22 (02.064)

ISBN 978-617-8009-48-9

© ХГПА, 2021

Пономарьова Г.Ф., Харківська А.А.,
Шапаренко Х.А., Роганова М.В.,
Чаговець А.І., Полякова І.В. та інші

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень	6
Передмова	7
РОЗДІЛ 1. Діагностика рівня едукції майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти	9
1.1 Діагностичний інструментарій для визначення рівня розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури (<i>Галина ПОНОМАРЬОВА, Арина ХАРКІВСЬКА</i>)	10
1.2 Діагностичний інструментарій для визначення рівня вихованості соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти (<i>Алла ХАРКІВСЬКА., Олена КАПУСТИНА</i>)	32
1.3 Діагностичний інструментарій для визначення рівня творчого саморозвитку особистості майбутніх педагогів дошкільної освіти (<i>Христина ШАПАРЕНКО, Тетяна БАКУМЕНКО</i>).....	52
1.4 Діагностичний інструментарій для визначення рівня сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів (<i>Марина РОГАНОВА, Анна КЛЄБА</i>)	76
1.5 Діагностичний інструментарій для визначення рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (<i>Алла ЧАГОВЕЦЬ, Інна ДАВИДЧЕНКО</i>).....	95
1.6 Діагностичний інструментарій для визначення рівня вихованості комунікативної толерантності майбутніх педагогів дошкільної освіти (<i>Ірина ПОЛЯКОВА, Людмила ЄФІМЕНКО</i>).....	158
Висновки до першого розділу.....	178

РОЗДІЛ 2. Сучасні шляхи підвищення рівня якості освіти майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти	180
2.1 Шляхи та засоби реалізації системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури (<i>Галина ПОНОМАРЬОВА, Арина ХАРКІВСЬКА</i>).....	180
2.2 Шляхи та засоби реалізації системи виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти (<i>Алла ХАРКІВСЬКА, Олена КАПУСТИНА</i>)	198
2.3 Шляхи та засоби реалізації технології творчого саморозвитку майбутніх педагогів дошкільної освіти в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу (<i>Христина ШАПАРЕНКО, Тетяна БАКУМЕНКО</i>).....	208
2.4 Шляхи та засоби реалізації технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (<i>Марина РОГАНОВА, Анна КЛІСБА</i>)	226
2.5 Шляхи та засоби реалізації технології формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (<i>Алла ЧАГОВЕЦЬ, Інна ДАВИДЧЕНКО</i>).....	242
2.6 Шляхи та засоби реалізації системи виховання комунікативної толерантності у процесі педагогічної практики (<i>Ірина ПОЛЯКОВА, Людмила ЄФІМЕНКО</i>).....	279
Висновки до другого розділу.....	302
РОЗДІЛ 3. Авторські вибіркові компоненти підвищення рівня якості освіти майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти.....	304
3.1 Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Розвиток комунікативної культури майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти» (<i>Галина ПОНОМАРЬОВА, Арина ХАРКІВСЬКА</i>).....	304

3.2	Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти» (Алла ХАРКІВСЬКА., Олена КАПУСТИНА)	334
3.3	Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Теорія та практика творчого саморозвитку фахівців дошкільної освіти» (Христина ШАПАРЕНКО, Тетяна БАКУМЕНКО)	356
3.4	Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя» (Марина РОГАНОВА, Анна КЛЄБА)	376
3.5.	Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти» (Алла ЧАГОВЕЦЬ, Інна ДАВИДЧЕНКО).....	393
3.6	Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Професійно-комунікативна компетентність фахівця дошкільної освіти» (Ірина ПОЛЯКОВА, Людмила ЄФІМЕНКО).....	415
	Висновки до третього розділу.....	435
	Післямова.....	438
	Список використаних джерел.....	439

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ПЗВО	– педагогічний заклад вищої освіти;
ЗВО	– заклад вищої освіти;
ЗДО	– заклад дошкільної освіти;
МПДО	– майбутній педагог дошкільної освіти;
КК	– комунікативна культура;
СЦ	– соціальні цінності;
КТ	– комунікативна толерантність;
ТЗН	– технічні засоби навчання;
ІКТ	– інформаційно-комунікативні технології;
ПК	– персональний комп'ютер.

ПЕРЕДМОВА

На сучасному етапі простежується реформування системи освіти в Україні на принципах полікультурності та толерантності, варіативності та мобільності учасників освітнього процесу, особливого значення набуває активізація державної політики у сфері розвитку закладів освіти, оновлення змісту процесу едукації, тенденція щодо вдосконалення якості педагогічної освіти в системі терціарної підготовки майбутніх фахівців, запровадження інноваційних технологій організації освітнього процесу, підвищення конкурентноспроможності випускників закладів вищої освіти, пошук способів зростання ефективності в забезпеченні фахової освіти, що зі свого боку сприяє формуванню та розвитку в майбутніх випускників не тільки професійних умінь, а й практичних здібностей застосовувати знання у своїй майбутній діяльності. Окрім того, в умовах сьогодення важливим для системи педагогічної освіти є завдання посилення уваги на формування загальнопедагогічної компетентності здобувача вищої освіти, зокрема спеціальності 012 Дошкільна освіта. Оскільки система дошкільної освіти спрямована на початкове формування світогляду дитини, саме майбутні вихователі ЗДО мають забезпечувати гармонійний всебічний розвиток особистості, формувати основу для подальшої едукації дошкільнят, то виникає необхідність у вдосконаленні професіоналізму вихователів відповідно до сучасних тенденцій та вимог суспільства.

Відповідно до чинних документів (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти, Концепція Нової української школи тощо) стратегічним завданням виховання молодшої людини визначають розвиток самостійності, ініціативності, здатності компетентно вирішувати проблеми психологічного пізнавального й практичного характеру, потребу оптимізації творчого розвитку здобувачів вищої освіти, здатних до професійного самовдосконалення, креативного підходу до реалізації освітніх завдань.

Саме від професійності педагога залежить духовне, соціальне, інтелектуальне становлення особистості дітей дошкільного віку. Безперечно, викладач обізнаний зі своєї спеціалізації може передати свої знання іншим, проте не зможе сформувати у здобувачів освіти комунікативну культуру, виховати соціальні цінності, комунікативну толерантність, якщо не несе їх в собі. Кожен висококваліфікований педагог поєднує у своїй діяльності загальнотеоретичні досягнення педагогіки з особистісними характеристиками, здібностями, загальнолюдськими якостями. Тому в контексті підготовки здобувачів вищої освіти – майбутніх педагогів дошкільної освіти – провідним завданням є формування навичок до самовдосконалення особистості, що зі свого боку забезпечує високий рівень успішної майбутньої професійної діяльності та формування всебічно розвиненого молодого покоління.

На основі всестороннього наукового дослідження теоретичного аспекту «Підвищення рівня терціарної освіти майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти», доречно виявити методологічну основу діагностичного визначення рівня вихованості загальнокультурних компетентностей здобувачів вищої освіти – майбутніх педагогів дошкільної системи освіти. Автори монографії переконані у необхідності пошуку сучасних підходів до вдосконалення освіти майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти, визначення рівня володіння практичними компетенціями щодо ефективної реалізації знань і фахової діяльності у майбутньому. Тому монографічне дослідження спрямоване на висвітлення практичних методик, прийомів, заходів для підвищення рівня освіти майбутніх фахівців та узагальнення роботи розробкою авторських програм вибіркового освітніх компонентів, що забезпечують формування загальних і фахових компетентностей, підвищення теоретико-методологічного рівня знань, набуття спеціальних умінь, необхідних для виконання професійних обов'язків, а також сприяють духовному зростанню особистості.

РОЗДІЛ 1. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ЕДУКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У першому розділі продемонстровані способи діагностичного аналізу рівня едукації майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти.

Запропоновано визначати рівень розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури за мотиваційно-рефлексивним, когнітивно-практичним та інтерактивно-особистісним критеріями під час проведення опитувань та анкетувань.

Рівень вихованості соціальних цінностей у майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти рекомендовано визначати за допомогою проведення анкетувань, опитувань, здійснення самооцінювання рівня вихованості соціальних цінностей майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти.

Визначено способи діагностики рівня сформованості творчого саморозвитку майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти за мотиваційно-ціннісним, світоглядно-особистісним, діяльнісно-креативним критеріями. Наведено зразки діагностики особистості на мотиваційю до успіху, анкета для виявлення ціннісних орієнтацій, емпатійних здібностей, творчих здібностей саморозвитку тощо.

Відповідно до основних критеріїв визначення рівня сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів запропоновано методики визначення рівня інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів.

Визначено методи та прийоми визначення рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Виявлено техніки для визначення рівня вихованості комунікативної толерантності майбутніх педагогів дошкільної освіти за допомогою залучення різних методик для здійснення педагогічного експерименту.

1.1 Діагностичний інструментарій для визначення рівня розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури

В умовах сьогодення викладачі закладів вищої освіти повинні використовувати освітні технології, адекватні сучасним технологічним можливостям і які сприяють розвитку комунікативної культури (КК) майбутніх вихователів та гармонійному входженню особистості в комунікативно-інформаційне суспільство. Проблема полягає в тому, що спостерігається розрив між потенційними можливостями, які надають сучасні технічні засоби та телекомунікації, і розумінням значної кількості викладачів шляхів використання цих нововведень для забезпечення своєї професійної діяльності та організації едукативного процесу закладу вищої педагогічної освіти. Уважаємо, що у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (ЗДО) загалом і розвитку їх КК в умовах магістратури зокрема необхідно гармонійно поєднати традиційні й нові освітні технології.

Для з'ясування рівня розвитку КК майбутніх вихователів ЗДО в умовах магістратури за визначеними критеріями (мотиваційно-рефлексивний, когнітивно-практичний, інтерактивно-особистісний) та показниками розроблено авторський діагностичний інструментарій, що адаптовано до визначення рівня розвитку КК майбутніх педагогів дошкільної освіти (МПДО), загальний перелік якого подано в табл. 1.1 [7; 8].

Таблиця 1.1

Методики діагностики критеріїв і відповідних показників розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури

№ з/п	Назва критерію	Назва показника	Діагностичні методики
1	2	3	4
1.	Мотиваційно-рефлексивний	Усвідомлення майбутніми вихователями важливості	Опитування «Мотивація щодо необхідності розвитку»

Продовж. табл. 1.1

1	2	3	4
		розвитку КК в умовах магістратури для їх майбутньої професійної діяльності та прагнення до її удосконалення.	комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури»; методика «Діагностика комунікативної культури у сфері професійного спілкування»
2.		Розуміння необхідності розвитку комунікативної культури як мотивації досягнення успіху.	Опитувальник «Мотивація успіху й боязнь невдачі»
3.		Здатність здійснювати самооцінку та рефлексію власного професійно-особистісного саморозвитку та комунікативної діяльності.	Опитування щодо здійснення самооцінки та рефлексії власного професійно-особистісного саморозвитку та комунікативної діяльності (розроблений автором)
4.	Когнітивно-практичний	Рівень володіння комунікативними знаннями.	Методика «Незакінчені речення» (розроблена автором)
5.		Рівень комунікативної грамотності.	Комплексна контрольна робота «Рівень комунікативної грамотності» (розроблена автором)
6.		Здатність практично застосовувати набуті комунікативні знання під час проходження різних видів педагогічної практики в ЗДО та ПЗВО.	Аналіз проходження різних видів педагогічної практики
7.	Інтерактивно-особистісний	Здатність ефективно здійснювати крос-культурну взаємодію в освітньому середовищі, керуючись принципами толерантної комунікації, професійної етики	Опитувальник «Аналіз поведінки у нестандартних ситуаціях» (розроблений автором)
8.		Здатність змінювати та контролювати власну комунікативну поведінку залежно від ситуації спілкування зі співрозмовником	Методика «Діагностика визначення типів поведінки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в конфліктних ситуаціях» (за К. Томасом)
9.		здатність встановлювати ділові й особистісні стосунки з суб'єктами освітнього процесу та колегами інших закладів освіти і партнерами освітньої установи.	Опитування щодо здатність встановлювати ділові й особистісні стосунки з учасниками освітнього процесу (розроблений автором)

Визначення рівня розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури за мотиваційно-рефлексивним критерієм може відбуватися використовуючи два опитувальника та дві методики.

За першим показником – усвідомлення майбутніми вихователями важливості розвитку КК в умовах магістратури для їх майбутньої професійної діяльності та прагнення до її удосконалення – доречно здійснити опитування «Мотивація щодо необхідності розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури» та використати методику «Діагностика комунікативної культури у сфері професійного спілкування» [7].

Опитування за показником «усвідомлення майбутніми вихователями важливості розвитку КК в умовах магістратури для їх майбутньої професійної діяльності та прагнення до її удосконалення»

1. Потреба у підвищенні професійного статусу, заробітної плати.
2. Потреба стати висококваліфікованим, конкурентоспроможним і всебічно розвиненим фахівцем на ринку праці.
3. Потреба вдосконалювати професійні знання й уміння в умовах магістратури.
4. Потреба підвищувати престижність і популяризацію майбутньої професії.
5. Потреба професійного розвитку та самореалізації у професійній діяльності.
6. Потреба отримати диплом магістра.
7. Потреба розвивати комунікативну культуру.

Метою опитування є визначення мотивації до розвитку КК в умовах магістратури для власної майбутньої професійної діяльності. Серед очікуваних результатів опитування можна виокремити такі: потреба у підвищенні професійного статусу чи заробітної плати; отримання диплома магістра;

розвиток комунікативної культури; прагнуть стати висококваліфікованим, конкурентоспроможним і всебічно розвиненим фахівцем на ринку праці, зацікавлені у професійному розвитку та самореалізації у професійній діяльності тощо.

Використовуючи авторську методичку «Діагностика комунікативної культури у сфері професійного спілкування» можна визначити рівень сформованості КК МПДО, межі практичної реалізації власних комунікативних здібностей, труднощі застосування навичок КК під час професійного спілкування тощо. В опитувальнику твердження, стосовно кожного респондент повинен оцінити, якою мірою він із цим твердженням погоджується або не погоджується, обираючи такі варіанти: «так», «швидше так, ніж ні», «швидше ні, ніж так», «ні».

Таблиця 1.2

Діагностування комунікативної культури у сфері професійного спілкування (авторська розробка)

№	Запитання	Відповіді			
		так	швидше так, чим ні	швидше ні, ніж так	ні
1	2	3	4	5	6
1.	Чи відчуваєте Ви потребу у вдосконаленні своїх комунікативних можливостей у діловому спілкуванні?				
2.	Чи можливий, на Вашу думку, розвиток КК в умовах магістратури?				
3.	Чи ставите Ви перед собою конкретні цілі самовдосконалення в комунікативній сфері в умовах навчання у магістратурі?				
4.	Чи відбивається, на Вашу думку, комунікативна культура майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти на поведінці та діяльності?				
5.	Чи відчуваєте Ви потребу долати у професійній діяльності комунікативні труднощі?				
6.	Чи сприяли Ви вирішенню ситуацій комунікативного ускладнення у процесі проходження педагогічної практики?				
7.	Чи маєте Ви потребу розвивати в собі такі індивідуальні якості (наполегливість, рішучість, креативність, толерантність, комунікабельність тощо), які сприяють подоланню комунікативних труднощів в умовах магістратури?				

Продовж. табл. 1.2

1	2	3	4	5	6
8.	Чи відрізняєте Ви специфіку комунікацій: «майбутній вихователь – майбутній вихователь», «майбутній вихователь – викладач», «майбутній вихователь – дошкільник», «майбутній вихователь – група дошкільників», «майбутній вихователь – колектив дошкільників», «майбутній вихователь – батьки дитини», «Майбутній вихователь – вихователь», «майбутній вихователь – представник адміністрації»?				
9.	Чи цікаво Вам апробувати в професійному спілкуванні нові комунікативні техніки, прийоми, засоби?				
10.	Чи цікаво Вам аналізувати власні комунікативні дії у сфері професійного спілкування?				
Середнє значення					

За другим показником «розуміння необхідності розвитку комунікативної культури як мотивації досягнення успіху» доречно провести опитування «Мотивація успіху й боязнь невдач» (табл. 1.3). В опитувальнику твердження, стосовно кожного респондент повинен оцінити, якою мірою він із цим твердженням погоджується або не погоджується, обираючи такі варіанти: «так», «швидше так, ніж ні», «швидше ні, ніж так», «ні».

Таблиця 1.3

Діагностування респондентів за показником «розуміння необхідності розвитку комунікативної культури як мотивації досягнення успіху»

№	Запитання	Відповіді			
		так	швидше так, чим ні	швидше ні, ніж так	ні
1	2	3	4	5	6
1.	Якщо Ви приймаєте участь у дискусії, чи сподівається Ви на переконання опонента?				
2.	Чи достатньо виражена Ваша комунікативна активність у процесі професійної діяльності?				
3.	Чи проявляєте Ви КК у процесі професійного спілкування?				
4.	Чи розумієте Ви необхідність розвитку КК при вирішенні професійних завдань.				
5.	Чи шукаєте Ви способи вирішення конфліктних ситуацій через комунікацію?				

Продовж. табл. 1.3

1	2	3	4	5	6
6.	Чи залежить продуктивність Вашої професійної діяльності від розвитку КК?				
7.	Чи є на Ваш погляд залежність між розвитком власної КК та мотивацією досягнення Вашого професійного успіху?				
8.	Чи проявляєте Ви наполегливість для розвитку КК в умовах магістратури?				
9.	Чи плануєте Ви розвиток власної КК в умовах магістратури?				
10.	Чи вважаєте Ви, що професійні негаразди частково залежать від рівня розвитку Вашої КК				
Середнє значення					

Результати опитування за показником «розуміння необхідності розвитку комунікативної культури як мотивації досягнення успіху» дають можливість зрозуміти: як респонденти оцінюють власну комунікативну активність у процесі професійної діяльності, як вони вирішують конфліктні ситуації через комунікацію, як розуміють залежність між розвитком власної КК та мотивацією досягнення свого професійного успіху, чи проявляють наполегливість для розвитку КК в умовах магістратури, чи планують розвиток власної КК в умовах магістратури.

За третім показником – здатність здійснювати самооцінку та рефлексію власного професійно-особистісного саморозвитку та комунікативної діяльності – зі здобувачами вищої освіти доречно проводити опитування. Наведемо кілька прикладів запитань: «Чи проводите Ви рефлексію власної професійної діяльності під час проходження педагогічної практики?»; «Чи здійснюєте Ви самооцінку розвитку Власної комунікативної культури?»; «Чи відвідуєте Ви семінари та тренінги, які впливають на розвиток КК» тощо.

Результати можуть демонструвати, як проведення рефлексії сприяє розумінню комунікативних невдач та знаходженню шляхів їх вирішення; чи враховують результати самооцінювання при навчанні в магістратурі та у процесі проходження педагогічної практики, як впливає на розвиток

комунікативної культури навчання в магістратурі, відвідування занять, які передбачено навчальним планом, та додаткові заняття (тренінги, семінари, вебінари тощо).

Отже, діагностування рівня сформованості комунікативної культури майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти за мотиваційно-рефлексивним критерієм визначає рівень усвідомлення майбутніми вихователями важливості розвитку КК в умовах магістратури для їх майбутньої професійної діяльності та прагнення до її удосконалення, розуміння необхідності розвитку комунікативної культури як мотивації досягнення успіху, здатність здійснювати рефлексію власного професійно-особистісного саморозвитку та комунікативної діяльності тощо. Тому вважаємо, що для підвищення рівня мотивації до розвитку комунікативної культури, необхідно заохочувати магістрантів до отримання нових знань, умінь, навичок, здійснення рефлексії як невід'ємної складової їх професійної підготовки, відвідування семінарів, тренінгів, перегляду вебінарів тощо [7].

За першим показником когнітивно-практичного критерію можливе проведення письмового опитування здобувачів вищої освіти за авторською методикою «Незакінчені речення». Із відповідей магістрантів можна зрозуміти настільки вони володіють основними поняттями, які стосуються комунікативної грамотності, як правильно трактують змістове наповнення, таких термінів, як: «комунікативна культура», «комунікація», «культура», «педагогічне спілкування» тощо. Майбутнім вихователям дошкільної освіти необхідно не тільки вдосконалювати свої теоретичні знання щодо комунікативної культури, етики спілкування, комунікативної грамотності, також необхідно їх практично використовувати розуміючи специфіку власної професійної діяльності, які у процесі едукації підвищується завдяки проходженню педагогічної практики.

За другим показником – рівень комунікативної грамотності – результативне проведення комплексної контрольної роботи.

Комплексна контрольна робота

«Рівень комунікативної грамотності» (авторська розробка)

Інструкція. «Шановний учаснику анкетування! Просимо Вас виконати запропоновані завдання. Будь ласка, поставтесь до вирішення завдань відповідально».

1. Вам запропоновано 16 пар слів. У кожній із поданих пар обведіть кружечком ту відповідь, де правильний наголос в слові.

1. а) вірші́;	б) вірші́.
2. а) на́чинка;	б) начі́нка.
3. а) ванта́жівка;	б) вантажі́вка.
4. а) на́пій;	б) напі́й.
5. а) чарі́вний;	б) чарі́вний.
6. а) середі́на;	б) сере́дина.
7. а) граблі́;	б) гра́блі.
8. а) ко́лесо;	б) колесо́.
9. а) до́нька;	б) донька́.
10. а) озна́ка;	б) о́знака.
11. а) те́чія;	б) течі́я.
12. а) дровá;	б) дрóва.
13. а) нові́й;	б) но́вий.
14. а) зага́дка;	б) за́гадка.
15. а) украї́нський;	б) украї́нський.
16. а) добу́ток;	б) до́буток.

2. Відредагуйте словосполучення.

1. Виголошення подяки – _____ .
2. Добитися успіху – _____ .
3. Біла мука – _____ .
4. Без чверті п'ять – _____ .
5. Приймати участь – _____ .
6. На протязі всього періоду – _____ .

7. У відповідності з – _____ .
8. Зліва від тарілки – ложки та вилки – _____ .
9. Поступити до дошкільного навчального закладу – _____

10. Моя автобіографія – _____ .
11. На батьківські збори прийшли всі без виключення – _____

12. Убирати мусор – _____ .
13. Не прийти із-за хвороби – _____ .
14. Робити аплікацію – _____ .
15. Дитяча площадка – _____ .
16. Більша половина дітей – _____ .

3. *Поставте слова в дужках у правильному відмінку.*

1. (Ольга Іванівна) _____ ! Я не можу поїхати на конференцію до (Івано-Франківськ) _____ .

2. Ми подарували м'яч (Василь Ломака) _____
_____ та ляльку (Катерина Сорока) _____ .

3. (Алла, Ксенія, Олег), _____
будь ласка, дістаньте овоч із кошика й по черзі голосно назвіть його.

4. Шановні (Максим Михайлович та Іванна Сергіївна) _____

залишіться, будь ласка.

4. *Перекладіть українською мовою звороти ділової кореспонденції.*

1. Доводим до Вашого сведения – _____
_____ .

2. На Ваш информационный запрос от 11.10.2018 сообщаем – _____
_____ .

3. Надеемся на дальнейшее сотрудничество – _____
_____ .

4. Обращаемся к Вам с просьбой – _____

5. Администрация заведения дошкольного образования выражает искреннюю благодарность – _____

6. Пользуясь случаем, имеем честь проинформировать Вас – _____

5. Прочитайте уривок тексту та визначте стиль та підстиль.

Текст 1. – _____

Стаття 7. Завдання дошкільної освіти

Завданнями дошкільної освіти є: збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини; виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля; {Абзац третій статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5029-VI від 03.07.2012} формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду; виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту; здійснення соціально-педагогічного патронату сім'ї (Закон України «Про дошкільну освіту»).

Текст 2. – _____

- Привіт!
- Привіт!
- Скажи, будь ласка, як тебе звать.
- Мене звать Людмила.
- Дуже приємно.
- А скажи ти, будь ласка, своє ім'я.
- Моє ім'я Данило.

- Я дуже рада. А скільки тобі років?
- Мені шістнадцятого вересня виповниться п'ять років. А тобі?
- А мені вже п'ять років.
- Скажи, Данило, яка твоя улюблена гра?
- Моя улюблена гра «Холодно – спекотно». А твоя?
- І моя теж. Тож нумо грати?
- Так, залюбки.

Текст 3. – _____ .

Для підготовки дітей до звукового аналізу треба навчити їх інтонувати звуки. Інтонування (інтонаційне виділення звука в слові) – це засіб обстеження звукового складу слова, засіб звукового аналізу. Виділення звуків у слові за допомогою інтонування дає змогу підготувати дитину до символічного моделювання слова. Промовляючи слово з послідовним інтонаційним підкресленням звуків, дитина фіксує кожен із них спеціальною позначкою – фішкою (спочатку вголос, потім пошепки, потім подумки).

Із цією метою можна використовувати: промовляння окремих фраз із логічним наголосом на різних словах: «У чаплі чорні черевички», «У чаплі чорні черевички»; вправи «Папуга», «Поверни слово (вимов як я)», «Підкажи Катрусі звук (останній або перший)», «Звук загубився» (Т. Воронцова, Ю. Сирова, А. Харківська, навчальний посібник «Підготовка майбутніх педагогів до навчання елементів грамоти дітей дошкільного віку»)

Текст 4. – _____ .

Назва оповідання О. Кобилянської «У неділю рано зілля копала», друкованого вперше в «Літературно-Науковому Вістнику» за 1909 р., та епіграф до нього – пісня «Ой не ходи, Грицю, на вечорниці» – виразно свідчать, з якого джерела зачерпнула авторка. Не було воно новим, невичерпаним: ще до Кобилянської багато драматургів, повістярів і поетів звертались до того самого джерела, утворивши певну традицію, що в різні часи мала свої характерні риси. На тлі попередніх обробок пісенного сюжету краще зрозуміти можна своєрідні властивості оповідання буковинської письменниці,

що гармонують і з іншими її творами, та відбивають в цілому певну літературну школу, певне суспільне оточення (П. Филипович «Літературно-критичні статті»).

Текст 4. – _____ .

Сказав раз Куц Билині:

– Билинонько! Чого така ти стала,

Мов рибонька в'яла:

Пожовкла, не цвітеш,

Живеш, як не живеш,

Твоя головонька от-от поляже? –

Ох, Кущику! – Билина каже, –

Я на чужині ...

Хто щиро поважа родину,

Свій рідний край,

Тому не всюди рай:

Чужина в'ялить, як Билину. (Л. Глібов «Цяцькований осел»).

6. Поставте у відповідність назви малих жанрів усної народної творчості та їх приклади.

1. Мила митися не вмiла.

а) лічилка;

Мила мило з рук не змила.

б) скоромовка;

2. Коли хочеш ти читати,

в) закличка;

То повинен мене знати,

г) гумореска;

А коли мене не знаєш,

д) загадка;

То нічого не вчитаєш.

е) прислів'я.

3. Коли за все візьмешся,

то нічого не зробиш.

4. Вийди, вийди, сонечко,

На дідове полечко,

На бабине зіллячко,

На наше подвір'ячко,

На весняні квіточки,
 На маленькі діточки.
 Тут вони граються,
 Тебе дожидаються.

5. Біля двору – дві Федори,
 біля ганку – дві Тетянки,
 а на лузі – дві Ганнусі,
 біля річки – дві Марічки.
 Ой, дівчаток тих багато.
 Порахуйте їх, малята.

6. – Лягай спати вже, онучку, –
 Дід говорить басом.

– Я, як був таким маленьким,
 Лягав з курми разом.

А онучок здивувався:

– Як же Ви там спали?

Як Ви з сідала, дідусю,

Додолу не впали?

1. ____; 2. ____; 3. ____; 4. ____; 5. ____; 6. ____.

Відповіді до завдань

1) Бал буде зарахований, якщо вказано правильну відповідь; 0 балів – якщо вказано або неправильну відповідь, або більше однієї відповіді, або відповіді не надано.

1. а).	5. а).	9. а).	13. а).
2. а).	6. б).	10. а).	14. б).
3. б).	7. а).	11. б).	15. б).
4. б).	8. а).	12. б).	16. а).

2) 2 бали будуть зараховані, якщо вказано правильну відповідь; 0 балів – якщо вказано або неправильну відповідь, або відповіді не надано.

1. Оголошення подяки.
2. Домогтися успіху.
3. Біле борошно.
4. За чверть п'ята.
5. Брати участь.
6. Протягом усього періоду.
7. Відповідно до.
8. Зліва від тарілки – ложки та виделки.
9. Вступити до закладу дошкільної освіти.
10. Моя біографія.
11. На батьківські збори прийшли всі без винятку.
12. Прибирати сміття.
13. Не прийти через хворобу.
14. Виготовляти аплікацію.
15. Дитячий майданчик.
16. Більша частина дітей.

3) 2 бали будуть зараховані, якщо вказано правильну відповідь; 0 балів – якщо вказано або неправильну відповідь, або відповіді не надано.

1. Ольго Іванівно; Івано-Франківська.
2. Василеві або Василю Ломаці; Катерині Сороці.
3. Алло, Ксеніє, Олегу або Олеже.
4. Максиме Михайловичу та Іванно Сергіївно.

4) 2 бали будуть зараховані, якщо вказано правильну відповідь; 0 балів – якщо вказано або неправильну відповідь, або відповіді не надано.

1. Доводимо до Вашого відома.
2. На Ваш запит від 11.10.2018 повідомляємо.
3. Сподіваємося на подальшу співпрацю.
4. Звертаємося до Вас із проханням.

5. Адміністрація закладу дошкільної освіти висловлює щиру подяку.

6. Користуючись нагодою, маємо честь поінформувати Вас.

5) 2 бали будуть зараховані, якщо вказано правильну відповідь; 0 балів – якщо вказано або неправильну відповідь, або відповіді не надано.

1. Офіційно-діловий, законодавчий.

2. Розмовний, розмовно-побутовий.

3. Науковий, науково-навчальний.

4. Публіцистичний, науково-публіцистичний.

5. Художній, епічний.

б) Бал буде зарахований, якщо вказано правильну відповідь; 0 балів – якщо вказано або неправильну відповідь, або відповіді не надано

1. б; 2. д; 3. е; 4. в; 5. а; 6. г.

Аналіз результатів

1) 84–63 правильних відповідей – високий рівень комунікативної грамотності;

2) 62–39 правильних відповідей – середній рівень комунікативної грамотності;

3) 38–0 правильних відповідей – достатній рівень комунікативної грамотності.

Метою контрольної роботи є перевірити рівень комунікативною грамотності МПДО, адже саме від них залежить, як будуть спілкуватися дошкільнята, чи зможуть вони правильно підбирати слова в словосполучення та речення, складати розповіді та логічно будувати монолог, діалог тощо.

За третім показником когнітивно-практичного критерію – здатність практично застосовувати набуті комунікативні знання – доречно застосовувати аналіз результатів проходження педагогічної практики.

Результати проходження різних видів практики дозволять прослідкувати здатність практично застосовувати набуті комунікативні. Аналізуючи процес підготовки до проведення занять у закладах вищої освіти та дошкільних навчальних закладах, а також відгуки методистів керівників практики виявлено,

що саме у ЗВО більше уваги приділяють практичній зорієнтованості занять (ситуаційних задач, рольових ігор, бесід тощо); ознайомленню з додатковою літературою, яка сприяє підвищенню рівня розвитку КК комунікативної грамотності [7].

Отже, визначення рівня сформованості КК у МПДО за когнітивно-практичним критерієм демонструє, що показники «рівень володіння комунікативними знаннями», «рівень комунікативної грамотності», «здатність практично застосовувати набуті комунікативні знання» є необхідними складовим для проведення магістрам додаткових занять, впровадження в освітній процес факультативів та тренінгів для підвищення рівня розвитку їх комунікативної культури.

За третім інтерактивно-особистісним критерієм доречно проводити опитування щодо виявлення здатностей ефективної комунікації, здійсненні крос-культурної діяльності, умінь встановлювати ділові та особистісні стосунки із учасниками освітнього процесу, а також запропоновано вирішення конфліктних ситуацій комунікативного характеру й проаналізовано дії майбутніх вихователів при їх вирішенні.

Відповідно до першого показника «здатність ефективно здійснювати крос-культурну взаємодію в освітньому середовищі, керуючись принципами толерантної комунікації, професійної етики» розроблено авторський опитувальник «Аналіз поведінки у нестандартних ситуаціях».

Опитування «Аналіз поведінки у нестандартних ситуаціях»

1. Яким чином вирішуються комунікативні конфлікти у Вашій групі?

1) шляхом знаходження компромісів та домовленості;

2) припиненням спілкування;

3) із залученням сторонньої допомоги.

2. Що є найбільш важливим при спілкуванні з колегами на професійні теми?

1) наявність авторитарного стилю спілкування;

2) наявність професійних знань щодо теми розмови;

3) наявність професійних знань та практичного досвіду щодо теми розмови.

3. Ви довідалися про те, що Вам необхідно налагодити контакт з конфліктними батьками. Як Ви будете налаштовані на таке спілкування?

1) насторожено;

2) доброзичливо;

3) з підозрою.

4. Чи врахуєте Ви при спілкуванні з дітьми різних національностей та культур їх особливості?

1) так;

2) ні;

3) в залежності від ситуації.

5. У Вас при крос-культурній взаємодії виникла конфліктна ситуація, які Ваші дії?

1) спробую підлаштуватися під темперамент, характер та думку співрозмовника;

2) спробую підлаштувати співрозмовника під свій характер;

3) спробую вирішити цю ситуацію шляхом знаходження компромісів.

6. Чи дотримуєтеся Ви основних принципів професійної етики при спілкуванні з колегами у конфліктних ситуаціях?

1) так;

2) ні;

3) не завжди.

7. Вам дали спільне доручення із колегою з якою не знаходите спільної мови, які Ваші дії:

1) відмовлюся від доручення;

2) виконаю роботу самостійно;

3) бути намагатися виконати доручення з ним.

8. У Вашій групі присутні діти з афроамериканських родин, яких ображають однолітки. Як Ви будете поводитися?

- 1) вимагати перевести до іншої групи афроамериканських дітей;
- 2) ігнорувати образи дошкільнят;

3) організувати ряд виховних заходів, присвячених крос-культурній взаємодії між дітьми.

9. Проходячи по коридору Ви почули розмову колег, в якій вони розподілили дітей за групами (багаті/бідні; українці/національні меншини тощо), чи втрутилися б Ви в розмову?

- 1) так;
- 2) ні;
- 3) у мене в групі теж такий розподіл.

10. Вам байдуже коли колеги проявляють негативні емоції до дітей із національних меншин?

- 1) так;
- 2) ні;
- 3) інколи.

Проаналізувавши відповіді та врахувавши результати співбесіди з магістрантами варто з'ясувати: чи вони керувалися у своїх відповідях професійними знаннями, комунікативною етикою, особистісними якостями, принципами толерантності та крос-культурної взаємодії. Отже, із майбутніми вихователями ЗДО необхідним для підвищення рівня розвитку КК за цим показником є проведення роз'яснювальних бесід щодо крос-культурної взаємодії, професійного спілкування з колегами, батьками, дітьми дошкільного віку в не залежності від національності та політичних чи релігійних переконань, а також доречним було б магістрантам відвідувати додаткові семінари та тренінги із зазначеного напрямку діяльності.

За другим показником – здатність змінювати та контролювати власну комунікативну поведінку залежно від ситуації спілкування зі співрозмовником – здобувача вищої освіти можна провести опитування.

Діагностика визначення типів поведінки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в конфліктних ситуаціях (за К. Томасом)

Призначення: для опису типів поведінки людей у конфліктних ситуаціях К. Томас вважає застосовувану двомірну модель регулювання конфліктів, основними вимірами в якій є кооперація, пов'язана з увагою людини до інтересів інших людей, залучених до конфлікту, і напористість, для якої характерний акцент на захисті власних інтересів.

Інструкція. «Шановний учаснику анкетування! У кожній із поданих пар обведіть кружечком, будь ласка, те судження, яке є найбільш типовим для Вашої поведінки».

Опитувальник

1. А. Іноді я надаю можливість іншим взяти на себе відповідальність за вирішення спірного питання.

Б. Замість того, щоб обговорювати те, в чому ми не згодні, я намагаюсь звернути увагу на те, з чим ми обидва згодні.

2. А. Я намагаюся знайти компромісне рішення.

Б. Я намагаюся владнати справу з урахуванням інтересів іншого і моїх власних.

3. А. Зазвичай я настійливо прагну добитися свого.

Б. Я стараюся заспокоїти іншого і, головним чином, зберегти наші відносини.

4. А. Я намагаюся знайти компромісне рішення.

Б. Іноді я жертвую своїми власними інтересами заради інтересів іншої людини.

5. А. Улагоджуючи суперечливу ситуацію, я весь час стараюся знайти підтримку в іншого.

Б. Я намагаюся зробити все, щоб уникнути марної напруженості.

6. А. Я намагаюся уникнути виникнення прикрощів для себе.

Б. Я намагаюся добитися свого.

7. А. Я намагаюся відкласти розв'язання спірного питання з тим, щоб згодом вирішити його остаточно.

Б. Я вважаю за необхідне в чомусь поступитися, щоб домогтися іншого.

8. А. Зазвичай я наполегливо прагну домогтися свого.

Б. Я насамперед стараюся чітко визначити те, в чому полягають усі порушені інтереси та спірні питання.

9. А. Вважаю, що не завжди варто хвилюватися через якісь розбіжності, що виникають.

Б. Я докладую зусилля, щоб домогтися свого.

10. А. Я твердо прагну досягнути свого.

Б. Я намагаюся знайти компромісне рішення.

11. А. Я насамперед стараюся чітко визначити те, в чому полягають усі порушені інтереси та спірні питання.

Б. Я стараюся заспокоїти іншого, і головним чином, зберегти наші відносини.

12. А. Часто я намагаюся не займати позицію, яка може викликати суперечки.

Б. Я даю можливість іншому в чомусь залишитися при своїй думці, якщо він також іде мені назустріч.

13. А. Я пропоную середню позицію.

Б. Я наполягаю, щоб було зроблено по-моєму.

14. А. Я повідомляю іншому свою точку зору і питаю про його думку.

Б. Я намагаюся показати іншому логіку та перевагу моїх поглядів.

15. А. Я стараюся заспокоїти іншого, і головним чином, зберегти наші відносини.

Б. Я стараюся зробити все необхідне, щоб уникнути напруженості.

16. А. Я стараюся не зачепити почуттів іншого.

Б. Я намагаюся переконати іншого в перевагах моєї позиції.

17. А. зазвичай я наполегливо стараюся домогтися свого.

Б. Я стараюся зробити все, щоб уникнути марної напруженості.

18. А. Якщо це зробить іншого щасливим, я дам йому можливість наполягти на своєму.

Б. Я даю можливість іншому в чомусь залишитися при своїй думці, якщо він також іде мені назустріч.

19. А. Я, насамперед, стараюся чітко визначити те, в чому полягають всі порушені інтереси і спірні питання.

Б. Я стараюся відкласти розв'язання спірного питання з тим, щоб згодом вирішити його остаточно.

20. А. Я намагаюся негайно подолати наші розбіжності.

Б. Я намагаюся знайти найкраще поєднання вигод і втрат для нас обох.

21. А. Ведучи переговори, я намагаюся бути уважним до бажань іншого.

Б. Я завжди схильюся до прямого обговорення проблеми.

22. А. Я намагаюся знайти позицію, яка знаходиться посередині між моєю позицією і точкою зору іншої людини.

Б. Я відстоюю свої бажання.

23. А. Зазвичай, я заклопотаний тим, щоб задовольнити бажання кожного з нас.

Б. Іноді я надаю можливість іншим взяти на себе відповідальність за розв'язання спірного питання.

24. А. Якщо позиція іншого здається йому дуже важливою, я постараюся піти назустріч його бажанням.

Б. Я стараюся переконати іншого прийти до компромісу.

25. А. Я намагаюся показати іншому логіку і перевагу моїх поглядів.

Б. Ведучи переговори, я стараюся бути уважним до бажань іншого.

26. А. Я пропоную середню позицію.

Б. Я майже завжди заклопотаний тим, щоб задовольнити бажання кожного з нас.

27. А. Часто уникаю займати позицію, яка може викликати суперечки.

Б. Якщо це зробить іншого щасливим, я дам йому можливість наполягти на своєму.

28. А. Зазвичай я настійно прагну добитися свого.

Б. Улагоджуючи ситуацію, я зазвичай стараюся знайти підтримку у іншого.

29. А. Я пропоную середню позицію.

Б. Думаю, що не завжди варто хвилюватися через якісь розбіжності, що виникають.

30. А. Я стараюся не зачепити почуттів іншого.

Б. Я завжди займаю таку позицію в спірному питанні, щоб ми спільно з іншою зацікавленою людиною могли домогтися успіху.

Ми дуже вдячні за Ваші відповіді!

Мета опитування за К. Томасом з'ясувати, чи намагаються здобувачі вищої освіти знаходити компроміс і приходити до альтернативних рішень, які задовольняють потреби обох сторін при виникненні конфліктної комунікативної ситуації, чи першочергово прагнуть досягти своїх інтересів, довести свою точку зору, хоча вона може бути й не правильною та професійно не обґрунтованою тощо. Отже, для підвищення рівня розвитку КК за цим показником необхідно вивчати додаткову літературу, яка сприяла б професійному розвитку МПДО, відвідувати додаткові заняття та факультативи для удосконалення професійного спілкування, етики тощо.

За третім показником «здатність встановлювати ділові й особистісні стосунки з суб'єктами процесу едукації та колегами інших закладів освіти і партнерами освітньої установи» третього критерію «інтерактивно-особистісного» доречно проводити бесіди із здобувачами вищої освіти, щоб визначити здатність встановлювати ділові й особистісні стосунки з суб'єктами освітнього процесу та колегами інших закладів освіти

і партнерами освітньої установи. Наведемо такі приклади запитань: «Чи можете врахувати Ви професійні принципи і цінності у процесі спілкування з іншими людьми?»; «Чи помічаєте Ви зміни у Ваших комунікативних якостях у різних ситуаціях ділового спілкування?»; «Чи доводилося Вам відкладати спілкування заради того, щоб обміркувати наявну ситуацію, зосередитися, віднайти потрібні аргументи тощо?»; «Чи завжди Ви чітко усвідомлюєте, чого хочете досягти в результаті ділового спілкування?» тощо.

Отже, за інтерактивно-особистісним критерієм доречно проведення тренінгів, семінарів, додаткових занять для учасників процесу едукації з метою їх професійного саморозвитку тощо [7].

Проведене дослідження визначення рівня розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури сприяє визначенню реального стан розвитку КК майбутніх вихователів ЗДО. Тож перед закладами вищої педагогічної освіти стоїть завдання розробити цілісну систему для підвищення рівня розвитку зазначеного виду культури майбутніх вихователів ЗДО в умовах магістратури, яка б забезпечувала можливість здійснення інтернаціональних, професійних контактів із різними категоріями дітей дошкільного віку та їх батьками, колегами, адміністрацією, партнерами закладу дошкільної освіти, органами управління і самоврядування в майбутній професійній діяльності тощо.

Відповідно до логіки монографічного дослідження доречно дослідити інструментарій для визначення рівня вихованості соціальних цінностей майбутніх вихователів ЗДО.

1.2 Діагностичний інструментарій для визначення рівня вихованості соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти

Сучасний заклад дошкільної освіти покликаний всебічно розвивати особистість дитини, виховувати в неї найкращі якості, чесноти та цінності.

Саме тому педагог дошкільної освіти повинен розуміти зміст цінностей, а також керуватися ними при вирішенні педагогічних ситуацій. З огляду на це, виникає потреба у визначенні рівня вихованості цінностей МПДО. Особливо важливими є соціальні цінності (СЦ), оскільки професія вихователя соціальна, що вимагає від особистості педагога високого рівня знань про принципи існування у суспільстві, наявності умінь щодо регулярного використання їх у житті та професійні діяльності, а також здатності до виховання їх у дітей [5].

Рівень вихованості СЦ у МПДО як у цілому, так і за кожним критерієм, його показниками у відповідності до компонентів структури СЦ у МПДО (емоційно-ціннісний компонент – мотиваційно-орієнтований критерій; когнітивний компонент – когнітивно-діяльнісний критерій; рефлексивний компонент – рефлексивно-оцінювальний критерій) дозволяє визначити кваліметрична модель.

В основі зазначеної кваліметричної моделі лежать принципи, запропоновані Г. Дмитренком [2, с. 47–52]. Першим принципом оцінювання рівня вихованості СЦ у МПДО є характеристика якості, як складної властивості об'єкта. Згідно з цим принципом, оцінювання (мотиваційно-орієнтовний, когнітивно-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний).

Другий принцип – взаємозв'язок складних і простих властивостей якості об'єкта, які можна подати як ієрархічну структуру. У цій ієрархічній структурі на нижчому щаблі лежать прості властивості об'єкта, а на верхньому – складні. Отже, простими властивостями об'єкта визначаються показники вихованості відповідно до вищезазначених критеріїв.

Третій принцип визначає придатність використання продукції, відповідно до особистісних і суспільних потреб. Виходячи з цього принципу, оцінювання якості будь-якого об'єкту має здійснюватися шляхом порівняння ступеня задоволеності потреб із «еталоном якості», який у кількісному еквіваленті дорівнює одиниці, отже рівень вихованості СЦ у МПДО визначається у частках одиниці. Відповідно до четвертого принципу, запропонованого Г. Дмитренком,

для характеристики властивостей об'єкта обираються певні одиниці виміру. Оскільки рівень вихованості СЦ у МПДО триступеневий (достатній, середній високий), то достатній рівень оцінюється в 1 бал, середній – у 2 бали, високий – у 3 бали. П'ятий принцип – полягає в тому, що показники якості об'єкта можна визначити на основі фізичних, психологічних експериментів, а також шляхом побудови аналітичних моделей.

Шостий принцип, на думку Г. Дмитренка, полягає в тому, що будь-яка складна та проста властивість об'єкта крім абсолютного показника може характеризуватися відносним. Відносний показник визначається як ступінь відповідності абсолютному показнику, а абсолютний – відображає рівень потреб суспільства, що може змінюватися з часом. При цьому абсолютний показник характеризується як еталонний (базовий). Згідно з цим принципом, усі властивості якості мають бути приведені до відповідності еталонному (базовому) показнику. Відповідно до рівнів вихованості: достатній, середній, високий еталонним показником обирається 3 бали. Ступінь відповідності значенню еталонного показника, тобто відносна оцінка рівня вихованості, буде визначатися як 1:3 (0,33) для низького рівня вихованості СЦ у МПДО, 2:3 (0,67) – для середнього, 3:3 (1,00) – для високого.

Відповідно до сьомого принципу, кожна складна (критерій) та проста (показник) властивість об'єкта, крім абсолютного та відносного показника визначається вагомістю, що відповідає його значущості у порівнянні з іншими. У кваліметричній моделі оцінки рівня вихованості СЦ у МПДО вагомості критеріїв та показників визначаються методом експертної оцінки.

Останній, восьмий принцип, стверджує, що комплексна оцінка якості об'єкта може бути представлена у вигляді функційної залежності, де змінними є відносні показники та коефіцієнти вагомості критеріїв і показників.

Розробка кваліметричної моделі здійснюється за трьома етапами.

На першому етапі визначаються складові критерії (складові вихованості СЦ у МПДО): F_1 – мотиваційно-орієнтовний; F_2 – когнітивно-діяльнісний; F_3 – рефлексивно-оцінювальний.

На другому етапі декомпонуються критерії на показники, та визначаються показники вихованості СЦ у МПДО.

За критерієм (F_1): K_{11} – мотивація виховання власних СЦ; K_{12} – розуміння МПДО необхідності виховання СЦ; K_{13} – умотивованість МПДО до вихованості загальнозначимих СЦ.

За критерієм (F_2): K_{21} – володіння знаннями про СЦ; K_{22} – уміння проявляти СЦ у життєвих та педагогічних ситуаціях ; K_{23} – уміння виховувати у дітей дошкільного віку СЦ.

За критерієм (F_3): K_{31} – прагнення до самовиховання СЦ; K_{32} – самоаналіз власних СЦ; K_{33} – здатність регулювати поведінку на основі СЦ.

На третьому етапі визначаються коефіцієнти вагомості критеріїв (V_i) і показників (v_{ij}), де: V_i – коефіцієнт вагомості критерію F_i ($i=1, 2, 3$), v_{ij} – коефіцієнт вагомості показника K_{ij} , що відповідає критерію F_j ($j=1,2,3$).

Коефіцієнт вагомості кожного критерію і показника з'ясовується за допомогою експертної оцінки, що можна здійснювати за таким алгоритмом:

1. Формування складу групи експертів (10 осіб).
2. Визначення вагомості критеріїв кожним членом експертної групи в балах за допомогою методу експертної оцінки. Максимальна кількість балів відповідає кількості критеріїв. Бали за критеріями виставляються у порядку зменшення їх вагомості. Отже, найбільш вагомий критерій отримує 3 бали, найменш вагомий критерій – 1 бал.
3. Складання зведеної таблиці за результатами оцінки експертів вагомості критеріїв.
4. Обчислення суми балів, наданих всіма експертами за кожним критерієм.
5. Обрахунок загальної суми балів за всіма критеріями.

6. Визначення коефіцієнтів вагомості критеріїв у частках від 1 шляхом ділення суми балів за кожним критерієм на загальну суму балів.

7. Округлення коефіцієнтів вагомості до сотих та їх коригування так, щоб у сумі вони склали 1, 00.

Приклад зведеної таблиці та обрахунку вагомості подано в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

**Визначення коефіцієнтів вагомості критеріїв
рівня вихованості СЦ у МПДО**

№	Критерій	Члени експертної групи										Сума	Коеф. вагомості
		1 експерт	2 експерт	3 експерт	4 експерт	5 експерт	6 експерт	7 експерт	8 експерт	9 експерт	10 експерт		
1	Мотиваційно-орієнтовний											\sum_{1p}	$\sum_{1p}/\sum = V_1$
2	Когнітивно-діяльнісний											\sum_{2p}	$\sum_{2p}/\sum = V_2$
3	Рефлексивно-оцінювальний											\sum_{3p}	$\sum_{3p}/\sum = V_3$
	Разом	\sum_{1c}	\sum_{2c}	\sum_{3c}	\sum_{4c}	$\sum_{5c} =$	$\sum_{6c} =$	\sum_{7c}	\sum_{8c}	\sum_{9c}	\sum_{10c}	$\sum =$ $\sum_{1p} +$ $\sum_{2p} +$ \sum_{3p}	1,00

Аналогічно обчислюються коефіцієнти вагомості показників за кожним критерієм.

На четвертому етапі оформлюється кваліметрична модель.

Таблиця 1.5

Кваліметрична модель оцінки рівня вихованості СЦ у МПДО

Критерій (F)	Коеф. вагомості критеріїв (V)	Показники (K)	Коеф. вагомості показників	Ступінь проявлення показника
1	2	3	4	5
1. Мотиваційно-орієнтовний (F₁)	V ₁	1.1. Мотивація виховання власних СЦ (K ₁₁)	V ₁₁	P ₁₁
		1.2. Розуміння МПДО необхідності виховання СЦ (K ₁₂)	V ₁₂	P ₁₂

Продовж. табл. 1.5

1	2	3	4	5
		1.3. Умотивованість МПДО до вихованості загальнонавчаних СЦ (K_{13})	V_{13}	P_{13}
2. Когнітивно-діяльнісний	V_2	2.1. Володіння знаннями про СЦ (K_{21})	V_{22}	P_{21}
		2.2. Уміння проявляти СЦ у життєвих та педагогічних ситуаціях (K_{22})	V_{23}	P_{22}
		2.3 Уміння виховувати у дітей дошкільного віку СЦ (K_{23})	V_{24}	P_{23}
3. Рефлексивно-оцінювальний	V_3	3.1 Прагнення до самовиховання СЦ	V_{31}	P_{31}
		3.2 Самоаналіз власних СЦ	V_{32}	P_{32}
		3.3. Здатність регулювати поведінку на основі СЦ	V_{33}	P_{33}

Оцінювання за розробленою кваліметричною моделлю здійснюється так: за кожним критерієм (F_{ij}) виставляється рівень його прояву (p_{ij}) за такою шкалою: 0,33 – достатній рівень, 0,67 – середній, 1,00 – високий.

Отже, загальна оцінка рівня вихованості СЦ у МПДО розраховується за формулою: $O = V_1 \cdot O_1 + V_2 \cdot O_2 + V_3 \cdot O_3$, де $O_1 = v_{11} \cdot p_{11} + v_{12} \cdot p_{12} + v_{13} \cdot p_{13}$; $O_2 = v_{21} \cdot p_{21} + v_{22} \cdot p_{22} + v_{23} \cdot p_{23}$; $O_3 = v_{31} \cdot p_{31} + v_{32} \cdot p_{32} + v_{33} \cdot p_{33}$

Для визначення загальної оцінки рівня вихованості СЦ у МПДО використовується така шкала: від 0,33 і нижче – достатній; 0,34 – 0,67 – середній; 0,68 – 1,00 – високий.

Із метою з'ясування рівня вихованості СЦ у МПДО за кожним показником, що входять до кваліметричної моделі, підбираються вимірювачі.

Визначення рівня сформованості за показником «мотивація виховання власних СЦ» мотиваційно-орієнтовного критерію можливе за анкетною: «Визначення мотивації до виховання власних соціальних цінностей» (адаптація методики С. Бубнової «Діагностика реальної структури ціннісних орієнтацій особистості»).

Запропонований інструментарій є модифікацією методики С. Бубнової щодо вивчення реальної структури ціннісних орієнтацій і спрямована на з'ясування мотивації до виховання власних соціальних цінностей особистості.

Зазначена анкета дозволяє дослідити риси особистості і характер стосунків з іншими людьми. Для цього необхідно відповісти «Так» або «Ні», поставивши позначку «+» у відповідний стовпчик у бланку відповідей напроти кожного твердження. Для отримання об'єктивних результатів відповідати слід швидко, не замислюючись над твердженнями.

Таблиця 1.6

Анкета

№	Твердження	Так	Ні
1	2	3	4
1.	Я постійно допомагаю по господарству близьким мені людям		
2.	Я вважаю любов одним із найважливіших почуттів у житті людини		
3.	Мені подобається читати та дізнаватися про все нове, цікаве		
4.	Я маю бажання активно залучатися до різних громадських заходів на підтримку своїх однодумців		
5.	Я вважаю, що брак спілкування з друзями зробить моє життя сумним та сірим		
6.	Я вважаю здоров'я найголовнішим у житті		
7.	Якщо хтось із знайомих захворів, я знайду час, щоб його відвідати		
8.	Мій шлюб створений (буде створений) на основі любові		
9.	Я вважаю, що моя участь у громадських акціях сприятиме змінам у суспільному житті та поширенню соціальних цінностей		
10.	Я можу легко відмовитися від постійного спілкування із приятелями		
11.	Я вважаю за необхідне вести активний спосіб життя для покращення свого здоров'я (займатися бігом, плаванням, грою у баскетбол, волейбол, футбол тощо)		
12.	Я вважаю необхідним надавати матеріальну допомогу, якщо про неї попросять		
13.	Любов – це непостійне почуття, що згодом минає		
14.	Я хочу бути дослідником, науковцем		
15.	Я хочу долучитися до модернізації якоїсь суспільної організації (спілки, об'єднання тощо)		
16.	Я хочу багато свого вільного часу приділяти спілкуванню		
17.	Я часто замислююся про своє здоров'я		
18.	Я вважаю, якщо людина впала, їй необхідна допомога		
19.	Я вважаю любов основою свого життя		
20.	Я постійно запитую себе, чому так трапляється?		
21.	Суспільні явища для мене є предметом обговорення вдома або у ЗВО		
22.	Я не переживу самотності, якщо три дні проведу на безлюдному острові		
23.	Я займаюся лижним спортом для покращення свого здоров'я		
24.	Я охоче буду виконувати обов'язки по господарству за близьку людину, яка захворіла		
25.	Я люблю грати з малечю		
26.	Я хочу зробити якесь наукове відкриття або провести наукове дослідження		

Продовж. табл. 1.6

1	2	3	4
27.	Я маю бажання брати участь в політиці		
28.	Я рішуча людина		
29.	Я намагаюся завжди «бути у формі»: відвідую басейн, тренажерний зал, фітнес-клуб, роблю гімнастичні вправи		
30.	Якщо малеча плаче, то вона благає допомоги		
31.	Я вважаю за краще кохати, ніж коли кохають мене		
32.	Я намагаюся завжди досягнути сутність проблеми		
33.	У суспільному житті не варто щось змінювати, соціальні цінності поширювати немає потреби		
34.	Я вважаю, що спілкування є безглуздо витраченим часом		
35.	Я не вважаю здоров'я найголовнішою цінністю в житті		

Для визначення ступеня прояву кожної з наведених СЦ використовується ключ, що поданий нижче. Згідно з ключем обраховується кількість відповідей «Так» за 6 позиціями, що відповідають СЦ. За кожною позицією визначається рівень прояву видів соціальних цінностей за 6-бальною шкалою: 6 балів – високий рівень, 5-4 бали – середній рівень, 3 і нижче – низький.

Орієнтовні СЦ в узагальненому вигляді: I – співчуття іншим людям; II – любов; III – пізнавальна активність: бажання пізнати навколишній світ; IV – соціальна та громадська активність, спрямована на покращення суспільного життя; V – комунікація з іншими людьми; VI – здоров'я людини.

Для обробки результатів використовується нижче наведена таблиця.

Таблиця 1.7

Таблиця для обробки результатів опитування МПДО за анкетною «Визначення мотивації до виховання власних соціальних цінностей»

Види соціальних цінностей	Номери тверджень						Σ
	1	7	12	18	24	30	
I	1	7	12	18	24	30	Σ _I
II	2	8	13	19	25	31	Σ _{II}
III	3	17	14	20	26	32	Σ _{III}
IV	4	9	15	21	27	33	Σ _{IV}
V	5	10	16	22	28	34	Σ _V
VI	6	11	17	23	29	35	Σ _{VI}

Рівень прояву показника «розуміння МПДО необхідності виховання СЦ» мотиваційно-орієнтовного критерію можна визначити за допомогою анкети: «Визначення розуміння майбутніми педагогами дошкільної освіти необхідності виховання соціальних цінностей» (адаптація методики В. Мільмана «Діагностика мотиваційної структури особистості»).

Мета опитування полягає у визначенні життєвої спрямованості особистості, що включають: активність особистості, прагнення до комунікативної взаємодії, життєвого комфорту та досягнення успіху в житті (набуття соціального статусу) тощо. Відповідно до інструкції опитувальника, респонденту пропонується 14 тверджень, що характеризують життєву спрямованість, кожне з яких має 8 варіантів відповідей: a, b, c, d, e, f, g, h. Необхідно надати кожному твердженню оцінку, що виявляє особисте ставлення до нього. Для цього напроти кожної відповіді у твердженні слід поставити одну із наступних позначок: «+» – «Погоджуюсь», «±» – «Залежно від ситуації», «-» – «Не погоджуюсь», «#» – «Важко відповісти».

Обдумувати довго відповіді не потрібно, а навпаки – надавати їх якомога швидше. Працювати потрібно уважно, переходити до наступного твердження, пропускаючи попереднє запитання не можна. Час виконання: 20 хвилин.

Анкета

1. Я вважаю за необхідне у своєму житті керуватися такими правилами:
 - a) у житті необхідно прагнути заробляти багато грошей;
 - b) здоров'я – головна цінність. Слід піклуватися про нього;
 - c) дозвілля – час для відпочинку із приятелями;
 - d) дозвілля – час для відпочинку із сім'єю;
 - e) необхідно робити добро, незалежно від того, скільки це коштує;
 - f) варто довести своє право на існування, хоч би що;
 - g) слід прагнути до отримання нових знань, оскільки вони допоможуть у повсякденному житті та в роботі з дітьми;
 - h) важливо мати бажання до творчості.

2. На мою думку, у педагогічній діяльності вихователь має керуватися такими правилами:

- a) працювати – це реалізовувати життєву потребу;
- b) у роботі слід уникати конфліктних ситуацій;
- c) важливо, щоб було створено спокійні, зручні умови для праці;
- d) кар'єра важлива у роботі педагога;
- e) визначальним в роботі є завоювання авторитету та намагання досягти належного статусу в колективі;
- f) необхідно постійно розвиватись у справі, якою займаєшся;
- g) робота ніколи не буває нудною;
- h) необхідно не лише бути зацікавленим працею, а вміти зацікавити тих, з ким працюєш.

3. Коли я не працюю, то займаюся такими справами:

- a) домашні;
- b) розваги і дозвілля;
- c) проводжу час з приятелями;
- d) виявляю громадську активність;
- e) проводжу час з малечею;
- f) читаю професійну літературу, займаюся самоосвітою;
- g) витрачаю час на свої захоплення;
- h) додатково заробляю.

4. На роботі більш за все я витрачаю час на:

- a) спікування з колегами з робочих питань;
- b) спілкування на неробочі теми;
- c) суспільну діяльність;
- d) самовдосконалення у педагогічній діяльності;
- e) творчу роботу, пов'язану з розвитком дошкільників;
- f) додаткову роботу, яка впливає на заробіток;
- g) роботу, пов'язану з відповідальністю перед іншими;
- h) відпочинок.

5. Якщо я отримав (ла) б додатковий вихідний день, то витратив (ла) би його на:

- a) домашні справи;
- b) відпочинок;
- c) розваги;
- d) суспільну роботу;
- e) навчання, нові завдання, пошук нової інформації стосовно сучасних

технологій виховання дошкільників;

- f) творчу роботу;
- g) роботу, яка вимагає відповідальності;
- h) додатковий заріток.

6. Якщо б я міг (ла) спланувати робочий день по-своєму, я б займав(ла)ся:

- a) основними обов'язками;
- b) спілкуванням з робочих питань;
- c) спілкуванням з особистих питань;
- d) суспільною роботою;
- e) навчання, нові завдання, пошук нової інформації стосовно сучасних

технологій виховання дошкільників;

- f) творчу роботу.
- g) роботу, в якій відчуваєш відповідальність перед іншими;
- h) роботу, що дозволяє заробити

7. Зазвичай я розмовляю з приятелями про:

- a) покупки, проведення часу;
- b) спільних знайомих;
- c) те, що відбувається навкруги;
- d) те, як стати успішним;
- e) дітей, із якими працюю;
- f) особисті захоплення;
- g) особисті досягнення та перспективи;
- h) прочитане, побачене та почуте.

8. У роботі мене найбільш приваблює:

- a) фінансове забезпечення;
- b) комунікація з дітьми, побудова дружніх стосунків із різними людьми;
- c) престижність професії педагога;
- d) зустрічі і розмови;
- e) зміст педагогічної діяльності;
- f) усвідомлення своєї значущості у вихованні підростаючого покоління;
- g) особистісний розвиток педагога;
- h) кар'єрне зростання.

9. Я маю бажання знаходитися в оточенні, у якому:

- a) спокійно або можна розважитися;
- b) є можливість робочого спілкування;
- c) до особи ставляться поважливо;
- d) є можливість познайомитися з важливими особами, побудувати вигідні

стосунки;

- e) легко налагодити нові контакти;
- f) є провідні педагоги-новатори, видатні особи;
- g) усі одностудці;
- h) є можливість розкрити себе.

10. Мені хотілося, щоб поряд зі мною працювали люди, які:

- a) могли обговорити проблеми;
- b) могли поділитися педагогічним досвідом і знаннями;
- c) допомогли б досягти фінансового благополуччя;
- d) є автортетними;
- e) допомогли б пізнати нове у вихованні дошкільників;
- f) спонукають до активної діяльності;
- g) мають глибокі знання і цікаві ідеї;
- h) підтримають у різних ситуаціях.

11. До сьогодні я би охарактеризував (ла) на достатньому рівні:

- a) фінансове забезпечення;

- b) наявність часу на розваги;
- c) соціальний стан;
- d) надійну родину;
- e) цікаве дозвілля;
- f) авторитет і статус у колективі;
- g) усвідомлення своєї значущості для оточуючих;
- h) реалізацію новаторських ідей у педагогіці.

12. У педагогічній професії мене задовольняє:

- a) заробітна плата;
- b) комфортні умови праці;
- c) стосунки в колективі;
- d) особисті здобутки;
- e) посадові обов'язки;
- f) автономність;
- g) визнання у колективі;
- h) власний фаховий рівень.

13. Я задоволений (а), якщо:

- a) можна не замислюватися над клопотами;
- b) навколо мене цікаві люди;
- c) я знаходжусь у центрі подій;
- d) я можу пограти з дітьми;
- e) знаходжусь у конкурентному середовищі;
- f) маю відчуття напруження;
- g) повністю поглинений працею;
- h) залучений до роботи з іншими.

14. За умови невдачі, якщо не вдається досягти мети я:

- a) довго переживаю, впадаю в розпач;
- b) думаю про інше, цікаве та позитивне;
- c) обвинувачую власну поведінку;
- d) злюся на обставини, які завадили;

е) намагаюся бути спокійним;

ф) не поспішаю з висновками, заспокоююся, а потім зважено розмірковую над ситуацією;

г) намагаюся зрозуміти свої помилки;

h) шукаю те, що призвело до цієї ситуації та пробую її виправити.

За підсумками опитування респонденти можуть отримують такі бали: «+» – 2 бали, «±» – 1 бал, «-» або «#» – 0 балів.

Бали підсумовуються за 6 шкалами. Ключ до анкети подано нижче.

Життєзабезпечення	1 a, b; 2 a; 3 a; 4 f; 5 a; 6 h; 8 a; 10 e; 11 a; 12 a.
Комфорт	2 b, c; 3 b; 4 h; 5 b, c; 7 a; 9 a; 11 b, c; 12 c.
Соціальний статус	1 f; 2 d; 7 c, d; 8 c, h; 9 c, d, f; 10 d; 11 e; 12 e, f
Спілкування	1 c; 2 e; 3 c; 4 b, c; 7 b, h; 8 b, d; 9 e,h; 10 a; 11 d; 12 c.
Загальна активність	1 d, з; 4 a, d; 5 h; 6 a, b, d; 7 e; 9 b; 10 c; 12 h.
Творча активність	1 g, h; 2 f, g; 3 g; 4 e; 5 e, f; 6 f; 7 f, g; 8 e, g; 10 g; 11 h; 12 d.

Таблиця 1.8

**Інтерпретація результатів опитування МПДО
за анкетною «Визначення розуміння майбутніми педагогами
дошкільної освіти необхідності виховання соціальних цінностей»**

№ з/п	Шкала	Рівні		
		Низький	Середній	Високий
1	2	3	4	5
1.	Життєзабезпечення (Ж)	7 балів і нижче	від 8 балів до 15 балів	від 16 до 22 балів
2.	Комфорт (К)	9 балів і нижче	від 10 балів до 18 балів	від 19 до 26 балів
3.	Соціальний статус (С)	9 балів і нижче	від 10 балів до 18 балів	від 19 до 26 балів
4.	Спілкування (О)	9 балів і нижче	від 10 балів до 19 балів	від 20 до 28 балів
5.	Загальна активність (Д)	8 балів і нижче	від 9 балів до 16 балів	від 17 до 24 балів
6.	Творча активність (ДР)	11 балів і нижче	від 12 балів до 22 балів	від 23 до 32 балів
7	Загальна оцінка рівня мотивації	53 бали і нижче	від 54 до 105 балів	від 106 до 158 балів

Для з'ясування рівня вихованості СЦ у МПДО за показником «умотивованість МПДО до вихованості загальнонавчаних СЦ» мотиваційно-орієнтовного критерію можливо здійснити, використовуючи анкету:

«Діагностика умотивованості майбутніх педагогів дошкільної освіти до вихованості загальнозначених соціальних цінностей» (адаптація анкети М. Роганової «Визначення рівня духовно-інтелектуального розвитку особистості»).

Згідно з методикою проведення цієї анкети оцінювання відбувається за 3-бальною шкалою. «3» ставиться, коли якість особистості, відмічена в анкеті, має постійне місце. «2» ставиться, коли якість виявляється часто, але не завжди. «1» – якщо вказана якість виявляється рідко або ніколи.

1. Доброта (людяність):

- наявність таких якостей, як доброта і співчуття;
- прояв доброти та співчуття до сім'ї, близьких людей, друзів;
- прагнення розв'язувати конфлікти без насильства, мирним шляхом;

2. Правдолюбство:

- відповідальність за слова, справи та вчинки;
- здатність до розуміння іншої людини та відмови від її осудження;
- уміння науково обґрунтовувати свою думку;

3. Справедливість:

- наявність активної життєвої позиції;
- толерантне ставлення до людей різних національностей, поглядів, переконань;
- громадянська відповідальність, законослухняність.

Якщо опитуваний набирає від 27 до 19 балів, то його мотивація до вихованості загальнозначимих СЦ відповідає високому рівню. Від 18 до 10 балів – середньому, від 9 балів і нижче – низькому.

Визначення рівня вихованості за показником «володіння знаннями про СЦ» когнітивно-діяльнісного критерію можливе за допомогою авторського опитувальника «Визначення знань майбутніх педагогів дошкільної освіти про соціальні цінності». Респондентам пропонується оцінити за 3-бальною шкалою свій рівень знань про соціальні цінності (1 бал – найнижчий, 3 бали – найвищий). Якщо МПДО набирають від 24 до 17 балів, то це свідчить

про високий рівень; від 16 до 9 балів – про середній; нижче 9 балів – про низький. Нижче представлений бланк самооцінки МПДО рівня знань щодо СЦ.

Таблиця 1.9

Бланк самооцінки МПДО рівня знань щодо соціальних цінностей

№	Знання	1 бал	2 бали	3 бали
1.	Актуальність проблеми виховання соціальних цінностей			
2.	Визначення поняття «цінності»			
3.	Види цінностей			
4.	Зміст поняття «соціальні цінності»			
5.	Значення соціальних цінностей для повсякденного життя			
6.	Значення соціальних цінностей для професії педагога			
7.	Сутність процесу виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти			
8.	Соціальні цінності у сучасному світі			

Для з'ясування рівня вихованості СЦ у МПДО за показником «уміння проявляти СЦ у життєвих та педагогічних ситуаціях» когнітивно-діяльнісного критерію пропонується написати есе за темою «Соціальні цінності у моєму житті».

М. Дроботенко [3] пропонує у написанні есе дотримуватись такої структури: вступ, основна частина; висновок.

Вступ за визначенням ученого є обґрунтуванням вибору обраної теми і складається з ряду компонентів, пов'язаних між собою логічно і стилістично. Під час роботи на цьому етапі є важливим правильно сформулювати і презентувати питання, на яке автор збирається відповісти у процесі свого дослідження. В основній частині розкривається обрана тема твору, наводиться аргументація та аналіз на основі обґрунтування тез і роздумів. Дослідник звертає увагу також на те, що наповнюючи змістовною аргументацією обране твердження, автору необхідно дотримуватись головної думки, яку він хоче висловити у конкретному випадку. У висновку, наголошує науковець, необхідно ще раз звернутись до заявленої тези так, щоб продемонструвати читачу завершеність

доказів і власні кроки логічного мислення, аргументацію фактів і роздумів. Учений пропонує такі критерії оцінювання:

1. Знання та розуміння теоретичного матеріалу: визначення поняття, що визначаються чітко і в повному обсязі, наводячи відповідні приклади; використані поняття точно відповідають темі (2 бали).

2. Аналіз і оцінка інформації: грамотне використання категорії аналізу; уміле використання порівняння і узагальнення для аналізу взаємозв'язків понять та явищ; здатність пояснити альтернативні погляди на розв'язання проблеми, що досліджується і вміння дійти висновку; повнота використаного інформаційного поля; обґрунтованість пояснення текстової інформації за допомогою графіків і діаграм (5 балів).

3. Побудова суджень (мислення): ясність і чіткість викладення матеріалу; логіка структурування доказів; висунуті тези супроводжуються грамотною аргументацією; надаються різні думки, власна оцінка й погляди щодо вирішення проблеми; загальна форма викладення матеріалу, отриманих результатів, пропозицій, власних поглядів та їх інтерпретація (тлумачення) відповідає обраному напрямку; самостійність виконання роботи (4 бали).

4. Оформлення роботи: її відповідність основним вимогам із використанням цитат; лексичним, граматичним та стилістичним вимогам (1 бал).

Вищезазначені критерії, запропоновані М. Дроботенком, дозволяють оцінити написання есе із стилістичної та граматичної точки. Для оцінювання змісту есе «Соціальні цінності у моєму житті» пропонуються наступні вимоги: Розкриття значення СЦ у житті здобувача освіти (2 бали). 2. Прагнення дотримуватись СЦ у житті (2 бали). 3. Наведення переконливих прикладів прояву СЦ у життєвих ситуаціях (3 бали) 4. Наведення достатньої кількості прикладів прояву СЦ у педагогічній діяльності (3 бали). 5. Наведення аргументованого висновку про важливість СЦ у власному житті та педагогічній діяльності (2 бали).

Аналіз вихованості СЦ у МПДО за показником «уміння виховувати у дітей дошкільного віку СЦ» когнітивно-діяльнісного критерію можна здійснювати за допомогою авторського опитувальника «Визначення уміння виховувати соціальні цінності у дошкільників». Відповідно до інструкції анкети, здобувачам освіти пропонується оцінити за 3-бальною шкалою свій рівень умінь виховувати СЦ у дітей дошкільного віку (1 бал – найнижчий, 3 бали – найвищий). У підсумку МПДО набирають певну кількість балів, що відповідає певному рівню: від 24 до 17 балів – високий, від 16 до 9 балів – середній, нижче 9 балів – низький. Бланк самооцінки МПДО рівня уміння виховувати СЦ дошкільників поданий у таблиці 1.10.

Таблиця 1.10

Бланк самооцінки МПДО рівня уміння виховувати соціальні цінності у дошкільників

№ з/п	Уміння	1 бал	2 бали	3 бали
1	2	3	4	5
1.	Ураховувати ампліфікацію дитячого розвитку у вихованні соціальних цінностей			
2.	Роз'яснювати сутність соціальних цінностей дітям дошкільного віку			
3.	Виховувати соціальні цінності у дошкільників на основі власного прикладу їх застосування			
4.	Виховувати соціальні цінності у дітей дошкільного віку під час занять			
5.	Виховувати соціальні цінності у дітей дошкільного віку під час ігрової діяльності			
6.	Виховувати соціальні цінності у дітей дошкільного віку під час трудової діяльності			
7.	Залучати батьків дітей дошкільного віку до виховання соціальних цінностей			
8.	Проводити просвітню роботу щодо значущості виховання соціальних цінностей			

Для з'ясування рівня вихованості СЦ у МПДО за показником «прагнення до самовиховання СЦ» рефлексивно-оцінювального критерію можливо здійснити, використовуючи анкету: «Прагнення до самовиховання соціальних цінностей» (адаптація анкети Х. Шапаренко «Самоаналіз розвитку

особистісного потенціалу». Згідно з інструкцією анкети, МПДО потрібно оцінити, наскільки він (вона) погоджується із твердженнями: 3 бали погоджуюся повною мірою, 2 бали – скоріше погоджуюся, ніж ні, 1 бали – скоріше ні, ніж погоджуюся, 0 балів – не погоджуюся).

1. Я вважаю за необхідне виховувати у себе соціальні цінності.

2. Я постійно виховую у себе соціальні цінностей.

3. Я розумію причини, що перешкоджають процесу самовиховання соціальних цінностей.

4. Я знаю, як боротися з перешкодами у процесі самовиховання соціальних цінностей.

5. Я виховую соціальні цінності без стороннього контролю.

6. Я здатен залучити інших до самовиховання соціальних цінностей.

Якщо респондент набирає від 18 до 13 балів, то це відповідає високому рівню. Від 12 до 7 балів – середньому, від 6 балів і нижче – низькому.

Рівень прояву показника «самоаналіз власних СЦ» рефлексивно-оцінювального критерію можна визначити за допомогою анкети: «Самоаналіз власних соціальних цінностей» (адаптація анкети О. Золотарьової щодо вивчення сформованості практичних цінностей-умінь). Ця анкета дозволяє здобувачу освіти охарактеризувати за 10-бальною шкалою, наскільки він володіє нижченаведеними вміннями. Респондент має високий рівень сформованості умінь, якщо він отримав від 80 до 60 балів, середній рівень – від 59 до 30, нижче 30 – низький.

1. Я вмію:

– ставити мету та самоаналізувати власні соціальні цінності.

– стратегічно прогнозувати ціннісний саморозвиток свого особистісного потенціалу.

– перетворювати потенційні можливості ціннісного зростання в актуальні надбання особистості.

– розширювати «ареал» власних соціальних цінностей, переходячи на новий рівень розвитку.

– долати та запобігати негативним психологічним явищам, що обмежують, зводять на нижчий рівень ціннісне зростання.

– підноситися над буденністю, аналізувати себе з позицій покращення, реалізації ідеалів Краси, Істини, Добра в повсякденному житті.

– ціннісно здійснюватися, самостверджуватися, самореалізовуватися.

2. Я володію:

– рефлексивно-аналітичними вміннями, що накреслюють подальший вектор мого ціннісного зростання.

10-бальна шкала має такий вигляд для кожного наведеного вміння:

1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів	6 балів	7 балів	8 балів	9 балів	10 балів

Для з'ясування рівня вихованості СЦ у МПДО за показником «здатність регулювати поведінку на основі СЦ» рефлексивно-оцінювального критерію можливо здійснити, використовуючи авторську анкету: «Визначення здатності регулювати поведінку на основі соціальних цінностей».

Відповідно до змісту анкети здобувачу освіти пропонується оцінити твердження: так – 3, скоріше так, ніж ні – 2, скоріше ні, ніж так – 1, ні – 0. МПДО може отримати такі бали: від 21 до 14 – високий рівень, від 13 до 7 – середній рівень, нижче 7 – низький.

1. Я вважаю, що соціальні цінності є важливими для досягнення успіху в житті.

2. Я виховую соціальні цінності у себе.

3. Я намагаюсь дотримуватись соціальних цінностей у повсякденному житті.

4. Я намагаюсь дотримуватись соціальних цінностей у педагогічній діяльності.

5. Я вважаю за необхідне виховувати соціальні цінності у дітей дошкільного віку.

6. Я використовую методи виховання соціальних цінностей під час педагогічної практики.

7. Я можу навчити виховувати соціальні цінності інших.

Отже, для оцінювання рівня вихованості СЦ у МПДО пропонується використовувати кваліметричну модель, яка складається: з критеріїв вихованості СЦ у МПДО (мотиваційно-орієнтовного, професійно-когнітивного, рефлексивно-ціннісного); показників, визначених за кожним критерієм; коефіцієнтів вагомості критеріїв і показників, визначених методом експертної оцінки. До кожного показника обирається відповідна методика.

Переваги кваліметричної моделі полягають в тому, що вона дозволяє: здійснити кількісну оцінку якісних показників вихованості СЦ у МПДО як загальну, так і за кожним критерієм; співвіднести одержану оцінку до рівня вихованості за числовою шкалою; реалізувати можливість автоматичного обрахунку оцінки рівня вихованості СЦ у табличному процесорі MS Excel, що полегшує процес обробки даних.

Відповідно до виховання соціальних цінностей як складову саморозвитку доречно враховувати формування та удосконалення творчих здібностей, і творчий саморозвиток зокрема, з'ясувати діагностичний інструментарій для визначення рівня творчого саморозвитку особистості МПДО.

1.3 Діагностичний інструментарій для визначення рівня творчого саморозвитку особистості майбутніх педагогів дошкільної освіти

Творчий саморозвиток майбутніх фахівців дошкільної освіти є актуальною проблемою вищих закладів педагогічної освіти. Адже аналіз проблем засвідчує, що розвивальна функція культурно-освітнього простору сьогодні ще не визнається домінантною серед пріоритетів виховання і професійної підготовки студентської молоді; недостатньо розроблена теоретико-методична, технологічна база виховання здобувачів у педагогічних

коледжах; недостатній інформаційний рівень висвітлення проблем у педагогічній літературі, зокрема, методичного характеру; недостатній рівень знань щодо виховання творчих здібностей у педагогічних кадрів у педагогічному коледжі; викладання гуманітарних, професійно спрямованих освітніх компонентів не сприяє творчому саморозвитку особистості як органічної складової педагогічної майстерності майбутнього фахівця дошкільної освіти. Проте весь освітній процес у педагогічних закладах освіти має можливості для забезпечення творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти. Отже, спираючись на тенденції сучасної освіти, викладачі педагогічних вишів переконані у необхідності змін в організації процесу творчого саморозвитку МПДО в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу.

Сукупність критеріальних ознак творчого саморозвитку складає: сформованість знань про творчість і творчий саморозвиток педагога дошкільної освіти та рівні уявлень і понять; наявність креативного мислення та гуманістичного світогляду; наявність мотивації до творчого розвитку та сформованої системи ціннісних орієнтацій педагога; сформована культура почуттів; здатність до педагогічної імпровізації, до проєктування та самоаналізу професійної педагогічної діяльності; наявність професійно-творчих умінь та розвинені особистісні якості педагога дошкільної освіти.

Сукупність структурних і функціональних компонентів розкриває специфіку процесу творчого саморозвитку майбутніх педагогів дошкільної освіти.

Мотиваційно-ціннісний критерій зумовлює творчу спрямованість діяльності вихователя ЗДО, визначає мотиви і цінності, що переважають у здобувачів освіти педагогічних коледжів, характеризує установки особистості до саморозвитку.

Показниками творчого саморозвитку майбутніх педагогів дошкільної освіти за *мотиваційно-ціннісним критерієм* є: позитивна мотивація до саморозвитку; система ціннісних орієнтацій; розвинена емоційна сфера.

Світоглядно-особистий критерій оцінює загальний, світоглядний рівень використання знань про творчість, творчий саморозвиток майбутнього педагога дошкільної освіти та його роль у професійному зростанні та загальному культурному становленні спеціаліста.

Показниками творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти за світоглядно-особистісним критерієм є: система знань про творчість, творчий саморозвиток на рівні понять та категорій; сформований гуманістичний світогляд; розвинене критичне мислення.

Діяльнісно-креативний критерій визначає здатність застосовувати творчі здібності в педагогічній діяльності, виражає прагнення майбутнього педагога дошкільної освіти до самоосвіти і саморозвитку, забезпечує готовність до виховання творчих здібностей у дітей.

Показниками творчого саморозвитку МПДО за *діяльнісно-креативним критерієм* є: здатність до педагогічної імпровізації; здатність до проєктування та самоаналізу; професійно-творчі вміння.

Під час проведення моніторингу ступеня сформованості виокремлених компонентів творчого саморозвитку майбутніх педагогів дошкільної освіти за визначеними критеріями розроблено програму (методична частина, план спостережень, відповідний блок анкетувань, бесід, проблемно-правових завдань, моделювань ситуацій, вправ), що спрямована на діагностування вихідного рівня творчого саморозвитку МПДО за трьома критеріями – мотиваційно-ціннісним, особистісно-світоглядним та діяльнісно-креативним із відповідними показниками.

Рівень розвитку мотиваційно-ціннісної сфери визначається за допомогою певних діагностичних методик, адаптованих до предмета дослідження, низки спостережень, бесід із наставниками студентських груп.

Під час реалізації технології творчого саморозвитку МПДО в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу виступають такі форми: мотиваційні тренінги, зокрема «Мотивація на педагогічну діяльність та творчий саморозвиток», лекції, диспути, «дискусійний клуб» на тему «Що таке творчий

саморозвиток педагога-дошкільника?», мотиваційний практикум «Мотивації досягнення успіхів» (самоаналіз «Формування навчання на досягнення успіху»).

Для визначення мотиваційної сфери здобувачів освіти обираються такі методики як, діагностика особистості на мотивацію до успіху (за Т. Елерсом) та методика «Система рівнів мотивації» (за О. Безпалько)

Діагностика особистості на мотивацію до успіху (автор Т. Елерс)

Інструкція. Вам запропоновано 41 твердження, на які необхідно дати один із 2 варіантів відповідей «так» чи «ні». Ступінь вираженості мотивації до успіху оцінюється кількістю балів, що однакові з ключем.

1. Якщо між двома варіантами є вибір, його краще зробити швидше, ніж відкласти на потім.
2. Я нервую, коли помічаю, що не можу виконати завдання на 100 відсотків.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я ставлю на карту все.
4. Якщо виникає проблемна ситуація, найчастіше приймаю рішення одним із останніх.
5. Якщо два дні поспіль у мене немає справи, то я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи є нижчими за «норму».
7. Я до себе більш вимогливий, ніж до інших.
8. Я більш привітний, ніж інші.
9. Якщо я відмовляюся від складного завдання, згодом суворо себе засуджую, бо переконаний, що зміг би впоратися із завданням.
10. У процесі роботи я потребую невеликих пауз для відпочинку.
11. Старанність – основна риса моєї вдачі.
12. Мої досягнення в роботі не завжди однаково успішні.
13. Інша робота приваблює мене більше за ту, якою я займаюся.
14. Зауваження стимулюють мою активність, ніж похвала.

15. Я переконаний у тому, що колеги сприймають мене діловою людиною.
16. Перешкоди допомагають мені приймати більш виважені рішення.
17. На моєму честолюбстві легко зіграти.
18. Якщо я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.
19. Під час виконання роботи я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю на завтра те, що можу зробити сьогодні.
21. Слід покладатися лише на власні сили.
22. У житті мало речей, які важливіші за гроші.
23. Завжди, коли маю виконати важливе доручення, я не відволікаюся на інші проблеми.
24. Я менш честолюбивий, ніж більшість.
25. Наприкінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.
26. Коли робота мені до вподоби, я виконую її більш якісно, ніж іншу.
27. Мені приємніше мати справу з людьми, які можуть завзято працювати.
28. Коли в мене немає роботи, мені не по собі.
29. Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше за інших.
30. Якщо мені доводиться приймати рішення, намагаюся робити це якомога краще.
31. Іноді друзі вважають мене ледачим.
32. Мої успіхи певною мірою залежать від колег.
33. Безглуздо протидіяти волі керівника.
34. Іноді не знаю, яку роботу доведеться виконувати.
35. Якщо мені щось не вдається зробити, я стаю нетерплячим.
36. Я зазвичай мало уваги звертаю на свої досягнення.
37. Коли я працюю разом з іншими, моя робота більш результативна, ніж в інших.
38. Багато за що я брався, але не доводив до кінця.
39. Я заздрю людям, які не завантажені роботою.

40. Я не заздрю тим, хто прагне влади і положення.

41. Коли я впевнений, що йду правильним шляхом, для доказу своєї правоти піду на крайні заходи.

Відповіді на питання 1, 11, 12, 19, 23, 33, 34, 35, 40 не враховуються.

Ключ

Номери запитань з відповіддю «ТАК» (+): 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41.

Номери запитань з відповіддю «НІ» (-): 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39.

За кожну відповідь, що співпала, нараховується 1 бал. Отримані бали підсумовують. Кількісні результати за цією методикою визначають:

1 – 10 балів: мотивація до успіху має низький рівень. Особа не прагне досягти перемоги, не схильна докладати власних зусиль у роботу, апатична, має пасивне ставлення до життя.

11 – 16 балів: середній рівень до мотивації. При такій мотивації людина не боїться ризикувати, вона не є скованою у своїх діях, бо ймовірна невдача не надто хвилює її.

17 – 20 балів: високий рівень мотивації. Такі особи здатні ризикнути для досягнення бажаного, схильні орієнтуватися на власні сили, гнучко і наполегливо добиватися поставленої мети.

Вище від 21 балу: мотивація до успіху занадто висока. Це може спричиняти надмірну самокритичність до власних можливостей.

Підсвідома зневіра у власні сили викликає в людини неготовність до ризику, особистісну скованість. У результаті при надмірній мотивації до успіху людина може втрачати віру в те, що вона досягне бажаного.

Анкета для виявлення ціннісних орієнтацій здобувачів

Інструкція. Просимо Вас висловити свою думку про те, як впливають духовні цінності на Ваші знання, уявлення, ціннісні орієнтири, мотиви поведінки.

1. Чи є у Вас ідеал? Хто для Вас ідеальна людина?

2. Ваше ставлення до освіти як інституту творчого саморозвитку особистості.

3. Яких духовних цінностей Вам не вистачає, щоб прагнути до ідеалу?

4. Що потрібно змінити в нашому суспільстві, щоб покращити життя молоді?

5. Оцініть значущість деяких духовних цінностей (оцінка в балах від 1 до 10). Найбільша значущість – 10 балів, найменша – 1 бал.

Добродійність, чесність, справедливість, тверда воля, освіченість, цінність іншої людини, раціоналізм, самодисципліна, чуйність, почуття обов'язку, багатство, інші (*назвіть які саме*).

Діагностика особистості на мотивацію до успіху містить 41 твердження, на які необхідно дати один із 2 варіантів відповідей «так» чи «ні». Ступінь вираженості мотивації до успіху оцінюється кількістю балів, що збігаються з ключем.

Для більш повної картини вивчення мотивів поведінки додатково визначаються рівні мотивації здобувачів освіти. Адже мотиви поведінки формуються від елементарних захоплень до ідеалів та впевненості. Мотивація особистості є важливою частиною всього процесу едукації, його функціональною характеристикою. Тому ефективність технології творчого саморозвитку МПДО в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу залежить від стимулів, які забезпечують позитивну мотивацію як у здобувачів освіти, так і у викладачів. Для визначення рівня мотивації використовується система рівнів мотивації, розроблена з використанням ідей деяких дослідників, яка наведена у таблиці 1.11.

Таблиця 1.11

Система рівнів мотивації (за О. Безпалько)

Рівень	Якісна характеристика
1	2
Негативний (МТн)	Негативне ставлення, немає інтересу до освітнього процесу
Байдужий (МТб)	Немає самостійних цілей; нестійкі мотиви інтересу до зовнішніх результатів навчання; пасивність у нових умовах та ситуаціях

Продовж. табл. 1.11

1	2
Позитивно-аморфний (МТпа)	Розуміння, початкове осмислення й досягнення цілей, поставлених батьками; пізнавальний мотив як інтерес до оцінювання викладача
Позитивно-пізнавальний (МТпп)	Розуміння зв'язку результату зі своїми можливостями; розрізнення своїх здібностей і зусиль у постановці реалістичних цілей з урахуванням своїх можливостей; постановка мети з урахуванням суб'єктивної ймовірності успіху
Позитивно-ініціативний (МТін)	Самостійне визначення мети і за власною ініціативою; постановка гнучких цілей, які змінюються залежно від ситуації; усвідомлення співвідношення власних мотивів і цілей; постановка нестандартних, перспективних цілей
Позитивно-дієвий (МТпд)	Досягнення й реалізація всіх видів цілей і доведення діяльності до її завершення; наполегливість у подоланні перешкод і труднощів при досягненні цілей; прагнення розширити коло своїх можливостей

Для здобувачів освіти зі сформованими мотивами найважливішими стимулами вибору майбутньої професії вихователя ЗДО є усвідомлення її значущості для виконання почесної ролі педагога щодо виховання дитини, підготовки її до життя, усвідомлення завдань, які ставить перед ним сучасна освіта. Слід зазначити, що майбутнім педагогам дошкільної освіти, у яких переважають соціальні мотиви, властиві такі стимули, як можливість самовираження, можливість якнайкраще виявити свої здібності, тим самим отримати визнання, зайняти певну позицію. Для деяких здобувачів освіти мотивом виступає творчий характер педагогічної діяльності, що відповідає їх власному характеру та здібностям.

Для визначення системи ціннісних орієнтації майбутніх педагогів дошкільної освіти використовується анкета для виявлення ціннісних орієнтацій здобувачів освіти. Так, згідно зі змістом анкети, здобувачам пропонується висловити свою думку про те, як впливають духовні цінності на знання, уявлення, ціннісні орієнтири, мотиви поведінки. Крім того, здобувачам надається можливість відповісти на такі запитання: «Чи є у Вас ідеал? Хто для Вас ідеальна людина?», «Ваше ставлення до освіти як інституту творчого саморозвитку особистості», «Яких духовних цінностей Вам не вистачає, щоб прагнути до ідеалу?», «Що потрібно змінити в нашому суспільстві, щоб покращити життя молоді?» [8].

Здобувачам пропонується оцінити значущість таких духовних цінностей (оцінка в балах від 1 до 10): добродійність, чесність, справедливість, тверда воля, освіченість, цінність іншої людини, раціоналізм, самодисципліна, чуйність, почуття обов'язку, багатство, інші (*назвіть які саме*).

Для з'ясування рівня розвитку культури почуттів майбутніх вихователів ЗДО використовується методика діагностики рівня емпатійних здібностей (за В. Бойко). Так здобувачам пропонується відповісти «так» чи «ні» на 36 запитань для виявлення здатності до співпереживання проблем інших людей.

Діагностика рівня емпатійних здібностей (В. В. Бойко)

Інструкція. Дайте відповідь на зазначені запитання, позначивши твердження, з яким погоджуєтесь «+», з якими не погоджуєтесь «-»:

1. Я маю звичку уважно вивчати обличчя і поведінку людей, щоб зрозуміти їхній характер, схильності, здібності.
2. Якщо оточення нервує, я, зазвичай, залишаюсь спокійним.
3. Я більше довіряю доказам свого розуму, ніж інтуїції.
4. Я вважаю цілком доречним для себе цікавитися домашніми проблемами своїх співробітників.
5. Я можу легко увійти в довіру до людини, коли в цьому виникає потреба.
6. Зазвичай, я з першої ж зустрічі вгадую «споріднену душу» у новій людині.
7. Я з цікавості, як правило, розпочинаю розмову про життя, роботу, політику з випадковими супутниками в потязі, літаку.
8. Я втрачаю душевну рівновагу, якщо моє оточення чимось при-гнічене.
9. Моя інтуїція – надійніший спосіб розуміння оточення, ніж знання чи досвід.
10. Виявляти цікавість до внутрішнього світу іншої особистості – нетактовно.

11. Своїми словами я часто ображаю близьких мені людей, не помічаючи цього.

12. Я легко можу уявити себе якоюсь твариною, відчуті її звички і стани.

13. Я майже не розмірковую над причинами вчинків людей, які мають до мене безпосереднє відношення.

14. Я рідко приймаю до серця проблеми своїх друзів.

15. Як правило, за кілька днів я відчуваю: щось повинно трапитися з близькою мені людиною, і очікування збуваються.

16. Коли я спілкуюсь із діловими партнерами, я, зазвичай, намагаюсь уникати розмов про особисте життя.

17. Іноді рідні дорікають мені за черствість, неухагу до них.

18. Мені легко вдається скопіювати інтонацію, міміку людей, наслідуючи їх.

19. Мій зацікавлений погляд часто бентежить нових партнерів.

20. Чужий сміх, зазвичай, передається і мені.

21. Часто, діючи навмання, я все ж таки знаходжу правильний підхід до людини.

22. Плакати від щастя – дурниця.

23. Я здатний цілком злитися з близькою для мене людиною, ніби розчинитися в ній.

24. Мені рідко зустрічалися люди, яких би я розумів без зайвих слів.

25. Я мимоволі часто підслуховую розмови сторонніх людей.

26. Я можу залишатися спокійним, навіть якщо всі навколо мене хвилюються.

27. Мені набагато легше підсвідомо відчуті сутність людини, ніж зрозуміти її, аналізуючи поведінку.

28. Я спокійно ставлюся до дрібних неприємностей, які трапляються у когось із членів сім'ї.

29. Мені було б складно щиро і довірливо вести бесіду з настороженою, замкнутою людиною.

30. У мене творча натура – поетична, художня, артистична.

31. Я без особливої цікавості слухаю сповіді нових знайомих.

32. Я засмучуюсь, якщо бачу людину в сльозах.

33. Моє мислення більше відрізняється конкретністю, строгістю, послідовністю, ніж інтуїцією.

34. Коли друзі починають говорити про свої неприємності, я прагну перевести розмову на іншу тему.

35. Якщо я бачу, що комусь із рідних погано на душі, то, як правило, стримуюсь від розпитувань.

36. Мені складно зрозуміти, чому дрібниці можуть так сильно засмучувати людей.

Обробка отриманих результатів

Підраховують кількість правильних відповідей (відповіді до «ключа») за кожною шкалою, а потім визначають суму оцінки:

1. Раціональний канал емпатії: + 1, + 7, -13, + 19, +25, -31;

2. Емоційний канал емпатії: -2, +8, -14, +20, -26, +32;

3. Інтуїтивний канал емпатії: -3, +9, +15, +21, +27, -33;

4. Установки, які сприяють емпатії: +4, -10, -16, -22, -28, -34;

5. Здатність до емпатії: + 5, -11, -17, -23, -29, -35;

6. Ідентифікація в емпатії: +6, +12, +18, -24, + 30, -36.

Інтерпретація результатів:

Аналізують показники окремих шкал і загальну сумарну оцінку рівня емпатії. Оцінка над кожною шкалою може варіюватися від 0 до 6 балів і вказувати на значущість конкретного параметру в структурі емпатії.

Шкальні оцінки виконують допоміжну роль в інтерпретації основного показника рівня емпатії. Сумарний показник теоретично може змінюватися в межах від 0 до 36 балів. За наявними попередніми даними можна вважати: 30 балів і вище – надзвичайно високий рівень емпатії; 29-22 – середній; 21-15 – знижений ; менше 14 балів – дуже низький.

Розроблені питання сприяють з'ясуванню, які канали емпатії людина використовує, сприймаючи іншу людину, зокрема раціональний канал емпатії, емоційний, інтуїтивний. Крім того, визначаються установки, які сприяють емпатії, здатність до емпатії, ідентифікація в емпатії.

Відповідно до діагностичної карти експерименту доцільно дослідити творчий саморозвиток МПДО в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу *за особистісно-світоглядним* критерієм (сформованість системи теоретичних і практичних знань для творчого саморозвитку; гуманістичний світогляд; творче мислення).

Насамперед, слід з'ясувати вихідний стан педагогічних знань та загальної ерудиції здобувачів освіти, якість їх обізнаності та освіченості. Для цього використовують експертну оцінку, проведення тестування з освітніх компонентів професійної підготовки «Вступ до спеціальності», «Дошкільна педагогіка», «Основи педагогічної майстерності» та анкетування, використання відповідних методик. Перший діагностичний зріз дозволяє визначити якість знань із дошкільної освіти і сформулювати власне бачення необхідності творчого розвитку саме для здобувачів освіти спеціальностей дошкільної освіти. Важливим також є самооцінка кожного здобувача рівня саморозвитку. Для цього використовується методика «Усвідомлення здатності педагога дошкільної освіти до творчого саморозвитку» (за І. Нікішиною).

Методика «Усвідомлення здатності педагога дошкільної освіти до творчого саморозвитку» (І. В. Нікішина)

1. Я прагну вивчати себе.
2. Я залишаю час для розвитку, як би не був зайнятий роботою і домашніми справами.
3. Перешкоди, що виникають, стимулюють мою активність.
4. Я шукаю зворотній зв'язок, так як це допомагає мені пізнати й оцінити себе.
5. Я аналізую свою діяльність, виділяючи на це спеціальний час.

6. Я досліджую свої почуття і досвід.
7. Я багато читаю.
8. Я широко дискутую з потрібних мені питань.
9. Я вірю у свої можливості.
10. Я прагну бути більш відкритим.
11. Я усвідомлюю той вплив, який чинить на мене оточення.
12. Я керую своїм професійним розвитком і отримую позитивні результати.
13. Я отримую задоволення від засвоєння нового.
14. Зростаюча відповідальність не лякає мене.
15. Я б поставився позитивно до мого просування по службі.

Оцінювання:

5 балів – твердження повністю відповідає дійсності;

4 бали – швидше відповідає, ніж ні;

3 бали – і так, і ні;

2 бали – швидше не відповідає;

1 бал – не відповідає.

Підведення підсумків:

75–55 балів – активний саморозвиток.

54–36 балів – посередній саморозвиток, що залежить від різних умов.

35–15 балів – призупинений саморозвиток.

**Карта самооцінки педагога дошкільної освіти
до творчого саморозвитку**

Інструкція. Оцініть, будь ласка, свою готовність до інноваційної діяльності за п'ятибальною шкалою за кожним показником.

Таблиця 1.12

№ з/п	I. Мотиваційно-творча спрямованість особистості	Бали	СР бал
1	2	3	4
1	Допитливість, творчий інтерес.		
2	Прагнення до творчих досягнень.		

Продовж. табл. 1.12

1	2	3	4
3	Прагнення до лідерства.		
4	Прагнення до отримання високої оцінки творчої діяльності з боку адміністрації.		
5	Особиста значимість творчої діяльності.		
6	Прагнення до самовдосконалення.		
II. Креативність педагога дошкільної освіти			
7	Продуктування більшого числа рішень: варіативність педагогічної діяльності.		
8	Незалежність суджень (не соромиться висловлювати свою думку).		
9	Фантазія, уява (інтелектуальна легкість у поводженні з ідеями).		
10	Здатність відмовитись від стереотипів у педагогічній діяльності, подолати інерцію мислення.		
11	Прагнення до ризику.		
12	Чутливість до проблем у педагогічній діяльності.		
13	Критичність мислення, здатність до оціночних суджень.		
14	Здатність до самоаналізу, рефлексії.		
III. Оцінка професійних здібностей педагога дошкільної освіти до здійснення інноваційної діяльності			
15	Здатність особистості до оволодіння методологією творчої діяльності.		
16	Володіння методами педагогічного дослідження.		
17	Здатність до створення авторської концепції, технології діяльності.		
18	Здатність до планування експериментальної роботи.		
19	Здатність до організації педагогічного експерименту в школі.		
20	Здатність до корекції, перебудови діяльності.		
21	Здатність акумулювати та використовувати досвід творчої діяльності інших учителів.		
22	Здатність до співпраці та взаємодопомоги у творчій діяльності.		
23	Здатність творчо вирішувати конфлікти.		
IV. Індивідуальні особливості особистості педагога дошкільної освіти			
24	Темп творчої діяльності.		
25	Працездатність особистості у творчій діяльності.		
26	Рішучість, упевненість у собі.		
27	Відповідальність.		
28	Переконання вчителя в соціальній значимості творчої діяльності.		
29	Чесність, правдивість		
30	Здатність до самоорганізації.		

Зазначена методика показує рівень готовності педагогів до інноваційної діяльності. Після завершення тестування і підрахунку балів складають вісь координат, що показує розвиток у педагога здатності до інноваційної діяльності.

Рівень сформованості критичного мислення дозволить виявити тест на вербальну креативність за С. Медніком, адаптований А. Вороніним.

**Тест на вербальну креативність С. Медніка
(адаптований А. Вороніним)**

Стимульно-реєстраційний бланк

Прізвище, ініціали _____

Вік _____ Група _____ Дата _____

Інструкція. Вам запропоновані трійки слів, до яких необхідно підібрати ще одне слово так, щоб воно поєднувалося з кожним із трьох запропонованих слів.

Стимульні трійки слів

1. Випадкова гора довгоочікувана
2. Вечірня папір стінна
3. Назад батьківщина шлях
4. Далеко сліпий майбутнє
5. Народна страх світова
6. Гроші квиток вільне
7. Людина погони завод
8. Двері довіра швидко
9. Друг місто коло
10. Потяг купити паперовий
11. Колір заєць цукор
12. Ласкава зморшки казка
13. Дитинство випадок гарне
14. Повітря швидка свіже
15. Співак Америка тонкий
16. Важкий народження урожайний
17. Багато нісенітниця прямо
18. Кривий окуляри гострий
19. Садова мозок порожня
20. Гість випадково вокзал

Щоб з'ясувати наявність або відсутність у здобувачів – майбутніх фахівців дошкільної освіти – гуманістичного світогляду, їм пропонується написати твір-есе «Людина – найвища цінність», доповненням до визначення показника «Сформований гуманістичний світогляд» є методика «Вірш про себе».

У процесі застосованих методик і анкетування визначаються знання й розуміння здобувачами освіти таких понять, як «креативність», «творчість», «саморозвиток», «самовиховання»; з'ясовується їх значення для педагогічної діяльності вихователя ЗДО, а також розуміння засобів і методів самоосвіти і самовиховання. Аналіз анкет надає змогу з'ясувати власні судження майбутніх вихователів про творчий саморозвиток, усвідомлення ними значущості прагнення щодо постійного самовдосконалення у своїй професійній роботі, а також розуміння необхідності виховання цієї важливої якості в дітей дошкільного віку.

Для визначення рівнів творчого саморозвитку відповідно до *діяльнісно-креативного* критерію та його показників використовуються опитувальники, методики для визначення творчого потенціалу, особистісних якостей педагога адаптовані для фахівців дошкільної освіти, за допомогою яких аналізуються результати проходження здобувачами різних видів педагогічної практики.

Для визначення здатності здобувачів до самооцінювання та проектування використовуються методика вивчення загальної самооцінки (Емілія Гуцало) та методика «Незакінчені речення».

Методика представлена як опитувальник, що містить 32 судження, з приводу яких можливі п'ять варіантів відповідей. Кожна відповідь кодується балами за схемою: дуже часто – 4, часто – 3, іноді – 2, рідко – 1, ніколи – 0.

Методика вивчення загальної самооцінки (Емілія Гуцало)

Інструкція. Заповніть опитувальник, що містить 32 судження, з приводу яких можливі п'ять варіантів відповідей. Кожна відповідь кодується балами за схемою: дуже часто – 4, часто – 3, іноді – 2, рідко – 1, ніколи – 0.

1. Мені хочеться, щоб мої друзі підбадьорювали мене.
2. Постійно відчуваю свою відповідальність за процес роботи.
3. Мене хвилює моє майбутнє.
4. Багато хто ненавидить мене.
5. Я менш ініціативна, ніж інші.
6. Мене хвилює мій психічний стан.
7. Я боюсь здатися невігласа.
8. Зовнішність інших набагато привабливіша, ніж моя.
9. Я боюсь виступати з промовою перед незнайомими людьми.
10. Я часто роблю помилки.
11. Шкода, що я не вмю говорити з людьми так, як слід.
12. Шкода, що мені не вистачає впевненості в собі.
13. Я воліла б, щоб інші люди частіше схвалювали мої дії.
14. Я занадто скромна.
15. Моє життя марне.
16. Багато хто неправильно думає про мене.
17. Мені ні з ким поділитися своїми думками.
18. Люди чекають від мене забагато.
19. Люди не дуже цікавляться моїми досягненнями.
20. Я трохи соромлюсь.
21. Я відчуваю, що багато людей не розуміє мене.
22. Я не відчуваю себе в безпеці.
23. Я часто хвилююсь, та даремно.
24. Я почуваю себе ніяково, коли входжу до кімнати, де вже сидять люди.
25. Я почуваю себе скуто.
26. Я відчуваю, що люди говорять про мене за моєю спиною.
27. Я впевнена, що люди майже все сприймають легше, ніж я.
28. Мені здається, що зі мною має статись якась прикрість.
29. Мене непокоїть думка про те, як люди ставляться до мене.
30. Шкода, що я не вельми комунікабельна.

31. У суперечках я висловлююсь тільки тоді, коли впевнена у своїй правоті.

32. Я думаю про те, чого чекають від мене інші.

Обробка результатів:

Для виявлення рівня самооцінки потрібно підсумувати бали за всіма 32 удженнями.

Сума балів:

від 0 до 25 – свідчить про високий рівень самооцінки, за якого людина, як правило, не обтяжена «комплексом неповноцінності», правильно реагує на зауваження і рідко піддає сумніву власні дії;

від 26 до 45 – свідчить про середній рівень самооцінки, коли людина рідко страждає від «комплексу неповноцінності» й лише іноді намагається підлаштуватися під думку інших;

від 46 до 128 – вказує на низький рівень самооцінки, за якого людина болісно сприймає критичні зауваження на свою адресу, намагається завжди зважати на думку інших і часто страждає від «комплексу неповноцінності».

Методика «Незакінчені речення» допомагає виявити рівень усвідомлення здобувачами необхідності проєктування подальшого творчого саморозвитку, а також виявити найбільш важливі для здобувачів духовні цінності, значення креативних здібностей для подальшої роботи вихователем ЗДО, виявити, яке місце в педагогічній діяльності займає творчий саморозвиток, що для цього, у першу чергу, необхідно змінити у своєму особистому житті та як розвивати своє критичне мислення.

Методика для самоаналізу та проєктування творчого саморозвитку «Незакінчені речення»

Вам запропоновано тест, спрямований на визначення самооцінки творчого саморозвитку. Перш ніж виконати завдання, прочитайте, будь ласка, уважно інструкцію.

Інструкція. Нижче наведено 17 незакінчених речень. Прочитайте їх і завершіть, описуючи першу думку, яка з'явилася у Вас. Робіть це якнайшвидше. Якщо не можете відразу закінчити яку-небудь пропозицію, то обведіть її номер кружком і поверніться до неї пізніше.

1. Найбільш важливими духовними цінностями для мене є...
2. Творчий саморозвиток – це...
3. Я вважаю, що креативність – це...
4. Гадаю, що творчий саморозвиток важливий для ...
7. На мій погляд, креативними здібностями володіють...
8. У житті людини творчий саморозвиток посідає чільне місце, тому що....
9. Творчий саморозвиток відбувається під впливом ...
10. Розвивати свої професійні й особисті якості – це ...

Анкета «Самооцінка реалізації потреб педагогів у розвитку та саморозвитку» (В. Уруський)

Інструкція. Відповідаючи на запитання анкети, поставте бали, які відповідають Вашій думці:

- 5 – якщо твердження повністю відповідає дійсності;
- 4 – швидше відповідає, ніж ні;
- 3 – і так, і ні;
- 2 – швидше не відповідає;
- 1 – не відповідає.

Зміст анкети

1. Я прагну вивчити себе.
2. Я залишаю час для розвитку, як би не був завантажений справами.
3. Перешкоди, що виникають, стимулюють мою активність.
4. Я шукаю зворотній зв'язок, оскільки це допомагає мені пізнати й оцінити себе.
5. Я рефлексую свою діяльність, виділяючи для цього спеціальний час.

6. Я аналізую свої почуття і досвід.
7. Я багато читаю.
8. Я широко дискутую з питань, які мене цікавлять.
9. Я вірю у свої можливості.
10. Я прагну бути більш відкритою людиною.
11. Я усвідомлюю той вплив, який здійснює на мене оточення.
12. Я керую своїм професійним розвитком і отримую позитивні результати.
13. Я отримую задоволення від засвоєння нового.
14. Зростаюча відповідальність не лякає мене.
15. Я позитивно ставлюся до просування по службі.

Підрахуйте загальну кількість балів:

1. Якщо Ви набрали 55 і більше балів – це означає, що Ви активно реалізуєте свої потреби в саморозвитку;
2. Якщо набрали від 36 до 54 балів, Вам доведеться визнати, що у Вас відсутня чітка система саморозвитку;
3. Нарахувавши від 15 до 35 балів, Ви повинні зрозуміти, що перебуваєте в стадії призупиненого саморозвитку.

Для визначення наявності креативних здібностей використовується тест «Ваш творчий потенціал», який містив 18 питань, що дозволило визначити такі якості та здібності особистості, як: межі допитливості; віру в себе; постійність; амбіційність; зорову пам'ять; слухову пам'ять; прагнення бути незалежним; здатність абстрагуватися; здатність зосереджуватися.

Тест «Ваш творчий потенціал» (В. Урусський)

Інструкція. Щоб довідатись про свій творчий потенціал, уважно прочитайте запитання та обрати одну відповідь з трьох запропонованих.

1. Чи вважаєте Ви, що навоколишній світ можна змінити й покращити?
 - а) так;
 - б) ні, він і так достатньо хороший;

в) так, але лише де в чому.

2. Чи думаєте Ви, що можете самі брати участь у значних змінах довкілля?

а) так, у більшості випадків;

б) ні;

в) так, в окремих випадках.

3. Чи вважаєте Ви, що деякі з Ваших ідей принесли б значний прогрес у тій сфері діяльності, у якій Ви працюєте?

а) так;

б) так, за сприятливих обставин;

в) лише деякою мірою.

4. Чи вважаєте Ви, що в майбутньому будете відігравати настільки важливу роль, що зможете щось принципово змінити?

а) так, напевне;

б) це малоймовірно;

в) можливо.

5. Коли Ви вирішили щось зробити, то чи переконані, що реалізуєте задумане?

а) так;

б) часто думаю, що не зумію;

в) так, часто.

6. Чи маєте Ви бажання зайнятися справою, яку абсолютно не знаєте?

а) так, невідоме притягує мене;

б) невідоме мене не цікавить;

в) усе залежатиме від характеру цієї справи.

7. Вам доводиться займатися невідомою справою. Чи відчуваєте Ви бажання досягти в ній досконалості?

а) так;

б) обмежитесь тим, чого встигли досягти;

в) так, але тільки, якщо це Вам подобається.

8. Якщо справа, яку Ви не знаєте, Вам подобається, чи хотіли б Ви дізнатися про неї все?

- а) так;
- б) ні, Ви хочете навчитися лише головному;
- в) ні, Ви хочете лише задовольнити свою цікавість.

9. Коли Ви потерпіли невдачу, то:

- а) деякий час опираєтесь наперекір здоровому глузду;
- б) махнете рукою, оскільки розумієте, що справа нереальна;
- в) продовжуєте робити свою справу, навіть коли очевидно, що перешкоди нездоланні.

10. На Вашу думку, професію слід обирати враховуючи:

- а) свої можливості, подальші перспективи для себе;
- б) стабільність, значимість, потреби в професії;
- в) переваги, які вона забезпечує.

11. Подорожуючи, чи могли б Ви легко зорієнтуватись на маршруті, який вже пройшли?

- а) так;
- б) ні, оскільки лякатиме можливість збитися зі шляху;
- в) так, але лише там, де місцевість сподобалась.

12. Відразу ж після будь-якої бесіди Ви можете згадати її зміст:

- а) так, без труднощів;
- б) усе згадати не можете;
- в) запам'ятаєте лише те, що Вас цікавить.

13. Коли Ви чуєте слово незнайомою вам мовою, то зможете повторити його по складах, без помилки, навіть не розуміючи його значення:

- а) так, без труднощів;
- б) так, якщо це слово легко запам'ятати;
- в) повторите, але не зовсім правильно.

14. У вільний час Ви надаєте перевагу:

- а) залишитися наодинці, подумати;

- б) бути в компанії;
- в) Вам без різниці, будете один чи в компанії.

15. Ви займаєтесь якоюсь справою. Вирішуєте закінчити цю справу лише тоді, коли:

- а) вона завершена і здається Вам виконаною на відмінно;
- б) Ви більш чи менш задоволені;
- в) Вам ще не все вдалося зробити.

16. Коли Ви наодинці:

- а) любите мріяти про якісь навіть абстрактні речі;
- б) за будь-яку ціну пробуєте знайти для себе конкретну справу;
- в) інколи любите помріяти, але про речі, які пов'язані з Вашою роботою.

17. Коли яка-небудь ідея захоплює Вас, то Ви будете думати про неї:

- а) незалежно від того, де і з ким Ви перебуваєте;
- б) Ви можете робити це лише на самоті;
- в) лише там, де не буде занадто шумно.

18. Коли Ви обстоюєте певну ідею:

- а) можете відмовитись від неї, якщо вислухаєте переконливі аргументи опонентів;
- б) залишитесь при своїй думці, які б аргументи не вислухали;
- в) зміните свою думку, якщо опір виявиться занадто сильний.

Підрахуйте бали, які Ви набрали, таким чином: за «а» – 3 бали; за «б» – 1 бал; за «в» – 2 бали.

Питання 1,6,7,8 визначають межі Вашої допитливості; питання 2,3,4,5 – віру в себе; питання 9 і 15 – постійність; питання 10 – амбіційність; питання 11 – зорову пам'ять; питання 12 і 13 – слухову пам'ять; питання 14 – Ваше прагнення бути незалежним; питання 16 і 17 – здатність абстрагуватися; питання 18 – здатність зосереджуватися.

Ці здібності складатимуть основні якості творчого потенціалу. Загальна сума набраних балів демонструватиме рівень Вашого творчого потенціалу.

45 і більше балів. У Вас закладено значний творчий потенціал, який дає Вам великий вибір творчих можливостей. Якщо Ви зможете в конкретних справах реалізувати Ваші здібності, то Вам під силу різноманітні форми творчості.

Від 24 до 44 балів. Ви володієте цілком нормальним творчим потенціалом, тими якостями, які дозволяють Вам творити, але у вас є й проблеми, які гальмують процес творчості. У будь-якому разі Ваш потенціал дозволить творчо проявити себе, якщо Ви, звичайно, цього забажаєте.

23 і менше балів. Ваш творчий потенціал, на жаль, невеликий. Але, може бути, Ви просто недооцінюєте себе, свої здібності? Відсутність віри у свої сили може привести Вас до думки, що Ви взагалі не здатні до творчості. Позбудьтеся цього й у такий спосіб розв'яжете проблему.

Визначити рейтинг особистих якостей МПДО допомагає методика самооцінювання та порівняння її з експертною.

Таблиця 1.13

Методика «Самоаналіз особистісних якостей майбутнього педагога»

Особистісні якості майбутнього педагога	Констатувальний етап	
	Фахівці-практики (%)	Здобувачі (%)
Знання своєї спеціальності, професійна компетентність.		
Професійна уважність, толерантність.		
Переконливість, обов'язковість, вміння займати чітку позицію.		
Доброта, любов, гуманність, справедливість, принциповість.		
Дисциплінованість, відповідальність.		
Загальна ерудиція, культурний розвиток.		
Моральна поведінка, моральне самоусвідомлення.		
Працьовитість, відповідальність за дії, вчинки.		
Честь, совість, порядність.		
Культура спілкування.		
Уміння ставити мету.		
Комунікабельність і комунікативність.		
Організаторські здібності.		
Наявність емпатії.		

Визначити рейтинг особистих якостей МПДО допомагає методика самооцінювання та порівняння її з експертною. Так здобувачам можна запропонувати визначити значущість особистих професійних якостей для своєї майбутньої педагогічної діяльності у ЗДО.

Отже, можемо зробити висновок, що на початку процесу навчання майбутні педагоги дошкільної освіти мають переважно репродуктивний та реконструктивний рівень творчого саморозвитку. Тому виникає необхідність створення технології творчого саморозвитку МПДО – як інтегрованої, особистісно розвивальної, упровадження якої дало б можливість забезпечити не тільки ефективне виконання професійних завдань, а й стимулювало б здатність до саморозвитку та самореалізації у виховному середовищі педагогічного коледжу та відповідати сучасним освітнім вимогам. Однією з вимог сучасної системи викладання є обізнаність в інформаційних технологіях, тому доречно дослідити діагностичні методики для визначення рівня сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів ЗДО.

1.4 Діагностичний інструментарій для визначення рівня сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів

На сучасному етапі розвитку вищої освіти в контексті європейської освітньої парадигми слід приділяти увагу її змісту, розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та вдосконаленню інформаційної діяльності.

Інформаційно-комунікативна культура є базовим уявленням людини про інформаційно-комунікаційні процеси в навколишньому світі, суспільстві; джерелом тієї чи іншої інформації; системою юридичних і морально-етичних норм, чим визначається значущість ціннісної орієнтації в інформаційному середовищі. Тож переходом до нової інформаційно-комунікативної цивілізації

об'єктивуються знання як особистісно-значущий освітній продукт і до майбутніх педагогів висувуються вимоги щодо уміння запроваджувати методи інфокомунікації, що є потужним засобом міжособистісної професійно-педагогічної взаємодії.

Доцільно проаналізувати сучасні теоретичні засади розв'язання проблеми навчання здобувачів вищої освіти; визначити рівень обізнаності викладачів у галузі інформаційно-комунікаційних технологій організації системи навчальної роботи; вивчити стан роботи щодо формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; з'ясувати змістові й технологічні можливості різних форм педагогічного впливу на здобувачів вищої освіти: можливості освітнього процесу (роль освітніх компонентів у інформаційно-комунікативній діяльності здобувача вищої освіти), позааудиторної діяльності, педагогічної практики, самоосвіти здобувача вищої освіти; вивчити досвід окремих закладів вищої освіти щодо функціонування інформаційно-комунікативної діяльності зі здобувача вищої освіти; з'ясувати можливості запровадження діагностичних методик, завдяки чому можливо визначити рівень сформованості інформаційно-комунікативних якостей особистості здобувача вищої освіти; визначити вихідний рівень сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти за визначеними компонентами, виявити й проаналізувати причини, що зумовлюють такий рівень.

На підставі аналізу науково-методичної літератури (І. Ісаєв [7], В. Курило [12], М. Мурашко [13], Т. Туркот [19] та інші) виокремлено такі характеристики критеріїв: 1) об'єктивність; 2) відображення того, що вимірює дослідник; 3) відображення суттєвих ознак досліджуваного явища, охоплення його типових сторін; 4) критерії мають розкриватися через низку показників, на підставі яких можна дійти висновку про ступінь вираженості певного критерію; 5) критерії мають відбивати динаміку якості, що вимірюється, у часі та просторі.

Більшість науковців (І. Анненкова [1], В. Ашумов [2], В. Вікторов [4], В. Качалов [9], М. Кісіль [10], П. Яременко [21] та інші) вважають, що вибір критеріїв має здійснюватися з урахуванням таких вимог: кількість критеріїв має бути невеликою, але достатньою для визначення рівня реалізації основних інформаційно-комунікативних функцій; кожен окремий критерій має бути сформульований чітко, допускати як якісну, так і кількісну характеристику; система критеріїв має відображати найбільш істотні ознаки інформаційно-комунікативного процесу та його результати; критерії мають відображати доцільність інформаційно-комунікативної діяльності.

Варто зазначити, що критерії оцінювання залежать і від об'єкта, і від суб'єкта оцінювання, а також варіюються відповідно до групи користувачів інформації [18].

У процесі визначення ефективності якісного формування інформаційно-комунікативної культури виробили такі критерії: *спонукальний, пізнавальний, технологічний, рефлексивний*.

Показниками сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів ЗДО за *спонукальним критерієм* є інтерес і позитивна мотивація до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти; усвідомлення цінності та необхідності інформації; виявлення потреби та прагнення до подолання труднощів; розвиненість потреби в самовдосконаленні, самореалізації та педагогічному вдосконаленні стосовно оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями; свідоме прагнення до досягнення успіху.

Пізнавальний критерій, показниками якого є базові знання про суть, зміст, способи та методи інформаційно-комунікативної діяльності в освітньому процесі закладу дошкільної освіти; знання про норми інформаційно-комунікативної культури; знання щодо впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій при вирішенні творчих завдань; уміння спостерігати, аналізувати й узагальнювати.

Показниками сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти за *технологічним критерієм* є наявний рівень упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у вирішенні завдань професійної діяльності; уміння стосовно моделювання комунікативних ситуацій способами інформаційно-комунікативних технологій; володіння способами пошуку інформації в межах навчальної та позанавчальної діяльності; достатній рівень навичок інформаційно-комунікативної обробки та репрезентації інформації; показник рівня креативності у створенні творчих проєктів; спроможність віднаходити, застосовувати, передавати інформацію з різних джерел, поцінювати її якість та вірогідність.

Рефлексивний критерій, показниками якого передбачається сформованість професійно важливих якостей, таких, як стійкість, відповідальність, цілеспрямованість, урівноваженість, упевненість, наполегливість; визначення результатів та самооцінка власної інформаційно-комунікативної культури; визначення рівня комунікативності; спроможність до самореалізації, самоконтролю, самооцінки та взаємооцінки; спроможність застосовувати результати педагогічної діагностики для вдосконалення інформаційно-комунікативної діяльності; пошук ефективних шляхів підвищення ефективності рівня індивідуальної інформаційно-комунікативної культури та корекції подальшого формування цієї культури з упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій.

Для визначення рівня формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів ЗДО за визначеними критеріями показниками аналізують наявну документацію, збирають інформацію за допомогою індивідуального та групового інтерв'ю, проводять анкетування з подальшим порівнянням отриманих результатів.

Наприклад, із аналізу вимог Державних освітніх стандартів, навчальних планів за спеціальністю 012 Дошкільна освіта, навчальних та робочих програм з освітніх компонентів загальнопрофесійного циклу й освітніх компонентів спеціальності з метою визначення рис інформаційно-комунікативної культури

майбутніх вихователів варто з'ясувати, чи при вивченні предметів із цих циклів, по-перше, приділяється значна увага вимогам до особистості викладача, вимог до його загальнопедагогічної та методичної підготовки, його професійної культури як сукупності особистісних якостей і професійної культури; по-друге, чи здобувають здобувачі вищої освіти в процесі вивчення цих освітніх компонентів певні «інформаційно-комунікативні» знання; по-третє, чи ставиться акцент на інформаційно-комунікативний аспект професійної діяльності вихователя.

Під час педагогічного експерименту потрібно визначити рівень інформаційно-комунікативної культури у викладачів та ознак її як у педагогічній діяльності, так і в навчанні здобувачів вищої освіти. Для усвідомлення й самооцінки власної інформаційно-комунікативної культури (викладачам) пропонуємо анкету, за допомогою якої можна визначити відсоток викладачів, які під час проведення занять (лекцій, семінарських, практичних) застосовують сучасні інформаційно-комунікаційні засоби навчання. Також акцентовано увагу на необхідності забезпечення системи освіти засобами інформатизації, інформаційними технологіями для вдосконалення інформаційно-комунікативної діяльності на більш високому професійному рівні. Потреба в такому знанні об'єктивна: розуміння викладачів того, що інформаційно-комунікативні якості здобувачів вищої освіти може формувати тільки викладач, якому властиві ці якості.

За результатами анкетування викладачів можна дійти таких висновків:

- викладачі, спираючись на тенденції сучасної освіти, вважають за необхідне зміни в організації процесу фахової підготовки майбутніх вихователів;
- систематичне ознайомлення з останніми досягненнями інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) надасть допомогу оптимально вибудувати процес навчання;

– із метою формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти необхідно вдосконалювати інформаційне освітнє середовище.

Наступним кроком констатувального етапу не лише проведення діагностики рівнів сформованості інформаційно-комунікативної культури, а й з'ясування необхідних для формування зазначеної культури педагогічних умов, спостереження за уявленням і розумінням здобувачів вищої освіти інформаційно-комунікативної культури та її структуру як педагогічної категорії.

Задля цього на підготовчому етапі дослідження необхідно залучити здобувачів вищої освіти до анкетування, щоб з'ясувати їхні уявлення й розуміння значущості цієї культури як педагогічної категорії.

Здобувачам вищої освіти пропонується відповісти в довільній формі на неструктуровані запитання анкетування.

Анкета-опитувальник

«Рівень обізнаності щодо інформаційно-комунікативної культури»

Шановний здобувачу вищої освіти!

1. Що, на Вашу думку, означає поняття «інформаційно-комунікативна культура вихователя»?

2. Поясніть, будь ласка, чи впливає інформаційно-комунікативна культура на професійне становлення майбутнього вихователя?

а) так;

б) дуже впливає;

в) сумніваюся;

г) не дуже впливає;

д) ні.

3. Культура людини, у тому числі й інформаційно-комунікативна культура, – це природна якість особистості чи придбана впродовж життя?

а) спеціально сформована;

- б) більш формувальна; чим природна;*
- в) сумніваюся;*
- г) більш природна; ніж формувальна;*
- д) природна.*

4. Кожна людина володіє певним рівнем інформаційно-комунікативної культури?

- а) згоден;*
- б) скоріш згоден;*
- в) сумніваюся;*
- г) скоріш не згоден;*
- д) не згоден.*

5. Які фактори впливають на формування інформаційно-комунікативної культури. Визначте за рейтингом: 1 – самий значимий фактор, 9 – найменш значимий фактор.

Один ступінь значимості можна привласнювати не більше двом факторам.

- а) рівень загальної особистої культури;*
- б) рівень інформаційно-комунікативної культури викладача;*
- в) бажання здобувачів вищої освіти;*
- г) повсякденне інформаційно-комунікативне спілкування;*
- д) спеціально організовані професійні ситуації, які пов'язані з необхідністю реалізації інформаційно-комунікативної культури;*
- е) матеріально-технічна база навчального закладу;*
- е) спеціально організований навчально-пізнавальний процес;*
- є) прагнення викладача до саморозвитку;*
- ж) інноваційна спрямованість освітнього процесу;*
- з) інші фактори (зазначте).*

6. Як Ви поціновуєте власний рівень інформаційно-комунікативної культури?

- а) високий;*
- б) вище середнього;*

- в) середній;*
- г) нижче середнього.*
- д) низький.*

7. Визначте за рейтингом значимості наступним висловлюванням: 1 – найбільш високий значимий рівень, 6 – найменш значимий.

а) професійне вдосконалення найбільш залежить від успішного збігу обставин, чим від рівня інформаційно-комунікативної культури;

б) те, що багатьом людям здається удачею й везінням, насправді є результатом тривалих цілеспрямованих зусиль;

в) більшість невдач у моєму житті виникло від незнання та ліні, мало залежало від везіння чи невезіння;

г) я завжди віддаю перевагу прийняти рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей чи на долю;

д) добровільно займаючись навчальною діяльністю тепер, я забезпечую собі майбутні професійні досягнення;

е) більшість великих звершень і відкриттів – результат непередбачуваного осяяння.

8. На Вашу думку, чи відповідає Ваш рівень інформаційно-комунікативної культури сучасним вимогам майбутньої професії?

- а) відповідає;*
- б) скоріш відповідає;*
- в) сумніваюся;*
- г) скоріш не відповідає; д) не відповідає;*

9. Як Ви вважаєте, чи змінився Ваш рівень інформаційно-комунікативної культури за роки навчання в освітній установі?

- а) помітно підвищився;*
- б) підвищився незначно;*
- в) залишився незмінним;*
- г) злегка знизився;*
- д) істотно знизився.*

10. Чи хотіли б Ви взяти участь в експерименті про формування інформаційно-комунікативної культури?

- а) так;*
- б) скоріше так, ніж ні;*
- в) сумніваюся;*
- г) більше ні, ніж так;*
- д) ні.*

12. Як для себе Ви розумієте вислів: «Хто володіє інформацією, той керує світом»? Якщо у Вас є власний варіант – запропонуйте його.

- а) людина, яка володіє інформацією в процесі перетворювальної діяльності, може поліпшити навколишній світ;*
- б) людина, яка володіє інформацією, більш вільна у виборі способів досягнення особистісно-значущих цілей;*
- в) людина, яка володіє інформацією, стає могутнішою стосовно людей, які її оточують і які не володіють цією інформацією;*
- г) вміння здобувати інформацію визначається долею людини;*
- д) інформація - це і добро і зло, і наш світ залежить від того, до чийх рук вона потрапить.*

13. Яке значення інформації у Вашому житті? Я прагну ... :

- а) свідомо регулювати потоки інформації, які мене оточують, вибираючи тільки ті, що мені потрібні;*
- б) спрямовувати на себе більше інформації, щоб нічого не пропустити;*
- в) обмежувати кількість інформації, обираючи тільки головне.*

14. На Вашу думку, у процесі навчання чи ставиться викладачем завдання навчити здобувачів вищої освіти працювати з різними видами інформації?

- а) так, ставиться;*
- б) скоріш ставиться;*
- в) сумніваюся;*
- г) скоріш не ставиться;*
- д) ні, не ставиться.*

15. Чи сформовані у Вас уміння збирання, зберігання, обробки, аналізу, передачі, ефективної взаємодії в роботі з інформацією – змістовою характеристикою інформаційно-комунікативної культури?

а) так, вироблені;

б) скоріш так;

в) сумніваюся;

г) скоріше ні;

д) ні, не вироблені.

16. Якими джерелами інформації Ви користуєтесь частіше?

а) Інтернет;

б) література на паперових носіях;

в) електронні підручники та електронна література;

г) газети та журнали;

д) телебачення;

е) друзі та знайомі.

17. Зазначте найбільш прийнятні для Вас способи передачі (трансляції) інформації?

а) повідомити особисто при зустрічі;

б) передати в телефонній розмові;

в) передати SMS;

г) електронною поштою;

д) передати у формі електронного файла через носії інформації.

18. Оберіть твердження, що найбільше імпонує Вам:

а) я завжди можу віднайти ту інформацію, яка мені потрібна;

б) не завжди можу віднайти потрібну для мене інформацію;

в) практично ніколи самотійно не можу віднайти потрібної для мене інформації.

19. Скільки часу Ви витрачаєте на пошук важливої для Вас інформації?

а) одна година;

б) кілька годин;

- в) один день;*
- г) кілька днів;*
- д) місяць і більше.*

20. Із якими проблемами Вам доводиться стикатися в процесі роботи з інформацією? Визначте важливість окремих пунктів балами від 1 до 7. Одним ступенем важливості можна позначити не більше двох проблем. Якщо, на Вашу думку, існують інші проблеми, зазначте їх.

а) не вдається скористатися послугами технічних засобів для виконання операцій над інформацією;

б) складність відбору даних із потоку соціокультурної, професійно орієнтованої інформації;

- в) багато часу витрачено на обробку інформації;*
- г) складно дібрати відповідні джерела інформації;*
- д) складно розуміти зміст текстів наукової літератури;*
- е) інформація дорога;*
- ж) виникають труднощі в інтерпретації текстів.*

21. Як Ви вважаєте, які основні причини нерозуміння інформації? Розставте значимість окремих пунктів балами від 1 до 7. Один ступінь важливості можна буде позначити не більше двох причин. Якщо, на Вашу думку, існують інші причини, то зазначте їх.

- а) незрозуміла мова тексту (складна термінологія);*
- б) інформація для вас не важлива;*
- в) у вас особиста антипатія до того, хто «подає інформацію»;*
- г) занадто великий обсяг інформації;*
- д) ви погано себе почуваете;*
- е) інформація суперечить вашому соціально-практичного досвіду;*
- ж) інформація не відповідає вашій майбутній професії.*

22. Яку інформацію Ви сприймаєте краще?

- а) візуальну інформацію;*
- б) аудіальну інформацію;*

в) кінстетичну інформацію.

23. Чи вмієте Ви аналізувати здобуту інформацію й висловлювати власну думку щодо неї?

а) так, умію;

б) труднощі виникають із аналізом рідко, наприклад, коли інформація не сприймається (тобто не зрозуміла);

в) здійснюю поверховий аналіз;

г) труднощі в процесі аналітичної роботи з текстом;

д) ні, не вмію.

24. Оцініть свій рівень уміння працювати на персональному комп'ютері за допомогою сучасного програмного забезпечення.

а) високий;

б) вищий за середній;

в) середній;

г) нижчий за середній;

д) низький.

25. До якої категорії користувачів Ви себе відносите:

а) досвідчений користувач персонального комп'ютера (ПК);

б) користувач, який уміє створювати, зберігати й обробляти інформацію;

в) є потреба в інформаційно-технічному супроводі;

г) користувач-початківець персонального комп'ютера;

д) людина, яка не володіє навичками роботи з ПК.

26. Що, на Вашу думку, є найбільшою загрозою при роботі з інформацією? Поставте рейтингову оцінку: 1 – найбільш значимий фактор, 6 – найменш значимий.

а) розголошення конфіденційної інформації;

б) видалення та спотворення чужої інформації, тобто несанкціонований доступ;

в) викрадення чужої інформації;

- г) використання інформації для шантажу або погроз;
- д) розробка та поширення комп'ютерних вірусів;
- е) хакерська діяльність.

27. Чи впливають технічні засоби навчання та ПК на здоров'я?

- а) впливають позитивно;
- б) впливають негативно;

в) негативний вплив мінімальний, що не призводить до погіршення загального стану здоров'я;

г) залежить від дотримання правил безпеки при роботі з технічними засобами навчання та з комп'ютером;

д) не мають жодного впливу на здоров'я людини.

28. Які, на Вашу думку, чинники сприяють підвищенню рівня інформаційно-комунікативної культури? Розставте значимість окремих пунктів балами від 1 до 7. Одним ступенем важливості можна визначати не більше двох факторів. Якщо, на Вашу думку, існують інші фактори, то зазначте їх.

а) вивчення теоретичних питань, пов'язаних з інформаційними технологіями та процесами комунікації;

б) практичні заняття, спрямовані на формування навичок самостійної роботи за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій;

в) практичні заняття, спрямовані на вирішення проблемних питань і віднаходження нестандартних рішень в інформаційно-комунікативній галузі;

г) бажання та активна участь здобувача вищої освіти в процесі формування інформаційно-комунікативної культури;

д) рівень інформаційно-комунікативної культури викладача;

е) регулярність і системність спеціально-організованих занять;

ж) технічна база прогресу формування інформаційно-комунікативної культури;

з) інші фактори (зазначте).

29. Чи потребуєте Ви сторонньої допомоги – викладачів, одногрупників – у процесі формування інформаційно-комунікативних навичок?

а) ні, не маю потреби;

б) дуже рідко;

в) вважаю, що організовані цілеспрямовані заняття під керівництвом викладача будуть більш ефективними, ніж самостійні дії при формуванні інформаційно-комунікативних навичок;

г) потребую, але хотів би при цьому бути самостійним;

д) так, потребую.

30. Інформаційно-комунікативна культура впливає на:

а) професійне становлення;

б) удосконалення внутрішнього потенціалу;

в) упевненість у власних силах;

г) свобода спілкування;

д) можливість додаткового доходу.

Визначте за рейтингом: 1 – найбільш важливий фактор, 5 – найменш важливий фактор. Прокоментуйте, будь ласка, свою відповідь.

Для визначення рівня сформованості кожного з зазначених показників було дібрано відповідні методики. У таблиці 1.14 представлені критерії, показники та методики їх діагностування.

Таблиця 1.14

Критерії, показники та діагностувальні методики визначення рівня сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів

Критерій та показники сформованості		Методики визначення
1		2
Спонукальний	<ul style="list-style-type: none"> ✓ наявність мотивації до оволодіння інформаційно-комунікативною культурою ✓ прагнення до внутрішньої мотивації на досягнення успіху ✓ розвиненість потреби до отримання знань 	<p>Авторська методика вивчення мотивації щодо формування майбутніми вихователями інформаційно-комунікативної культури</p> <p>«Діагностика особистості на мотивацію до успіху», автор Т. Елерс</p> <p>«Мотивація навчання здобувачів вищої освіти у ВНЗ», авторка Т. Ільїна</p>

Продовж. табл. 1.14

	1	2
Пізнавальний	<ul style="list-style-type: none"> ✓ наявність пізнавальної потреби ✓ наявність знань щодо способів пошуку, обробки та репрезентації інформації ✓ обізнаність щодо впровадження ІКТ у процесі комунікації 	<p>Тест визначення пізнавальної потреби, автор В. Юркевич</p> <p>Діагностичні завдання</p>
Технологічний	<ul style="list-style-type: none"> ✓ уміння щодо здійснення інформаційно-комунікативної діяльності; ✓ уміння моделювати комунікативні ситуації; ✓ уміння усвідомлювати дії інформаційно-комунікативної діяльності для вирішення завдань професійної діяльності 	<p>Діагностичні завдання</p> <p>Самоаналіз «Сформованість технологічного критерію інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів» модифікована версія методики аналізу Л. Маневцової, С. Лебедевої</p>
Рефлексивний	<ul style="list-style-type: none"> ✓ спроможність до самооцінки та саморозвитку ✓ спроможність до комунікації ✓ спроможність до рефлексії власної інформаційно-комунікативної діяльності 	<p>Авторська методика щодо визначення рівня сформованості інформаційно-комунікативної культури.</p> <p>Методика «Загальний рівень комунікативності», автор В. Ряховський.</p> <p>Тест діагностики рівня розвитку рефлексії», автор А. Карпов</p>

Діагностування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів за першим показником спонукального критерію «наявність мотивації до інформаційно-комунікативної культури» можливе за авторською методикою «Вивчення мотивації формування майбутніми вихователями інформаційно-комунікативної культури».

Здобувачам вищої освіти запропоновано тринадцять варіантів мотивів, які необхідно розставити за рангом значущості (1 – відповідала найбільш значущому мотиву) (табл. 1.15).

Таблиця 1.15

Методика «Вивчення мотивації формування майбутніми вихователями інформаційно-комунікативної культури» (авторська розробка)

Мотив	Ранг
1	2
Прагнення привернути до себе увагу однокурсників і дітей (під час педагогічної практики)	

Продовж. табл. 1.15

1	2
Бажання бути в центрі уваги завдяки володінню мовленнєвим жанром спілкування	
Розуміння значущості інформаційно-комунікативної культури для підвищення якості педагогічної роботи	
Бажання стати відмінником	
Потреба в досягненні високих результатів інформаційної та комунікативної діяльності	
Зацікавленість у сформованості вмінь і навичок інформаційної та комунікативної діяльності для успішного спілкування	
Прагнення до високого рівня інформаційно-комунікативної культури	
Інтерес до інформаційно-комунікативної діяльності	
Прагнення до покращання професійної підготовки за можливостей інформаційно-комунікативній культурі	
Зацікавленість у розширенні міжособистісних контактів завдяки інформаційно-комунікативній культурі	
Бажання до самоствердження завдяки вмінням і навичкам інформаційної та комунікативної діяльності	
Прагнення до успішної міжособистісної взаємодії	
Бажання управляти інформаційним і комунікативним процесом, посиляючись на можливості культури	
Бажання бути більш упевненим у собі при спілкуванні	
Бажання упровадження власної інформаційно-комунікативної культури серед одногрупників	
Розвиток культури мовлення та спілкування	
Бажання бути кращим серед одногрупників у розмовному жанрі	

Визначення рівня сформованості інформаційно-комунікативної культури за другим показником *«прагнення до внутрішньої мотивації на досягнення успіху»* в майбутній професійній діяльності проводили за методикою Т. Елерса [16].

Показник *«розвиненість потреби до здобуття знань»* визначають за методикою Т. Ільїної «Мотивація навчання здобувачів вищої освіти у ВНЗ» [8]. Для визначення ступеня пізнавального критерію сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів за першим показником *«наявність пізнавальної потреби»* доречно запроваджувати методику В. Юркевича [6].

Із метою діагностики в майбутніх вихователів рівня сформованості інформаційно-комунікативної культури за показниками *«наявність знань щодо способів пошуку, обробки та репрезентації інформації»* й *«обізнаність*

щодо впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процесі комунікації» краще виконати діагностичні завдання. Оцінювання відповідей здійснюється за допомогою балів. Визначаються знання здобувачів ЗВО про особливості послуговування програмними продуктами, які необхідні в дошкільній освіті, у нормативній базі, технології складання документації, проведення консультацій. Відповіді оцінювалися відповідно до шкали.

Визначення рівня інформаційно-комунікативної культури МПДО за технологічним критерієм здійснювалося на підставі аналізу практичних дій майбутніх вихователів під час виконання завдань пошукового та дослідницького характеру з упровадженням сучасних інформаційно-комунікативних технологій: здобуття необхідної інформації, її аналіз, синтез, порівняння, узагальнення тощо.

Ступінь *«уміння щодо здійснення інформаційно-комунікативної діяльності»* визначають за рівнем обґрунтованості здобувачами вищої освіти власних дій. Тобто здобувач освіти недостатньо усвідомлює дії, які виконує, і не спроможний обґрунтувати власний вибір методів і засобів; дії усвідомлені, але на інтуїтивному рівні, здобувачем вищої освіти допускаються окремі помилки; дії повністю усвідомлені й логічно обґрунтовані.

Тестові методики запроваджують для визначення *«вмінь моделювати комунікативні ситуації»*, які дозволяють вирішувати питання інформаційно-комунікативної діяльності.

В основу діагностики також закладена методика аналізу *«Сформованість технологічного критерію інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів»* модифікована авторкою за версією методики аналізу С. Лебедевої, Л. Маневцевої *«Самоаналіз інформаційно-комунікативної діяльності майбутніх вихователів»*. У методиці виокремлюється група вмінь: проєктувальні, організаційно-педагогічні, операційно-технічні, рефлексивно-оцінювальні, володіння якими забезпечуватиме педагогам ефективну організацію й регуляцію інформаційно-комунікативної діяльності в процесі

едукації з дошкільниками з упровадженням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Для оцінювання рівня сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів рефлексивного критерію за показником – «спроможність до саморозвитку та самоосвіти» можна запровадити авторську методику для визначення власного рівня сформованості інформаційно-комунікативної культури.

Таблиця 1.16

Методика для визначення рівня сформованості інформаційно-комунікативної культури (авторська розробка)

Інструкція. Обрати один із пропонованих варіантів відповіді: «так», «ні» або «інколи».

№ з/п	Питання	Відповідь
1	2	3
1.	Ви змінюєте завдання до вправ, задач, що пропонуються авторами підручників, надаючи їх у власних формулюваннях?	
2.	Чи володієте Ви спеціальними прийомами для підтримки свого емоційного стану?	
3.	Ви вважаєте за необхідне прогнозувати процес спілкування на занятті, планувати його організацію?	
4.	Ви по-різному налаштовуєтесь на заняття з інформатичних освітніх компонентів?	
	Чи віднаходите Ви щось нове, готуючись до заняття з теми, яку неодноразово вами пояснювалась?	
5.	Чи віднаходите Ви щось нове, готуючись до заняття з теми, яку неодноразово вами пояснювалась?	
6.	Чи володієте Ви індивідуальним стилем спілкування?	
7.	Чи вважаєте Ви, що недобррозичлива й необ'єктивна людина професійно непридатна до педагогічної діяльності?	
8.	Чи вважаєте Ви, що дружні взаємини між дітьми є основною успіху вашої педагогічної діяльності?	
9.	Ви урізноманітнюєте форму звернення до дітей?	
10.	Чи згадуєте Ви, дивлячись на вихованців, власні переживання, властиві Вам у такому віці?	
11.	Ви змінюєте стиль спілкування відповідно до здійснення різних напрямів вашої педагогічної діяльності?	
12.	При поясненні матеріалу Ви віднаходите якісь мовленнєві засоби, бути не тільки почутим, а щоби уявили те, про що Ви розповідали?	
13.	Ви володієте системою риторичних прийомів і запроваджуєте їх при організації спілкування?	

Продовж. табл. 1.16

1	2	3
14.	Ви впроваджуєте інформаційно-комунікаційні технології при підготовці та проведенні занять?	
15.	Ви впевнені, що професіоналізм вихователя складається не тільки за бездоганного володіння навчальним матеріалом?	
16.	Ви прагнете тримати «дистанцію» у взаєминах із вихованцями, бо вважаєте, що Ваше завдання – вести їх за собою?	
17.	Вам відомі вербальні способи підтримки та стимулювання вихованців на занятті?	

Оцінка результатів: «так» – 2 бали; «інколи» – 1 бал; «ні» – 0 балів.

Результати:

34–28 балів. У вас високий рівень інформаційно-комунікативної культури. Вам притаманне власне бачення освітніх завдань, розумієте їх відмінність від завдань, що пропонуються вихованцям реальним життям. Ви визнаєте за своїми вихованцями право на самостійний пошук у межах пропонованих вами напрямів. Ваша інформаційно-комунікативна культура – підґрунтя ваших майбутніх професійних успіхів. Вам слід пам'ятати про те, що від ваших професійних пошуків залежать пізнавальна активність й інтелектуальний розвиток ваших вихованців. Важливо проаналізувати: чи завжди ви достатньо дипломатичні, чи завжди ваші слова позначені тактом і делікатністю.

27–20 балів. Ваші взаємини з вихованцями рівні та стабільні. Ви спокійні та правильно реагуєте на відзиви про вашу працю, спроможні критично ставитися до власної діяльності, не робите трагедії з неминучих невдач і помилок. Вам цікаві вихованці, Ви відчуваєте задоволення, якщо спостерігаєте зміни в інтелектуальному розвитку дітей. Реалізація «суб'єкт-суб'єктних» взаємин не завжди вам дається легко, однак, ваша готовність слухати й розуміти інших і вміння розуміти свої почуття сприяють усуненню напруги.

19 та менше балів. Ваш емоційний стан не завжди вас задовольняє. Вас пригнічує необхідність відвертати від чогось увагу, напружувати пам'ять, тримати себе в руках, Ви завжди втомлюєтеся від постійних контактів.

У вас бракує часу на підготовку до занять, на осмислення форми викладу матеріалу, над емоційну підтримку. Комунікативна поведінка вихованців викликає у вас занепокоєння, Ви переживаєте відчуття безпорадності. Вам слід подбати про вдосконалення власної професійної інформаційно-комунікативної культури.

Отже, на підставі комплексного аналізу діагностичного дослідження спостереження за станом сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів ЗДО за кожним із чотирьох визначених критеріїв можна визначити рівень сформованості інформаційно-комунікативної культури МПДО, здійснити самооцінювання стану інформаційно-комунікативної культури особистості.

Інформаційно-комунікативна культура МПДО пов'язана із формуванням та розвитком лінгвокультурологічної компетентності, що й становить актуальність подальшого вивчення способів діагностичного визначення рівня лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО.

1.5 Діагностичний інструментарій для визначення рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів як педагогічна проблема

Проблема формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти вивчається з позицій нових психолого-педагогічних і лінгвістичних напрямів, культурологічних та міжкультурних пріоритетів.

На підставі аналізу і узагальнення положень наукових праць (М. Алефіренко, А. Арутюнова, Д. Башуріна, В. Воробйова, О. Дортман, О. Зінов'єва, В. Кононенко, В. Красних, В. Маслова, Г. Нурулліна, Л. Саяхова, Ю. Степанов, В. Телія, І. Харченкова, В. Шаклеїн та ін.) визначено, що лінгвокультурологічна компетентність – це інтегративна якість

фахівця, що відображає готовність і здатність до взаєморозуміння і взаємодії з представниками іншого лінгвокультурного соціуму на підставі оволодіння знаннями про іншу лінгвокультуру і соціонормативним комунікативним досвідом з метою їх реалізації в різних сферах професійної педагогічної діяльності [5].

Процес формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО стане більш ефективним, якщо на основі системно-діяльнісного, компетентісного й культурологічного підходів упровадити розроблену технологію формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО.

Для підтвердження наукової вірогідності висунутих теоретичних положень необхідна організація спеціальних заходів: упорядкувати таку організацію освітнього процесу, щоб можна було простежити зв'язок між явищами, що вивчаються, без порушення цілісності самого процесу; сприяти глибокому якісному аналізу й більш точному кількісному вимірюванню як уведених в процес едукації нових і видозмінених компонентів, так і результатів самого процесу; відтворити явища з метою його вивчення найбільш сприятливих, чітко зафіксованих і контрольованих умов.

Усвідомлюємо певну умовність результатів будь-якого педагогічного експерименту, зумовленого специфікою педагогічної науки як науки майбутнього. Окрім того, дослідники Е. Жосан [6], О. Кошка [14], В. Краєвський [10], В. Красовська [14], Є. Сівашінська [25], вважають, що умовність результатів експериментальної роботи в педагогічних дослідженнях пояснюється ще й тим, що як би не вирівнювалися початкові умови в контрольній та експериментальних групах, як би не добирався «однаковий» склад педагогів, в експерименті процес едукації буде мати особистісну обумовленість.

Перевірка ефективності дослідження здійснюється традиційним способом: за участі контрольної групи, у роботі з якою технологія не впроваджується, й експериментальних груп, працюючи

з якими впроваджується технологія формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО.

Педагогічний експеримент здійснюється за звичайних умов освітнього процесу і проводиться під час вивчення здобувачами вищої освіти освітніх компонентів соціально-гуманітарної підготовки, фундаментальної, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки, професійної та практичної підготовки («Дошкільна педагогіка», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Психотренінг комунікативності», «Психолого-педагогічний практикум», «Основи науково-педагогічних досліджень у дошкільній освіті», «Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти», «Дошкільна лінгводидактика», «Методика навчання грамоти дітей дошкільного віку», «Методика раннього навчання читання», «Педагогічні інноваційні технології в дошкільній освіті», «Основи педагогічної майстерності», «Методика розвитку мовлення», «Культурологія», «Народознавство»).

Перший етап – констатувальний. Для цього етапу педагогічного експерименту властивим є констатація стану об'єкта, який досліджується, виявляються актуальний стан об'єкта; педагогічні умови й засоби, якими зумовлений цей початковий стан і які наявні на початок формувального етапу експерименту.

Метою констатувального етапу експерименту є визначення рівнів сформованості лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО за виробленими критеріями, установлення й аналіз передумов, що зумовили цей рівень.

Визначаємо такі завдання констатувального етапу:

- вивчення стану освітнього процесу, у межах якого планується формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти;

- уточнення критеріїв, показників і рівнів сформованості лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти;

- визначення параметрів початкового рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності учасників експерименту;
- комплектування експериментальних і контрольної груп, однакових за рівнем сформованості досліджуваної лінгвокультурологічної компетентності відповідно до вимог репрезентативності та надійності отриманих результатів.

Для реалізації мети й завдань експерименту запроваджуємо такі методи педагогічного дослідження:

- *анкетування здобувачів вищої освіти* – майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти – із метою визначення рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності та виявлення причин, що зумовили такий рівень.

**Опитувальник для визначення вихідного рівня
усвідомлення майбутніми вихователями сутності лінгвокультурологічної
компетентності**

Шановний здобувач вищої освіти! Просимо Вас відповісти на питання анкети. Якщо до питання подано варіанти відповідей, то підкресліть ті з них, що найбільш відбивають Вашу думку. Відповіді на питання використовуватимуться лише у наукових цілях. Необхідні тільки щирі відповіді, які сподіваємось, допоможуть удосконалити освітній процес у закладах вищої освіти. Дякуємо за співпрацю.

Інструкція. Прочитайте уважно кожне запитання, обдумайте й позначте відповідь, що Вам підходить найбільше.

1. Як Ви розумієте сутність поняття «Лінгвокультурологічна компетентність»?

2. Ким Ви себе бачите після закінчення закладу вищої освіти:

- а) вихователем;
- б) методистом;

- в) науково-педагогічним працівником;
- г) ще не визначився;
- д) своя відповідь.

3. Чи буде вам потрібна у подальшому житті й професійній діяльності лінгвокультурологічна компетентність?

- а) так;
- б) ні.

4. Чи приділяють увагу викладачі у процесі викладання гуманітарних освітніх компонентів Вашій підготовці формуванню лінгвокультурологічної підготовки?

- а) так;
- б) ні.

5. Як Ви вважаєте чи є у Вас здатність до самоспостереження та самооцінки, самоосвіти, саморозвитку:

- а) так;
- б) ні.

6. Які засоби найбільш ефективно впливають на формування лінгвокультурологічної компетентності:

- а) тематичні бесіди і дискусії;
- б) усні журнали;
- в) індивідуально-групові завдання;
- г) науково-дослідні завдання;
- д) педагогічна практика.

7. Ви користуєтесь додатковими матеріалами, окрім підручника?

- а) так;
- б) ні.

8. Чи достатня кількість текстів лінгвокультурологічного характеру міститься у підручнику з української мови?

- а) так;
- б) ні.

9. Чи знайомі ви з культурою, звичаями й традиціями України?

- а) так;
- б) ні;
- в) частково.

10. Оцініть власний рівень володіння мовою та культурою мовлення

- а) низький;
- б) середній;
- в) високий.

Анкетування розпочинається з визначення ступеня поінформованості респондентів щодо суті ключових понять. Викладачам пропонується запитання *«Що таке «лінгвокультурологічна компетентність?»», «Чи вважаєте Ви за необхідне формування у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти лінгвокультурологічної компетентності у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти?»», «Чи створені, на Вашу думку, у Вашому закладі вищої освіти педагогічні умови формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти?»», «Визначте шляхом самооцінки рівень Вашої педагогічної майстерності щодо формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти»», «Чи відчуваєте Ви потребу покращити знання щодо формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти?»».*

Далі пропонуємо анкетування здобувачів вищої освіти. До опитування залучаємо здобувачів вищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта та такі питання: *«Що таке «лінгвокультурологічна компетентність?»», «Чи буде Вам потрібна лінгвокультурологічна компетентність у Вашому подальшому житті та професійній діяльності?»», «Чи приділяють увагу викладачі в процесі професійної підготовки формуванню лінгвокультурологічної компетентності?»».*

Для вирішення першого завдання констатувального етапу експерименту (вивчення стану освітнього процесу, у межах якого планується формування лінгвокультурологічної компетентності МПДО), запроваджуємо метод аналізу документації, вимоги Державних освітніх стандартів, навчальні та робочі плани за спеціальністю 012 Дошкільна освіта, навчальні та робочі програми з освітніх компонентів загальнопрофесійного циклу й освітніх компонентів спеціальності.

У когнітивний компонент закладені можливості для формування таких субкомпетенцій:

- *дискурсивно-аналітичної* (оволодіння знаннями процедурного сценарію взаємодії в міжкультурному та професійному дискурсі: у процесі вивчення курсів «Дошкільна педагогіка», «Українська мова за професійним

спрямуванням», «Психотренінг комунікативності», «Психолого-педагогічний практикум», «Основи науково-педагогічних досліджень у дошкільній освіті», «Організація самостійної роботи», «Лінгводидактика», «Методика навчання грамоти дітей дошкільного віку», «Методика раннього навчання читання», «Педагогічні інноваційні технології в дошкільній освіті», «Основи педагогічної майстерності», «Методика розвитку мовлення»);

- *інтракультурної* (оволодіння знанням комунікативно-когнітивних структур (фреймових моделей), що містять інформацію лінгвокультурологічного характеру в процесі вивчення освітнього компонента «Українська мова за професійним спрямуванням»);

- *ціннісно-сміслової* (формування вміння вибирати цільові та смислові установки для своїх дій у ситуаціях професійної діяльності в процесі вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням»).

У діяльнісному компоненті закладаються можливості щодо формування таких субкомпетентностей:

- *лінгвопрагматичної* (оволодіння принципами та правилами ефективного мовленнєвого спілкування в межах рамок лінгвокультури у процесі вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням», «Дошкільна лінгводидактика», «Методика навчання грамоти дітей дошкільного віку», «Методика раннього навчання читання», «Методика розвитку мовлення»);

- *етико-мовної* (принципи естетичного спрямування мови та правила мовленнєвого етикету в міжкультурно і професійно орієнтованих ситуаціях: у процесі вивчення курсів «Практика усного та писемного мовлення», «Методика навчання міжкультурної комунікації»);

- *соціолінгвістичної* (формування спроможності організовувати мовленнєву поведінку адекватної ситуації спілкування відповідно до соціолінгвістичної норми й установками конкретної національно-лінгвокультурологічної спільноти: у процесі вивчення курсів «Психотренінг комунікативності», «Психолого-педагогічний практикум», «Дошкільна

лінгводидактика», «Навчання української мови в іншомовних закладах дошкільної освіти»).

В особистісному компоненті закладені можливості для формування таких субкомпетентностей:

- *базових компетентностей* (формування базових загальнокультурних компетентностей у процесі вивчення курсів «Сучасна українська мова», «Культурологія», «Лінгвокультурологія», «Введення в теорію міжкультурної комунікації», «Лінгвокраїнознавство і країнознавство» щодо формування базових загальних компетентностей);

- *спеціальних компетентностей* (формування компетентностей у професійно-практичній, науково-методичній, науково-дослідній, організаційно-управлінській сферах у процесі вивчення освітніх компонентів «Практика усного та писемного мовлення», «Практикум із культури мовленнєвого спілкування», «Основи науково-педагогічних досліджень у дошкільній освіті», «Дошкільна лінгводидактика», «Методика навчання грамоти дітей дошкільного віку», «Основи педагогічної майстерності», «Методика розвитку мовлення»);

- *особистісних якостей* (формування соціально-перцептивних, ауто-психологічних, комунікативних якостей у процесі вивчення курсів «Дошкільна педагогіка», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Психотренінг комунікативності», «Дошкільна лінгводидактика», «Методика навчання грамоти дітей дошкільного віку», «Методика раннього навчання читання», «Основи педагогічної майстерності», «Методика розвитку мовлення», «Теорія і методика навчання іноземної мови в закладах дошкільної освіти», «Введення в теорію міжкультурної комунікації», «Практикум із культури мовленнєвого спілкування»).

Друге завдання констатувального етапу експерименту: вироблення критеріїв, визначення показників і рівнів сформованості лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти вирішується з урахуванням того, що критерії, показники й рівні сформованості

досліджуваної компетентності виокремлено чотири критерії відповідно трьох структурних компонентів лінгвокультурологічної компетентності: мотиваційний, пізнавальний, операційний, рефлексивний, що позначаються відповідно до трьох показників: професійні знання, лінгвокультурологічні вміння, професійно значущі особистісні якості та три рівні сформованості лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО відповідно до ступеня виявлення критеріїв і показників: високий, середній і низький.

Переконані, що критерії оцінювання залежать і від об'єкта, і від суб'єкта оцінювання, а також варіюються залежно від групи користувачів інформації [15].

Отже, низький рівень сформованості лінгвокультурологічної компетентності характеризується:

– за *мотиваційним критерієм*: негативним ставленням до майбутньої професійної діяльності; недостатнім усвідомленням цінності та необхідності інформації; недостатнім прагненням до досягнення успіху та подолання труднощів; немає інтересу, потреби, бажання та сили зовнішніх і внутрішніх мотивів під час виконання лінгвокультурологічної діяльності; бажання до професійного саморозвитку;

– за *пізнавальним критерієм* у сфері професійних знань: обмеженим обсягом знань (на рівні глобального тезауруса – недостатніми знаннями про мови, культури, на рівні національного тезауруса – про національну лінгвокультуру й на національному досвіді викладання української та іноземних мов і культур, на рівні індивідуального тезауруса – незнання стратегій ефективного спілкування в міжкультурній та професійній сферах); браком гнучкості знань (труднощами в пошуку варіативних способів застосування професійних знань при зміні ситуації, неспроможністю запропонувати різні способи вирішення однієї і тієї ж міжкультурної або професійної ситуації); низьким рівнем дієвості знань (усвідомленістю низькою оперативністю професійними знаннями, неспроможністю мобілізувати засвоєні знання для здобуття нових);

– *за операційним критерієм* у сфері лінгвокультурологічних умінь порушеннями послідовності виконання дій (непослідовність дій акумулювання й синтезування лінгвокультурологічної інформації, вироблення, аналіз й оцінювання норм, зразків, стереотипів, яких дотримуються в лінгвокультурологічній практиці); неповнотою виконання дій (необґрунтованість або бездіяльність щодо відзнайдення значущої для спілкування лінгвокультурологічної інформації, узагальнення культурних феноменів, відображених у мові; ініціювання міжкультурного діалогу в професійній сфері; вибору типу дискурсу та конкретизації його параметрів; вибору адекватної мовленнєвої стратегії); низьким рівнем усвідомленості виконання дій (неефективність дій щодо усвідомлення системи понять, що формують «інофону картину світу»);

– *за рефлексивним критерієм* у сфері професійно значущих особистісних якостей: відсутністю інтелектуальною нетерпимістю й адаптивністю (запереченням нових ідей; неспроможністю долати труднощі й орієнтуватись у неоднозначних професійних ситуаціях; нерозумінням і недооцінюванням інтелектуального й культурного різноманіття, історичної перспективи; невмінням адаптивного регулювання поведінки відповідно до конкретної міжкультурної та професійної ситуації); неефективністю в професійній діяльності (низьким рівнем самосвідомості, самооцінки, самоконтролю, уміння управляти своїм станом і працездатністю при вирішенні професійно орієнтованих завдань); непродуктивністю міжкультурної та професійної комунікації (недостатністю знань різних стратегій і методів ефективного спілкування в міжкультурній та професійній сферах, низьким рівнем готовності приймати зміни в процесі міжкультурної та професійної комунікацій, вести перемовини й іти на компроміси).

Середній рівень сформованості лінгвокультурологічної компетентності характеризується:

– *за мотиваційним критерієм*: ставлення до майбутньої професійної діяльності виявляється недостатньо; розмите усвідомлення цінності

та необхідності інформації; прагнення до досягнення успіху та прагнення до подолання труднощів виявляється недостатньо; не виникає інтересу, потреби, бажання та сили зовнішніх і внутрішніх мотивів у лінгвокультурологічній діяльності;

– *за пізнавальним критерієм* у сфері професійних знань: достатнім обсягом знань (на рівні глобального тезауруса – досить повним обсягом знань про мови, культури, на рівні національного тезауруса – про іншу національну лінгвокультуру й національний досвід викладання української та іноземних мов і культур, на рівні індивідуального тезауруса – достатнім знанням стратегій ефективного спілкування в міжкультурній та професійній сферах); гнучкістю достатніх знань (фрагментарно представленим віднайденням варіативних засобів застосування професійних знань при зміні ситуації, спроможністю запропонувати кілька способів вирішення однієї й тієї ж міжкультурної або професійної ситуації); середнім рівнем дієвості знань (достатньою свідомістю оперування професійними знаннями в запропонованій ситуації та спроможністю мобілізувати засвоєні знання для здобуття нових);

– *за операційним критерієм* у сфері лінгвокультурологічних умінь: логічною послідовністю виконання дій (інформації; іноді наявністю порушень при аналізі й оцінюванні норм, зразків, стереотипів, прийнятих у лінгвокультурологічній практиці); достатньою повнотою виконання дій (пошуком найбільш загальної значущої для спілкування лінгвокультурологічної інформації, труднощами в узагальненні культурних феноменів та ініціювання міжкультурного діалогу в професійній сфері, недостатньо аргументованим обґрунтуванням вибору типу дискурсу та конкретизації його параметрів; іноді неправильним вибором мовленнєвої стратегії); достатньою усвідомленістю виконання дій (осмисленням системи понять, якими формується «інофонна картина світу», середнім рівнем усвідомленості за необхідності варіювання мовленнєвих моделей відповідно до ситуації міжкультурного професійного спілкування);

– за *рефлексивним критерієм* у сфері професійно значущих особистісних якостей: достатньою інтелектуальною терпимістю й адаптивністю (прийняття нових ідей, фрагментарні труднощі в орієнтації в професійних ситуаціях; загальним розумінням й оцінюванням інтелектуального й культурного різноманіття, історичної перспективи; деякими труднощами в адаптивному регулюванні поведінки відповідно до конкретної міжкультурної та професійної ситуації); середньої самоефективності в професійній діяльності (достатній рівень самосвідомості, самооцінки, самоконтролю, уміння управляти своїм станом і працездатністю при вирішенні професійно орієнтованих завдань); середньою продуктивністю міжкультурної та професійної комунікації (достатністю знань різних стратегій і методів ефективного спілкування в міжкультурній та професійній сферах, поодинокими труднощами в прийнятті змін у процесі міжкультурної та професійної комунікації).

Високий рівень сформованості лінгвокультурологічної компетентності характеризується:

– за *мотиваційним критерієм*: позитивним ставленням до майбутньої професійної діяльності; глибоким усвідомленням цінності та необхідності інформації; свідомим прагненням до досягнення успіху та прагненням до подолання труднощів; виявляння інтересу, потреби, бажання та сили зовнішніх і внутрішніх мотивів у лінгвокультурологічній діяльності; бажання до професійного саморозвитку;

– за *пізнавальним критерієм* у сфері професійних знань: повним обсягом знань (на рівні глобального тезауруса – про мови, культури й педагогічний досвід, на рівні національного тезауруса – про іншу національну лінгвокультуру й національний досвід викладання української та іноземної мов і культур, на рівні індивідуального тезауруса – повним знанням стратегій ефективного спілкування в міжкультурній та професійній сферах); високою гнучкістю знань (обґрунтованим віднайденням варіативних засобів застосування професійних знань при зміні ситуації, спроможністю запропонувати кілька способів творчого вирішення однієї й тієї

ж міжкультурної або професійної ситуації); ефективною дієвістю знань (високим рівнем свідомості й мобільністю оперування професійними знаннями, здатністю мобілізувати засвоєні знання для здобуття нових);

– *за операційним критерієм* у сфері лінгвокультурологічних умінь: чіткою послідовністю виконання дій (логічністю акумулювання й синтезування лінгвокультурологічної інформації; досконалыми навичками аналізу й оцінювання норм, зразків, стереотипів, прийнятих у лінгвокультурологічній практиці); повнотою виконання дій (обґрунтованістю віднайдення значущої для узагальнення лінгвокультурологічної інформації, узагальнення культурних феноменів, відображених у мові; адекватним ініціюванням міжкультурного діалогу в професійній сфері, обґрунтованим вибором типу дискурсу та повнотою конкретизації його параметрів; вибором адекватної мовленнєвої стратегії); усвідомленістю виконання дій (повним усвідомленням системи понять, якими формується «інофонна картина світу»);

– *за рефлексивним критерієм* у сфері професійно значущих особистісних якостей: інтелектуальною терпимістю й адаптивністю (прийняттям нових ідей і їх продуктивним запровадженням у діяльності; високим рівнем здібності долати труднощі та орієнтуватись у неоднозначних професійних ситуаціях; розумінням й адекватним оцінюванням інтелектуального й культурного різноманіття, історичної перспективи; адаптивним регулюванням поведінки відповідно до конкретної міжкультурної та професійної ситуації); високою самоефективністю у професійній діяльності (високим рівнем самосвідомості, самооцінки, самоконтролю, уміння управляти своїм станом і працездатністю при вирішенні професійно орієнтованих завдань); високою продуктивністю міжкультурної та професійної комунікації (дієвістю знань різних стратегій і методів ефективного спілкування в міжкультурній та професійній сферах, високим рівнем готовності приймати зміни в процесі міжкультурної та професійної комунікації, вести перемови й іти на компроміси).

Запропоновані критерії й визначені рівні сформованості лінгвокультурологічної компетентності МПДО дають цілісне системне уявлення щодо досліджуваного процесу та є передумовою для подальшого вивчення тенденцій, принципів й умов формування лінгвокультурологічної компетентності.

Методики, що запроваджуються у процесі експериментальної розвідки, складаються з тестів «відкритих» і «закритих» запитань, що дає можливість отримати більш об'єктивні відомості з проблеми дослідження. Діагностичний інструментарій представлений у таблиці.

Таблиця 1.17

Діагностичний інструментарій щодо визначення рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти

Критерій	Методики дослідження
1	2
мотиваційний	опитувальник «Мотивація успіху та уникнення невдач» за А. Реаном; опитувальник «Мотивація навчання здобувачів вищої освіти у процесі формування лінгвокультурологічної компетентності» за Т. Ільїною.
пізнавальний	тест для діагностування рівня формування майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; маркувальна таблиця щодо оцінювання рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.
операційний	опитувальник «Діагностика особливостей самоорганізації в процесі вивчення курсу «Лінгвокультурологія» (за О. Ішковим); діагностична карта педагогічного оцінювання формування лінгвокультурологічної компетентності та самооцінки готовності майбутнього вихователя до саморозвитку.
рефлексивний	діагностика рефлексивності в процесі вивчення курсу «Лінгвокультурологія» за А. Карповим; визначення рівня самоактуалізації особистості в процесі вивчення курсу «Лінгвокультурологія» за Абрахам Маслоу; методика дослідження вольової саморегуляції А. Зверькова та Є. Ейдмана.

Діагностику рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності МПДО розпочнемо за першим, мотиваційним, що містить у собі такі показники, як сформованість мотивів досягнення успіху в житті та в професійній діяльності. Мотивація досягнення успіху – це стратегія

поведінки людини, коли вона орієнтована на активність, досягнення результату, не боїться помилок, здійснює різні дії, спроможна до ризику.

Мотивація успіху і боязнь невдачі (опитувальник Реана)

Інструкція. Відповідаючи на нижче приведені питання, необхідно вибрати відповідь «так» чи «ні». Якщо вам важко з відповіддю, то пригадаєте, що «так» об'єднує як явне «так», так і «скоріше так, чим ні». То ж відноситься і до відповіді «ні»: він об'єднує явне «ні» і «скоріше ні, чим так».

Відповідати на питання слід швидко, не замислюючись надовго. Відповідь, яка перший приходить в голову, як правило, є і найбільш точною.

Текст опитувальника

1. Включаючись в роботу, як правило, оптимістично сподіваюся на успіх.
2. У діяльності активний.
3. Схильний до прояву ініціативності.
4. При виконанні відповідальних завдань прагну по можливості знайти причини відмови від них.
5. Часто вибираю крайнощі: або занижені легкі завдання, або нереалістично високі по трудності.
6. При зустрічі з перешкодами, як правило, не відступаю, а шукаю способи їх подолання.
7. При чергуванні успіхів і невдач схильний до переоцінки своїх успіхів.
8. Продуктивність діяльності в основному залежить від моєї власної цілеспрямованості, а не від зовнішнього контролю.
9. При виконанні достатньо важких завдань, в умовах обмеження часу, результативність діяльності погіршується.
10. Схильний проявляти наполегливість в досягненні мети.
11. Схильний планувати своє майбутнє на достатньо віддалену перспективу.
12. Якщо ризикую, то, скоріше, з розумом, а не відчайдушно.

13. Не дуже наполегливий в досягненні мети, особливо якщо відсутній зовнішній контроль.

14. Вважаю за краще ставити перед собою середні по труднощі або злегка завищені, але досяжні цілі, чим нереально високі.

15. У разі невдачі при виконанні якого-небудь завдання його привабливість, як правило, знижується.

16. При чергуванні успіхів і невдач схильний до переоцінки своїх невдач.

17. Вважаю за краще планувати своє майбутнє лише на найближчий час.

18. При роботі в умовах обмеження часу результативність діяльності поліпшується, навіть якщо завдання достатнє важке.

19. У разі невдачі при виконанні чого-небудь від поставленої мети, як правило, не відмовляюся.

20. Якщо завдання вибрав собі сам, то у разі невдачі його привабливість ще більш зростає.

Ключ до опитувальника

Уважаються за правильне:

- відповідь «так»: 1, 2, 3, 6, 8, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 19, 20;
- відповідь «ні»: 4, 5, 7, 9, 13, 15, 17.

Обробка результатів і критерії оцінки

За кожен збіг відповіді з ключем випробовуваному дається 1 бал. Підраховується загальна кількість набраних балів.

Якщо кількість набраних балів від 1 до 7, то діагностується мотивація на невдачу (боязнь невдачі).

Якщо кількість набраних балів від 14 до 20, то діагностується мотивація на успіх (надія на успіх).

Якщо кількість набраних балів від 8 до 13, то слід уважати, що мотиваційний полюс яскраво не виражений. При цьому можна мати на увазі, що, якщо кількість балів 8 – 9, є певна тенденція мотивації на невдачу, а якщо кількість балів 12 – 13, є певна тенденція мотивації на успіх.

Результати

Мотивація на успіх відноситься до позитивної мотивації. При такій мотивації чоловік, починаючи справу, має на увазі досягнення чогось конструктивного, позитивного. В основі активності людини лежить надія на успіх і потребу в досягненні успіху. Такі люди зазвичай упевнені в собі, в своїх силах, відповідальні, ініціативні і активні. Їх відрізняє наполегливість в досягненні мети, цілеспрямованість.

Мотивація на невдачу відноситься до негативної мотивації. При цьому типі мотивації активність людини пов'язана з потребою уникнути зриву, осуду, покарання, невдачі. Взагалі, в основі цієї мотивації лежить ідея уникнення і ідея негативних очікувань. Починаючи справу, людина вже наперед боїться можливої невдачі, думає про шляхи уникнення цієї гіпотетичної невдачі, а не про способи досягнення успіху.

Люди, мотивовані на невдачу, зазвичай відрізняються підвищеною тривожністю, низькою упевненістю в своїх силах. Прагнуть уникати відповідальних завдань, а при необхідності рішення надвідповідальних задач можуть впадати в стан, близький до панічного. Принаймні, ситуативна тривожність у них в цих випадках стає надзвичайно високою. Усе це разом з тим може поєднуватися з вельми відповідальним відношенням до справи.

Прагнення здобувати знання за мотиваційним критерієм визначаємо за методикою Т. Ільїної «Мотивація навчання здобувачів вищої освіти у процесі формування лінгвокультурологічної компетентності». Диференціація відповідей здійснюється за трьома шкалами: «оволодіння знаннями» (прагнення здобувати знання, допитливість), «оволодіння професією» (прагнення оволодіти професійними знаннями та формування професійно важливих якостей); «отримання диплома» (прагнення отримати диплом при формальному засвоєнні знань, прагнення до пошуку обхідних шляхів при складанні іспитів і заліків). Ця методика складається з 50 тверджень, що можуть оцінюватися особистістю у ставленні до себе – позитивно або негативно. Перевага мотивів за першими двома шкалами позначає

адекватний вибір здобувачем вищої освіти професії та вдоволення цим вибором нею.

**Вивчення мотивації у процесі
формування лінгвокультурологічної компетентності
(методика запропонована Т. Ільїною)**

При створенні цієї методики авторка використовує низку інших методик. У неї є три шкали: «оволодіння знаннями» (прагнення до набуття знань, допитливість), «оволодіння професією» (прагнення оволодіти професійними знаннями й сформувати професійно важливі якості); «отримання диплома» (прагнення придбати диплом при формальному засвоєнні знань, прагнення до пошуку обхідних шляхів при складанні іспитів і заліків). В опитувальник, для маскування, авторка методики помістила ряд фонових тверджень, які надалі не обробляються.

Опитувальний лист

Факультет _____ Курс _____ Група _____

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Дата заповнення _____

Інструкція. Позначте вашу згоду знаком «+» або незгоду знаком «-» із нижченаведеними твердженнями.

Тест опитувальника

1. Краща атмосфера на занятті з лінгвокультурології – атмосфера вільних висловлювань.
2. Зазвичай, я сильно напружуюсь, коли працюю.
3. У мене рідко бувають головні болі після пережитих хвилювань і неприємностей.
4. Я самостійно вивчаю окремі теми, на мою думку, необхідні для формування лінгвокультурологічної компетентності.
5. Яке з отриманих вам якостей Ви більше за все цінуєте?

6. Я вважаю, що життя потрібно присвятити обраній професії.
7. Я відчуваю задоволення від вирішення на занятті складних завдань.
8. Я не бачу сенсу в більшості завдань, які виконуємо у закладі.
9. Я відчуваю задоволення, розповідаючи знайомим про мою майбутню професію.
10. Я посередній здобувач вищої освіти, ніколи не буду цілком гарним, а тому немає сенсу докладати зусиль, щоб стати краще.
11. Я вважаю, що для моєї майбутньої професії не обов'язково знати «Що таке лінгвокультурологічна компетентність».
12. Я твердо впевнений у правильності обраної професії.
13. Яких якостей, що притаманні Вам, Ви хотіли б позбутися?
14. Інколи я використовую на занятті з лінгвокультурології допоміжні матеріали (конспекти, шпаргалки, записи, формули).
15. Найкращі роки життя – студентські.
16. У мене надзвичайно неспокійний і переривчастий сон.
17. Я вважаю, що для повного оволодіння професією потрібно вивчати лінгвокультурологію.
18. За можливості, я вступив би до іншого закладу вищої освіти.
19. Я, зазвичай, спочатку виконую більш легкі завдання, а більш складні залишаю насамкінець.
20. Обираючи професію, мені було складно визначитися.
21. Я можу спокійно спати після будь-яких неприємностей.
22. Я твердо переконаний, що моя професія дасть мені моральне задоволення й матеріальний достаток у житті.
23. Мені здається, що мої друзі здатні вчитися краще, ніж я.
24. Для мене дуже важливо мати диплом про вищу освіту.
25. Із деяких практичних міркувань для мене це найзручніший заклад дошкільної освіти.
26. У мене достатньо сили волі, щоб вивчити курс «Лінгвокультурологія».

27. Життя для мене майже завжди пов'язане з надзвичайним напруженням.

28. Вивчити курс «Лінгвокультурологія», на мою думку, можна майже не докладаючи зусиль.

29. Є багато освітніх компонентів, окрім лінгвокультурології, які я міг би вивчати не меншим зацікавленням.

30. Яке з притаманних Вам якостей найбільше заважає вчитися?

31. Я людина, яка завжди чимось захоплюється, але всі мої захоплення так чи інакше пов'язані з майбутньою професією.

32. Занепокоєння про іспит або роботу, яка не виконана вчасно, часто заважає мені спати.

33. Висока заробітна плата після закінчення навчання для мене не головне.

34. Мені потрібно бути у гарному настрої, щоб підтримати колективне рішення групи.

35. Я змушений був вступити до закладу вищої освіти, щоб мати певне становище у суспільстві, уникнути службу в армії.

36. Я вивчаю лінгвокультурологію, щоб стати професіоналом, а не для іспиту.

37. Мої батьки хороші професіонали, і я хочу бути на них схожим.

38. Для просування по службі мені необхідно мати вищу освіту.

39. Яке з Ваших якостей допомагає Вам учитися?

40. Мені дуже важко змусити себе вивчати як слід освітній компонент «Лінгвокультурологію», тому що вважаю її не пов'язаною з моєю майбутньою спеціальністю.

41. Мене вельми непокоять можливі невдачі.

42. Найкраще я засвоюю матеріал «Лінгвокультурології», коли я виконую науково-дослідну роботу.

43. Мій вибір цього закладу вищої освіти остаточний.

44. Мої друзі мають вищу освіту, і я не хочу відставати від них.

45. Щоб переконати у чомусь групу, мені доводиться самому працювати дуже інтенсивно.

46. Я, зазвичай, урівноважений, маю гарний настрій.

47. Мене приваблює зручність, чистота, легкість майбутньої професії.

48. До вступу до ВНЗ я давно цікавився цією професією, багато читав про неї.

49. Професія, яку я обрав(ла), найважливіша й перспективна.

50. Мої знання про цю професію були достатні для впевненого вибору цього вишу.

Ключ до опитувальника

Шкала «Придбання знань з курсу «Лінгвокультурологія»:

– за згоду («+») у п. 4 оцінюється у 3,6 балів, у п. 17 – 3,6 балів, у п. 26 – 2,4 балів;

– за незгоду («-») у п. 28 оцінюється у 1,2 балів, у п. 42 – 1,8 балів.

Максимум – 12,6 балів.

Шкала «Оволодіння професією»:

– за згоду («+») у п. 9 оцінюється у 1 бал, у п. 31 та п. 33 – 2 бали, у п. 43 – 3 бали, у п. 48 та п. 49 – по 1 балу. Максимум – 10 балів.

Шкала «Отримання диплому»:

– за згоду («+») у п. 24 оцінюється у 2,5 балів, у п. 35 – 1,5 балів, у п. 38 – 1,5 балів, у п. 44 – 1 бал;

– за незгоду («-») у п. 11 оцінюється у 3,5 балів. Максимум – 10 балів.

Питання по пп. 5, 13, 30, 39 є нейтральними і в обробку не включаються.

Переважання мотивів за першими двома шкалами свідчать про адекватний вибір здобувачем вищої освіти професії та задоволеністю нею.

Вимірювання пізнавального критерію сформованості лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти пропонується проводити за допомогою тесту. Тест містить запитання, спрямовані на визначення знань майбутніх вихователів закладів

дошкільної освіти про лінгвокультурологічну компетентність, знань про сучасні педагогічні технології, особливості їх упровадження в ЗДО, суть технологічного процесу.

Тест для діагностування рівня формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти

Інструкція. Продовжте подане в умові речення, вибравши один із поданих варіантів відповіді.

1. Лінгвокультурологія – це ...

- а) інтегративна галузь мовознавства, яка вивчає взаємозв'язок і взаємодію культури та мови в її функціонуванні й узагальнює цей процес як цілісну структуру одиниць у єдності мовного й культурного змісту за допомогою системних методів з орієнтацією на сучасні пріоритети, суспільні цінності та норми культури;
- б) наука, що вивчає мову в усій складності її прояву; наука про мову взагалі й окремі мови світу як індивідуальних її представників. Це гуманітарна наука, яка є розділом культурології (нарівні з мистецтвознавством і літературознавством) філології (нарівні з літературознавством), а також галуззю семіотики;
- в) це наука, яка вивчає специфіку розвитку матеріальної та духовної культури цивілізацій, етносів, націй у конкретно-історичному періоді, їх взаємозв'язки та взаємовпливи;
- г) розділ педагогіки, що розробляє теорію освіти, навчання й виховання.

2. Лінгвокультурологія вивчає:

- а) фонетичну систему мови;
- б) синтаксичну систему мови;
- в) морфологічну систему мови;
- г) вияв культури народу в його мові й мовленнєвій діяльності.

3. Об'єктом лінгвокультурології є:

- а) культурні аспекти різних сфер суспільного життя, визначення

особливостей і досягнень основних культурно-історичних типів, аналіз тенденцій і процесів в сучасному соціокультурному середовищі;

- б) дослідження взаємодії мови, яка є «носієм» культурної інформації, культури з її усталеними принципами, і людини, яка створює цю культуру, використовуючи мову. Об'єкт розташовується на »стику» декількох наук, таких як лінгвістика і культурологія, етнографія і психолінгвістика;
- в) фонетичні одиниці, фонетичні засоби, фонетичні процеси, закони сполучуваності фонетичних одиниць, членування мовного потоку;
- г) природна, тобто людська мова.

4. Предметом лінгвокультурології є:

- а) природа й сутність мови, її будова, структура, встановлення системи мови, походження мови, зміни в мові, фактори цих змін, виникнення та розвитку письма, його види, встановлення зв'язку між мовою та письмом, виникнення алфавітного проблеми графіки і орфографії, класифікація мов, типологія мов, встановлення близькості мов, їх контрастності, виділення мовних сімей, родин;
- б) об'єктивні закономірності світового і національного культурних процесів, пам'ятники і явища матеріальної і духовної культури, чинники виникнення, формування і розвитку культурних інтересів і потреб людей, їх участі в збереженні, примноженні і передачі культурних цінностей;
- в) фонетична теорія, теоретичне трактування фонетичних одиниць, засобів, процесів, їхніх функції, особливостей та закономірностей;
- г) одиниці мови, такі як лексика, міфологізовані мовні одиниці (обряди і повір'я, ритуали і звичаї, закріплені в мові), фразеологізми; еталони, стереотипи, символи; метафори і образи мови; мовна поведінка; елементи мовного етикету.

5. Знайдіть четверте «зайве». Дослідники виокремлюють такі напрями лінгвокультурології:
- а) лінгводидактичний;
 - б) етнопсихологічний;
 - в) еліптичний;
 - г) лексикографічний.
6. Знайдіть четверте «зайве». Лінгвокультурологія досліджує такі типи лінгвокультурологічних явищ:
- а) символи;
 - б) лише лексичне значення слова;
 - в) міфологеми;
 - г) мовленнєвий етикет.
7. Знайдіть четверте «зайве». Калина символізує:
- а) подих вітру;
 - б) Україну, батьківщину;
 - в) красу, молодість;
 - г) дівоцтво.
8. Знайдіть четверте «зайве». Символ «жито» означає:
- а) життя, безсмертя;
 - б) достаток, багатство;
 - в) веселощі;
 - г) відродження.
9. Знайдіть четверте «зайве». До народних шанобливих звертань належать:
- а) шановні пани і панове;
 - б) поважні добродії;
 - в) поважна громадо;
 - г) не чіпайте мене.
10. Знайдіть четверте «зайве». Каламбури – це алогічні мовні витвори, дотепи.
- а) чули, як говорили, що бачили, як їли;
 - б) без верби й калини нема України;

- в) його мати моїй матері двоюрідна Параска;
 - г) Василь бабі рідна тітка.
11. Першими переклали Святе письмо слов'янською мовою:
- а) Андрій Первозванний;
 - б) Нестор Літописець;
 - в) Кирило та Мефодій;
 - г) Петро Могила.
12. Слово «Іуда» нині символізує:
- а) жадібність;
 - б) жорстокість;
 - в) силу;
 - г) зрадництво.
13. Які зі слів означає «істинно», «хай буде так»:
- а) алілуя;
 - б) амінь;
 - в) осанна;
 - г) просфора.
14. Знайдіть четверте «зайве». Найважливішими таїнствами християнства є:
- а) хрещення;
 - б) звіздини;
 - в) елеосвячення;
 - г) святе причастя
15. День Святого Миколая за церковним календарем святкують:
- а) 01 січня;
 - б) 14 квітня;
 - в) 14 жовтня;
 - г) 19 грудня.
16. Слово «абрикадабра» нині означає:
- а) замовляння;
 - б) заклик;

- в) незрозумілий набір слів, безглуздя;
 - г) загадку.
17. Знайдіть четверте «зайве». Серед етнічних стереотипів українці асоціюються із:
- а) Тарасом Шевченком;
 - б) Коліївщиною;
 - в) Богданом Хмельницьким;
 - г) «Кобзарем».
18. Знайдіть четверте «зайве». Рука є символом:
- а) несподіванки;
 - б) діяльності;
 - в) праці людей;
 - г) авторитету.
19. Знайдіть четверте «зайве». Свічка є символом:
- а) вогню, життя, духовної енергії;
 - б) тепла і любові до Бога;
 - в) молитви віруючої людини;
 - г) невгамовності.
20. Знайдіть четверте «зайве». Вишиванка є символом:
- а) істини, мудрості, роздуму, душі;
 - б) смутку;
 - в) щасливої долі, родової пам'яті;
 - г) національного вбрання українця.
21. Знайдіть четверте «зайве». Дух Святий є символом:
- а) третьої особи Святої Трійці;
 - б) безсмертя, благодаті відродження
 - в) імпровізації;
 - г) життєва сила.

Продовжте подане в умові речення, вибравши кілька із поданих варіантів відповіді:

22. Державні символи України:

- а) прапор;
- б) гімн;
- в) герб;
- г) земля;
- д) поле.

23. Народні символи України:

- а) калина;
- б) береза;
- в) верба;
- г) рушник;
- д) віночок;
- є) матрешка.

Установіть відповідність між поданими в різних стовпчиках поняттями, явищами та процесами:

24. Зіставте наступні фразеологізми:

- 1) «плисти за водою»;
- 2) «сідати на голову»;
- 3) «танцювати під дудку»;
- 4) «пускати ману»;
 - а) цілком підкоряти кого-небудь собі;
 - б) беззаперечно виконувати бажання, підкорятися гратися;
 - в) обдурювати, змушувати вірити в щось нереальне;
 - г) пасивно підкорятися обставинам.

25. Зіставте наступні символи:

1. ведмідь;	а) підступність;
2. гадюка;	б) хитрість;
3. зозуля;	в) сила;

4. лисиця; г) нерозважливої матері.

Ключ

1	А	9	Г	17	Б
2	Г	10	Б	18	А
3	Б	11	В	19	Г
4	Г	12	Г	20	Б
5	В	13	Б	21	В
6	Б	14	Б	22	А, Б, В
7	А	15	Г	23	А, В, Г, Д
8	В	16	В	24	1 – Г; 2 – А, 3 – Б, 4 – В
				25	1 – В; 2 – А, 3 – Г, 4 – Б

За кількістю правильних відповідей МПДО освіти диференціюються за рівнями: високий (20 – 25 правильних відповідей), середній (10 – 19 правильних відповідей), низький (1 – 9 правильних відповідей).

Другим показником пізнавального критерію є посилення пізнавальної потреби. Для діагностики за цим показником застосовується маркувальна таблиця щодо оцінювання рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Потужність пізнавальної потреби визначається пропорційною сумою балів: 15 балів – потреба виражена чітко (високий рівень), 6 – 12 балів – потреба помірна (середній рівень), менше 6 балів – потреба незначна (низький рівень).

Маркувальна таблиця щодо оцінювання рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти

Інструкція. Шановні експерт, викладач, здобувач вищої освіти! Оцініть рівень сформованості лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (для здобувачів вищої освіти – власний рівень) за показниками, наведеними нижче, за 5-бальною шкалою, де 1 бал

відповідає «незадовільно», 2 – «задовільно», 3 – «добре», 4 – «дуже добре», 5 – «відмінно». Поставте у відповідній клітці знак «X». Дякуємо за участь!

Таблиця 1.18

Критерії сформованості лінгвокультурологічної компетентності	Показники сформованості лінгвокультурологічної компетентності	5	4	3	2	1
		3	4	5	6	7
1	2					
пізнавальний критерій знання про мови, світової культури, світовому педагогічному досвіді; про іншу національну лінгвокультуру і національний досвід, викладання рідної або іноземної мов і культур; знання стратегій ефективного спілкування у міжкультурній та професійній сферах; оперування професійними знаннями, здатність мобілізувати засвоєні знання для отримання нових	обсяг знань (кількість засвоєних одиниць інформації)					
	гнучкість знань (швидкість знаходження варіативних способів їхнього застосування при зміні ситуації, здатність запропонувати кілька способів рішення однієї і тієї ж ситуації)					
	дієвість знань (мобільність знань, що виявляється в умінні застосовувати їх при вирішенні навчальних і практичних завдань, характеризується їхньою усвідомленою повнотою, умінням застосовувати у нових умовах)					
операційний критерій акумулювання і синтезування лінгвокультурологічної інформації; виділення, аналіз і оцінка норм, зразків, стереотипів, прийнятих у лінгвокультурологічній практиці представників країни, що вивчається; узагальнення культурних феноменів, ініціювання міжкультурного діалогу у професійній сфері; вибір типу дискурсу та його параметрів; вибір мовної стратегії	послідовність виконання дій (покроковий порядок виконання дій)					
	повнота виконання дій (кількісні та якісні характеристики виконання дій)					
	усвідомленість виконання дій (спрямованість уваги на виконання дій, розуміння сенсу їх виконання)					
рефлексивний критерій прийняття нових ідей; орієнтація в неоднозначних професійних ситуаціях; розуміння і оцінка інтелектуального різноманіття; здатність і готовність реалізовувати ефективно спілкування у міжкультурній та професійній сферах, вступати в переговори і йти на компроміси	інтелектуальна терпимість і адаптивність (відкритість до всього нового, готовність до поповнення професійних знань, здатність адаптуватися у нових міжкультурних і професійних ситуаціях) самоефективність у професійної діяльності (самосвідомість, самооцінка, самоконтроль, уміння управляти					

Продовж. табл. 1.18

1	2	3	4	5	6	7
	своїм станом і працездатністю щодо рішення професійно-орієнтованих завдань)					
	продуктивність міжкультурної і професійної комунікації (знання різних стратегій і методів ефективного спілкування у міжкультурній та професійній сферах, готовність реагувати на зміни у процесі міжкультурної і професійної комунікації)					

Визначення рівня лінгвокультурологічної компетентності МПДО за операційним критерієм здійснюється на підставі аналізу практичних дій майбутніх вихователів під час виконання вправ і завдань, якими передбачено застосування лінгвокультурологічних умінь: пошук інформації, її аналіз, синтез, порівняння, узагальнення тощо.

В основу діагностики запропоновано методику «Діагностики особливостей самоорганізації в процесі вивчення курсу «Лінгвокультурологія», модифікована автором О. Ішковим. Запропонували опитувальник, ставимо за мету визначити індивідуальні особливості самоорганізації майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Опитувальник «Діагностика особливостей самоорганізації у процесі вивчення курсу «Лінгвокультурологія» містить інтегральну шкалу «Рівень самоорганізації» і шість часткових шкал, що характеризують рівень розвитку одного особистісного компонента самоорганізації (вольові зусилля) і п'яти функціональних компонентів: цілепокладання, аналіз ситуації, планування, самоконтроль, корекція.

Опитувальник «Діагностика особливостей самоорганізації» у процесі вивчення «лінгвокультурології» (за О. Ішковим)

Інструкція. Опитувальник дозволяє виявити Ваші індивідуальні особливості самоорганізації у процесі вивчення «Лінгвокультурології». Точність результатів буде залежати від ступеня Вашої відвертості. Пропоновані

Вам твердження не є правильними чи неправильними, а лише констатують певні відмінності в діяльності людей. Уважно прочитайте кожне твердження і, оцінивши ступінь своєї згоди або незгоди з ним за наведеною нижче шестибальною шкалою, впишіть отримані бали в вільну клітинку праворуч від номера відповідного твердження на «Бланку відповідей»:

- «- 3» – повністю не погоджуюся;
- «- 2» – частково не погоджуюся;
- «- 1» – швидше не погоджуюся, ніж погоджуюся;
- «1» – швидше погоджуюся, ніж не погоджуюся;
- «2» – частково погоджуюся;
- «3» – повністю погоджуюся.

Зміст опитування

1. Я маю чітке уявлення про те, що таке «Лінгвокультурологія».
2. Я намагаюся подумки випереджати події, прогнозуючи можливі наслідки своїх дій.
3. Я систематично контролюю результати своєї діяльності у процесі вивчення «Лінгвокультурології».
4. Я можу діяти незважаючи або навіть всупереч своєму миттєвому емоційному поклику.
5. Я намагаюся не брати участь в обговоренні проблемних питань з «Лінгвокультурології».
6. Ставлячи перед собою мету підготувати цікаву доповідь з «Лінгвокультурології», я яскраво, у всіх деталях уявляю результат її здійснення.
7. Якщо у мене не вистачає можливостей для досягнення поставленої мети, то я спершу направляю свої зусилля на створення цих можливостей
8. Я можу вплинути на свій стан і діяльність за допомогою свідомої зміни свого ставлення до ситуації.
9. Намагаюся без особливої необхідності не брати участь у позааудиторних заходах, присвячених українським традиціям.

10. До вибору окремих тем з «Лінгвокультурології» я підходжу усвідомлено, не шкодуючи на це часу.

11. Ставлячи перед собою мету, я визначаю крайні терміни її досягнення.

12. Я складаю план науково-дослідної роботи з «Лінгвокультурології» на тиждень, використовуючи тижневик, спеціальний блокнот і т. п.

13. Я відстежую ступінь збігу проміжних і кінцевих результатів з раніше запланованими.

14. Я легко мобілізую власні сили для подолання перешкод, що виникають на шляху до поставленої мети у процесі вивчення «Лінгвокультурології».

15. Я легко переношу зміни правил і умов життєдіяльності.

16. Поставивши перед собою мету, я визначаю конкретний спосіб оцінки свого просування до неї.

17. Я регулярно аналізую свою діяльність і її результати.

18. Я формулюю для себе цілі, яких повинен досягти найближчим часом.

19. Я намагаюся виявити основні чинники, що дозволили мені досягти успіху, щоб використовувати їх в подальшому.

20. Я успішно долаю ситуативні бажання, що відволікають мене від поставленої мети.

21. Я ніяковію, коли стаю «центром уваги».

22. У мене часто виникають питання про сенс того, чим я займаюся.

23. У кінці дня я аналізую, де і з яких причин я не зрозумів окремі моменти з «Лінгвокультурології».

24. Я аналізую проблемні питання з «Лінгвокультурології» послідовно, крок за кроком.

25. Я володію такою якістю як наполегливість.

26. Я без особливих зусиль пристосовуюся до зміни ситуації.

27. Приймаючи рішення, я намагаюся визначити всі можливі варіанти.

28. Плануючи свою діяльність у процесі вивчення «Лінгвокультурології», я відразу встановлюю критерії, за якими буду визначати ступінь здійснення плану.

29. Я планую свою роботу на наступне заняття з «Лінгвокультурології».

30. Я періодично здійснюю оцінку своєї діяльності.

31. Я без особливих зусиль підпорядковувати свої дії прийнятим мною рішенням у процесі вивчення «Лінгвокультурології».

32. Я легко освоююся в новому колективі.

33. Ставлячи перед собою мету, я визначаю – чи є у мене всі необхідні можливості для її досягнення.

34. Я контролюю всі свої дії.

35. Несподіванки вибивають мене з «колії».

36. Для фіксації доручень, завдань і прохань я використовую певну систему.

37. Ставлячи перед собою довгострокову мету, я розбиваю її на ряд проміжних.

38. Я шукаю причини відхилень досягнутих результатів від раніше запланованих.

39. Перешкоди на шляху до мети мобілізують мене, надаючи сили.

Бланк відповідей

Питання	Відповідь	Питання	Відповідь	Питання	Відповідь	Питання	Відповідь
1		11		21		31	
2		12		22		32	
3		13		23		33	
4		14		24		34	
5		15		25		35	
6		16		26		36	
7		17		27		37	
8		18		28		38	
9		19		29		39	
10		20		30			

Результати за шкалою «Цілепокладання» (Ц/П) відображають рівень розвитку навичок прийняття та утримання мети: чим вище показники, тим ефективніше реалізується зазначений функціональний компонент.

Результати за шкалою «Аналіз ситуації» (АС) відображають рівень розвитку навичок виявлення і аналізу обставин, істотних для досягнення поставленої мети.

Результати за шкалою «Планування» (ПЛ) відображають рівень розвитку навичок планування людиною власної діяльності.

Результати за шкалою «Самоконтроль» (С/К) відображають рівень розвитку навичок контролю і оцінки людиною власних дій, психічних процесів і станів.

Результати за шкалою «Корекція» (КОР) відображають рівень розвитку навичок корекції людиною своїх цілей, способів і спрямованості аналізу істотних обставин, плану дій, критеріїв оцінки, форм самоконтролю, вольової регуляції і поведінки в цілому.

Результати за шкалою «Вольові зусилля» (ВУ) відображають рівень розвитку навичок регуляції людиною власних дій, психічних процесів і станів. Демонструють розвиненість вольових якостей, уміння долати перешкоди, що виникають на шляху до поставленої мети. Характеризують здатність суб'єкта мобілізувати свої фізичні і психічні сили, концентрувати у заданому напрямку активність, що забезпечує необхідне спонукання, що ініціює діяльність і підтримує її по ходу реалізації плану.

Результати за шкалою «Рівень самоорганізації» (СО), відображають загальний рівень розвитку навичок організації людиною процесу власної діяльності: чим вищими є показники, тим вищим рівнем самоорганізації володіє конкретна людина

Обробка результатів

1. Підрахуйте «сирі» бали за частковими шкалами опитувальника:

Шкала «Цілепокладання» (14 питань): сума балів оцінки тверджень № 1+; 3+; 6 +; 7 +; 10+; 14+; 16+; 20+; 22+; 25+; 27+; 31+; 34+; 39+.

Шкала «Аналіз ситуації» (14 питань): сума балів оцінки тверджень № 2 +; 5+; 7 +; 11+; 16+; 17+; 18+; 21+; 23+; 28+; 33+; 36+; 37+; 38+.

Шкала «Планування» (11 питань): сума балів оцінки тверджень № 3+; 12+; 18+; 23+; 24+; 27+; 28+; 29+; 34+; 36+; 37+.

Шкала «Самоконтроль» (15 питань): сума балів оцінки тверджень № 2 +; 3+; 13+; 16+; 17+; 18+; 19+; 23+; 28+; 30+; 31+; 33+; 34+; 36+; 38+.

Шкала «Корекція» (10 питань): сума балів оцінки тверджень № 5; 9–; 14+; 15+; 21–; 25+; 26+; 27–; 32+; 35–.

Шкала «Вольові зусилля» (10 питань): сума балів оцінки тверджень № 4+; 6 +; 7 +; 8+; 14+; 18+; 20+; 27–; 31+; 39+.

2. За допомогою таблиці переведення «сирих» балів у стіни перерахуйте отримані «сирі» бали за кожною шкалою в стандартні бали (стіни). Стандартний бал за інтегральною шкалою «Рівень самоорганізації» визначається як середнє арифметичне стін шести часткових шкал, округлене до цілого числа.

Таблиця 1.19

Таблиця переведення «сирих» балів у стандартні бали (стіни)

Стіни	«Сирі» бали за шкалами опитувальника						
	Ц/П	АС	ПЛ	С/К	КОР	ВУ	СО
1	-42...-7	-42...-16	-33...-17	-45...-15	-30...-10	-30...-10	-30...-10
2	-6...-2	-15...-9	-16...-12	-14...-8	-9...-8	-9...-8	-9...-3
3	-1...4	-8...-3	-11...-8	-7...-2	-7...-4	-7...-4	-2...0
4	5...10	-2...1	-7...-3	-1...3	-3...-2	-3...-2	1...3
5	11...15	2...6	-2...4	4...9	-1...2	-1...2	4...7
6	16...19	7...13	5...9	10...18	3...4	3...4	8...10
7	20...24	14...17	10...15	19...23	5...7	5...7	11...13
8	25...29	18...23	16...21	24...29	8...9	8...9	14...16
9	30...34	24...27	22...25	30...35	10	10	17...19
10	35...42	28...42	26...33	36...45	11...30	11...30	20...30

3. За кожною шкалою відзначте отримані стіни у відповідних клітинках профілю самоорганізації і з'єднайте мітки сусідніх шкал прямими лініями.

Таблиця 1.20

Профіль самоорганізації шкали рівень розвитку

ШКАЛИ	Рівень розвитку									
	низький		нижче середнього		середній		вище середнього		високий	
	СТІНИ									
1	2		3		4		5		6	
Цілепокладання										
Аналіз ситуації										
Планування										
Самоконтроль										
Корекція										
Вольові зусилля										
Рівень самоорганізації										

Для діагностики за операційним критерієм застосовують діагностичну карту педагогічного оцінювання формування лінгвокультурологічної компетентності та самооцінки готовності майбутнього вихователя до саморозвитку. Метою є оцінення та визначення рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності та готовність майбутніх вихователів до саморозвитку. Здобувачу вищої освіти необхідно здійснити самооцінку за кожним критерієм та виставити оцінку від 1 до 9 (найбільш значима).

Таблиця 1.21

Діагностична карта педагогічної оцінки формування лінгвокультурологічної компетентності та самооцінки готовності майбутнього вихователя до саморозвитку

Прізвище, ім'я, по батькові _____
 Факультет _____
 Група _____

№ з/п	Критерії	Оцінка
1	2	3
I. Мотиваційний фактор (9 – 81 бал)		
1	Усвідомлення особистої та суспільної значущості формування лінгвокультурологічної компетентності у педагогічній діяльності	123456789

Продовж. табл. 1.21

1	2	3
2.	Наявність стійких пізнавальних інтересів у педагогіці та психології	123456789
3.	Почуття обов'язку та відповідальності	123456789
4.	Допитливість	123456789
5.	Прагнення отримати високу оцінку свого саморозвитку	123456789
6.	Потреба у формуванні лінгвокультурологічної компетентності у педагогічній діяльності	123456789
7.	Потреба у самопізнанні	123456789
8.	Рангове місце формування лінгвокультурологічної компетентності серед найбільш значущих для майбутнього фахівця видів діяльності	123456789
9.	Впевненість у своїх силах	123456789
II. Когнітивний компонент (6 – 54 бали)		
1.	Рівень загальноосвітніх знань	123456789
2.	Рівень загальноосвітніх умінь	123456789
3.	Рівень педагогічних знань та вмінь	123456789
4.	Рівень психологічних знань та вмінь	123456789
5.	Рівень методичних знань та вмінь	123456789
6.	Рівень спеціальних знань	123456789
III. Морально-вольовий компонент (9 – 81 бал)		
1.	Позитивне ставлення до процесу формування лінгвокультурологічної компетентності у педагогічній діяльності	123456789
2.	Критичність	123456789
3.	Цілеспрямованість	123456789
4.	Прагнення	123456789
5.	Працездатність	123456789
6.	Уміння доводити справи до кінця	123456789
7.	Самостійність	123456789
8.	Сміливість	123456789
9.	Самокритичність	123456789
IV. Гностичний компонент (16 – 144 бали)		
1.	Уміння ставити і вирішувати пізнавальні завдання	123456789
2.	Гнучкість та оперативність мислення	123456789
3.	Спостережливість	123456789
4.	Схильність до аналізу педагогічної діяльності	123456789
5.	Креативність та її прояв у педагогічній діяльності	123456789
6.	Схильність до синтезу та узагальнення	123456789
7.	Пам'ять та її оперативність	123456789
8.	Уміння слухати	123456789
9.	Уміння володіти різними видами читання	123456789
10.	Уміння виокремлювати та засвоювати конкретний зміст	123456789
11.	Уміння доводити та відстоювати власні твердження	123456789
12.	Уміння систематизувати, класифікувати	123456789
13.	Уміння бачити протиріччя та проблеми	123456789
14.	Уміння переносити знання й уміння у нові ситуації	123456789
15.	Уміння відмовитися від усталених шаблонів	123456789
16.	Незалежність суджень	123456789
V. Організаційний компонент (7 – 63 бали)		
1.	Уміння планувати час	123456789

Продовж. табл. 1.21

1	2	3
2.	Уміння планувати свою роботу	123456789
3.	Уміння перебудовувати систему діяльності	123456789
4.	Уміння працювати в сервісному центрі	123456789
5.	Уміння орієнтуватися у класифікації джерел	123456789
6.	Уміння володіти різними прийомами фіксації прочитаного	123456789
7.	Уміння користуватися оргтехнікою та банком комп'ютерної інформації	123456789
VI. Здатність до самоуправління у педагогічній діяльності (5 – 45 балів)		
1.	Самооцінка самостійної особистої діяльності	123456789
2.	Здатність до самоаналізу та рефлексії	123456789
3.	Здатність до самоорганізації та мобілізації	123456789
4.	Самоконтроль	123456789
5.	Працьовитість та старанність	123456789
VII. Комунікативні здібності (5 – 45 балів)		
1.	Здатність акумулювати і використовувати досвід самоосвітньої діяльності формування лінгвокультурологічної компетентності у педагогічній діяльності колег	123456789
2.	Здатність до співпраці та взаємодопомоги при формування лінгвокультурологічної компетентності у педагогічній діяльності саморозвитку	123456789
3.	Здатність організувати формування лінгвокультурологічної компетентності самоосвітню діяльність інших	123456789
4.	Здатність відстоювати свою точку зору та переконувати інших у процесі дискусії	123456789
5.	Здатність уникати конфліктів у процесі спільної діяльності	123456789

Примітка: після заповнення діагностичної карти оцінки та самооцінки і готовності до саморозвитку підраховується загальна кількість балів:

0 – 57 балів – показники критерію не виявляються;

0 – 240 балів – низький рівень готовності до саморозвитку;

240 – 400 балів – середній рівень готовності до саморозвитку;

400 – 513 балів – високий рівень готовності до саморозвитку.

Для оцінювання рівня лінгвокультурологічної компетентності за рефлексивним критерієм пропонуємо запроваджувати методику А. Карпова. Здобувачі вищої освіти повинні відповісти на 27 запитань, адаптованих до дослідження, зі шкалуванням варіантів: 1 – абсолютно неправильно, 2 –

неправильно, 3 – скоріше неправильно, 4 – не знаю, 5 – скоріше правильно, 6 – правильно, 7 – цілком правильно.

За результатами методики, рівні або більші ніж 7 стенів, свідчать про високо розвинену рефлексійність. Результати в діапазоні від 4 до 7 стенів – індикатори середнього рівня рефлексійності. Показники, менші 4 стенів – показник низького рівня розвитку рефлексійності.

Підсумовуючи, визначимо рівень розвитку рефлексії, а саме: до 113 балів – низький рівень, 114 – 139 – достатній, 140 і вище – високий рівень сформованості рефлексії майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, що є показником адекватного оцінювання результатів діяльності, віднайдення помилок у роботі та прагнення їх позбутися.

Методика дослідження рефлексивності

у процесі вивчення курсу «Лінгвокультурологія» (А. Карпов)

Інструкція. Поставте поруч із № твердження відповідний бал, враховуючи їх значення: 1 – абсолютно неправильно, 2 – неправильно, 3 – скоріше неправильно, 4 – не знаю, 5 – скоріше правильно, 6 – правильно, 7 – цілком правильно.

1. Ознайомившись з новою темою з курсу «Лінгвокультурологія», я завжди потім довго думаю про неї, хочеться з кимсь її обговорити.

2. Коли мене зненацька про щось питають, я можу відповісти перше, що спало на думку.

3. Перш, ніж зняти слухавку, щоби зателефонувати у справах, я зазвичай подумки планую розмову.

4. Здійснивши якийсь промах, я довго потім не можу відволіктися від думки про нього.

5. Коли я міркую про національні традицію або розмовляю про це з іншою людиною, мені буває цікаво згадати, що слугувало початком ланцюжка думок.

6. Приступаючи до важкого завдання, я намагаюся не думати про труднощі, які будуть попереду.

7. Головне для мене – уявити кінцеву мету своєї діяльності, а деталі мають другорядне значення.

8. Буває, що я не можу зрозуміти, чому хтось незадоволений мною.

9. Я часто ставлю себе на місце іншої людини.

10. Мені було б важливо в деталях уявляти собі хід роботи у процесі вивчення курсу «Лінгвокультурологія» і що буде попереду.

11. Мені було б важко підготувати доповідь з курсу «Лінгвокультурологія», якби я попередньо не склав план.

12. Я намагаюся діяти, а не розмірковувати над причинами своїх невдач.

13. Я доволі легко приймаю рішення щодо дорогої покупки.

14. Як правило, готуючись до занять з курсу «Лінгвокультурологія», я перебираю в голові свої задумки, уточнюючи деталі, визначаючи всі варіанти.

15. Я турбуюся про свої знання з курсу «Лінгвокультурологія».

16. Гадаю, що в багатьох ситуаціях потрібно діяти швидко, керуючись першою ідеєю, що спала на думку.

17. Іноді я приймаю необдумані рішення.

18. Закінчивши доповідь з курсу «Лінгвокультурологія», я, буває, продовжую її вести, наводячи все нові і нові аргументи на захист своєї точки зору.

19. Якщо відбувається конфлікт, то, міркуючи над тим, хто в ньому винен, я в першу чергу починаю з себе.

20. Перш, ніж прийняти рішення, я завжди намагаюся все детально обміркувати і зважити.

21. У мене бувають конфлікти від того, що я іноді не можу передбачити, якої поведінки очікують від мене оточуючі.

22. Буває, що обмірковуючи розмову з іншою людиною щодо лінгвокультурологічних питань, я немовби подумки веду з нею діалог.

23. Я прагну не замислюватися над тим, які думки і почуття викликають в інших людях мої слова і вчинки.

24. Перш, ніж зробити зауваження іншій людині, я обов'язково подумаю, якими словами це краще зробити, щоби її не образити.

25. Готуючи доповідь з курсу «Лінгвокультурологія», я думаю про план навіть тоді, коли займаюся іншими справами.

26. Якщо я з кимось сварюся, то здебільшого не вважаю себе винним.

27. Рідко буває, що я жалкую про сказане.

Обробка результатів

Стіни	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Тестові бали	До 80	81 – 100	101 – 107	108 – 113	114 – 122	123 – 130	131 – 139	140 – 147	148 – 156	157 – 171	172 і вище

Пропонуємо здійснити визначення рівня самоактуалізації особистості у процесі вивчення курсу «Лінгвокультурологія», з'ясування загального рівня реалізації особистістю її потенційних можливостей; визначення рівня самоактуалізації за окремими її показниками; допомога здобувачам вищої освіти – майбутнім вихователям закладів дошкільної освіти – у формуванні напрямів самовдосконалення. Із цією метою можна застосувати методику Абрахама Маслоу.

Визначення рівня самоактуалізації особистості у процесі вивчення курсу «лінгвокультурологія» (А. Маслоу)

Мета: з'ясувати загальний рівень реалізації особистістю її потенційних можливостей у процесі вивчення курсу «Лінгвокультурологія»; з'ясувати рівень самоактуалізації за окремими її виявами; надати здобувачам вищої освіти – майбутнім вихователям закладів дошкільної освіти можливість сформулювати напрямки самовдосконалення у процесі вивчення курсу «Лінгвокультурологія».

Використані матеріали: 1) методика САМОАЛ (тест «Визначення рівня самоактуалізації особистості»); 2) ключі до методики САМОАЛ (№ 1 та № 2); 3) опис шкал за рівнем самоактуалізації.

Перебіг роботи

1. Одержати опитувач САМОАЛ, за допомогою якого проводиться дослідження.

2. З двох варіантів тверджень вибрати те, яке Вам більше подобається чи більше збігається з Вашими уявленнями, більш точно відображає Вашу оцінку. Необхідно вказати, що тут немає добрих чи поганих, правильних чи неправильних відповідей. Найкраща відповідь та, що дається відразу, імпульсивно, без обмірковувань.

3. Порівняти отриманий результат із загальним ключем № 1 та показниками ключа № 2 (за кожною з 11 шкал) і підрахувати свій результат.

4. Визначити рівень самоактуалізації у відсотках.

Цей підхід використовував А. Маслоу у своїй *теорії самоактуалізації*, яка описує найбільш повну реалізацію талантів, здібностей і можливостей людини в суспільстві – на роботі, в колі сім'ї і друзів, досліджує особливості життя, діяльності і спілкування духовно здорових, творчих і щасливих людей, досліджує «людей, які відчувають, що їх люблять, і вони здатні любити, почувають себе захищеними і здатними захищати, відчувають повагу з боку оточуючих і поважають себе та інших» [13].

Ієрархію потреб, згідно з методикою Маслоу, складають:

1) фізіологічні потреби – нижчі, керовані органи тіла, такі потреби, як дихання, харчові, сексуальні, відпочинок;

2) потреба в безпеці – прагнення матеріальної надійності, здоров'я, забезпеченості в старості, життєвої стабільності;

3) потреба у любові, прийнятті, включеності в групу;

4) потреба в повазі і самоповазі;

5) потреба в самоактуалізації – в розвитку особистості, реалізації здібностей та талантів, в осмисленні свого призначення в світі.

Якщо людина прагне зрозуміти сенс свого життя, максимально повно реалізувати себе, свої здібності, вона поступово переходить на вищий щабель свого саморозвитку. *Особистості, що самоактуалізується*, властивий ряд особливостей:

1) повне прийняття реальності та комфортне ставлення до неї (не ховатися від життя, а знати та розуміти його);

2) прийняття інших і себе («я роблю своє, ти робиш своє. Я в цьому світі не для того, щоб відповідати твоїм очікуванням. І ти в цьому світі не для того, щоб відповідати моїм очікуванням. Я поважаю та приймаю тебе таким, який ти є»);

3) професійна захопленість улюбленою справою, орієнтація на задачу, на справу;

4) автономність, незалежність від соціального середовища, самостійність суджень;

5) здатність до розуміння інших людей, увага, доброзичливість до людей;

6) постійна новизна, свіжість оцінок, відкритість досвіду;

7) розрізнення мети та засобів, зла та добра («Не будь-який засіб є добрим для досягнення мети»);

8) спонтанність, природність поведінки;

9) гумор;

10) саморозвиток, прояв здібностей, потенційних можливостей, творчість у всіх сферах життя;

11) готовність до вирішення нових проблем, до усвідомлення проблем, свого досвіду, розуміння своїх можливостей.

Тест «Визначення рівня самоактуалізації особистості» (САМОАЛ)

1. А) Настане час, коли я підготую доповідь з курсу «Лінгвокультурологія», краще, ніж зараз.

Б) Я впевнений, що готуюсь ґрунтовно до занять з «Лінгвокультурології».

2. А) Я дуже захоплений курсом «Лінгвокультурологія».

Б) Не можу сказати, що мені подобається курс «Лінгвокультурологія».

3. А) Якщо незнайома людина зробить мені послугу, я почуваю себе зобов'язаним їй.

Б) Приймаючи послугу незнайомої людини, я не почуваю себе зобов'язаним їй.

4. А) Мені буває важко висловити свої думки з окремих тем з «Лінгвокультурології».

Б) Я завжди можу висловлювати свої думки з окремих тем з «Лінгвокультурології».

5. А) Я часто замислююсь над тим, чи правильно я зрозумів питання з курсу «Лінгвокультурології».

Б) Я рідко замислююсь над тим, правильно я зрозумів питання з курсу «Лінгвокультурології».

6. А) Я внутрішньо ніяковію, коли мені говорять компліменти.

Б) Я рідко ніяковію, коли мені кажуть компліменти.

7. А) Здатність до творчості – природна властивість людини.

Б) Далеко не всі люди наділені здатністю до творчості.

8. А) У мене не завжди вистачає часу на те, щоб стежити за новинками з курсу «Лінгвокультурологія»

Б) Я докладаю зусиль, намагаючись стежити за новинками з курсу «Лінгвокультурологія».

9. А) Я часто приймаю ризиковані рішення.

Б) Мені важко приймати ризиковані рішення.

10. А) Інколи я можу дати співрозмовнику зрозуміти, що він мені здається помиляється щодо окремих тем з курсу «Лінгвокультурологія».

Б) Я вважаю неприпустимим дати зрозуміти людині, що вона мені здається помиляється щодо окремих тем з курсу «Лінгвокультурологія».

11. А) Я люблю залишати приємне «на потім».

Б) Я не залишаю приємне «на потім».

12. А) Я вважаю нечемним переривати розмову, якщо вона цікава тільки моєму співрозмовнику.

Б) Я можу швидко і невимушено переривати розмову, яка цікава тільки одній стороні.

13. А) Я прагну до досягнення внутрішньої гармонії.

Б) Стан внутрішньої гармонії майже недосяжний.

14. А) Не можу сказати, що я собі подобаюсь.

Б) Я собі подобаюсь.

15. А) Я думаю, що більшості людей можна довіряти.

Б) Думаю, що без крайньої необхідності людям довіряти не варто.

16. А) Погано оплачувана робота не може приносити задоволення.

Б) Цікава, творча робота – сама по собі вже винагорода.

17. А) Досить часто мені нудно на заняттях з «Лінгвокультурології»

Б) Мені ніколи не буває нудно на заняттях з «Лінгвокультурології».

18. А) Я не буду відступати від власних принципів навіть заради корисних справ, за які міг би розраховувати на людську вдячність.

Б) Я б відступив від своїх принципів заради справ, за які люди були б мені вдячні.

19. А) Інколи мені важко бути щирим.

Б) Мені завжди вдається бути щирим.

20. А) Коли я подобаюсь собі, мені здається, що я подобаюсь і оточуючим.

Б) Навіть коли я собі подобаюсь, я розумію, що є люди, яким я неприємний.

21. А) Я довіряю своїм зненацька виниклим бажанням.

Б) Свої раптові бажання я завжди намагаюся осмислити.

22. А) Я повинен бути досконалим у всьому, що я роблю.

Б) Я не занадто засмучуюсь, якщо мені не вдається бути досконалим.

23. А) Егоїзм – природна властивість будь-якої людини.

Б) Більшості людей егоїзм не властивий.

24. А) Якщо я не відразу знаходжу відповідь на питання з курсу «Лінгвокультурологія», то можу відкласти його на деякий час.

Б) Я буду шукати відповідь на питання з курсу «Лінгвокультурологія», що цікавить мене, незважаючи на витрати часу.

25. А) Я люблю перечитувати підручник з «Лінгвокультурології».

Б) Краще прочитати іншу книгу, ніж повертатися до підручника з «Лінгвокультурології».

26. А) Я намагаюся поводитись так, як очікують оточуючі.

Б) Я не схильний задумуватись над тим, чого чекають від мене оточуючі.

27. А) Минуле, нинішнє і майбутнє здаються мені єдиним цілим.

Б) Думаю, моє нинішнє не дуже пов'язане з минулим або майбутнім.

28. А) Більша частина того, що я роблю, приносить мені задоволення.

Б) Лише деякі з моїх занять по-справжньому мене тішать.

29. А) Прагнучи розібратись в характері і почуттях оточуючих, люди часто бувають нетактовні.

Б) Прагнення розібратись в характері і почуттях оточуючих людей цілком природне і виправдовує деяку нетактовність.

30. А) Я добре знаю, які почуття я здатен відчувати, а які – ні.

Б) Я ще не зрозумів до кінця, які почуття я здатен відчувати.

31. А) Я відчуваю докори сумління, якщо серджусь на тих, кого люблю.

Б) Я не відчуваю докорів сумління, якщо серджусь на тих, кого люблю.

32. А) Людина повинна спокійно ставитись до того, що вона може почути про себе від інших.

Б) Цілком природно образитись, почувши неприємну думку про себе.

33. А) Зусилля, яких вимагає пізнання істини, варті того, бо приносять користь.

Б) Зусилля, яких вимагає пізнання істини, варті того, бо приносять задоволення.

34. А) В складних ситуаціях треба діяти випробуваними засобами – це гарантує успіх.

Б) В складних ситуаціях треба знаходити принципово нові рішення.

35. А) Люди рідко дратують мене.

Б) Люди часто мене дратують.

36. А) Якщо б була можливість повернути минуле, я б там багато чого змінив.

Б) Я задоволений своїм минулим і не хочу в ньому нічого змінювати.

37. А) Головне в житті – приносити користь і подобатись людям.

Б) Головне в житті – робити добро і служити істині.

38. А) Інколи я боюся виглядати занадто ніжним.

Б) Я ніколи не боюся проявляти свою ніжність.

39. А) Я вважаю, що висловити свої почуття важливо за будь-яких обставин.

Б) Не варто необдуманно висловлювати свої почуття, не зваживши ситуацію.

40. А) Я вірю в себе лише тоді, коли відчуваю, що можу вирішити свої проблеми.

Б) Я вірю в себе навіть тоді, коли не здатен вирішити свої проблеми.

41. А) Здійснюючи вчинки, люди керуються взаємними інтересами.

Б) По своїй природі люди схильні піклуватись лише про власні інтереси.

42. А) Мене цікавлять всі нововведення у процесі вивчення курсу «Лінгвокультурологія».

Б) Я скептично ставлюсь до більшості нововведень у процесі вивчення курсу «Лінгвокультурологія».

43. А) Я думаю, що творчість повинна приносити користь людям.

Б) Я вважаю, що творчість повинна приносити людям задоволення.

44. А) У мене завжди є своя власна точка зору з важливих питань «Лінгвокультурології».

Б) Формуючи свою точку зору, я схильний прислуховуватися до думок поважних і авторитетних людей, які досліджують українські традиції.

45. А) Секс без любові не є цінністю.

Б) Навіть без любові секс – дуже значуща цінність.

46. А) Я почуваю себе відповідальним за настрій співрозмовника.

Б) Я не почуваю себе відповідальним за це.

47. А) Я легко мирюся зі своїми слабкостями.

Б) Змиритися зі своїми слабкостями мені нелегко.

48. А) Успіх в спілкуванні залежить від того, наскільки людина здатна розкрити себе іншому.

Б) Успіх в спілкуванні залежить від уміння підкреслити свої переваги і приховати недоліки.

49. А) Моє почуття самоповаги залежить від того, чого я досягнув.

Б) Моє почуття самоповаги не залежить від моїх досягнень.

50. А) Більшість людей призвичаїлися діяти «за лінією найменшого опору».

Б) Думаю, що більшість людей до цього не схильні.

51. А) Вузька спеціалізація необхідна для вченого.

Б) Заглиблення у вузьку спеціалізацію робить людину обмеженою.

52. А) Дуже важливо, чи є у людини в житті радощі пізнання і творчості.

Б) В житті дуже важливо приносити користь людям.

53. А) Мені подобається брати участь в палких суперечках.

Б) Я не люблю суперечок.

54. А) Я цікавлюся віщуваннями, гороскопами, астрологічними прогнозами.

Б) Подібні речі мене не цікавлять.

55. А) Людина повинна працювати заради задоволення своїх потреб і блага своєї сім'ї.

Б) Людина повинна працювати, щоб реалізувати свої здібності і бажання.

56. А) У вирішенні особистих проблем я керуюсь загальновизнаними уявленнями.

Б) Свої проблеми я вирішую так, як вважаю за потрібне.

57. А) Воля потрібна для того, щоб стримувати бажання і контролювати почуття.

Б) Головне призначення волі – підштовхувати зусилля і збільшувати енергію людини.

58. А) Я не соромлюсь своїх слабкостей перед друзями.

Б) Мені нелегко виявляти свої слабкості навіть перед друзями.

59. А) Людині властиве прагнення до нового.

Б) Люди прагнуть до нового лише за необхідністю.

60. А) Я думаю, що вираз «вік живи – вік навчайся» є хибним.

Б) Вираз «вік живи – вік навчайся» я вважаю істинним.

61. А) Я думаю, що сенс життя полягає в творчості.

Б) Навряд чи в творчості можна знайти сенс життя.

62. А) Мені буває непросто познайомитися з людиною, яка мені симпатична.

Б) Я не маю труднощів, знайомлячись з будь-ким.

63. А) Мене засмучує, що значна частина життя минає даремно.

Б) Не можу сказати, що деяка частина мого життя минає даремно.

64. А) Для обдарованої людини є неприпустимим нехтування своїм обов'язком.

Б) Талант і здібність важать більше, ніж обов'язок.

65. А) Мені добре вдається маніпулювати людьми.

Б) Я вважаю, що маніпулювати людьми неетично.

66. А) Я намагаюся уникати засмучення у процесі вивчення курсу «Лінгвокультурологія».

Б) Я роблю те, що вважаю за потрібне, незважаючи на можливі засмучення у процесі вивчення курсу «Лінгвокультурологія».

67. А) В більшості ситуацій я не можу дозволити собі блазнювати.

Б) Є безліч ситуацій, в яких я можу дозволити собі блазнювати.

68. А) Критика на мою адресу знижує мою самооцінку.

Б) Критика практично не впливає на мою самооцінку.

69. А) Заздрість властива тільки невдахам, які вважають, що їх обійшли.

Б) Більшість людей заздрісні, хоча і намагаються це приховати.

70. А) Вибираючи для себе заняття, людина повинна враховувати його суспільну значимість.

Б) Людина повинна займатися передусім тим, що їй цікаво.

71. А) Я думаю, що для творчості необхідні знання в обраній області.

Б) Я думаю, що знання для цього зовсім не обов'язкові.

72. А) Я можу сказати, що живу з відчуттям щастя.

Б) Я не можу сказати, що живу з відчуттям щастя.

73. А) Я думаю, що люди мають аналізувати себе і своє життя.

Б) Я вважаю, що самоаналіз приносить більше шкоди, ніж користі.

74. А) Я намагаюся знайти пояснення навіть для тих своїх вчинків, котрі роблю просто тому, що мені це хочеться.

Б) Я не шукаю пояснення для своїх дій і вчинків.

75. А) Я впевнений, що кожний може прожити своє життя так, як йому хочеться.

Б) Я думаю, що у людини мало шансів прожити своє життя так, як хотілося б.

76. А) Про людину ніколи не можна сказати із впевненістю, добра вона чи зла.

Б) Добра людина чи зла – це видно одразу.

77. А) Для творчості потрібно дуже багато вільного часу.

Б) Мені здається, що в житті завжди можна знайти час для творчості.

78. А) Зазвичай я бажаю переконати співрозмовника, що я маю рацію.

Б) В суперечці я намагаюся зрозуміти точку зору співрозмовника, а не переконати його.

79. А) Якщо я роблю щось винятково для себе, мені буває ніяково.

Б) Я не відчуваю ніяковості в такій ситуації.

80. А) Я вважаю себе творцем свого майбутнього.

Б) Навряд чи я сильно впливаю на власне майбутнє.

81. А) Вираз «добро має бути з кулаками» я вважаю правильним.

Б) Навряд чи правильний вираз «добро має бути з кулаками».

82. А) Я думаю, недоліки людей значно помітніші, ніж їхні чесноти.

Б) Чесноти людини побачити значно легше, ніж її недоліки.

83. А) Інколи я боюся бути самим собою.

Б) Я ніколи не боюся бути самим собою.

84. А) Я намагаюся не згадувати про свої минулі неприємності.

Б) Час від часу я схильний повертатися до спогадів про минулі невдачі.

85. А) Я вважаю, що метою життя повинно бути щось значне.

Б) Я зовсім не вважаю, що метою життя неодмінно повинно бути щось значне.

86. А) Люди прагнуть того, щоб розуміти і довіряти одна одній.

Б) Замикаючись в колі власних інтересів, люди не розуміють оточуючих.

87. А) Я намагаюся не бути «білою вороною».

Б) Я дозволяю собі бути «білою вороною».

88. А) В довірливій бесіді люди, зазвичай, щирі.

Б) Навіть в довірливій бесіді людині важко бути щирою.

89. А) Буває, що я соромлюсь виявляти свої почуття.

Б) Я ніколи цього не соромлюсь.

90. А) Я можу робити щось для інших, не вимагаючи, щоб вони це оцінили.

Б) Я маю право очікувати від людей, що вони оцінять те, що я для них роблю.

91. А) Я виявляю свою приязнь до людини незалежно від того, чи взаємна вона.

Б) Я рідко виявляю свою приязнь до людини, не будши впевненим, що вона взаємна.

92. А) Я думаю, що в спілкуванні потрібно відкрито виявляти своє невдоволення іншими.

Б) Мені здається, що в спілкуванні люди повинні приховувати взаємне невдоволення.

93. А) Я приймаю наявність протиріч в самому собі.

Б) Внутрішні протиріччя знижують мою самооцінку.

94. А) Я прагну відкрито висловлювати свої почуття.

Б) Думаю, що у відкритому прояві почуттів завжди є елемент нестриманості.

95. А) Я впевнений в собі.

Б) Не можу сказати, що я впевнений в собі.

96. А) Досягнення щастя не може бути головною метою людських стосунків.

Б) Досягнення щастя – головна мета людських стосунків.

97. А) Мене люблять, тому що я цього заслуговую.

Б) Мене люблять, тому що я сам здатен любити.

98. А) Нерозділене кохання здатне зробити життя нестерпним.

Б) Життя без кохання гірше, ніж нерозділене кохання в житті.

99. А) Якщо розмова не вдалася, я спробую побудувати її інакше.

Б) Зазвичай розмова не складається через неувважність співрозмовника.

100. А) Я намагаюся справити на людей гарне враження.

Б) Люди бачать мене таким, який я насправді.

Ключ № 1

1.	Б	16.	А	31.	А	61.	А	76.	Б
2.	А	17.	Б	32.	А	62.	Б	77.	Б
3.	Б	18.	Б	33.	Б	63.	Б	78.	Б
4.	Б	19.	Б	34.	А	64.	Б	79.	А
5.	Б	20.	А	35.	А	65.	Б	80.	А
6.	Б	21.	Б	46.	Б	66.	Б	81.	А
7.	А	22.	А	47.	А	67.	Б	82.	Б
8.	Б	23.	А	48.	А	68.	Б	83.	А
9.	А	24.	Б	49.	Б	69.	А	84.	Б
10.	А	25.	А	50.	Б	70.	Б	85.	А
11.	А	31.	Б	51.	Б	71.	Б	91.	А
12.	Б	32.	А	52.	А	72.	Б	92.	А
13.	А	33.	Б	53.	А	73.	Б	93.	А

14. Б	34. Б	54. Б	74. Б	94. А
15. А	35. А	55. Б	75. А	95. А
16. Б	36. Б	56. Б	76. А	96. Б
17. Б	37. Б	57. А	77. Б	97. Б
18. А	38. Б	58. А	78. Б	98. Б
19. Б	39. А	59. Б	79. Б	99. А
20. Б	40. Б	60. Б	80. А	100. Б

Шкала оцінювання

Кількість збігів відповідей з ключем № 1 визначає загальний рівень самоактуалізації особи у відсотках.

Ключ № 2

Окремі шкали опитувача САМОАЛІ подані в таких пунктах:

1. *Орієнтація в часі*: 1. Б, 11. А, 17. Б, 24. Б, 27. А, 36. Б, 54. Б, 63. Б, 73. А, 80. А.

2. *Цінності*: 2. А, 16. Б, 18. А, 25. А, 28. А, 37. Б, 45. А, 55. Б, 61. А, 64. Б, 72. А, 81. Б, 85. А, 96. Б, 98. Б.

3. *Погляд на природу людини*: 7. А, 15. А, 23. Б, 41. А, 50. Б, 59. А, 69. А, 76. А, 82. Б, 86. А.

4. *Потреба в пізнанні*: 8. Б, 24. Б, 29. Б, 33. Б, 42. А, 51. Б, 53. А, 54. Б, 60. Б, 70. Б.

5. *Креативність (прагнення до творчості)*: 9. А, 13. А, 16. Б, 25. А, 28. А, 33. Б, 34. Б, 43. Б, 52. А, 55. Б, 61. А, 64. Б, 70. Б, 71. Б, 77. Б.

6. *Автономність*: 5. Б, 9. А, 10. А, 26. Б, 31. Б, 32. А, 37. Б, 44. А, 56. Б, 66. Б, 68. Б, 74. Б, 75. А, 87. Б, 92. А.

7. *Спонтанність*: 5. Б, 21. А, 31. Б, 38. Б, 39. А, 48. А, 57. Б, 67. Б, 74. Б, 83. Б, 89. Б, 91. А, 92. А, 94. А.

8. *Саморозуміння*: 4. Б, 13. А, 20. Б, 30. А, 31. Б, 38. Б, 47. А, 66. Б, 79. Б, 93. А.

9. *Аутосимпатія*: 6. Б, 14. Б, 21. А, 22. Б, 32. А, 40. Б, 49. Б, 58. А, 67. Б, 68. Б, 79. Б, 84. А, 89. Б, 95. А, 97. Б.

10. *Контактність*: 10. А, 29. Б, 35. А, 46. Б, 48. А, 53. А, 62. Б, 78. Б, 90. А, 92. А.

11. *Гнучкість в спілкуванні*: 3. Б, 10. А, 12. Б, 19. Б, 29. Б, 32. А, 46. Б, 48. А, 65. Б, 99. А.

Шкала оцінювання

Результат 0 – 5 балів свідчить про низький рівень досягнень за цією шкалою, показник 5 – 10 балів – середній рівень розвитку, 10 – 15 балів – високий рівень самоактуалізації.

Примітка. Шкали 1, 3, 4, 8, 10 і 11 мають по 10 пунктів, а інші – по 15. Для того, щоб можна було порівняти отримані результати, кількість балів за цими шкалами слід помножити на 1,5. Можна одержати результат у відсотках: 15 балів (максимум за кожною шкалою) – 100%, а число набраних балів – X%.

Опис шкал опитувача САМОАЛ

1. *Шкала орієнтації* в часі показує, наскільки людина живе сьогоденням, не відкладаючи своє життя «на потім» і не намагаючись знайти порятунок у минулому. Високий результат характерний для осіб, що добре розуміють екзистенціальну цінність життя «тут і тепер», здатних насолоджуватися актуальним моментом, не порівнюючи його з минулими втіхами і не знецінюючи очікуванням майбутніх успіхів. Низький результат показують люди, невротично заглиблені в минулі переживання, з завищеним прагненням до досягнень, підозрілі і невпевнені у собі.

2. *Шкала цінностей*. Високий бал за цією шкалою свідчить, що людина поділяє цінності особи, яка самоактуалізується, до їх числа Абрахам Маслоу відносив такі, як істина, добро, краса, цілісність, відсутність роздвоєності, життєвість, унікальність, досконалість, досягнення, справедливість, порядок, простота, легкість без зусиль, гра, самодостатність. Перевага цих цінностей вказує на прагнення до гармонійного буття і здорових стосунків з людьми, далеке від бажання маніпулювати ними в своїх інтересах.

3. *Погляд на природу людини* може бути позитивним (висока оцінка) або негативним (низька). Ця шкала описує віру в людей, в могутність людських можливостей. Високий показник може інтерпретуватися як стала основа для щирих гармонійних міжособистісних стосунків, природна симпатія, довіра до людей, чесність, неупередженість, доброзичливість.

4. Висока *потреба в пізнанні* характерна для особи, що самоактуалізується, завжди відкритій новим враженням. Ця шкала описує спроможність до миттєвого пізнання – безкорисливе бажання нового, інтерес до об'єктів, не пов'язаний прямо з задоволенням різних потреб. Таке пізнання, вважає Маслоу, точніше і ефективніше, оскільки його процес не деформується бажаннями і потягами, людина при цьому не схильна судити, оцінювати і порівнювати. Вона просто бачить те, що є, і цінує це.

5. Прагнення до творчості або *креативність* – неодмінний атрибут самоактуалізації, яку можна назвати творчим ставленням до життя.

6. *Автономність*, на думку більшості гуманістичних психологів, є головним критерієм психічного здоров'я особи, її цілісності і повноти. Це поняття тяжіє до таких рис, як життєвість (aliveness) і самопідтримка (self – support) у Ф. Перлза, спрямованість зсередини (inner – directed) у Д. Рисмена, зрілість (ripeness) у К. Роджерса. Особа, яка самоактуалізується автономна, незалежна і вільна, однак це не означає відчуження і самотність. В термінах Е. Фромма автономність – це позитивна «свобода для», що відрізняється від негативної «свободи від».

7. *Спонтанність* – це якість, що впливає з упевненості в собі і довіри до навколишнього світу, властивих для людей, які є самоактуалізованими. Високий показник за шкалою спонтанності свідчить про те, що самоактуалізація стала способом життя, а не є мрією чи прагненням. Здатність до спонтанної поведінки обмежується культурними нормами, в природному вигляді її можна спостерігати хіба що у маленьких дітей. Спонтанність співвідноситься з такими цінностями, як свобода, природність, гра, легкість без зусилля.

8. *Саморозуміння*. Високий показник за цією шкалою свідчить про чутливість, сензитивність людини до своїх бажань і потреб. У таких людей не формуються психологічні захисти, що заважають людині адекватно сприймати і оцінювати себе, вони не схильні підмінити власні смаки і оцінки зовнішніми соціальними стандартами. Показники за шкалою саморозуміння, спонтанності і аутосимпатії, як правило, пов'язані між собою. Низький бал за шкалою саморозуміння властивий людям невпевненим, які орієнтуються на думку оточуючих. Д. Рисмен називав таких «орієнтованими ззовні» на відміну від «орієнтованих зсередини».

9. *Аутосимпатія* – природна основа психічного здоров'я і цілісності особи. Низькі показники мають люди невротичні, тривожні, невпевнені в собі. Аутосимпатія зовсім не означає тупої самовтіхи або некритичного самосприйняття, це просто добре усвідомлена «Я-концепція», що служить джерелом сталої адекватної самооцінки.

10. Шкала *контактності* вимірює товарицькість особи, її спроможність до встановлення тривалих і доброзичливих стосунків з оточуючими. В опитувачі САМОАЛ контактність розуміється не як рівень комунікативних здібностей особи або як навички ефективного спілкування, а як загальна схильність до взаємнокорисних і приємних контактів з іншими людьми.

11. Шкала *гнучкості* в спілкуванні співвідноситься з наявністю або відсутністю соціальних стереотипів, спроможністю до адекватного самовираження в спілкуванні. Високі показники свідчать про автентичну взаємодію з оточуючими, спроможність до саморозкриття. Люди з високою оцінкою за цією шкалою орієнтовані на особистісне спілкування, не схильні до фальшу або маніпуляцій, не змішують саморозкриття особи з самопредставленням – стратегією і тактикою управління створюваним враженням. Низькі показники характерні для людей ригідних, негнучких, не впевнених у власній привабливості, в тому, що вони цікаві співрозмовнику, та спілкування з якими може приносити задоволення.

Визначення рівня сформованості самоконтролю здійснюється за методикою дослідження вольової саморегуляції за А. Зверьковим, Є. Ейдманом, що спрямована на диференціацію міри опанування особистісної поведінки в різноманітних ситуаціях, спроможності свідомо керувати своїми діями й бажаннями.

Методика дослідження вольової саморегуляції (А. Зверькова та Є. Ейдмана)

Вам пропонується тест, який включає 30 тверджень. Уважно прочитайте кожне з них та вирішіть, наскільки воно характеризує вас. Якщо твердження правильно характеризує вас, то на аркуші для відповідей навпроти номера кожного твердження поставте знак «+», якщо вважаєте, що неправильно – знак «-».

Бланк відповідей

Прізвище, ім'я _____

№ групи _____

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30

Тестовий матеріал

1. Якщо в мене щось не виходить, то нерідко виникає бажання покинути цю справу.
2. Я не відмовляюся від своїх задумів і справ, навіть якщо доводиться вибирати між ними та приємною компанією.
3. За необхідності мені неважко стримати спалах гніву.
4. Звичайно я зберігаю спокій, чекаючи товариша, який спізнюється на призначений час.
5. Мене важко відірвати від розпочатої роботи.
6. Мене дуже вибиває з колії фізичний біль.

7. Я завжди намагаюся вислухати співрозмовника, не перебиваю, навіть якщо не терпиться йому заперечити.
8. Я завжди відстоюю свою позицію у розмові.
9. Якщо треба, я можу не спати кілька ночей (наприклад, робота, чергування) і весь наступний день бути «в гарній формі».
10. Мої плани занадто часто перекреслюються зовнішніми обставинами.
11. Я не вважаю себе терплячою людиною.
12. Не так просто мені примусити себе байдуже спостерігати хвилююче видовище.
13. Мені рідко вдається примусити себе продовжувати роботу після серії прикрих невдач.
14. Якщо я ставлюся до когось погано, мені важко приховати зневагу до нього.
15. За потреби я можу займатися своєю справою в незручних та в не пристосованих до цього умовах.
16. Мені дуже ускладнює роботу усвідомлення того, що її необхідно виконати в точно визначений термін.
17. Я вважаю себе рішучою людиною.
18. З фізичною втомою я справляюся значно краще, ніж інші.
19. Краще зачекати ліфт, ніж підійматися сходами.
20. Зіпсувати мені настрій не так просто.
21. Інколи якась дрібниця заповнює мої думки, не дає спокою, і я не можу її позбутися.
22. Мені важче, ніж іншим зосередитися на завданні чи на роботі.
23. Сперечатися зі мною важко.
24. Я завжди прагну довести розпочату справу до кінця.
25. Мене легко відвернути від справ.
26. Я іноді помічаю, що намагаюся домогтися свого всупереч об'єктивним обставинам.
27. Люди іноді заздять моєму терпінню та допитливості.

28. Мені важко зберегти спокій у стресовій ситуації.

29. Я помічаю, що під час одноманітної роботи мимоволі починаю змінювати спосіб дії, навіть якщо це інколи призводить до погіршення результатів.

30. Мене, як правило, дратує, коли «перед носом» зачиняються двері транспорту або ліфта, що від'їжджають.

Обробка результатів

Мета: визначення величин індексів вольової саморегуляції за пунктами загальної шкали та індексів за субшкалами наполегливості і самовладання.

Кожен індекс – це сума балів, отриманих при підрахунку збігу відповідей з ключем загальної шкали чи субшкали.

В опитувальнику міститься 6 замаскованих тверджень. Тому загальний сумарний бал за загальною шкалою має бути в межах 0 – 24, за субшкалою наполегливості – 0 – 16 та за субшкалою самовладання – 0 – 13.

Ключ для підрахунку індексів вольової саморегуляції

Загальна шкала	1-, 2+, 3+, 4+, 5+, 6-, 7+, 9+, 10-, 11+, 13-, 14-, 16-, 17+, 18+, 20+, 21-, 22-, 24+, 25-, 27+, 28-, 29-, 30-
Наполегливість	1-, 2+, 5+, 6-, 9+, 10-, 11+, 13-, 16-, 17+, 18+, 20+, 22-, 24+, 25-, 27+
Самовладання	3+, 4+, 5+, 7+, 13-, 14-, 16-, 21-, 24+, 27+, 28-, 29-, 30-

Аналіз результатів

У загальному вигляді під рівнем вольової саморегуляції розуміють міру опанування особистою поведінкою в різноманітних ситуаціях, здатність свідомо керувати своїми діями, бажаннями, ста .

Рівень розвитку вольової саморегуляції може бути охарактеризовано в цілому й окремо за такими властивостями характеру, як наполегливість та самовладання.

Рівні вольової саморегуляції визначається порівнянням із середніми значеннями кожної шкали. Якщо вони становлять більше половини максимально можливої суми збігів, то цей показник відображає високий рівень

розвитку загальної саморегуляції, наполегливості чи самовладання. Для загальної шкали ця величина становить 12, для шкали наполегливості – 8, для шкали самовладання – 6.

Високий бал за загальною шкалою властивий емоційно зрілим, активним, незалежним, самостійним особам. Їх відрізняє спокій, упевненість у собі, стійкість намірів, реалістичність поглядів, розвинене почуття особистого обов'язку. Як правило, вони добре рефлексують особисті мотиви, планомірно втілюють власні наміри, вміють розподіляти зусилля і здатні контролювати свої вчинки, володіють вираженою соціально-позитивною спрямованістю. У граничних випадках у них можливе наростання внутрішньої напруги, пов'язаної з прагненням контролювати кожен нюанс власної поведінки і з тривожністю через найменшу її спонтанність.

Низький бал спостерігається в людей чутливих, емоційно нестійких, вразливих, невпевнених у собі. Рефлексивність у них невисока, а загальний фон активності, як правило, занижений. їм властиві імпульсивність і нестійкість намірів. Це може бути пов'язано як з незрілістю, так і з вираженою витонченістю натури, не підкріпленою здатністю до рефлексії та самоконтролю.

Субшкала наполегливості характеризує силу намірів людини – її прагнення до здійснення розпочатої справи. На позитивному полюсі – діяльні, працездатні люди, які активно прагнуть до виконання запланованого, їх мобілізують перешкоди на шляху до мети, не відвертають альтернативи і спокуси, головна їхня цінність – розпочата справа. Таким людям притаманна повага до соціальних норм, прагнення повністю підпорядковувати свою поведінку цим нормам. У крайньому прояві можлива втрата гнучкості поведінки, поява маніакальних тенденцій. Низькі значення за шкалою вказують на підвищену лабільність, невпевненість, імпульсивність, що можуть призвести до непослідовності в поведінці. Знижений фон активності та працездатності, як правило, компенсується у таких людей підвищеною чутливістю, гнучкістю, винахідливістю, а також тенденцією до вільного трактування соціальних норм.

Субшкала самовладання відображає рівень довільного контролю емоційних реакцій і станів. Високий бал отримують люди емоційно стійкі, які добре володіють собою в різноманітних ситуаціях. Характерний для них внутрішній спокій, упевненість у собі звільняють від страху перед невідомим, підвищують готовність до сприймання нового, непередбаченого і, як правило, поєднуються із свободою поглядів, з тенденцією до новаторства і радикалізму. Разом з тим прагнення до постійного самоконтролю, надмірне свідоме обмеження спонтанності може призвести до підвищення внутрішньої напруженості, до переважання постійної стурбованості та втоми.

На другому полюсі цієї субшкали – спонтанність, що у поєднанні з вразливістю та переважанням традиційних поглядів, захищає людину від інтенсивних переживань і внутрішніх конфліктів, сприяє незворушному настрою.

Основними причинами низького рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти може бути:

– недостатність загально визнаного розуміння лінгвокультурологічної компетентності як комплексного феномена, для чого необхідні спеціально організовані заходи для формування;

– недостатня розробленість теоретико-педагогічних основ процесу формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО, які б відображали його сутнісні характеристики й можливості вдосконалення;

– переважання формального підходу до процесу формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, що виявляється в підміні системних впливів на професійне становлення МПДО запровадженням випадкових процедур, результатом яких є лише загальне уявлення про суть лінгвокультурологічної компетентності;

– нерозробленість змістового й методико-технологічного аспектів формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти під час їхньої професійної підготовки;

– невідповідність рівня розвитку технології вимірювання й оцінювання результатів лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти сучасним вимогам до оцінювання якості в освітній галузі.

Отже, аналіз результатів констатувального етапу експериментальної роботи сприяє визначенню рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти контрольної та експериментальних груп за усіма визначеними критеріями. Проаналізувавши документацію можна з'ясувати, які окремі питання лінгвокультурологічної компетентності містяться освітні компоненти, що окреслюються в нормативних документах, навчальних планах і програмах. Якщо в освітньому процесі закладів вищої освіти не створене теоретико-методологічне та методико-технологічне забезпечення процесу формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, то цей процес здійснюється стихійно та не сприяє досягненню здобувачами вищої освіти необхідного рівня професійної підготовки. Поряд із лінгвокультурологічною компетентністю необхідно з'ясувати методологію визначення рівня вихованості комунікативної толерантності майбутніх педагогів дошкільної освіти, як запоруку успішної взаємодії з дітьми та колегами у майбутній професійній діяльності.

1.6 Діагностичний інструментарій для визначення рівня вихованості комунікативної толерантності майбутніх педагогів дошкільної освіти

Для перевірки теоретичних засад організаційно-методичної моделі системи виховання комунікативної толерантності майбутніх педагогів дошкільної освіти у процесі педагогічної практики доцільне проведення

дослідження щодо виявлення проблем та труднощів в організації та проведенні педагогічної практики майбутніх вихователів ЗДО, що виникають у здобувачів освіти та викладачів-керівників практики.

У процесі дослідження доцільно проаналізувати нормативні (наскрізні та робочі програми педагогічної практики) та методичні документи (методичні вказівки з різних видів педагогічної практики) з метою визначення завдань, комплексу методичних знань, практичних умінь та навичок, вивчити протоколи засідань методичних об'єднань вихователів ЗДО, а також звітної документації, яку розробляють та захищають здобувачі освіти (звіт, щоденник із педагогічної практики, звітні матеріали).

Для перевірки теоретичних засад організаційно-методичної моделі системи виховання комунікативної толерантності майбутніх педагогів дошкільної освіти у процесі педагогічної практики необхідне проведення експериментальної роботи.

Педагогічний експеримент проводять з метою перевірки ефективності виховання комунікативної толерантності майбутніх педагогів дошкільної освіти у процесі педагогічної практики, що забезпечується впровадженням організаційно-методичної моделі системи виховання комунікативної толерантності майбутніх педагогів дошкільної освіти (КТ МПДО) на основі ресурсного підходу:

- діагностику стану вихованості КТ МПДО у процесі педагогічної практики;
- стимулювання майбутніх вихователів ЗДО до комунікативної толерантності, інтелектуального розвитку і збагачення мислення, розвитку творчого потенціалу через засвоєння сучасних методів і засобів наукового пізнання;
- розкритті механізмів педагогічної рефлексії, самооцінки, самоаналізу, саморозвитку в процесі виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики;
- коригуванні стану вихованості КТ МПДО у процесі педагогічної практики.

Основними етапами педагогічного експерименту щодо перевірки організаційно-методичної моделі системи виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики є:

- планування експериментального дослідження;
- організація експерименту;
- проведення експерименту;
- інтерпретація результатів та обробка одержаних даних методами математичної статистики.

Експериментальне дослідження, складається з констатувального, формувального та контрольного етапів і відповідно розробленого технологічне забезпечення зазначеного процесу, що базується на розумінні організаційно-методичної моделі системи виховання комунікативної толерантності майбутніх вихователів ЗДО у процесі педагогічної практики як сукупності професійно-педагогічних знань, умінь та навичок, індивідуальних властивостей, психолого-педагогічних здібностей, які обумовлюють комунікативну толерантність як своєрідність застосування ним методів та прийомів у процесі професійної підготовки та освітньої діяльності.

Основними завданнями педагогічного експерименту щодо перевірки організаційно-методичної моделі системи виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики є:

- розробити дидактичні матеріали, що забезпечують упровадження організаційно-методичної моделі системи виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики;
- розробити критеріально-діагностичний апарат для встановлення рівня вихованості КТ МПДО у процесі педагогічної практики;
- визначити контингент здобувачів дошкільної освіти для проведення експерименту;
- запровадити заходи щодо реалізації організаційно-методичної моделі системи виховання КТ МПДО у процесі фахової підготовки і під час проходження практики в ЗДО;

– здійснити статистичне оцінювання результатів проведеного експерименту і зробити відповідні висновки.

Констатувальний етап експериментального дослідження проводять з метою визначення критеріїв, показників та рівнів вихованості КТ МПДО у процесі педагогічної практики, а також відбору контрольних та експериментальних груп на основі ґрунтовного порівняльного аналізу особливостей підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку на обраних факультетах та оцінки існуючого стану. На цьому етапі у відповідності з логікою здійснення однофакторного статистичного експерименту вирішують такі завдання:

- виявити ступінь обізнаності щодо КТ МПДО;
- визначити початковий рівень вихованості КТ МПДО за такими компонентами: мотиваційний, когнітивний, емоційний, діяльнісний.
- уточнити критерії, показники та рівні вихованості комунікативної толерантності майбутніх вихователів ЗДО.

Під час вирішення вищезазначених завдань застосовують такі методи: спостереження та аналіз документації щодо освітньої роботи на факультетах, під час якого вивчено кількісний та якісний склад професорсько-викладацького складу для визначення експертної групи, дослідження реалії фахової педагогічної підготовки майбутніх вихователів ЗДО та основні вимоги до їхньої майбутньої професійної діяльності; опитування та анкетування викладачів, здобувачів освіти та вихователів ЗДО для вивчення існуючого стану й досвіду виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики та обґрунтування необхідності впровадження розробленої організаційно-методичної моделі системи у процес фахової підготовки майбутніх вихователів; тестування та анкетування для діагностики початкового рівня вихованості КТ МПДО з метою визначення та обґрунтування тотожності експериментальних та контрольної груп.

На формувальному етапі експериментального дослідження розробляється методика реалізації організаційно-методичної моделі системи

виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики, експериментально визначається комплекс педагогічних етапів, аналізується перебіг та результати експерименту. Основні методи етапу: теоретичні (узагальнення, систематизація), емпіричні (спостереження, тестування, анкетування, аналіз продуктів діяльності).

Під час проведення формувального етапу експерименту обов'язковою умовою для контрольної групи є дотримання традиційної психолого-педагогічної та фахової підготовки.

На цьому етапі експерименту вирішують такі завдання:

- обговорення методи застосування розробленої організаційно-методичної моделі системи КТ МПДО у процесі педагогічної практики;
- апробованість комплекс науково-методичного матеріалу, спрямованого на розвиток мотиваційного, когнітивного, емоційного та діяльнісного компонентів організаційно-методичної моделі системи виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики;
- організація роботи щодо набуття здобувачами освіти знань та опанування практичними вміннями, що становлять зміст зазначених компонентів організаційно-методичної моделі системи виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики та проведення систематичні спостереження за процесом їх удосконалення.

На третьому етапі проведення контрольного етапу експериментального дослідження, у результаті якого здійснюється систематизація та узагальнення матеріалів дослідження, оброблення експериментальних даних, визначення логіки викладу матеріалу, формулювання теоретичних і практичних висновків, оформлення отриманих результатів.

Повинні одержати такі результати відповідно до виконаних завдань:

- проаналізовано результати формувального етапу, виміряно та визначено підсумкові рівні вихованості компонентів організаційно-методичної моделі системи виховання комунікативної толерантності у здобувачів освіти експериментальної та контрольної груп;

– перевірено ефективність упровадження організаційно-методичної моделі системи КТ МПДО у процесі педагогічної практики методами математичної статистики, порівняно рівні вихованості компонентів організаційно-методичної моделі системи виховання комунікативної толерантності у здобувачів освіти контрольної та експериментальних груп до та після проведення формувального етапу експерименту.

Вимірювання здійснюється за тими ж критеріями й показниками, що й на констатувальному етапі експериментального дослідження щодо перевірки організаційно-методичної моделі системи виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики та за допомогою тих самих методів. На цьому етапі виокремлюють такі методи: теоретичні (узагальнення та систематизація матеріалу), методи математичної статистики, комп'ютерної обробки результатів експерименту та наочного їх подання.

Валідність експериментальних груп доводять методом рангової кореляції. За критерієм Пірсона (χ^2) визначаємо групи, що мають близькі вихідні значення стосовно вироблених критеріїв та показників вихованості КТ МПДО у процесі педагогічної практики.

Згідно з визначеними вище структурними компонентами організаційно-методичної моделі системи виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики, визначаємо критерії оцінки вихованості КТ МПДО у процесі педагогічної практики: мотиваційний, знанневий, емоційно-ціннісний, рефлексивний. Критерії вихованості КТ МПДО у процесі педагогічної практики корелюються з компонентами організаційно-методичної моделі системи виховання цього конструкту.

При вимірюванні показників рівня вихованості КТ МПДО у процесі педагогічної практики в учасників експерименту використовують методично-діагностичний комплекс.

Такий розподіл взаємозалежних та взаємообумовлених компонентів, критеріїв та показників допомагає здійснити всебічну оцінку змін рівня вихованості у майбутніх вихователів ЗДО комунікативної

толерантності у процесі педагогічної практики. Відповідно до зазначеного вище визначено методи експериментальної роботи щодо перевірки ефективності організаційно-методичної моделі системи виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики.

Відповідно до вимог валідності питання до анкет, тестів та творчих завдань складені так, щоб забезпечити можливість виявлення у здобувачів освіти всіх компонентів комунікативної толерантності. Також розроблено достатню кількість питань однакової складності, що забезпечують виконання вимоги надійності.

Однакове анкетування, тестування в усіх групах, умови їх проведення та оцінювання забезпечували вимогу об'єктивності. Також анкети та тести роздруковані для кожного здобувача освіти, а на початку необхідно провести інструктаж, де викладач ознайомлює із процедурою заповнення та пояснює незрозумілі моменти, що забезпечує виконання вимог раціональної організації та толерантності. Для визначення рівня вихованості комунікативної толерантності в учасників експериментального дослідження доцільно проводити анкетування та опитування.

Пропонуємо розпочати з дослідження наявного рівня вихованості КТ МПДО у процесі педагогічної практики із аналізу результатів вищезазначених критеріїв.

Для перевірки *мотиваційного критерію* можна запровадити діагностику мотиваційних орієнтацій у міжособистісних комунікаціях (І. Ладанов, В. Уразаєва).

Діагностика мотиваційних орієнтацій у міжособистісних комунікаціях (за І. Ладановим, В. Уразаєвою)

Мета: визначення основних комунікативних орієнтацій та їх гармонійності у процесі формального спілкування.

Інструкція. Шановні здобувачі освіти! Просимо Вас відповісти на запитання опитувальника. Вам необхідно обрати один із варіантів відповідей на запропоновані твердження:

- а) саме так;
- б) майже так;
- в) здається, так;
- г) може бути, так.

У процесі роботи намагайтеся спиратися на свій досвід спілкування з партнерами у діловому спілкуванні.

Опитувальник

1. Мій партнер реагує щодо предмету обговорення різнобічно, ураховуючи і мою точку зору.

2. Мій партнер уважає мене гідним поваги.

3. Коли обговорюються різні точки зору, обговорюємо з партнером суть справи. Дрібниці нас не хвилюють.

4. Я впевнений, що партнер розуміє мої наміри з приводу створення довірливих стосунків із ним.

5. Мій партнер завжди гідно оцінює мої висловлювання.

6. Мій партнер відчуває, коли під час бесіди треба слухати, а коли говорити.

7. Я впевнений, що при обговоренні конфліктної ситуації веду себе стримано.

8. Я відчуваю, що партнер може зацікавитися предметом мого повідомлення.

9. Мені подобається проводити час у бесідах із партнером.

10. Коли з партнером досягаємо згоди, то добре знаємо, що кожному з нас робити.

11. Якщо обставини потребують, то мій партнер готовий продовжити обговорення проблеми до її з'ясування.

12. Я намагаюся толерантно ставитись до прохань мого партнера.

13. Обидва, мій партнер і я, намагаємося догодити один одному.
14. Мій партнер, зазвичай, говорить чітко, без зайвих слів.
15. Після обговорення з партнером різних точок зору я відчуваю, що це для мене корисно.
16. Коли я засмучений, то занадто різко висловлююся.
17. Я намагаюся щиро зрозуміти намір мого партнера.
18. Я цілком можу розраховувати на щирість мого партнера.
19. Я вважаю, що теплі взаємини залежать від зусиль обох партнерів.
20. Після будь-якої сварки з партнером ми, зазвичай, намагаємося бути один до одного більш уважними.

Обробка та інтерпретація результатів

Ключ:

- орієнтація на прийняття партнера: 2, 5, 9, 12, 14, 18, 20;
- орієнтація на адекватність сприйняття й розуміння партнера: 1, 4, 6, 8, 11, 15, 19;
- орієнтація на досягнення компромісу: 3, 7, 10, 13, 16, 17, 21.

Діапазон кожної зі шкал коливається від 7 до 28 балів.

Кількісна значимість відповідей (у балах) визначається так:

- а) саме так – 4 бали;
- б) майже так – 3 бали;
- в) здається, так – 2 бали;
- г) може бути, так – 1 бал.

Про ступінь виразності кожної зі шкал можна робити висновок на підставі таких показників:

21 б. і більше – висока; 8-20 б. – середня; 7 б. і менше – низька.

Загальний сумарний показник, яким характеризується абсолютна гармонійність комунікативних орієнтації, дорівнює 84 балам.

Рівні загальної гармонійності комунікативних орієнтації можуть бути представлені в такому вигляді:

64 б. і більше – високий рівень;

30-63 б. – середній рівень;

29 б. і менше – низький рівень.

Для перевірки другого критерію (*знаннєвого*) пропонуємо використати тест «Наскільки Ви толерантні?», методику діагностики професійної педагогічної толерантності (за Ю. Макаровим). Мета проведення: виявлення професійної педагогічної толерантності.

Тест «Наскільки Ви толерантні?» (за Ю. Макаровим).

Інструкція. Шановний респонденте! Просимо Вас відповісти на запитання тесту. Вам необхідно обрати один із варіантів відповідей на запропоновані твердження:

1. Ви вважаєте, що у Вас виникла цікава ідея, але її не підтримали.
Це Вас засмутить?
 - а) так;
 - б) ні.
2. Друзі пропонують розпочати гру. Чому Ви віддасте перевагу?
 - а) щоб у ній брали участь ті, хто грає добре;
 - б) щоб грали й ті, хто навіть не знає правила.
3. Чи зможете Ви спокійно сприйняти погану для Вас новину?
 - а) так;
 - б) ні.
4. Чи дратують Вас люди, які з'являються в громадських місцях у нетверезому вигляді?
 - а) якщо вони поведуться пристойно, це мене взагалі не цікавить;
 - б) мені завжди були неприємними люди, які не вміють себе контролювати.
5. Чи легко Ви знайдете контакт із людьми іншої професії, матеріального стану, іншими звичками?
 - а) ні, це мені важко було б зробити;

б) так, бо я не звертаю на це увагу.

6. Над Вами пожартували. Як Ви на це відреагуєте?

а) мені не подобаються ані жарти, ані жартівники;

б) хоча цей жарт може бути неприємним, відповім тим самим.

7. Чи згодні Ви з тим, що багато людей «знаходяться не на своєму місці» і «роблять не свою справу»?

а) так;

б) ні.

8. У компанії Ви з товаришем (подругою), який стає об'єктом загальної уваги, відвертаючи її від Вас. Як Ви на це відреагуєте?

а) мені неприємно, що мене позбавляють уваги;

б) я лише зрадію за нього (неї).

9. У гостях Ви зустрічаєте людину похилого віку, яка критикує сучасне покоління і розхвалює старі часи. Ваша реакція:

а) підете раніше, зіславшись на якийсь привід;

б) почнете сперечатися.

Підрахуйте бали.

2 бали дається за відповіді: 1б, 2б, 3б, 4б, 5б, 6б, 7б, 8б, 9б.

За інші варіанти відповідей бали не нараховуються.

Від 0 до 4 балів. Ви безкомпромісний та упертий. Де б Ви не перебували, створюється таке враження, що Ви намагаєтесь усім нав'язати свої думки. Ви можете виявити агресію, навіть підвищити голос, аби досягти своєї мети, тому з Вами важко підтримувати стосунки тим, хто дотримується іншої точки зору, хто не погоджується з тим, що Ви робите.

Від 6 до 12 балів. Ви спроможні відстоювати свою точку зору і вести діалог, змінювати свою думку, якщо це необхідно. Хоча іноді можете бути і занадто різким, нечемним до свого співрозмовника. У такі моменти Ви справді можете виграти суперечку з людиною більш слабкого характеру. Але чи варто одержувати таку перемогу, якщо цього можна досягти, не принижуючи чийсь гідності?

Від 14 до 18 балів. Твердість Ваших переконань поєднується з Вашою толерантністю. Ви можете прийняти будь-яку ідею, з розумінням поставитися до неочікуваного вчинку, навіть якщо Ви його не схвалюєте. Ви досить критично ставитесь до своєї думки і здатні з повагою і тактом відмовитись від поглядів, які, як виявляється, були помилковими.

Для перевірки *емоційно-ціннісного критерію* запроваджували методичку діагностики рівня емпатії (за І. Юсуповим). Мета проведення: визначення рівня комунікативної емпатії у здобувачів освіти – майбутніх вихователів ЗДО. Опитувальник містить 6 діагностичних шкал емпатії, що виражають ставлення до батьків, тварин, людей похилого віку, дітей, героїв художніх творів, знайомих і незнайомих людей. В опитувальнику 36 тверджень, стосовно кожного респондент повинен оцінити, якою мірою він із цим твердженням погоджується або не погоджується, обираючи такі варіанти відповідей: «не знаю»(0); «ніколи» або «ні»(1); «іноді»(2); «часто»(3); «майже завжди»(4); «завжди» або «так» (5).

Методика діагностики рівня емпатії (за І. Юсуповим)

Інструкція. Шановні здобувачі освіти! Пропонуємо оцінити кілька тверджень. Ваші відповіді не будуть оцінюватися як хороші чи погані, тому просимо бути відвертими. Над твердженнями не слід довго роздумувати. Вірогідні відповіді ті, які першими прийшли на думку. Прочитавши в опитувальнику твердження, відповідним номером позначте у аркуші Вашу думку під однією з шести градацій: «не знаю»; «ніколи» або «ні»; «іноді»; «часто»; «майже завжди»; «завжди» або «так». Жодного з тверджень пропускати не можна. Заздалегідь дякуємо Вам за допомогу!

Якщо в процесі роботи в респондента виникнуть запитання, то експериментатор повинен дати роз'яснення так, щоб не зорієнтувати респондента на ту чи іншу відповідь.

Опитувальник

1. Мені більше подобаються книги про подорожі, ніж книги із серії «Життя чудових людей».
2. Дорослих дітей дратує турбота батьків.
3. Мені подобається розмірковувати про причини успіхів і невдач інших людей.
4. Серед усіх музичних телепередач надаю перевагу «Сучасні ритми».
5. Надмірну дратівливість і несправедливі докори хворого треба терпіти, навіть якщо вони тривають роками.
6. Хворій людині можна допомогти навіть словом.
7. Стороннім людям не слід втручатися в конфлікт між двома особами.
8. Старі люди, як правило, образливі без причин.
9. Коли я в дитинстві слухав сумну історію, на моїх очах з'являлися сльози.
10. Роздратований стан моїх батьків впливає і на мій настрій.
11. Я байдужий до критики на свою адресу.
12. Мені більше подобається розглядати портрети, ніж картини з пейзажами.
13. Я завжди вибачаю все батькам, навіть якщо вони були неправі.
14. Якщо кінь погано тягне, її треба шмагати.
15. Коли я читаю про драматичні події в житті людей, то відчуваю, ніби це відбувається зі мною.
16. Батьки відносяться до своїх дітей справедливо.
17. Коли бачу підлітків або дорослих, що сваряться, я завжди втручаюсь.
18. Я не звертаю уваги на поганий настрій своїх батьків.
19. Я довго спостерігаю за поведінкою тварин, відкладаючи інші справи.
20. Фільми і книги можуть викликати сльози тільки у несерйозних людей.
21. Мені подобається спостерігати за виразом обличчя і поведінкою незнайомих людей.
22. У дитинстві я забирав додому бездомних кішок і собак.

23. Усі люди необґрунтовано озлоблені.

24. Дивлячись на сторонню людину, мені хочеться вгадати, як складеться його життя.

25. У дитинстві молодші за віком ходили за мною по п'ятах.

26. Коли бачу покалічену тваринну, намагаюся йому чим-небудь допомогти.

27. Людині стане легше, якщо уважно вислухати його тривоги.

28. Побачивши неприємну ситуацію на вулиці, я намагаюся не потрапляти в число свідків.

29. Молодшим подобається, коли я пропоную їм свої ідею, справу або розвагу.

30. Люди перебільшують здатність тварин відчувати настрій свого господаря.

31. Зі складної конфліктної ситуації людина повинна виходити самостійно.

32. Якщо дитина плаче, на те є свої причини.

33. Молодь повинна завжди задовольняти будь-які прохання і дивацтва людей похилого віку.

34. Мені хотілось розібратися, чому деякі мої однокласники були так замислені.

35. Безпритульних домашніх тварин слід відловлювати і знищувати.

36. Якщо мої друзі починають обговорювати зі мною свої особисті проблеми, я намагаюся перевести розмову на іншу тему.

Обробку результатів слід починати з визначення вірогідності даних. Для цього необхідно підрахувати, скільки відповідей певного типу подано на зазначені номери твердження опитувальника:

1) «не знаю»: 2, 4, 16, 18, 33;

2) «завжди або так»: 2, 7, 11, 13, 16, 18, 23.

Окрім того, слід визначити, скільки разів відповідь типу «завжди» або «так» отримано на обидва твердження в таких парах: 7 і 17, 10 і 18, 17 і 31, 22 і 35, 34 і 36; скільки разів відповідь типу «завжди» або «так» отримано для одного з тверджень, а відповідь типу «ніколи» або «ні» для іншого в таких парах: 3 і 36, 1 і 3, 17 і 28.

Після цього підсумовуються результати. Якщо загальна сума 5 балів або більше, то результат дослідження невірогідний; при сумі, що дорівнює 4, результат сумнівний; якщо ж сума не більше 3, результат дослідження може бути визнаний вірогідним.

За невірогідних і сумнівних результатів доцільно, якщо це можливо, з'ясувати причини ставлення респондента до дослідження. Слід мати на увазі, що, крім небажання бути респондентом або прагнення навмисно давати суперечливі, нещирі відповіді, невірогідні результати можуть бути зумовлені, наприклад, порушенням деяких психічних функцій, їх розвитку, а також соціальною інфантильністю.

За вірогідних результатів дослідження подальша обробка даних спрямована на отримання кількісних показників емпатії та її рівнів.

За єдиною метричною уніполярною шкалою інтервалів можливо, послуговуючись ключем-дешифратором, одержати характеристику емпатії на підставі даних, які наводяться в усіх діагностичних шкалах і дають характеристику окремих складових емпатії.

Ключ

Шкала Номер	Виявлення емпатії:	Номер твердження
I	до батьків	10, 13, 16
II	до тварин	19, 22, 26
III	до похилих людей	2, 5, 8
IV	до дітей	25, 29, 32
V	до персонажів художніх творів	9, 12, 15

За таблицею на підставі отриманих оцінок діагностується рівень емпатії щодо кожної зі складових і в цілому.

Рівні емпатії

Рівень по шкалах	Кількість балів у цілому
Дуже високий	82-90
Високий	63-81
Середній	37-62
Низький	12-36
Дуже низький	5-11

Зіставте результат зі шкалою розвиненості емпатійних тенденцій.

Рівневі характеристики емпатії

Від 82 до 90 балів – це дуже високий рівень емпатійності.

У Вас болісно розвинене співпереживання. У спілкуванні Ви, як барометр, тонко реагуєте на настрій співрозмовника. Вам тяжко від того, що оточення використовує Вас як «громовідвід», обрушуючи на Вас свій емоційний стан. Ви погано почуваетесь в присутності «важких» людей. Дорослі та діти охоче довіряють Вам свої таємниці й ідуть до Вас за порадою. Нерідко відчуваєте комплекс провини, побоюючись потурбувати людину; не тільки словом, а навіть поглядом. Занепокоєння за рідних і близьких не покидає Вас. Водночас Ви самі дуже вразливі. Можете страждати, якщо бачите покалічену тварину, або у Вас на серці «коти шкребуть» від випадкового холодного привітання Вашого начальника. Ваша вразливість часом довго не дає заснути. Якщо Ви засмучені, потребуєте емоційної підтримки сторонніх. При такому ставленні до життя Ви близькі до невротичних зривів.

Від 63 до 81 бала – висока емпатійність. Ви чутливі до потреб і проблем оточення, великодушні, схильні багато чого їм прощати. Із непідробним інтересом ставитеся до людей. Вам подобається «читати» їх і «заглядати» в їхнє майбутнє. Ви емоційно чуйні, товариські, оперативно налагоджуєте контакти й віднаходите спільну мову. Мабуть, і діти тягнуться до Вас. Оточення цінує Вас за душевність. Ви намагаєтеся не допускати конфліктів і віднаходите компромісні рішення. Добре переносите критику на свою адресу. В оцінюванні подій більше довіряєте своїм почуттям та інтуїції, ніж аналітичним висновкам. Віддаєте перевагу роботі з людьми, над працею насамоті. Постійно потребуєте

соціального схвалення своїх дій. Незважаючи на всі якості, ви не завжди охайні в точній і кропіткій роботі.

Від 37 до 62 балів – нормальний рівень емпатійності, притаманний переважній більшості людей. Оточення не може назвати Вас «товстошкірим», але водночас Ви не належите до особливо чутливих людей.

У міжособистісних взаєминах більш схильні аналізувати інших за їхніми вчинками, ніж довіряти своїм власним враженням. У спілкуванні Ви уважні, намагаєтеся зрозуміти більше, ніж сказано словами, але при зайвому нагадуванні про почуття співрозмовника у Вас уривається терпіння. Віддаєте перевагу тому, щоб делікатно висловлювати свою точку зору, хоча завжди впевнені, що вона буде прийнята. При читанні художніх творів і перегляді фільмів частіше стежите за дією, ніж за переживаннями героїв. Вам складно спрогнозувати розвиток стосунків між людьми, тому їхні вчинки часом здаються вам несподіваними.

Від 12 до 36 балів – низький рівень емпатійності. Виникають труднощі в налагодженні контактів із людьми, Вам незатишно в галасливій компанії. Емоції в учинках оточення часом здаються Вам незрозумілими й позбавленими сенсу. Віддаєте перевагу самотійному заняттю конкретною справою, а не роботі з людьми. Ви – прихильник точних формулювань і раціональних рішень. Імовірно, у Вас мало друзів, а тих, хто є, Ви цінуєте більше за ділові якості й інтелект, ніж за чуйність. Люди віддячують Вам тим же: бувають моменти, коли Ви відчуваєте свою відчуженість; оточення не надто шанує Вас своєю увагою. Але цього можна позбавитися, якщо Ви розкриєте свій «панцир» і станете пильніше придивлятися до поведінки своїх близьких і сприймати їхні потреби, як власні.

Від 11 балів і менше – дуже низький рівень. Емпатійні тенденції особистості не розвинені. Відчуваєте труднощі, якщо необхідно першим розпочати розмову, тримаєтеся осторонь серед оточуючих. Особливо складними здаються Вам контакти з дітьми та особами, які набагато старші

за Вас. У міжособистісних взаєминах нерідко опиняєтеся в незручному становищі. Любите гострі відчуття, спортивні змагання, віддаєте перевагу мистецтву. У діяльності занадто центровані на собі. Ви можете бути досить продуктивними в індивідуальній роботі, у взаємодії ж з іншими не завжди відіграєте помітну роль. Іронічно ставитеся до сентиментальності. Болісно переносите критику на свою адресу, хоча можете на неї бурхливо не реагувати. Вам необхідна гімнастика почуттів.

Для перевірки рефлексивного критерію запроваджували методику діагностики комунікативної установки В. Бойка. Мета проведення: визначення рівня самоконтролю у спілкуванні здобувачів освіти під час проходження педагогічної практики.

Методика діагностики комунікативної установки (В. Бойко)

Інструкція. Шановний респонденте! Просимо Вас відповісти на запитання анкети. Будь ласка, поставтеся до діагностики відповідально. Нижче процитовані висловлювання, що стосуються різних ситуацій у спілкуванні. Усі висловлювання різні, за змістом не збігаються, тому уважно вчитайтеся в кожне з них, перш ніж відповідати. Якщо вислів «правильно» або «скоріше правильно» стосовно Вас, поставте букву «В» поряд із відповідним номером висловлювання. Важливо, щоб ви відповідали щиро та правдиво.

Опитувальник

1. Я вважаю, що імітувати поведінку інших людей складно.
2. У моїй поведінці найчастіше відображається все те, що я думаю і в чому я переконаний насправді.
3. На вечірках у різних компаніях я не намагаюся робити або говорити те, що приємно іншим.
4. Я можу захищати тільки ті ідеї, у які сам(-а) вірю.

5. Я можу виголошувати промови експромтом навіть на ті теми, про які не маю майже ніякої інформації.

6. Я вважаю, що вмію репрезентувати себе так, щоб справити враження на людей або розважити їх.

7. Якщо я не впевнений(-а), як слід поводитися в певній ситуації, орієнтуюсь на поведінку інших людей.

8. Можливо, із мене вийшов би непоганий актор.

9. Я рідко потребую поради друзів при виборі книг, музики або фільмів.

10. Часом здається, що я переживаю більш глибокі емоції, ніж це є насправді.

11. Я сміюся над комедією більше, коли дивлюся її разом з іншими, ніж коли дивлюся її сам.

12. У групі людей я рідко буваю центром уваги.

13. У різних ситуаціях із різними людьми я поводжуся абсолютно по-різному.

14. Мені не дуже легко досягти того, щоб інші прониклися до мене симпатією.

15. Навіть якщо я не в дузі, часто вдаю, що приємно проводжу час.

16. Я не завжди такий(-а) насправді, яким(-ою) мене сприймають.

17. Я не буду спеціально висловлювати думки або змінювати поведінки, коли мені хочеться комусь сподобатися або дістати його прихильності.

18. Я – людина, спроможна розважити.

19. Щоб сподобатися, налагодити стосунки з людьми, я намагаюся, перш за все, робити саме те, чого від мене очікують.

20. Я ніколи не був(-ла) особливо успішним, якщо грав(-ла) з іншими в ігри, для яких необхідна кмітливість або імпровізовані дії.

21. Я відчуваю труднощі, коли намагаюся змінювати свою поведінку так, щоб вона відповідала ситуаціям і поглядам різних людей.

22. Під час вечірок я даю іншим можливість жартувати й розповідати історії.

23. У компаніях я відчуваю себе трохи ніяково і не репрезентую себе досить добре.

24. Якщо цього вимагатиме справа, я можу будь-кому, сказати неправду і при цьому зберігати спокійний погляд.

25. Я можу зробити так, щоб оточення було зі мною доброзичливим, навіть якщо ці люди мені не подобаються.

Обробка та інтерпретація результатів

Підраховуються всі відповіді, що співпадають зі словами «правильно» і «неправильно».

Ключ

Правильно	5, 6, 7,8,10,11,13,15,16,18,19,24,25
Неправильно	1, 2, 3, 4, 9, 12, 14, 17, 20, 21, 22, 23

Усі бали додаються.

Менше 8 балів – стабільна модель спілкування, деяка ригідність.

Від 8 до 17 балів – виникає потреба бути у спілкуванні з самим собою, відповідно до ситуації спрямовуватися на партнера, бути схильним до партнерства у спілкуванні.

Від 17 до 25 балів – властива мобільність у спілкуванні, уміння підлаштовуватися під поведінку партнера, готовність до діалогу, спроможність змінювати стиль спілкування відповідно до ситуації.

Отже, на підставі аналізу отриманих у результаті проведення системи діагностики щодо перевірки вихованості КТ МПДО у процесі педагогічної практики в експериментальних та контрольній групах даних можна дійти таких висновків:

- для педагогічного експерименту варто обрати вивірену система діагностики, за якою різносторонньо можна перевірити досягнення результату;
- сформованість групи майбутніх педагогів дошкільної освіти із приблизно однаковим наявним рівнем комунікативної толерантності,

а контрольну склали здобувачі освіти з вищими показниками порівняно з експериментальними групами;

– доцільність послуговування запропонованими критеріями та показниками оцінювання рівнів вихованості КТ МПДО у процесі педагогічної практики.

Діагностичний інструментарій визначення рівня вихованості КТ повинен весь час збагачуватися новими ідеями, методами, а упровадження організаційно-методичної моделі системи виховання КТ МПДО у процес педагогічної практики може допомогти переконатися у результативності застосування різних діагностичних технік.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

У першому розділі визначено прийоми діагностики рівня едукації майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти.

1. Продемонстровано діагностичні методи щодо визначення рівня розвитку КК майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури за визначеними критеріями (мотиваційно-рефлексивний, когнітивно-практичний, інтерактивно-особистісний) та їх показниками.

2. Представлено принципи та етапи побудови кваліметричної моделі, що містить критерії, показники вихованості СЦ у МПДО та коефіцієнти вагомості, визначені методом експертної оцінки. З'ясовано, що ця модель дозволяє здійснити кількісну оцінку якісних показників вихованості СЦ у МПДО як загальну, так і за кожним критерієм; порівняти отриману оцінку із рівнем вихованості; здійснити автоматичний обрахунок оцінки рівня вихованості СЦ. Наведено приклади методик щодо визначення рівня вихованості СЦ у МПДО за кожним критерієм і показником компонентів структури СЦ у МПДО.

3 Розроблено програму дослідження (методична частина, план спостережень, відповідний блок анкетувань, бесід, проблемно-правових

завдань, моделювань ситуацій, вправ), яка спрямована на діагностування вихідного рівня творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти.

4. Визначено методичні прийоми визначення рівня інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, що представлені єдністю блоків: *цільового* (мета й завдання); *теоретико-методологічного* (наукові підходи, принципи); *організаційно-змістового* (зміст, методи, засоби, форми, педагогічні умови й етапи); *критеріально-результативного* (компоненти, критерії, показники, рівні сформованості (високий, середній, низький).

5. З'ясовано, що визначення рівня сформованості лінгвокультурологічної компетентності майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти повинне здійснюватися за допомогою різноаспектних методик (опитування щодо визначення мотивації, тестування щодо дослідження рефлексивності, самоорганізацій, опитування стосовно визначення рівня обізнаності лінгвокультурологічної компетентності тощо), щоб дослідити цю проблему всебічно.

6. Визначено, що під час здійснення педагогічної практики доцільно проводити діагностику визначення рівня комунікативної толерантності мабуйтніх педагогів дошкільної освіти через опитування мотиваційних орієнтацій у міжособистісних комунікаціях, тестування, опитування про визначення рівні емпатії та комунікативної установки.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЯКОСТІ ЕДУКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У другому розділі продемонстровано сучасні шляхи підвищення рівня якості едукації майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти: розвиток комунікативної культури під час проведення тренінгів, дискусій, науково-практичних конференцій, майстер-класів тощо; реалізація системи виховання соціальних цінностей через сучасні методи, програми, ігри тощо; формування творчого саморозвитку майбутніх вихователів в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу за допомогою тренінгів; технологія формування інформаційно-комунікативної культури через освітні компоненти та проекти, інформаційні ресурси тощо: формування лінгвокультурологічної компетентності завдяки визначення етапів її реалізації, педагогічний консалтинг, розроблену технологію роботи з текстом (метод продукування, операційний метод, імітаційний метод) тощо; реалізація системи виховання комунікативної толерантності у процесі педагогічної практики через способи подання навчального матеріалу, навчально-рольові ігри, тренінги тощо.

2.1 Шляхи та засоби реалізації системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури

Потреба в підготовці вихователів ЗДО нового покоління обумовлена вимогами сучасності загалом та реформуванням вітчизняної системи дошкільної освіти на засадах дитиноцентристського, системного, андрагогічного, діяльнісного, лінгводидактичного та культурологічного методологічних підходів, у якій відбуваються зміни, пов'язані з оновленням

змісту, перебудовою взаємодії у системі «вихователь – дитина» зокрема, для забезпечення цілісного розвитку дитини [9].

У межах реалізації підвищення рівня комунікативної культури майбутніх вихователів ЗДО в умовах магістратури доречно провести тренінг «Розвиток комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти» для виявлення здатностей у магістрів практично застосовувати набуті теоретичні знання (когнітивно-практичний критерій). Зазначений тренінг відбувається із використанням інтерактивної вправи та активного методу розвитку КК майбутніх вихователів ЗДО – дискусії [10].

Тренінг «Розвиток комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти»

Мета: створити умови для розвитку комунікативної культури здобувачів вищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта; підсилити мотивацію до майбутньої професійної діяльності.

Перебіг тренінгу

1. Організація здобувачів вищої освіти

1.1 Повідомлення теми та завдань тренінгу

1.2 Вправа «Привітання»

Мета: привітання учасників, зарядження групи енергією.

Інструкція викладача: «Зараз я підійду до кого-небудь із Вас і привітаюсь за праву руку. Не відпускаючи моєї руки, учасник, з яким я привіталася, вітається лівою рукою з наступним учасником і так далі, доки всі ми не будемо триматися за руки і рукостискання не повернеться до мене».

1.3 Обговорення правил роботи

Учасники обговорюють і ухвалюють правила взаємодії під час тренінгу.

2 Перевірка рівня засвоєння здобувачами вищої освіти основних теоретичних положень теми тренінгу

2.1 Інтерактивний метод «Мікрофон»

1. Дайте визначення поняття «культура»

2. Назвіть найважливіші характеристики загальної культури особистості.
3. Дайте визначення поняття «комунікативна культура».
4. Яке взаємовідношення комунікативної культури, загальної культури та професійної культури майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти?
5. Якими якостями, на Вашу думку, повинен володіти вихователь закладу дошкільної освіти як носій комунікативної культури?
6. Назвіть структуру комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.
7. Назвіть функції комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

2.2 Вправа «Послухай притчу»

Інструкція викладача: «Будь ласка, сядьте так, щоб Вам було зручно, та прослухайте притчу».

Про рай і пекло

Одного разу мудрець попросив Господа показати йому рай і пекло. Господь відвів мудреця до приміщення, де нестерпно страждали голодні люди. Посеред кімнати стояв великий казан зі смачною кашею. Люди мали ложки, але вони були довші за руки, і жоден не міг втрапити ложкою до рота. «Так, це справжнє пекло!» – подумав мудрець.

Потім вони зайшли до іншого приміщення, де всі були ситі й веселі, хоча там стояв такий самий казан, а люди мали такі самі довгі ложки. Що ж робило життя цих людей райським? Придивившись, мудрець побачив – вони годували одне одного! Ці люди вмiли взаємодiяти.

Перевiримо, чи вмiєте взаємодiяти Ви.

3. Практична частина

3.1 Вправа «Глухий – сліпий – німий»

Мета: розвинути вміння невербального й інтуїтивного спілкування та навчитися долати бар'єри спілкування.

Інструкція викладача: «Працюємо в трійках. Ролі розподіляються так: один грає роль «глухонімого»: він нічого не чує, не може говорити, у його

розпорядженні лише зір, жести, міміка. Другий – «глухий»: він може говорити й бачити. Третій – «сліпий і німий»: він може тільки чути й показувати. Ваше завдання: не виходячи з приписаних ролей, домовитися між собою про місце та час зустрічі».

Питання для обговорення: «Кому вдалося домовитися найшвидше? У чому секрет? Яка ситуація була найлегша? Що Ви відчували, коли розмова була продуктивною (непродуктивною)?».

3.2 Вправа «Товсте скло»

Мета: розвинути вміння невербального, інтуїтивного розуміння свого партнера.

Інструкція викладача: «Працюємо в парах. Уявіть, що між Вами товсте скло і спробуйте передати напарнику якесь повідомлення, не користуючись при цьому словами».

Питання для обговорення: «Кому вдалося і кому не вдалося передати повідомлення? Чому? Що при цьому ви відчували?».

3.3 Вправа «Зоровий контакт»

Інструкція викладача: «Працюємо в парах. Вам потрібно пригадати цікавий випадок з педагогічної практики та розповісти про нього своєму напарникові або сидячи один навпроти одного і дивлячись один одному в очі, або стоячи за спиною співрозмовника».

Питання для обговорення: «Як почувався слухач у різних позиціях? Як почувався оповідач у різних позиціях? У якій позиції інформація сприймалася легше і чому?».

3.4 Вправа «Карусель»

Мета: розвиток навичок швидкого реагування під час вступу в контакти з іншими людьми; розвиток емпатії та рефлексії.

Інструкція викладача: «Утворіть два кола – внутрішнє (нерухоме) та зовнішнє (рухоме) – за принципом каруселі, обличчям одне до одного. Ваше завдання: почати спілкування із людиною, яка стоїть навпроти, підтримати діалог і попрощатися. За сигналом тренера учасники із зовнішнього кола

зміщуються на одну позицію за годинниковою стрілкою. У такий спосіб утворюються нові пари для комунікації».

Приклади ситуацій для спілкування:

1. Перед вами дошкільник, який несхвально реве. Розвеселіть його.
2. Перед вами малюк, який голосно сміється. Порадійте разом із ним.
3. Перед вами дитина, яка чогось злякалася. Утіште її.
4. Перед вами дошкільник, який замкнувся в собі. «Розговоріть» його.

3.5 Вправа «Завершення пропозиції»

Мета: розвиток комунікативних навичок здобувачів вищої освіти.

Інструкція викладача: «Хтось один із Вас розповість про щось, що сталося якось з вами в реальному житті. Водночас існує одна умова: кожне своє речення не закінчуйте. Замість Вас це зроблять інші здобувачі вищої освіти (по черзі). А Ви наприкінці розповіді обираєте з трьох того, хто, на Вашу думку, був найближче до того, що хотіли сказати нам. Наприклад: «Минулого вівторка йшов я по вулиці і (послизнувся, зустрів знайомого, у мене задзвонив телефон). Насправді я йшов вулицею і побачив бездомного собаку. Я зайшов у магазин поруч, щоб купити там (хліб, ковбасу, сосиску). Так я зайшов, щоб купити ковбасу. Але виходжу я з магазину, а ...».

Питання для обговорення: «Яким чином можна здогадатися про те, що не доказав співрозмовник? Як Ви думаєте, чому комусь вдається частіше вгадувати хід думки співрозмовника, а комусь рідше?».

3.6 Вправа «Послухай притчу»

Мета: розвивати в учасників навички відповідального ставлення до власного життя.

Інструкція викладача: «Будь ласка, сядьте так, щоб Вам було зручно, та прослухайте притчу».

Усе у твоїх руках

Колись давно у Стародавньому Китаї жив розумний, але дуже пихатий мандарин. Щодня він лише приміряв убрання та розмовляв із підданими про свій розум і згадував про давню зустріч з імператором. Так минали дні

за днями, роки за роками. Аж ось пройшов по всій країні поголос, що неподалік від кордону з'явився мудрець, розумніший за всіх на світі. Дійшов той поголос і до нашого мандарина. Дуже розлютився він: хто може називати якогось ченця найрозумнішою людиною у світі? Але нікому не виказав свого обурення, а запросив мудреця до себе в палац, задумавши обдурити його: «Я візьму в руки метелика, сховаю його за спиною і запитаю, що в мене в руках – живе чи мертво. І якщо чернець скаже, що живе, я роздушу метелика, а якщо мертво – я випущу його».

Настав день зустрічі. у пишній залі зібралось багато людей. Усім хотілося подивитися на двобій найрозумніших людей на світі. Мандарин сидів на високому троні, тримав за спиною метелика і з нетерпінням чекав приходу ченця. І ось двері відчинилися і до зали увійшов невеликий худорлявий чоловік. Він підійшов до мандарина, привітався і сказав, що готовий відповісти на будь-яке його запитання. І тоді, зло посміхаючись, мандарин наказав: «Скажи-но мені, що я тримаю в руках – живе чи мертво?». Мудрець трохи подумав, усміхнувся та відповів: «Усе в твоїх руках». Збентежений мандарин випустив метелика з рук, той полетів на волю, радісно тріпочучи своїми яскравими крильцями».

Питання для обговорення: «Які думки навівала Вам притча? Що корисного Ви з неї винесли?».

3.7 Дискусія «Які риси вагомi для професійної комунікації у ЗДО?»

Мета: визначити позитивні та негативні риси МПДО для професійної комунікації у ЗДО.

Інструкція викладача: Усім членам радять створити список рис, найбільш важливих для результативного професійної комунікації (спілкування). Після чого проводиться дискусія: кожен з учасників має висловити свої аргументи за і проти кожної риси (доцільним буде об'єднатися у групи або пари опонентів).

Наприкінці складають і записують на дошці узагальнений список.

4. Підбиття підсумків заняття

4.1 Вправа «Остання зустріч»

Мета: удосконалення комунікативної культури.

Інструкція викладача: «Уявіть, що наші з вами заняття вже завершилися, і Ви розлучаєтеся. Чи все ви встигли сказати одне одному? Можливо, хтось забув поділитися із групою своїми переживаннями? Або серед Вас є людина, думку якої про себе Ви обов'язково хотіли б дізнатися? Або у вас виникло бажання подякувати комусь? Зробіть це тут і тепер».

Для підвищення рівня розвитку КК майбутніх вихователів ЗДО в умовах магістратури за всіма компонентами комунікативної культури відповідно до інтерактивно-особистісного критерію показника «здатність змінювати та контролювати власну комунікативну поведінку залежно від ситуації спілкування зі співрозмовником» доречне проведення тренінгу «Спілкування – один із кроків вирішення конфлікту».

Тренінг «Спілкування – один із кроків вирішення конфлікту»

Мета: відпрацювати стратегії вирішення конфліктів у закладі дошкільної освіти; сприяти розвитку навичок спілкування, вміння командної взаємодії, толерантного поводження, з будь-якої конфліктної ситуації пошук шляхів вирішення.

Перебіг тренінгу

1. Організація здобувачів вищої освіти

1.1 Повідомлення теми та завдань тренінгу

1.2 Вправа «Павутинка добра»

Мета: створення атмосфери прийняття та розуміння, розвиток емпатії, вміння позитивно ставитися один до одного.

Інструкція викладача: «Зараз кожен із Вас повинен привітатися із сусідом, продовживши початок фрази «Мені подобається в тобі ...»

або «Мені подобається, що ти ...», додаючи до них свій зміст. Дуже важливо, щоб Ви зверталися один до одного на ім'я та говорили щиро й від душі».

1.3 Вправа «Ліс очікувань»

Мета: виявлення очікувань здобувачі вищої освіти щодо результатів тренінгу.

Інструкція викладача: «Зараз на кольорових листочках я пропоную Вам записати свої очікування від нашого тренінгу, а потім ці листочки наклеїти на будь-яке з дерев, підписавши під ним своє ім'я».

1.4 Обговорення правил роботи

2 Перевірка рівня засвоєння здобувачами вищої освіти основних теоретичних положень

2.1 Інтерактивний метод «Мікрофон»

1. Дайте визначення термінам «конфлікт», «педагогічний конфлікт».
2. Чим відрізняється деструктивний конфлікт від конструктивного?
3. Назвіть причини виникнення конфліктів?
4. Між ким можуть виникнути конфлікти в освітньому процесі закладу дошкільної освіти?

2.2 Вправа «Синонімічний ряд»

Інструкція викладача: «Ви отримали лист зі словом «конфлікт». До кожної літери Вам потрібно придумати слово, яке так чи інакше відображає суть конфлікту».

2.3 Вправа «Колаж»

Інструкція викладача: «Ви отримали велику кількість вирізок картинок, фраз, слів, фотографій, з яких повинні вибрати ті, які, на Вашу думку, найбільш точно і повно характеризують конфлікт».

3. Практична частина

3.1 Вправа «Діалог»

Мета: допомога здобувачам вищої освіти навчитися розуміти позицію іншого.

Інструкція викладача: «Працюємо в парах: один – мовець, а інший – його відлуння. Мовець викладає свою позицію щодо причин конфліктів у закладі дошкільної освіти, відлуння перефразовує висловлення мовця, тобто повторює його твердження своїми словами. Якщо мовець задоволений відлунням, то говорить далі, якщо ні – виправляє його».

Питання для обговорення: «Поділіться своїми враженнями».

3.2 Вправа «Переваги та недоліки конфліктів»

Інструкція викладача: «Вам потрібно розбитися на дві команди. Першій потрібно буде в режимі мозкового штурму записати якомога більше позитивних наслідків конфліктних ситуацій, другій – описати негативні наслідки конфліктів».

Питання для обговорення: «Складно було виконувати цю вправу? Як Ви думаєте, що легше написати – переваги або недоліки?».

Висновок викладача: «Конфлікт має свої негативні та позитивні прояви і наслідки. І від того, як вихователь ставиться до конфлікту, як його сприймає і залежатиме його вирішення. Для вирішення конфлікту також важливо розуміти, що не сам конфлікт є проблемою, а наша поведінка до, під час та після конфлікту. Для того, щоб конфлікт вирішити позитивно, його не треба боятися, а треба вміти вирішувати мирним шляхом».

3.3 Вправа «Вузький мостик»

Інструкція викладача: «Для елементарних конфліктів, як уже згадувалось, завжди варто визначити п'ять можливих варіантів завершення, які слугуватимуть відправними точками для осмислення конфлікту, вироблення стратегії та конкретних дій, зокрема перемога однієї чи одного: одна сторона домінує, інша втрачає; перемога іншого чи іншої: домінує інша сторона; відхід: обидві сторони відмовляються від своїх цілей (на деякий час); компроміс: обидві сторони від чогось відмовляються, а щось здобувають; співробітництво: ситуація визначається по-новому; обидві сторони здобувають більше, ніж втрачають».

Вам потрібно змодельовати ігрову ситуацію конфлікту. На підлозі викладено з мотузок вузький місток, завширшки 30 см. Двоє учасників встають по різні сторони «містка» і починають йти назустріч один одному. Їх завдання розійтися на середині містка. Хто заступає за лінію, той програє. Інші учасники вгадують, яка стратегія була зображена».

3.4 Вправа «Конфлікти у казках «Казка про двох цапків», «Дві кізоньки», «Мийдодір», «Попелюшка»

Мета: аналіз способів вирішення конфліктів у казках.

3.5 Вправа «Які риси потрібні мені для подолання конфлікту?»

Мета: показ здобувачам вищої освіти, які риси потрібно розвивати у собі, щоб подолати конфлікт.

Перед початком вправи викладач звертає увагу здобувачів на зім'ятий аркуш паперу, потім проводить розмову-коментар.

Інструкція викладача: «Чи можемо ми наш папір розправити, зробити знову гладеньким? Так, можемо. Можна його ще зволожити, випрасувати, притиснути чимось важким і почекати. Як Ви думаєте, чи розправиться наш папір? Так, але розгладиться тільки через якийсь час. Які риси потрібні вихователю, щоб подолати конфлікт?».

3.6 Вправа «Згладжування конфлікту»

Мета: відпрацювання вмінь і навичок згладжування конфлікту.

Інструкція викладача: «Вам потрібно розбитися на «трійки». Кожна «трійка» придумує ситуацію, яка може трапитися в закладі дошкільної освіти, за яким два учасники демонструють сторони конфлікту, а третій відіграє роль арбітра, миротворця».

3.7 Вправа «Нас з тобою об'єднує»

Мета: створення сприятливого емоційного й енергетичного фону та відновлення відносини після конфлікту.

Інструкція викладача: «Ця вправа виконується в колі з м'ячем. Перший гравець – той, у кого в руках м'яч, кидає його комусь зі своїх одногрупників, закінчуючи фразу: «Нас з тобою об'єднує, наприклад, однакові імена». Той, хто

ловить м'яч, повинен або погодитися зі сказаним відповівши: «Так, спасибі»; або, якщо сказане його здивувало, відповісти: «Спасибі, я подумаю». Учасник, який зловив м'яч, кидає наступному гравцеві, заново закінчуючи фразу: «Нас з тобою об'єднує ..».

4. Підбиття підсумків

4.1 Вправа «Зворотній зв'язок»

Мета: отримання зворотного зв'язку від здобувачів вищої освіти.

Інструкція викладача: «Вам потрібно підійти до плакату «Ліс очікувань». За бажанням, кожен із Вас, якщо відчуває, що «підріс» на занятті, може збільшити розмір свого дерева (домалювати вгору). Якщо у когось виникли ще якісь очікування, то він їх може дописати на своєму листку (або наклеїти ще один листок з побажаннями)».

Ефективності розвитку КК майбутніх вихователів ЗДО в умовах магістратури за всіма компонентами структури комунікативної культури сприяло включення в структурно-функціональну модель системи розвитку досліджуваного процесу такого методу як конференція [4].

Доречно проводити науково-практичну конференцію «Теоретичні та методичні засади розвитку особистісної культури дитини», в якій зазвичай беруть участь науково-педагогічні та педагогічні працівники, вихователі та методисти ЗДО, молоді вчені, аспіранти, доктори і здобувачі вищої освіти.

Метою конференції є визначення інноваційних напрямів розвитку особистісної культури дитини та шляхів щодо підвищення якості професійної підготовки й особистісного розвитку майбутніх вихователів ЗДО.

Представимо регламент роботи та пленарне засідання конференції.

РЕГЛАМЕНТ РОБОТИ

Дата _____

9.00 – 10.00 Заїзд, реєстрація учасників.

10.00 – 12.00 Пленарне засідання (актова зала, конференц-зали тощо).

12.00 – 12.30 Кофі-брейк.

12.30 – 14.00 Робота секцій.

14.00 – 15.00 Обідня перерва.

15.00 – 18.00 Продовження роботи секцій.

Дата _____

10.00 – 12.00 Круглий стіл молодих учених.

12.00 – 12.30 Кофі-брейк.

12.30 – 14.00 Підсумкове пленарне засідання.

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Початок роботи о 10.00 (актова зала, конференц-зал тощо)

Вітальне слово голови пленарного засідання до учасників конференції.

1. Учасник 1. – *Сутність і особливості професійного спілкування.*

2. Учасник 2. – *Спілкування як інформаційний процес.*

3. Учасник 3. – *Підвищення комунікативної культури методиста як умова успішної професійної діяльності у ЗДО.*

4. Учасник 4. – *Основні типи і види професійного спілкування дошкільників.*

5. Учасник 5. – *Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку мовлення дітей дошкільного віку у долітерний період.*

Орієнтовні тематичні напрями секцій представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Теоретичні та методичні засади розвитку особистісної культури дитини

№ з/п	Напрямок роботи секції	Місце проведення
1.	Сучасні методологічні та теоретичні аспекти професійного спілкування майбутніх вихователів ЗДО	
2.	Сучасні технологічні та методичні аспекти розвитку мовлення дітей дошкільного віку	
3.	Соціально-педагогічні проблеми розвитку особистісної культури суб'єктів освітнього процесу у ЗДО	
4.	Технології міжособистісних комунікацій	
5.	Етикет спілкування як компонент комунікативної культури вихователя ЗДО	
6.	Комунікативні якості особистості та їх розвиток	

На пленарному та секційних засіданнях може здійснюватися обговорення актуальних проблем якісної підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти враховуючи оновлену нормативно-правову; аналіз тенденції розвитку дошкільної освіти; визначення принципів та функцій розвитку комунікативної культури МПДО; схарактеризовано сучасні методи та засоби розвитку особистісної культури дитини, спираючись на практичний досвід роботи у ЗДО; визначено педагогічні умови щодо ефективної взаємодії вихователя та дитини для розвитку мовленнєвої культури дітей дошкільного віку тощо.

Зі здобувачами вищої освіти доречне проведення мовно-літературного квесту «Подорож у країну Комунікативної культури» для підвищення рівня розвитку їх КК за компонентами комунікативно-рефлексивна спрямованість, комунікативна та організаційна готовність (мотиваційно-рефлексивний критерій). Метою цього квесту є розширення знань та практичне їх використання під час вирішення завдань квесту; розвиток розумових та мовленнєвих здібностей із: української мови та літератури, світової літератури, іноземної мови, комунікативної грамотності, професійної етики й крос-культурної взаємодії тощо; виховувати культуру мовлення, любов до рідної мови, національну гідність, повагу до культури та традицій інших народів, почуття колективізму тощо. Під час квесту планується, що здобувачі вищої освіти будуть виконувати завдання, які розміщені на чотирьох станціях (Наприклад, станція «Світова літературна спадщина». Запропоновано скласти уривок тексту з наданих фрагментів та назвати автора, назву твору. Станція «Українська народна творчість» – необхідно буде прослухати музичний уривок (без слів) відомої української пісні, вибрати з декількох варіантів правильний фрагмент та заспівати його. Станція «English words». Гравцям представлено перелік слів та словосполучень українською мовою за професійним спрямуванням, які потрібно перекласти англійською мовою. Станція «Толерантне спілкування». Учасникам квесту потрібно знайти правильний вихід із запропонованої крос-культурної педагогічної ситуації). Після проходження завдань квесту – нагородження переможців.

Для підвищення рівня розвитку КК майбутніх вихователів ЗДО в умовах магістратури за компонентами КК (комунікативно-рефлексивна спрямованість і комунікативна та організаційна готовність) критерієм мотиваційно-рефлексивним можна провести факультатив «Мотивація, саморозвиток та рефлексія комунікативної культури майбутніх вихователів ЗДО». Тематичний план цього факультативу представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Тематичний план факультативу «Мотивація, саморозвиток та рефлексія комунікативної культури майбутніх вихователів ЗДО»

Дата проведення	Тематика заняття
Вересень	Методологічні підходи до розвитку КК майбутніх вихователів ЗДО в умовах магістратури.
Жовтень	Стимули розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів-магістрів.
Листопад	Мотивація розвитку комунікативної культури як запорука професійного становлення.
Грудень	Взаємозв'язок мовленнєвого розвитку кожної дитини з саморозвитком КК вихователя ЗДО.
Січень	Методика розвитку мовлення дітей дошкільного віку з використанням сучасних ІКТ.
Лютий	Необхідність здійснення самоосвіти для використання дидактичних ігор та вправ із навчання грамоти у добуквений період.
Березень	Необхідність здійснення самоосвіти для використання сучасних технологій при моделюванні занять із навчання грамоти в літерний період.
Квітень	Особливості проведення рефлексії майбутніми вихователями ЗДО в умовах магістратури.
Травень	Методи рефлексії для розвитку КК майбутніх вихователів ЗДО в умовах магістратури.

Для підвищення рівня розвитку КК магістрів (за когнітивно-практичним критерієм) доречно провести круглі столи за темами: «Сучасна парадигма дошкільної освіти», «Сучасні методики розвитку мовлення дітей», «Особливості розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів» [12].

Метою зазначених заходів передбачаємо ознайомлення з основними напрямами реалізації Концепції Міністерства освіти і науки України «Нова школа. Простір освітніх можливостей» у контексті підготовки дошкільнят

до навчання в закладах загальної середньої освіти; обговорення методик та прийомів звукової культури мовлення, методик розвитку зв'язного мовлення, формування граматичної правильності мовлення, навчання дітей монологічному мовленню тощо; визначення проблем та шляхів їх вирішення стосовно розвитку КК майбутніх вихователів ЗДО в умовах магістратури тощо. Для здобувачів вищої освіти проведення майстер-класу «Комунікативна культура вихователя-екскурсовода» здійснюється з метою підвищення рівня розвитку КК респондентів за всіма компонентами її структури (когнітивно-практичний критерій). План майстер-класу подано в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

План майстер-класу «Комунікативна культура вихователя-екскурсовода»

Назва етапу	Вид діяльності	Тривалість
1	2	3
Організаційний етап	Привітання учасників майстер-класу	2 хв.
Основний етап	Теоретична частина: <i>активізація знань магістрів-дошкільників щодо понятійного апарату («культура», «комунікація», «спілкування», «комунікативна культура особистості», «комунікативна культура майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти»).</i>	15 хв.
	Практична частина: виконання інтерактивних завдань передбачених планом майстер-класу	25 хв.
Заключний етап	Рефлексія, підведення підсумків. Мотивація учасників щодо розвитку КК вихователя-екскурсовода. Обмін думками.	10 хв.
Загальна тривалість		52 хв.

Наведемо фрагмент майстер-класу «Комунікативна культура вихователя-екскурсовода».

Звучить фонограма (Пісня про гарний настрій).

Ведучий-фахівець. Колеги, сьогодні з Вами започаткуємо розмови про комунікативну культуру вихователя-екскурсовода.

Пояснення: для Вас може бути незвичним словосполучення «вихователь-екскурсовод». Спробую розкрити його зміст, у тому сенсі, в якому я бачу Вас у цій ролі. Готуючись до роботи з дітьми в ЗДО, вихователі повинні актуалізувати свої знання не тільки з рідної, іноземної мов, знання казок,

віршів, художніх творів, дитячих пісень, але й вміти зацікавити дошкільнят у пізнанні нового для них світу.

Отже, поняття «вихователь-екскурсовод» я пропоную Вам досліджувати в сенсі провідника для отримання дошкільнятами нових знань, це може бути, наприклад, екскурсія у віртуальний зоопарк, коли Ви під час прогулянки територією дитячого садка розповідаєте характеристику та особливості проживання в природному середовищі тієї чи іншої тварини демонструючи при цьому зображення (верблюд, кит, жираф тощо); також можна провести екскурсію про пори року, розповісти про те, як змінюється природа залежно від сезону (осінь – рання, золота та пізня); дошкільнятам старшої групи можна запропонувати екскурсію по місту, як віртуальну (використовуючи відеофрагменти), так і здійснити прогулянку територією рідного краю, при цьому вихователь повинен заздалегідь активізувати власні знання з історії міста, району, селища тощо й написати розширений план екскурсії, в якому інформація, щодо історичних місць буде розкрита у формі доступній для дітей (адже одне і те саме слово сказане дітям різного віку або різного рівня розвитку може мати різне значення (ключ від замка, ключ (інструмент), ключ журавлиний; кран (будівельний), кран (з якого тече вода)); у них розвинений наочний досвід, пам'ять, яка відтворює певну ситуацію, що сталася з ними або на їх очах), підготувати всю необхідну документацію (наказ по ЗДО на проведення екскурсії тощо), продумати маршрут, бути готовим до різних ситуацій.

Практична частина: виконання інтерактивних завдань передбачених планом майстер-класу.

Ведучий-фахівець: Колеги, давайте спробуємо пригадати улюблені скоромовки і проговорити їх вголос (робота з залом – інтерактив).

Ведучий-фахівець: Славно потрудилися. Відмінно! Але це був низький рівень складності. А зараз я пропоную перевірити професіоналізм. І запрошую

добровольця (Той, хто бажає виходить на авансцену й читає представлені на мультимедійній дошці скоромовки для розвитку дикції).

Ведучий-фахівець: Дякуємо. Друзі, давайте ненадовго повернемося до мовних норм. Особливий інтерес і, одночасно, особливу проблему під час формування основ грамотної мови дитини становлять правильні наголоси в словах. Тому, проводячи екскурсію, я звертаю Вашу увагу на необхідність акцентів для дітей на правильних наголосах у словах.

Наприклад: алфаві́т; а́ркуши́к; бла́гові́ст; вантажі́вка; взі́рце́вий; ви́шіва́нка; гле́чик; джерелó; до́нька; книжкі́; листопа́д; обіця́нка; о́лень; паві́ч; по́друга; тризу́б; украї́нський; урочі́стий; чарі́вний; чергові́й тощо.

Ведучий-фахівець проводить із учасниками майстер класу рефлексію (дерево моїх досягнень). Підводить підсумки майстер-класу «Комунікативна культура вихователя-екскурсовода» та мотивує учасників щодо розвитку КК вихователя-екскурсовода. Наприкінці відбувається обмін думками.

Відповідно до визначеного базового поняття дослідження «розвиток комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури» із метою підвищення комунікативної грамотності та етики спілкування (компонентів структури КК) за когнітивно-практичним та інтерактивно-особистісним критеріями розроблено проведення виховательської студії «Невербальні засоби комунікації – жести, рухи та міміка».

Мета проведення цієї студії: поглибити знання про невербальні засоби комунікації; розширити уявлення майбутніх вихователів ЗДО про значення у житті дошкільнят міміки та жестів; продемонструвати можливості спілкування за допомогою міміки та жестів; сприяти виробленню власного професійного стилю спілкування у полікультурному середовищі ЗДО; виховувати культуру поведінки та етику спілкування.

Наведемо приклад інтерактивної гри, яка може проводитися у процесі зазначеного заходу.

Інтерактивна гра «Ти – мені, я – тобі»

Продемонструйте за допомогою жестів, рухів та міміки, як Ви:

- відчуваєте холод взимку;
- зраділи зустрічі з близькою людиною;
- доторкнулися до дуже гарячої каструлі;
- допоможете показати шлях до найближчого магазину;
- робити ранкову зарядку.

За допомогою цієї вправи здобувачам вищої освіти стане зрозумілим, як за допомогою жестів, міміки та рухів можна замінити вербальне спілкування.

Також на виховательських студіях здобувачам вищої освіти можна запропонувати підготувати пантоміми (презентації казок, віршів, пісень тощо), жестові фізкультхвилинки тощо.

Наприкінці кожної виховательської студії варто проводити рефлексії. Наведемо декілька прикладів її проведення за допомогою інтерактивних вправ: «Мікрофон» (сьогодні на занятті я – навчилася..., дізналася..., актуалізувала набуті раніше знання...; цікавим для мене було.....; мені не вдалося/не було зрозумілим...), «Смайлики настрою» (здобувачам освіти буде запропоновано різні смайлики-емоції, із яких вони обирають, той, що відповідає настрою кожного респондента наприкінці виховательської студії та вивіщує його на дошці або кладе перед собою на парті) тощо.

Отже, розвиток КК майбутніх вихователів ЗДО в умовах магістратури буде здійснюватися більш ефективно, якщо спиратиметься на обґрунтовані теоретичні основи (принципи, функції); структурні компоненти (комунікативно-рефлексивна спрямованість, комунікативна грамотність, крос-культурна взаємодія, етика спілкування, комунікативна та організаційна

готовність) комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури; оцінюватиметься за визначеними критеріями (мотиваційно-рефлексивним, когнітивно-практичним, інтерактивно-особистісним) та реалізовуватиметься через упровадження в процес едукації структурно-функціональної моделі системи розвитку їх комунікативної культури.

Відповідно до логіки дослідження варто визначити шляхи та способи реалізації системи виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти.

2.2 Шляхи та засоби реалізації системи виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти

Головною метою діяльності сучасного закладу вищої освіти є не тільки підготовка висококваліфікованого фахівця, а ще й виховання гармонійно розвиненої особистості, що є гідним громадянином своєї держави. Досягнення цієї мети можливе лише за наявності сформованої системи цінностей, що є результатом виховної діяльності у закладі вищої освіти [13, с. 146].

Для залучення кожного здобувача освіти до роботи та з метою підвищення загального рівня вихованості СЦ у МПДО під час едукації можливе використання таких форм та методів роботи: робота в малих групах, воркшоп, кейс-метод, метод панельної, пленарної дискусії, «килим ідей», бхбхб, «летючі плакати». Із метою покращення рівня вихованості за мотиваційно-ціннісним компонентом та розуміння значення різних категорій цінностей (здоров'я, любові тощо) у межах роботи в малих групах пропонується застосовувати метод пленарної дискусії.

Робота здійснюється за таким алгоритмом:

1. Об'єднання здобувачів вищої освіти у 4–6 груп по 4–6 осіб в кожній.

2. Отримання учасниками групи від тьютера завдання, відповідно до теми, що передбачає ознайомлення із цінностями українського суспільства як минулого, так і сучасності, загальноєвропейськими, загальнолюдськими цінностями.

3. Визначення способу презентації результатів роботи групи та часу на виконання завдання.

4. Вибір учасниками групи спікера, який занотовує процес обговорення, щоб потім представити результати.

5. Робота над виконанням завдання, під час якого тьютером ведеться спостереження за роботою груп, дотриманням регламенту.

6. Презентація спікерами груп виконаного завдання.

7. Колективне обговорення результатів роботи кожної групи всіма учасниками, порівняння цінностей, їх аналіз та узагальнення.

8. Підбиття підсумків.

Для з'ясування ролі та формування навичок самовиховання та підвищення рівня вихованості за мотиваційно-ціннісним компонентом можливе застосування панельної дискусії, у ході якої здобувачі освіти мають можливість висловити та обґрунтувати свої погляди щодо виховання СЦ у сучасних умовах розвитку суспільства.

Роботу в групах зреалізується за такими етапами:

1 етап – виявлення проблем;

2 етап – пошук рішень;

3 етап – індивідуалізація дій (визначення здобувачами освіти конкретних кроків для розв'язання проблем);

4 етап – вибір ідей (індивідуальне прийняття рішень щодо того, що буде точно зроблено, а що може бути віднесено до перспективних напрямів вирішення визначеної проблеми).

Використання цього методу має забезпечити формування умінь здобувачів освіти керуватися СЦ у різних видах діяльності. Із цією метою кожному МПДО на початку заняття ставиться запитання, на які вони

повинні надати обґрунтовані відповіді: «Чи знаю, що таке соціальні цінності?», «Чи вмію їх засовувати у різних ситуаціях?», «Чи буду в подальшому керуватися ними?» Потім здобувачам освіти пропонується проаналізувати проблемні ситуації, самостійно визначити шляхи їх розв'язання та надати відповіді на ті самі запитання, що ставилися на початку заняття.

Для вдосконалення умінь здійснювати самовиховання та саморегулювання поведінки на основі СЦ, може використовуватися метод «летючі плакати».

Заняття з використанням зазначеного методу проводиться за таким алгоритмом:

1. Підготовка приміщення: розміщення столів у формі кута.
2. Формулювання проблеми для розв'язання. Наприклад: «Труднощі у вихованні та самовихованні сучасними педагогами соціальних цінностей».
3. Об'єднання здобувачів освіти в 3 групи.
4. Визначення учасниками конкретних дій, що сприятимуть вирішенню проблеми та їх фіксація на отриманих аркушах (протягом 10 хвилин).
5. Передавання кожною групою іншій за годинниковою стрілкою свого плакату.
6. Ознайомлення групи, яка отримала плакат, із його змістом, та доповнення своїми ідеями (не вилучаючи попередні). Позначення суджень, що викликають сумніви, шляхом доклеювання картки з питанням або пропозицією.
7. Повторні передавання плакатів до того часу, поки вони не повернуться до групи, яка починала їх готувати.
8. Ознайомлення групи, яка отримала свій плакат, з роботою інших учасників та вибір 3 – 5 ідей, що визначено як найбільш цікаві.
9. Презентація по черзі кожною групою своїх плакатів.

Із метою підвищення рівня вихованості за когнітивним компонентом, формування умінь МПДО виховувати у дошкільників СЦ пропонується використовувати метод роботи 6х6х6. Робота за цим методом здійснюється

у два етапи. На першому етапі кожна група отримує окреме завдання, що вимагає ознайомлення з різними типами парціальних програм. Членам групи пропонується спільно проаналізувати програми та представити свої результати учасникам інших груп. На другому етапі змінюється склад груп тому, у кожній новій стають представники всіх груп першого етапу.

Спочатку кожним учасником презентуються результати попередньої роботи, а потім у нових групах виконується завдання, що потребує використання знань чи вмінь, отриманих на першому етапі. Наведемо для прикладу перебіг заняття за темою «Парціальні програми, спрямованні на виховання соціальних цінностей у дітей дошкільного віку».

Рис. 1.1 Екранна копія слайда презентації заняття за темою «Парціальні програми, спрямованні на виховання соціальних цінностей у дітей дошкільного віку»

Мета навчального заняття полягає у визначенні ролі парціальних програм у вихованні СЦ та передбачає реалізацію таких завдань:

1. Ознайомлення здобувачів освіти із парціальними програмами, що використовуються у ЗДО.
2. Аналіз парціальних програм відповідно до вимог дошкільної освіти та завдань виховання СЦ у дітей дошкільного віку.

3. З'ясування впливу змісту парціальних програм на виховання СЦ у дітей дошкільного віку.

Структура заняття включає вступну частину, під час якої здійснюється актуалізація викладачем проблеми виховання СЦ у МПДО, ознайомлення здобувачів освіти з парціальними програмами і підбиття підсумків.

У вступній частині наголошується на значних змінах в освіті, що характеризують її сучасний розвиток. Акцентується увага на необхідності реалізації завдань сучасних освітніх реформ, зокрема підготовки дітей дошкільного віку до Нової української школи, що включає формування цінностей. Для вирішення зазначеного завдання пропонується використання парціальних освітніх програми, що сприяють розвитку дошкільників, вихованню цінностей і соціальних зокрема.

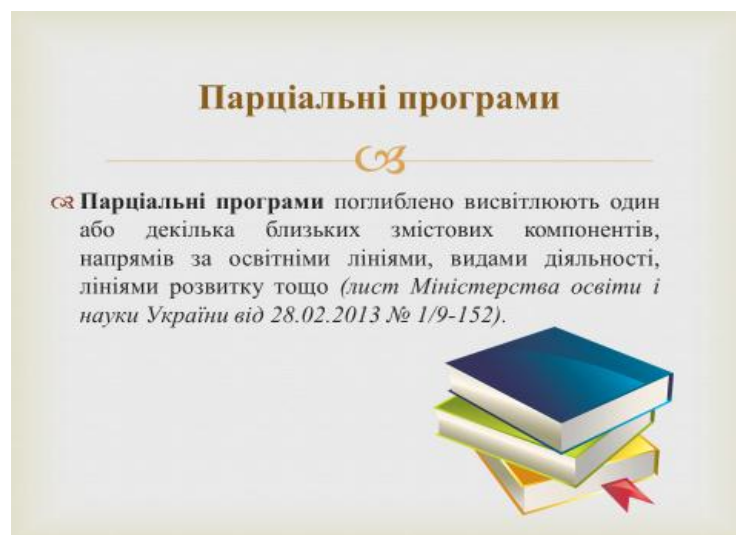

Рис. 1.2 Екранна копія слайда презентації заняття за темою «Парціальні програми, спрямованні на виховання соціальних цінностей у дітей дошкільного віку»

Також здобувачі освіти ознайомлюються із визначенням парціальних програм як програм, що відображають один чи кілька близьких напрямів за освітніми лініями БКДО, а також можуть виступати як доповнення інваріантної та/чи варіативної складової комплексних програм, так і самостійно визначати завдання та зміст варіативної складової БКДО.

Серед програм, що спрямовані на виховання СЦ, основними є такі: програма соціальної та фінансової грамотності дітей дошкільного віку «Афлатот»; «Безмежний світ гри з LEGO», програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6–7 років «Вчимося жити разом»; «Комп'ютерна грамота для малят»; «Медіасвіт для дошкільнят»; «Казки і фарби» [17].

 <p>Програма соціальної та фінансової грамотності дітей дошкільного віку «Афлатот»</p> <p>Складає комплексну дитиноцентричну програму для дітей від 3 до 18 років, що впроваджується в 112 країнах світу</p> <p>Спрямована на:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ отримання знань про фінанси, бюджет, ресурси, накопичення, планування, права дитини ✓ формування в дітей впевненості в собі <p>Розміщена на сайті МОН України</p>	<p>Мета програм «Афлатот»</p> <ul style="list-style-type: none"> ☞ Соціо-емоційний розвиток дітей ☞ Формування навичок соціальної участі ☞ Зростання прав та можливостей дошкільнят ☞ Повноцінний розвиток особистості дошкільника
<p>«Безмежний світ гри з «LEGO»</p> <p>Програма є поєднанням українського досвіду в проєкті «Сприяння в освіті» та передових світових досліджень і практик у галузі дошкільця.</p> <p>Спрямована на:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ формування конструкційних здібностей та вмінь; ✓ забезпечення всебічного розвитку особистості дитини як активного учасника суспільного життя; ✓ навчання через гру 	<p>Мета програми «Безмежний світ гри з LEGO»</p> <ul style="list-style-type: none"> ☞ Розкриття, збереження та розвиток внутрішнього потенціалу кожної дитини ☞ Формування цілісного світогляду ☞ Збагачення ігрового досвіду ☞ Розвиток креативного підходу до створення конструкцій та здобуття знань в сучасному потоці інформації ☞ Сприяння успішній самореалізації в умовах дорослого життя
<p>Ключові елементи програми «Афлатот»</p> <ul style="list-style-type: none"> ☞ Самопізнання дитини та розвиток її впевненості в собі ☞ Права та обов'язки дитини ☞ Навчання дітей заощаджувати та витратити ☞ Планування бюджету ☞ Дитяча соціальна і фінансова ініціатива 	<p>Матеріали для занять з «LEGO»</p>

Рис. 1.6 Екранні копії слайдів презентації заняття за темою «Парціальні програми, спрямовані на виховання соціальних цінностей у дітей дошкільного віку»

Наприкінці актуалізації вищезазначеної теми робиться висновок про використання парціальних програм як ефективного засобу виховання СЦ, оскільки їх впровадження в освітній процес дозволяє поглиблено здійснювати роботу із дошкільниками у цьому напрямі.

Інформація про особливості парціальних програм відображено на слайдах презентації до заняття, екранні копії яких подано вище.

Після вступної частини здобувачам вищої освіти пропонується ознайомитися із парціальними програмами та виконати таке завдання:

1. Проаналізувати парціальні програми відповідно до завдань Базового компоненту дошкільної освіти.

2. Визначити СЦ, виховання яких дозволяє реалізувати конкретна програма.

3. Сформулювати висновок про вплив парціальних програм на виховання СЦ.

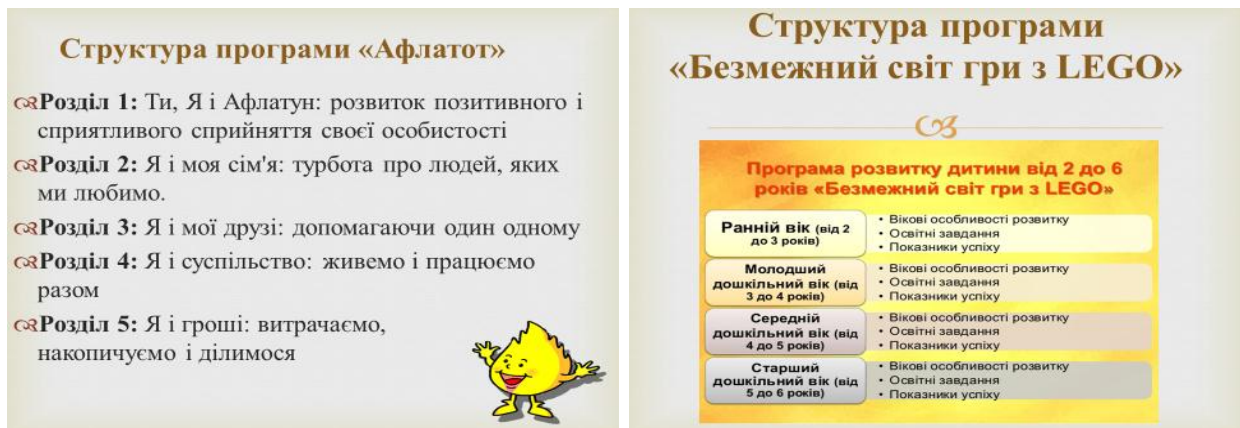

Рис. 1.10 Екранні копії слайдів презентації заняття за темою «Парціальні програми, спрямованні на виховання соціальних цінностей у дітей дошкільного віку»

Підсумком заняття має стати аналіз освітніх програм та підвищення рівня обізнаності здобувачів вищої освіти стосовно виховання СЦ.

Із метою підвищення рівня знань щодо СЦ, усі лекційні заняття пропонується проводити у формі воркшопів.

Нижче наведено екранні копії слайдів презентації заняття, що демонструють ігри, які МПДО можуть використовувати в освітньому процесі з дітьми дошкільного віку для виховання СЦ.

Рис. 1.11. Екранні копії слайдів презентації заняття за темою «Парціальні програми, спрямовані на виховання соціальних цінностей у дітей дошкільного віку»

Використання вибіркового освітнього компоненту, форм, методів роботи (робота в малих групах, воркшоп, кейс-метод, метод панельної, пленарної дискусії, «килим ідей», бхбхб, «летючі плакати» тощо) має підвищити рівні вихованості за усіма компонентами структури СЦ МПДО, а також сприяти усвідомленню у МПДО необхідності реалізації в сучасному житті та педагогічній професійній діяльності поряд із фундаментальними знаннями та підприємливістю якостей особистості, що становлять СЦ: повагу, гідність, толерантність, ініціативність, відповідальність.

Оскільки на досягнення позитивного результату виховання СЦ у МПДО впливає сформована адекватна самооцінка здобувачів освіти рівня своєї вихованості, значна увага в роботі зі здобувачами освіти має приділятися формуванню і розвитку умінь здійснювати самоаналіз СЦ.

Із цією метою, під час навчальних занять пропонується двічі здійснювати оцінку викладачем та самооцінку здобувачами освіти рівня вихованості СЦ за розробленою кваліметричною моделлю із подальшим порівнянням отриманих результатів з використанням кореляційного аналізу.

Останнім часом кореляційний аналіз набуває поширення у педагогічній діяльності. Результати кореляційного аналізу є підґрунтям для прийняття науково-обґрунтованих рішень та використовуються як під час моніторингових досліджень загальнодержавного та регіонального рівнів, так і в аналітичній діяльності закладів освіти.

Н. Селезньова та інші [11, с. 140] метою кореляційного аналізу визначають кількісну міру статистичного зв'язку між двома ознаками. Учені звертають увагу на те, що під час кореляційного аналізу виявляється сама залежність, її величина та напрям, але причин залежності між досліджуваними ознаками не встановлюються.

Під час кореляційного аналізу обчислюється коефіцієнт кореляції, що вказує на ступінь лінійної залежності між показниками.

М. Бобровський та інші зазначають: «Коефіцієнт кореляції (r), розрахований за визначеними формулами, показує міру та характер цієї залежності. Він змінюється в межах $|-1 \div +1|$. Якщо значення коефіцієнту потрапляє в інтервал $|0,7 \div 1|$, то кореляція між явищами є істотною, її треба враховувати при організації освітнього процесу. Якщо ж значення коефіцієнту змінюється в межах $|0,5 \div 0,7|$ – то кореляція помітна. Значення коефіцієнту від 0 до 0,5 свідчить про відсутність кореляції між величинами. Від'ємне значення коефіцієнта говорить про обернено пропорційний зв'язок між досліджуваними явищами» [1, с. 103].

Отже, кореляційний аналіз надає можливість виявити розбіжність між показниками, зокрема між оцінкою та самооцінкою.

У наведеній нижче таблиці 2.4, представлений бланк результатів попередньої оцінки та самооцінки рівня вихованості СЦ у МПДО за кваліметричною моделлю щодо рівня вихованості СЦ у МПДО.

Для обчислення коефіцієнту кореляції використовується табличний процесор MS Excel.

Якщо значення коефіцієнту кореляції за результатами попередньої оцінки та самооцінки рівня вихованості СЦ у МПДО за кваліметричною моделлю

складає більше ніж 0,5, то це вказує на помітну кореляцію. Крім того, означає, що існує розбіжність між оцінкою викладача та самооцінкою у значній кількості здобувачів освіти.

Таблиця 2.4

**Бланк результатів попередньої оцінки та самооцінки рівня вихованості
СЦ у МПДО за кваліметричною моделлю**

№ здобувача освіти	Оцінка	Самооцінка
1.		
2.		
3.		

За підсумками кореляційного аналізу проводиться співбесіда із тими здобувачами освіти, у яких спостерігаються значні розбіжності між зазначеними показниками та визначено завдання щодо подальшого виховання СЦ. Повторне вимірювання показників рівня вихованості СЦ за кваліметричними моделями повинне демонструвати зміни адекватності самооцінки в здобувачів освіти.

Важливою складовою едукативного процесу закладу вищої освіти є педагогічна практика. Педагогічна практика відіграє ключову роль у вихованні СЦ: «педагогічна практика забезпечує закріплення теоретичних знань, сприяє професійному зростанню, всебічному розвитку особистості, а також розкриває духовний потенціал молоді людини, а тому нерозривна із процесом виховання у закладі вищої освіти» [12, с. 146].

Під час проходження різних видів педагогічної практики здобувачі освіти узагальнюють отримані теоретичні знання, а також, виконуючи обов'язки вихователя, набувають умінь та навичок, необхідних для здійснення педагогічної діяльності, підвищується рівень духовної культури МПДО, що спонукає до усвідомленого використання СЦ у різних ситуаціях.

Із цією метою здобувачам освіти пропонується вести спостереження під час роботи з дітьми, за результатами якого вони мають виконати завдання за таким планом: опис педагогічної ситуації; аналіз факторів, що спричинили цю педагогічну ситуацію; дії педагога щодо розв'язання педагогічної ситуації; СЦ, на які спирався педагог для розв'язання педагогічної ситуації; висновок про роль соціальних цінностей у професійної діяльності.

Педагогічна практика дає можливість застосовувати знання про СЦ у роботі з дітьми дошкільного віку, набути умінь використовувати методи виховання у педагогічній діяльності.

Отже, використання групових форми роботи та впровадження методів сприяє розвитку ініціативності, вихованню цінностей та СЦ загалом під час навчальних занять дає можливість за короткий проміжок часу вирішити освітні завдання, забезпечити комунікативну взаємодію усіх учасників, розкрити творчий потенціал кожного здобувача освіти. Саме способи реалізації технології творчого саморозвитку МПДО в освітньому просторі педагогічного коледжу необхідно визначити надалі.

2.3 Шляхи та засоби реалізації технології творчого саморозвитку майбутніх педагогів дошкільної освіти в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу

Для підтвердження наукової істинності теоретичних положень необхідна організація спеціальних заходів щодо їх практичного виконання. Підтвердження виступає при цьому як один із видів обґрунтування, що складається із формулювання наслідків із наявного гіпотетичного твердження з подальшим їх співвіднесенням із достовірно встановлених положень. Таке співвідношення в теорії пізнання називається верифікацією, а верифікувати деяке припущення або теорію означає прямо або побічно підтвердити їх істинність за допомогою емпіричних процедур.

Робота спрямована на вирішення окреслених завдань у теорії та методиці виховання майбутніх педагогів дошкільної освіти:

- Визначення ролі творчого саморозвитку майбутніх педагогів дошкільної освіти як цілісної інтегративної особистісної якості майбутнього вихователя ЗДО;

- Показу необхідності творчого саморозвитку майбутніх педагогів дошкільної освіти як необхідної важливої складової професійно-педагогічної діяльності майбутніх вихователів ЗДО;

- Навчання здобувачів – майбутніх педагогів дошкільної освіти – основним етапам творчого саморозвитку через засвоєння змісту його основних компонентів;

- Забезпечення у здобувачів як майбутніх педагогів дошкільної освіти високий рівень творчого саморозвитку в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу як цілісної інтегративної особистісної якості майбутнього вихователя ЗДО.

Для упровадження технології творчого саморозвитку майбутніх педагогів дошкільної освіти в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу треба проводити роботу з підвищення педагогічної майстерності з викладачами та наставниками студентських груп.

З метою підвищення теоретичних знань і практичних умінь у галузі педагогіки творчості та теорії й методики самовиховання особистості з викладачами і кураторами груп здобувачів коледжу пропонується провести *цикл мотиваційних тренінгів «Творчий саморозвиток вихователя протягом життя»*, що сприяють розширенню тезаурусу феноменів «творчість», «креативність», «творча діяльність», «творчий саморозвиток».

Тренінг на мотивацію педагогічної діяльності (Л. Шнейдер)

Модель тренінгу орієнтована переважно на оптимізацію професійних установок учасників в сфері мотивації педагогічної діяльності.

Мета: мотивації професійного самовдосконалення педагогів є актуалізація потреби в саморозвитку, усвідомлення можливостей

професійного зростання як необхідної умови підвищення педагогічного професіоналізму.

Я прошу вас зараз залишити думки про роботу і присвятити цей час самим собі. Ми починаємо заняття, але спочатку ознайомимося з правилами тренінгу.

Вправа-активатор «Привітання»

Мета: зняття бар'єрів у спілкуванні, перехід в позицію «на рівних» (партнерська взаємодія), фізичне та емоційне розкріпачення.

«Розділіться на дві команди. Я прошу вас привітати один одного за типом футбольних команд. Але робити це ми будемо, тим способом, який я вам запропоную. Намагайтеся робити щиро і отримати задоволення від спілкування в такому незвичайному форматі. (Ведучий пропонує привітатися один з одним поглядом, рукостисканням, дотиком, обіймами і т.д.)».

Правила роботи в тренінгу:

Для того щоб наше заняття було ефективним, треба прийняти правила роботи групи.

Я буду зачитувати прислів'я, а ви – підбирати до неї правило.

Знання робить життя красивим – Бути відкритим для нових знань.

Як тут говорити, коли не дають і рота розкрити – Не перебивати.

Треба знати, що і де сказати – Дотримуватися теми.

У праці швидко час біжить – Дотримуватися регламенту.

Сказав кумі, а та – всієї слободі – Дотримуватися конфіденційності.

Не плюй в колодязь – стане в нагоді води напитися – Бути доброзичливою до інших

Вправа «Ім'я як аббревіатура»

Учасникам пропонується записати на листочку той варіант свого імені, який вони вважають найбільш прийнятним для спілкування в цьому колі, а потім «розшифрувати» ім'я, сприйнявши його як аббревіатуру, називаючи при цьому властиві собі характеристики. Якщо учасник називає себе по імені та по батькові, «розшифрувати» досить тільки ім'я.

Наприклад: ІРИНА. І – щира, Р – рішуча, І – ініціативна, Н – незалежна, А – альтруїстка. Потім учасникам пропонується назвати своє ім'я, а також його «розшифровку». А ми продовжимо роботу вправою «Продовж фразу ...»

Вправа «Продовж фразу ...»

Мета: встановлення довіри в групі, формування групової згуртованості, занурення в атмосферу тренінгу, актуалізація особистісних установок.

Викладачі, по-черзі, витягають записки з незакінченими пропозиціями, зачитують їх вголос і закінчують фрази: Я, як і всі ми ... ; Я пишаюся своєю роботою, коли я ...; Моя робота для мене ...; Якщо б я не працювала в коледжі, то ...; Якщо б я не стала викладачем ...; Найбільше я ціную в своїй професії ...; Мої близькі ставляться до моєї роботи ...; Я люблю свою професію, коли ...; Я, як і всі ми ...; Мої колеги для мене ...; Я вчуся у своїх колег ...; Моя професія робить мене ...; Якщо б я могла, то змінила свою роботу на....

Спасибі всім за відверті висловлювання.

Вправа «Мої соціальні ролі»

Мета: особистісне позиціонування, переоцінка власного рольового репертуару, рефлексія.

П: Наше життя різноманітне. Ми граємо в ній різні ролі. Я прошу вас подумати і записати на листочках якими соціальними ролями володієте саме ви. Причому перерахувати їх в порядку важливості для вас.

П: Дякую. Давайте обговоримо результати. Учасники тренінгу зачитують свої записи. Психолог коментує за потребою відповіді викладачів.

Психогімнастична вправа №1

Усі учасники сидять у колі: «Я буду називати числа. Відразу ж після того, як число буде названо, повинні встати саме стільки людей, яке число прозвучало (не більше і не менше). Наприклад, якщо я говорю «чотири», то як можна швидше повинні встати четверо з вас. Сісти вони зможуть тільки після того, як я скажу «спасибі». Виконувати завдання треба мовчки. Тактику виконання завдання слід виробляти в процесі роботи, орієнтуючись на дії один одного».

Психогімнастична вправа №2

Призначення психогімнастики на цьому етапі роботи – підтримка і відновлення працездатності учасників.

Уся група стає по колу. Ведучий дає інструкцію: «Нехай кожний з вас придумає який-небудь рух і по черзі продемонструє його всім. При цьому будемо уважні і постараємося запам'ятати рух кожного». Група виконує цю частину завдання.

«Тепер, коли ми всі запам'ятали рухи один одного, приступимо до самої вправи. Той, хто починає, виконує спочатку свій рух, а потім рух того з нас, кому він хоче передати хід. Всім вам треба бути дуже уважними, щоб не пропустити той момент, коли буде виконане, але ваш власний рух і право ходу перейде до вас. Той, кому перейде хід, повинен буде зробити свій рух і передати хід далі.

Зверніть увагу на одне обмеження: не можна передавати хід назад, тобто тому, хто тільки що передав його вам».

Під час вправи викладач спонукає учасників діяти швидко. Після закінчення вправи можна задати питання: «Які у вас були труднощі?», «Який у вас настрій?».

Вправа дозволяє підвищити згуртованість групи, поліпшити, вирівняти емоційний стан, подолати або знизити, яка виникла на попередньому етапі з тих чи інших причин напруженість. Крім того, підвищується увага, інтелектуальна і фізична активність учасників, знижується втома, поліпшується настрій.

Вправа «Щит»

Мета: формування життєвих пріоритетів, упорядкування планів, оптимізація майбутнього, підведення проміжних підсумків життя, особистих досягнень; формування позитивного ставлення до себе.

Я прошу вас заповнити ці картки. На виконання роботи 5 хвилин.

Я хочу _____

Я не хочу _____

Мої плани _____

Мої досягнення (або чим я пишаюся) _____

Обговорення результатів, рефлексія.

Вправа «Я росту»

Мета: формування установки на особистісний та професійний ріст на психосоматичному рівні.

Учасники в колі сідають навпочіпки, голову згинають до колін, охоплюють її руками. З певного моменту вони починають «рости».

«Уявіть собі, що ви маленький паросток, тільки що з'явився із землі. Ви ростете, поступово розпрямляючись, розкриваючись і прямуючи вгору. Я буду допомагати вам рости, рахуючи до десяти. Намагайтеся рости під рахунок: на кожен рахунок додавайте наступну стадію вашого зростання. Намагайтеся вирости до рахунку «вісім», а на рахунок «дев'ять» і «десять» намагайтеся ще підрости, подумки відриваючи п'яти від підлоги, щоб стати ще вище».

Вправа – візуалізація «Веселка»

Мета: релаксація, зняття напруги, розслаблення.

Ведучий: Ми напружено попрацювали. Давайте трохи відпочинемо. Пропоную вам по черзі представити кольори веселки. Закрийте очі, сядьте зручніше.

Почнемо з червоного кольору. Це дуже гарний червоний колір. Червоний колір будь-якого плоду або квітки. Нехай цей червоний колір заповнить все ваше поле зору. Червоний колір всюди.

Помаранчевий колір. Променистий, рухливий. Якщо ви відчуваєте, що ваше уваги е розсіюється, направте його на помаранчевий колір. Помаранчевий.

Жовтий колір. Жовтий, як сонце. Золотистий. Відчуйте тепло сонця в своєму тілі. Фонтан тепла! Дозвольте цьому теплу струмувати по всьому вашому тілу. Особливо в тих його частинах, які вимагають уваги і турботи, болять. Жовтий.

Зелений колір. Зелений як величезний луг на сонці. Зелений.

Блакитний колір. Блакитний, як чисте небо. Легкий, високий. Здається, що якщо ви змахне руками, то можете злетіти. Блакитний.

Темно синій. Прекрасний синій. Вдивіться в нього, як в глибоке озеро. Його прохолодні води подарують вам спокій і умиротворення. Синій.

Фіолетовий. Фіолетовий - це гармонійний колір. Він дасть вам повне розслаблення. Дихайте вільно. Розслабтеся. Фіолетовий поглине всі ваші страхи і хвилювання. Подарує спокій і комфорт. Фіолетовий.

Пориньте в ці приємні відчуття, які наповнили ваше тіло. Відчуйте їх. Присвятіть ці хвилини тільки собі. Ви прекрасні. Ви успішні. Ви молоді і повні сил. У вас все чудово. Ви – чудо!

Коли ви відкриєте очі, ваш розум буде ясным, вільним від напруги. І ви будете готові вирішувати будь-які, які очікують вас сьогодні проблеми.

Відкрийте очі. Сьогодні ви здійснили подорож в свій внутрішній світ. Постаралися поліпшити ставлення до самих себе. Подякуйте себе за зусилля і увагу. І давайте подякуємо один одного за роботу.

Вправа «Два кола»

Мета: формування дружніх почуттів, емпатії, підвищення емоційного тону групи.

Я прошу вас щиро, від усієї душі подякувати один одного. Обніміться, скажіть один одному що-небудь приємне.

Вправа «Оплески»

Ми всі добре попрацювали сьогодні. Давайте нагородимо один одного оплесками.

Тренінг «Педагог – вічний учень» (з викладачами) (Л. Шнейдер)

Мета: активізувати творчий потенціал викладачів коледжу; удосконалити знання, уміння і навички організації різних видів педагогічної діяльності; стимулювати бажання педагогів підвищувати свій фаховий рівень.

Завдання: розширити знання про можливості активних методів навчання; ознайомити педагогів із дієвими нетрадиційними методами активізації навчання; розглянути основні ідеї педагогів-класиків щодо особистісних якостей викладача; допомогти в організації професійного

самовдосконалення та самоосвіти; сформувати та удосконалити уміння критичного і творчого мислення у процесі вирішення професійних завдань; сформувати вміння працювати в команді.

Портфель тренера (ведучого): методичні пазли, мультимедійні слайди, роздатковий матеріал для учасників тренінгу, керівництво для тренера.

Екіпіровка тренінгу: мультимедійне обладнання, маркери, фломастери, скотч, аркуш А1, «дерево знань»(макет дерева), букет осінніх листочків, музичний супровід.

Тренінгова група: 15-20 осіб

Час тренінгу: 1 год 30хв

Таблиця 2.5

План заняття

	Зміст заняття	Час	Необхідні ресурси
1	Вступ	3 хв	Мультимедійні слайди
2	Знайомство	10 хв	
3	Погодження правил роботи в групі	2 хв	Аркуш А1, маркери
4	Вправа «Очікування та сподівання»	8 хв	«Дерево знань» (макет дерева), роздатковий матеріал, фломастери
5	Рухова гра. Поділ на групи.	2 хв	Музичний супровід
6	Мозковий штурм «Ідеальний викладач: який він?» (робота в групах)	15 хв	Аркуші А1, маркери, мультимедійні слайди
7	Дискусійна карусель «Педагог: хто він?»	10 хв	Мультимедійні слайди
8	Вправа «Методичні пазли»	5хв	Картки у вигляді пазлів
9	Вправа «Рука допомоги»	5хв	Роздатковий матеріал, фломастери
10	Вправа «Поле вражень»	10 хв	Роздатковий матеріал, фломастери
11	Рефлексія «Побажання»	10 хв	Букет осінніх листочків
12	Підведення підсумків	2 хв	

Вступ (слайди № 1 – 2)

Звучить спокійна, тиха музика. Ведучий читає притчу про мудрого вчителя.

В. Сухомлинський «Притча про мудрого вчителя»

Був учитель немічний та худий. Жилисті були руки його, і сумна мережа зморшок зборознила високе чоло. Але очі вчителя, коли він говорив, блищали світло і чисто, сила випромінювалась з них. Коли говорив учитель, неначе стіна розсувалась перед людьми, і хід сонця розумів його, і спів пташок, і ярість

тварин, і життя будь-якої тварини на землі. І були в нього три учні. Молоді вони були та любили життя. Усе, що знав, передав їм учитель.

Коли прийшов час їм іти, він сказав: «Я навчав вас багато років. Ось шлях. Він веде до селища. Я вже старий і не піду з вами. До того ж я знаю кожний камінь цього шляху. Через три доби ви повернетесь до мене і розкажете, що саме знайшли в кінці шляху».

Прошло три доби. Прийшов перший учень. «Мене ласкаво зустріли, – сказав він, – називали мене вчителем, дивувалися моїм знанням, щедро пригощали в кожній хаті.» «А якого ж кольору очі у дітей цього селища?» – спитав учитель. «Не знаю, бо в перший день я випив стільки прекрасного, духмяного вина, що всі очі здавалися мені однаковими». «Повертайся назад у селище, – сказав старий, – ти ще зможеш оволодіти ремеслами, але вчителем ти не станеш ніколи».

Повернувся до вчителя другий учень. «Я був вражений красою жінок у селищі, – промовив він, – проте є там одна краща за всіх у світі, я готовий до будь-якої жертви заради неї». І сказав тоді йому учитель: «Ти будеш люблячим чоловіком, ти станеш гідним батьком, але вчителем ти не станеш ніколи».

І побачивши третього учня, спокійно дивився на нього учитель, як дивляться люди, які вже дізналися про каміння шляху великого, на тих, хто лише вступає на цю путь. «Я дізнався, що діти бувають голодні, – вимовив юнак ледве чутно. – Я дізнався, як вони плачуть, і як важко відкрити їхні серця. Біль і тривога оселилися в моїй душі. Я нічого не знаю. Я знову твій учень».

Але обійнявши юнака, учитель сказав: «Ти вже не учень. Ти – УЧИТЕЛЬ!»

Ведучий: – Отож, шановні колеги, сьогодні на нашому занятті ми поговоримо про особливості професії вчителя, педагога як вічного учня.

Знайомство

Учасники сидять по колу. Кожен представляється так, якби хотів, щоб його називали під час тренінгу та називає свою рису, яка на його думку

найважливішою для нього у професійній діяльності.

Погодження правил роботи в групі

Ведучий звертається до групи із запитанням «Для чого потрібні правила роботи в групі? Які б правила роботи ви запропонували б нашій групі?». Після варіантів відповідей слід наголосити, що кожна окрема група осіб може мати свої правила діяльності (залежно від чисельності, особливостей роботи, сфери та напрямку діяльності), проте є й такі, які покладені в основу роботи практично усіх груп. Також необхідно узагальнити запропоновані правила та погодити їх. Наприклад,

Правила роботи нашої групи (слайд №3)

- Лаконічність висловлювань;
- Активність;
- Доброзичливість і тактовність;
- Добровільність;

Вправа «Очікування та сподівання»

Роздати учасникам заздалегідь приготовлені картки у вигляді квітів та запропонувати записати на них свої очікування від цього заняття. Кожен учасник озвучує свої сподівання. Асистент збирає картки та закріплює їх у вигляді цвіту на дереві знань

Рухова гра «Броунівський рух»

Вправа проводиться під музичний супровід. Учасникам пропонується уявити себе атомами і по команді тренера об'єднатися в окремі молекули. Ведучий озвучує «Атоми активно рухаються і утворюють молекули води, сірчаної кислоти, вуглекислого газу і т.д.», а учасники утворюють групи чисельністю, яка відповідає кількості атомів у тій чи іншій речовині. Завершуємо вправу об'єднанням учасників у три групи.

Мозковий штурм «Ідеальний педагог: який він?»(робота в групах)

Ведучий: – Виховання та навчання дитини – це особлива професія, яку не можна порівняти ні з якою іншою справою. Вона має ряд специфічних особливостей. Ми маємо справу з найскладнішим, неоціненним, найдорожчим,

що є у житті – з людиною. Від нас, від нашого вміння, майстерності, мистецтва, мудрості залежить її розум, характер, воля, її життя, її щастя. Кінцевий результат педагогічної праці можна побачити не сьогодні, не завтра, а через тривалий час. Професія педагога – це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини.

Педагог, якому суспільство довірило навчати та виховувати дітей, повинен бути професіоналом своєї справи, гуманістом, володіти високою педагогічною культурою. Який же він, ідеальний педагог? – Давайте про це поміркуємо разом.

Сучасні науковці розглядають модель ідеального педагога у трьох основних аспектах: фахівець, працівник, людина. (слайд № 4)

Кожній групі педагогічних працівників пропонується назвати риси, властивості та характерні ознаки ідеального педагога у відповідних аспектах (як фахівця, працівника, людини). Свої думки учасники тренінгу записують на запропонованих аркушах А1. Результати роботи обговорюються спільно, учасники інших груп можуть робити доповнення. Спільно визначаються основні характеристики ідеального педагога, вони записуються на картках у вигляді краплинок дощу і закріплюються біля дерева пізнання.

Учасникам тренінгу пропонується також розглянути наукову узагальнену модель ідеального педагога (слайд №5).

Дискусійна карусель «Педагог: хто він?»

«...Хочеш усвідомити для чого ти служиш? Тоді порівняй свою службу з погляду суспільних цінностей, із професійною службою інших. І ти відчуєш, яке важливе і неповторне твоє життя для суспільства...»

Ш. Амонашвілі

Ведучий озвучує певну точку зору, а учасники пояснюють чи погоджуються вони з почутим і чому; відповіді аргументуються або спростовуються, висловлюється своє сприйняття цієї інформації.

Отже, педагог: хто він?

- Педагог – завжди лікар...

- Педагог – художник...
- Педагог – актор...
- Педагог – скульптор...
- Педагог – великий психолог...
- Педагог – талановитий режисер...
- Педагог – щодня суддя...
- Педагог – ілюзіоніст...
- Педагог – творець...
- Педагог – поет і письменник...
- Педагог – менеджер...
- Педагог – іноді буває клоуном...
- Педагог – мудрий філософ...
- Педагог – бухгалтер і економіст...
- Педагог, на жаль, буває дресирувальником...
- Педагог – будівельник...
- Педагог – садівник...

Обговоривши ці судження, тренер зачитує уривок із праці

Ш. Амонашвілі:

«...Раніше я порівнював свою професію з професією лікаря. Чи має право лікар помилитися, коли оглядає свого пацієнта і ставить діагноз? Ну звичайно, не має такого права, це зрозуміло! ...Потім я порівнював професію педагога з професією актора. Певна річ, педагог повинен володіти перевтілюванням, умінням входити в роль.

...Спробував я порівняти свою професію з професіями архітектора, будівельника, геолога, астронома. Уявляв, що я так само проєктую та буду дитячу душу, як проєктують та зводять будинки архітектори і будівельники. Але незабаром я відмовився від таких думок, оскільки люди цих професій мають справу з неживою дійсністю, яка без опору підкорюється їхній багатій уяві і практичній творчості. Мені ж доводиться спілкуватися з маленькою людиною, яка сама виношує у собі власні плани, мрії і прагне їх здійснити,

самоутвердитися. Ні, педагог не архітектор, інженер і будівельник дитячої душі, бо ця душа не являє собою набору будівельних матеріалів. Вона насправді є живою душею, пристрастю, життєдайною і творчою силою. Її потрібно не будувати, а збагачувати, розвивати, наповнювати ідеалами, переконаннями, прищеплювати їй любов до людей, природи, життя.

Отак кожне порівняння моєї професії з професіями залишало мені якесь правило і пам'ятку. Потім я згрупував їх і отримав пам'ятку такого змісту (слайд № 6):

- Будь обережний!
- Не помилися!
- Не зашкодь!
- Будь надією для дитини!
- Даруй себе дітям!
- Знай, чого прагнеш!
- Постійно шукай у дитині багатство її душі!
- Будь терплячим в очікуванні дива і будь готовий до зустрічі з ним у дитині!

Вправа «Методичні пазли» (робота в групах)

Кожній групі педагогів пропонується скласти «методичні пазли» (текстовий зміст пазлів тематичний – педагогічні поняття, вислови видатних педагогів, народна мудрість, поради педагогам тощо)

Вправа «Рука допомоги»

Ведучий наголошує, що у професійній діяльності будь-якої людини бувають складні ситуації, труднощі, непорозуміння. І тут важливою є допомога та підтримка досвідчених колег. Учасникам роздають картки у вигляді «руки допомоги» на яких пропонують записати прізвища та імена тих колег, до яких вони найчастіше звертаються за професійною допомогою. Результати вправи озвучуються. Картки з іменами, які повторюються кілька разів (більше 3-5) закріплюються навколо «дерева пізнання» (як символ праці на ниві знань). Ведучий акцентує увагу на тому, що у складних ситуаціях кожному члену

колективу не слід замикатися у собі, залишатися сам на сам з проблемою, що у колективі є люди, котрі завжди радо прийдуть на допомогу, нададуть консультацію, мудру пораду, підтримають.

Вправа «Поле вражень»

Учасники висловлюють свої враження від заходу, коротко записують їх на картках. Результативні, позитивні враження (сподобалося, задоволений, цікаво, пізнала нове, змістовно тощо) пропонується записати на картках у вигляді плодів яблук (як символ того, що робота на занятті була плідною, ефективною), негативні враження (розчарований, не сподобалося, не цікаво, пригнічений тощо) зазначаються на картках у вигляді опалого листя. Картки з враженнями закріплюються на дереві знань.

Рефлексія «Побажання»

Усі учасники групи стають у коло. По колу один одному передають букет осінніх листочків та висловлюють побажання щодо професійної діяльності. Останнім побажання до усієї групи висловлює ведучий.

Тренінг «Творчий саморозвиток педагога» (з викладачами)

(Л. Шнейдер)

Мета: активізація творчого потенціалу викладачів коледжу; стимулювання бажання педагогів підвищувати свій фаховий рівень; забезпечення умов вільного спілкування та створення позитивного мікроклімату в колективі.

Завдання: ознайомити педагогів із поняттям «творчий саморозвиток», визначити ключові компоненти творчого саморозвитку викладачів; допомогти в організації професійного самовдосконалення та самоосвіти; розкрити шляхи самореалізації особистості педагогів.

Обладнання: комп'ютерна техніка, мультимедійне обладнання.

Портфель ведучого: мультимедійні слайди, роздатковий матеріал для учасників тренінгу, відеоматеріали «Весела фізкультхвилинка», музичний супровід, керівництво для ведучого.

Час тренінгу: 1 година

Тренінгова група: 12-15 осіб

Таблиця 2.6

Структура тренінгу

№ з/п	Зміст заняття	Час	Необхідні ресурси
1	Вступ	3 хв	Мультимедійні слайди
2	Знайомство	7 хв	
3	Інформаційне повідомлення «Особливості професійної спрямованості особистості педагога»	10 хв	Мультимедійні слайди
4	Рухова вправа «Весела фізкультхвилинка»	5 хв	Музичний та відеосупровід
5	Інформаційне повідомлення «Творчий саморозвиток педагогів»	5 хв	Мультимедійні слайди
6	Вправа «Чарівний глечик»	5 хв	Глечик, аркуші у формі краплинок
7	Інформаційне повідомлення «Ключові компоненти творчого саморозвитку»	10 хв	Мультимедійні слайди
8	Вправа «Оплески»	5 хв	
9	Вправа «Крок до успіху»	5 хв	Роздаткові картки
10	Підведення підсумків заняття «Поле вражень»	5 хв	Роздаткові картки

Вправа «Чарівний глечик» (5 хв)

Учасники отримують аркуші паперу у вигляді краплинок, записують на них основні характеристики компетентного педагога та наповнюють ними «чарівний глечик». Ведучий дістає з глечика аркуші та зачитує висловлювання.

Вправа «Оплески» (5 хв)

Всі учасники стають по колу. Ведучий дає команду: Нехай вийдуть на середину ті, хто... (по черзі зачитує твердження 1-10, зміст стверджень повинен відповідати позитивним якостям та ознакам педагога). При виході окремих учасників всі присутні їм аплодують.

1. ... хто працює в коледжі більше 10 років.
2. ...хто в цьому році підвищував свою кваліфікацію.
3. ...хто передплачує фахові видання.
4. ...хто любить читати художню літературу

5. ... хто легко встановлює контакт зі здобувачами.
6. ...хто у колективі має друзів.
7. ...у кого не буває конфліктів з дирекцією.
8. ...хто має педагогічне звання.
9. ...хто володіє навиками роботи на ПК..
- 10... хто любить свою роботу

Ведучий підводить підсумок, акцентуючи увагу на тому, що кожен з членів колективу має риси та властивості, які є показниками творчого саморозвитку, і безперечно кожен працівник заслуговує на оплески, особливо ті, хто любить свою роботу і любить дітей.

Вправа «Крок до успіху»

Ведучий роздає учасникам картки у вигляді ступні та пропонує записати ті риси , ознаки, якості, характеристики, яких, на їхню думку, їм не вистачає і яких вони прагнуть набути аби стати більш успішними у роботі. Ведучий простилає вишитий рушник, на якому всі учасники спільно викладають «доріжку професійної майстерності», кожен роблячи свій «крок до успіху». (Вправа коментується кожним учасником заняття)

Підведення підсумків. Вправа «Поле вражень»

Учасники стають по колу та діляться враженнями від заходу. При цьому вони отримують завдання від ведучого на картках і продовжують ствердження:

- мені найбільше сподобалося...
- мені запам'яталося...
- повчальним для мене було...
- мене вразило...
- мене засмутило...
- мені не сподобалося...
- я була\був розчарована...
- варто було б...
- новим для мене було...
- недоречним було....

- мене драгувало...

- найбільш позитивним для мене було...

Ведучий дякує учасникам заходу, наголошуючи на тому, що йому було приємно працювати та висловлює побажання колегам.

Вікторина для педагогів «Вік живи – вік учись»

1. Жартують, що представники цієї професії володіють «кращими якостями дресирувальника, клоуна та циркової конячки, яку з року в рік ганяють по тому ж колу». Про яку професію іде мова? (*вчитель, педагог*).

2. У Стародавньому Римі «ази» граматики викладали – граматисти; гри на музичних інструментах у Стародавній Греції вчили – кіфаристи. А як у Римі називали вчителів математики? (*калькулятор*).

3. Хто є основоположником класно-урочної системи навчання? (*Ян Амос Каменський*).

4. Народна мудрість говорить «Не кажи не вмію, а кажи – ...» (*навчусь*).

5. Хто із видатних вітчизняних педагогів «Віддав серце дітям»? (*Василь Сухомлинський*)

6. Який заклад став першим вищим навчальним закладом в Україні? (*Острозька академія, 1576р*)

7. Яка книга була надрукована в Україні першою? (*«Апостол», Івана Федорова, 1574р*)

8. Чи є у педагогів професійне свято та коли вони його відзначають? (*День працівників освіти – перша неділя жовтня*).

9. Яка тривалість робочої години викладача? (*1 академічна година – 40 хв*).

10. Хто із вчителів-предметників є диктатором? (*Вчителі мови – вони диктують диктанти*).

З метою підвищення професійного рівня викладачів щодо питання творчого саморозвитку майбутніх педагогів дошкільної освіти організовується навчання у формі *семінару-практикуму* «Сходінки творчого зростання», на якому учасники отримують можливість спроектувати власну стратегію

підвищення рівня творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти, практичне здійснення якої використовують надалі для визначення ефективності спроектованої технології.

Методична підготовка викладачів з виховання здобувачів педагогічних коледжів відбувається також у процесі дискусій під час проведення круглих столів, творчих майстерень, під час роботи яких вивчаються проблеми творчого саморозвитку майбутніх вихователів у професійній діяльності, зокрема для колективного обговорення пропонуються такі питання як: вибір майбутньої професійної педагогічної діяльності, створення умов для усвідомлення педагогами дошкільної освіти потреби саморозвитку в зв'язку з професійною самореалізацією, визначення основних напрямків реалізації власної професійно-педагогічної діяльності, прийняття особистої відповідальності за її реальне втілення, механізми особистісної та професійної адаптації, етапи і криза особистісного професійного становлення; розвиток уміння самопізнання себе як особистості й професіонала; особливості педагогічної самоосвіти й організації процесу самовиховання; орієнтація на самовдосконалення і самореалізацію у творчому саморозвитку та професійній діяльності; творчий саморозвиток, проектування програми особистісного і професійного зростання.

Практичні заняття для викладачів будуються у вигляді тренінгів, де демонструються методи та прийоми навчання здобувачів освіти; роз'яснювальна робота, поради, натяки, прохання, апеляції до позитивних і негативних емоцій, тактики, прогнозування відповідних наслідків.

Отже, цикл мотиваційних тренінгів для викладачів «Творчий саморозвиток вихователя протягом життя» забезпечує підвищення рівня теоретичної й практичної обізнаності викладачів, методистів, наставників, у галузі теорії й методики виховання; освоєння інноваційних методів виховання як у процесі навчання, так і під час позааудиторної роботи. Оскільки до інноваційних методів процесу едукації належить застосування інформаційних технологій, то необхідно з'ясувати способи та засоби реалізації

технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

2.4 Шляхи та засоби реалізації технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти

На сучасному етапі за усвідомлення необхідності корекції традиційної дидактичної моделі навчання з обмеженими можливостями формування професійних знань, умінь і навичок у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, відкривається перспектива теоретичної розробки та практичного впровадження інноваційних педагогічних технологій, що спрямовані на підвищення рівня та якості підготовки майбутніх педагогів дошкільної ланки освіти, що гарантують забезпечення досягнення бажаного результату.

Посилаючись на теоретичні розробки науковців відповідно до завдань дослідження, будемо проєктувати теоретичну модель технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, що буде представлена єдністю блоків: *цільового* (мета й завдання); *теоретико-методологічного* (наукові підходи, принципи); *організаційно-змістового* (зміст, методи, засоби, форми, педагогічні умови й етапи); *критеріально-результативного* (компоненти, критерії, показники, рівні сформованості (високий, середній, низький) і передбачуваний результат підвищення рівня сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів ЗДО).

Педагогічний експеримент проводиться за звичайних умов едукації в процесі вивчення здобувачами освітніх компонентів соціально-гуманітарної підготовки, фундаментальної, природничо-наукової та загальноєкономічної підготовки, професійної та практичної підготовки.

Програма реалізації технології складається з:

- підвищення педагогічної майстерності викладачів педагогічних закладів вищої освіти, які прийматимуть участь в експерименті, їхньої обізнаності в галузі інформаційно-комунікативних технологій їх упровадження в професійно-педагогічну діяльність;
- реалізації освітнього потенціалу нормативних освітніх компонентів професійної підготовки майбутніх дошкільної освіти шляхом наповнення методами, засобами, формами роботи щодо формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів;
- запровадження інтерактивних методів і методик у процесі інформаційно-технологічної підготовки при вивченні спеціальних освітніх компонентів інформаційно-комунікативних технологій у роботі в ЗДО;
- оптимізації науково-дослідної роботи та педагогічної практики завдяки впровадження інформаційних технологій в самостійній діяльності;
- організації позааудиторної роботи зі здобувачами вищої освіти соціокультурного спрямування з застосуванням знань про технології формування інформаційно-комунікативної культури.

Мета *інформаційно-мотиваційного етапу* – *формування позитивної мотивації* майбутніх вихователів до процесу формування інформаційно-комунікативної культури та *усвідомлення значущості інформаційно-комунікативної культури* для майбутньої професійної діяльності; формування потреби в інформаційно-комунікативній культурі; сприяння усвідомленню особистісного сенсу та прагнення до професійного самовдосконалення тощо.

Форми й методи етапу – лекції (лекція-візуалізація «Напрями вдосконалення інформаційно-комунікаційних технологій у методичній роботі дошкільного закладу», лекція «прес-конференція» «Формування інформаційно-комунікативної спрямованості та інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх вихователів», лекція-діалог «Що таке особистісна інформаційно-комунікативна культура майбутніх вихователів?», бінарна лекція «Комп'ютерні технології в освітньому процесі», інтерактивна лекція «Комунікація.

Спілкування. Мовленнєва діяльність майбутніх вихователів», лекція-презентація «Комп'ютерна грамотність та інформаційна культура»; дискусія «Особливості впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми»; практичні заняття («Сучасні інформаційно-комунікаційні технології та традиційні засоби навчання», «Особливості формування інформаційно-комунікативної культури»); самостійна робота; рольова гра «Сходи підвищення інформаційно-комунікативної культури»; дидактична гра «Медіатехнології в дитячих установах»; комп'ютерні програми (Microsoft Word, Microsoft Power Point, Microsoft Publisher та інші).

Для вдосконалення педагогічної майстерності викладачів, їхньої обізнаності в галузі впровадження інформаційно-комунікативних технологій у професійно-педагогічній діяльності можливе проведення роботи за такими напрямками: проведення практико-орієнтованих навчальних *семінарів* («Інформаційно-комунікативна культура майбутніх вихователів: зміст і структура», «Формування життєвих компетентностей дітей дошкільного віку завдяки впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій», «Особливості організації заняття з упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій (із застосуванням Google Suite for Education)»; *майстер-класів* для освоєння програм PowerPoint, Windows, Movie Maker; *вебінарів* («Мобільне інформаційно-освітнє середовище закладу вищої освіти», «Інструментарій для розробки та створення Web-сайтів», *тренінгів-практикумів* «Google Classroom – ефективний інструмент сучасного вчителя» тощо.

На *інформаційно-мотиваційному* етапі поставлені такі завдання: створення атмосфери емоційної насиченості; формування інтересу до інформаційно-комунікативної культури; усвідомлення інформацію як джерело знань.

Із метою з'ясування наявності освітніх компонентів, вивченням яких забезпечується підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійної діяльності, а також *інформаційно-комунікативної*

складової у змісті освітніх компонентів для забезпечення теоретичної, практичної та наукової підготовки майбутніх вихователів із упровадженням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій передбачається аналіз навчальних планів напряму підготовки 0101 Педагогічна освіта спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Теоретичною базою вивчення загальних освітніх компонентів циклу професійної підготовки, визначених галузевим стандартом вищої освіти є: «Дошкільна педагогіка», «Вступ до спеціальності», «Педагогіка раннього дитинства», «Педагогічні технології в дошкільній освіті», «Порівняльна педагогіка», «Культурологія», «Психологічна готовність дітей до навчання в школі», «Методика викладання дошкільної педагогіки», «Дитяча психологія», «Методика розвитку мовлення дошкільника», «Актуальні проблеми дитячої психології», «Методика навчання грамоти», «Основи педагогічної етики» тощо.

Вивчення сучасного стану інформаційно-технологічної підготовки вихователів ЗДО надає змогу з'ясувати, чи в навчальних планах є освітні компоненти технологічного спрямування, а саме: «Інформатика» або «Інформатика та комп'ютерна техніка», «ТЗН та методика використання в дошкільній освіті», «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми», «Нові інформаційні технології», «Комп'ютерні ігри для дітей дошкільного віку» тощо.

Однак, у змісті вищезазначених навчальних програм немає повного охоплення всіх програмних компонентів упровадження інформаційно-комунікаційних технологій та сприяння формуванню інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів.

На підставі робочих навчальних програм із освітніх компонентів педагогічного напряму та методик дошкільної освіти, педагогічної практики можемо стверджувати, що інформаційно-комунікаційні технології впроваджуються в презентаціях навчально-дослідницьких завдань і дослідницьких проєктах. Насамперед достатньо поширеним є створення

презентацій у PowerPoint як здобувачами вищої освіти так і викладачами при викладанні педагогічних освітніх компонентів.

Тож першочерговим завданням на початковому етапі реалізації технології виступає оптимізація методики викладання таких освітніх компонентів, як «Дошкільна педагогіка», «Вступ до спеціальності», «Педагогічні технології в дошкільній освіті», завдяки впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій і поглиблення знань із таких тем, як «Інформатизація освіти як умова становлення сучасного університету», «Інструментарій для організації навчання за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій», «Засоби інтерактивної взаємодії між учасниками навчального процесу», «Інструментарій для організації спілкування в режимі offline», «Інструментарій для організації та проведення спілкування в режимі online», «Інструментарій для організації та проведення дистанційних семінарів», «Інструментарій для проведення дистанційного контролю знань».

До таких освітніх компонентів, як «Методика викладання дошкільної педагогіки», «Дитяча психологія», «Актуальні проблеми дитячої психології», «Основи педагогічної етики» варто добирати відповідні теми згідно з принципом змісту для формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів, а саме: «Структура інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів», «Засоби й особливості передачі інформації», «Вербальна та невербальна комунікативна поведінка», «Дидактична підготовка як засіб формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя», «Мотиваційно-ціннісна сфера у формуванні інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів», «Спілкування й комунікація – різниця», «Мовленнєвий етикет і культура мовлення майбутніх вихователів», «Репродуктивні та проблемні методи навчання», «Діалог як запит і повідомлення інформації».

Освітні компоненти технологічного спрямування, а саме: «Інформатика» або «Інформатика та комп'ютерна техніка», «ТЗН та методика використання в дошкільній освіті», «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми»,

«Нові інформаційні технології», «Комп'ютерні ігри для дітей дошкільного віку» можуть стати основою перевірки підготовки майбутнього вихователя для рішення завдання щодо позитивної мотивації до процесу формування інформаційно-комунікативної культури.

Також для формування мотиваційної готовності майбутніх вихователів до реалізації інформаційно-комунікативної культури в професійній діяльності доречно впроваджувати такі навчальні проєкти:

- «Асистент викладача»;
- «План удосконалення інформаційно-комунікативної культури»;
- «Інформаційно-комунікативна культура в моєму професійному становленні»;
- «Організація дискусійного клубу»;
- «Аналіз конфліктних ситуацій»;
- «Чинники ефективної інформаційно-комунікативної діяльності».

Наприклад, на заняттях під час реалізації проєкту «Асистент викладача» здобувачі вищої освіти асистуватимуть викладачу в такий спосіб:

- укладатимуть конспекти і разом із ним проводитимуть заняття;
- братимуть участь у пошуку нової наукової інформації з теми заняття;
- проводитимуть заняття в академічній групі здобувачів вищої освіти молодших курсів;
- прийматимуть участь у розробці методів контролю й самоконтролю для здобувачів вищої освіти молодших курсів.

Для створення атмосфери *емоційної насиченості* в роботі зі здобувачами вищої освіти порушуватимуться такі проблеми, як уміння тонко відчувати емоційний стан партнера по спілкуванню, звернення до іншого як передумова впливу на себе, створення атмосфери доброзичливості й довіри, ставлення до емоцій як засобу, здатному змінити мислення людини, а отже – і її поведінку. Створення такої емоційної атмосфери сприятиме розвитку суб'єт-суб'єктних взаємин на рівні інформаційно-комунікативної діяльності. Для цього запроваджуватимуться методики «Візитівка», «Резюме»,

«Мої резерви знань», «Розширене есе», «Письмове інтерв'ю»; запроваджуватимуться форми навчальної та позанавчальної діяльності, що потребуватимуть максимального виявлення інформаційно-комунікативної культури.

Для формування професійного інтересу до інформаційно-комунікативної культури організовуються дискусії, здійснюється аналіз педагогічних ситуацій, створюються проблемні ситуації. Здобувачі вищої освіти беруть участь у ділових та рольових іграх «Знайомство з аудиторією», «Повтори почуте», «Електронний лист», також розігрують в особах різні конфліктні ситуації, ілюструючи й закріплюючи свої знання із галузі педагогічної технології. На заняттях відбуваються обговорення цікавих фактів із життя сучасних акторів, видатних педагогів.

Також, у процесі формування стійкого інтересу в майбутніх вихователів ЗДО доречно використовувати проблемне навчання, покликане зміцненню психологічних механізмів особистості, таких, як формування внутрішньої потреби до подолання труднощів; прагнення до самостійного пошуку й отримання позитивного результату; розвитку саморегуляції тощо. Для цього організовують заняття так, щоб у кожному завданні був елемент проблемності.

Наприклад, на заняттях з освітнього компоненту «Інформатика» під час роботи з інформативним блоком «Запит інформації», здобувачі вищої освіти отримують частину необхідної навчальної інформації, після чого перед ними з'являється завдання скласти 10 запитань репродуктивного характеру та 10 проблемних питань, коментуючи при цьому, які інтелектуальні дії вони розвиватимуть при пошуку відповідей. Важливо звернути увагу на те, як здобувачі вищої освіти оволодівають матеріалом, щоб поставити проблемне запитання.

При вивченні освітнього компоненту «Дошкільна педагогіка» виокремимо кілька проблемних тем як-от: «Дитинство як соціально-педагогічне явище», «Методи та прийоми навчання в дошкільному закладі», «Види та форми організації виховання», «Виховна система закладу

дошкільної освіти», «Форми організації навчання у закладі дошкільної освіти», «Навчання дітей дошкільного віку». Зміст навчального матеріалу доречно підбирати за ознакою проблемності. Спеціально визначаємо такі аспекти: педагогічна взаємодія в процесі навчання, інформаційні процеси в освіті, взаємозв'язок у процесі навчання, взаємозв'язок дидактичної й комунікативної систем, технології педагогічного спілкування, міжсуб'єктна взаємодія у виховній системі освітнього закладу, формування інформаційної та комунікативної культури.

Зазначимо, що з переходом із одного на інший етап здобувачі вищої освіти здобуватимуть знання. Головною метою формування інформаційно-комунікативної культури в процесі вивчення освітніх компонентів є підвищення рівня якості освітнього процесу й реалізація особистісно-орієнтованих педагогічних технологій.

Метою *продуктивно-діяльнісного етапу* передбачається формування у МПДО системи знань, умінь і навичок, тісно пов'язаних між собою, що сприятимуть формуванню інформаційно-комунікативної культури; вироблення вміння працювати за взірцем; самооцінки; вироблення вміння впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології, бачення проблеми та спроможності здолати труднощі у їх оволодінні.

На цьому етапі застосовуються сучасні інформаційні освітні ресурси мережі й упроваджуються комп'ютерні технології (для вироблення навичок навігації й пошуку інформації в Інтернеті, її обробки; зберігання необмежених масивів інформації; вивчення комп'ютерної грамотності; визначення можливостей взаємодії на основі глобальних комунікацій).

Формами й методами досягнення поставленої мети визначено: творче завдання «Пошук інформації», ділові ігри («Оцінювання інформаційно-комунікативної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти», «Комп'ютер і дошкільник»); консультації; семінари-практикуми («Вербальне й невербальне спілкування», «Мовленнєва комунікація», «Програмні засоби навчання: використання», «Основи роботи за персональним комп'ютером

та офісними програмами в роботі з дошкільниками»); *практична робота* (створення блогів, сайтів, користування інтерактивною дошкою); *самостійна робота* пошукового характеру (послуги Інтернету; створення власної сторінки, електронна пошта (електронне спілкування), *робота* з науковою, періодичною літературою, підручниками, теле- і відеоконференції, чати, Інтернет-енциклопедії, пошукові системи та браузері; кейс-метод, метод проєктів, тренінг «Особистісний зріст» (вправи «Самопрезентація», «Мої найсильніші риси», «Професійне зростання – зобов'язання перед собою»). Виконання вправ тренінгу сприяють актуалізації особистісних потреб здобувачів вищої освіти й спрямовані на самоаналіз власних можливостей, умов досягнення поставленої мети, доцільному плануванню власних дій. За інтерактивної форми заняття, такої, як «Тайм-менеджмент», метою є формування основних знань і вмінь ефективної організації особистого й навчального часу здобувачів вищої освіти, передбачення практичної роботи щодо формування навичок інформаційно-комунікативної діяльності, усвідомлення необхідних професійних якостей (опитування «Планування інформаційно-комунікативної діяльності», «Майбутнє розпочинається сьогодні» тощо).

Організаційними формами формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх на *продуктивно-діяльнісному* етапі за умов експериментального навчання виявляємо лекційні та практичні заняття. Ураховуючи особистісно-орієнтований підхід, освітній процес повинен бути спрямованим на особистість МПДО; розкриття самоцінності, здібностей; забезпечення максимальної продуктивної роботи здобувачів вищої освіти. Це досягається завдяки виконанню індивідуальних і диференційованих завдань: вирішення педагогічного завдання з упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, виконання вправ, спрямованих на підвищення інформаційно-комунікативної культури.

Отже, практичні заняття з виконанням ситуативних, проблемних вправ забезпечують цілеспрямоване формування окремих частин інформаційно-

комунікативної діяльності: пошуку, аналізу, порівнянню, обробці, збереженню, узагальненню та зіставленню інформації.

Для формування у здобувачів вищої освіти умінь і навичок ведення діалогу доречно послуговуватися схемою інтенціонально-реактивної послідовності в мовленнєвій поведінці промовця та слухача, запропонованою Т. Винокур [3] (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

**Схема зв'язку мовленнєвого
та стильового вислову з взаємодією учасників спілкування**

промовець						
думка		інтенція		сприйняття		розуміння
			мовленнєва поведінка (взаємодія)			
стиль						стиль
текст						текст
			вплив			
						слухач

Зі схеми бачимо, що між комунікативними ролями адресата мовлення та його реципієнта виникає подвійна паралельна залежність між рівнем провадження, сприйняття мовлення та зміною суб'єктів.

Стосовно особистого мовлення промовець виступає як реципієнт у фазі «реакція», що одночасно є результатом впливу на його пасивну роль комунікативного очікування слухача.

Для застосування вмінь й навичок ведення діалогу запроваджувався прийоми роботи з текстами з художньої й педагогічної літератури, діалогами з художніх фільмів («Лялька», «Прості істини», «Доживемо до понеділка», «Велика перерва» тощо).

Самостійною роботою здобувачів вищої освіти під час формування інформаційно-комунікативної культури охоплюється підготовка до аудиторних занять (лекцій, практичних); виконання відповідних завдань з освітніх компонентів упродовж семестру; самостійна робота з окремих тем освітнього компоненту; підготовка до всіх видів контрольних випробувань, наприклад,

до модульних і комплексних контрольних робіт; участь у студентських наукових гуртках, семінарах, конференціях тощо.

Ураховуючи компетентнісний, особистісно-орієнтований, діяльнісний підходи та ситуативність навчальної діяльності в процесі навчання майбутніх вихователів доцільно запроваджувати інтерактивні методи навчання, спрямовані на підвищення рівня ефективності формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів із упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій. Інтерактивним методам навчання властива активність, колективність та ситуативність навчальної діяльності; їх запровадження сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти рефлексивних умінь, уваги, фантазії, спостережливості, нестандартного мислення; розвитку логіки, критичності та креативності мислення, а також підвищенню працездатності, допитливості, пізнавальної самостійності наполегливості та самостійності в досягненні поставленої мети.

Також у процесі впровадження технології формування інформаційно-комунікативної культури здобувачів вищої освіти застосовують сучасні інформаційні освітні ресурси мережі та комп'ютерні технології, для того, щоб виконувати такі функції:

- удосконалювати навички навігації й пошуку інформації у мережі Інтернет, обробляння й послуговуватися нею;
- зберігати необмежені масиви інформації;
- вивчати комп'ютерну грамотність;
- формувати вміння критично поцінювати сайти Інтернету;
- визначати можливості взаємодії на основі глобальних комунікацій.

У межах упровадження технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів ЗДО цікавим є вивчення ідентифікації як механізму ототожнення себе, власного «Я» з активним суб'єктом із високим рівнем інформаційно-комунікативної культури. У процесі цього ототожнення засвоюється, стає усвідомленим особистісний сенс,

а це сприяє задоволенню внутрішніх потреб у неперервному професійному самовдосконаленні інформаційно-комунікативної взаємодії.

Для вдосконалення особистості варто обирати різноманітні способи, один із яких буде реалізований прийомом надання свободи вибору.

Запровадження таких форми роботи, як написання наукових статей, підготовка здобувачів вищої освіти до виступу на конференціях і семінарах, телеконференціях, участь у форумах. Наукова діяльність сприяє розвиткові у здобувачів вищої освіти спроможності до самонавчання, аналізу власної діяльності з метою самокорекції, покращення результатів професійної діяльності.

Також запроваджені програми розвитку дошкільнят, створюється «банк» науково-методичної літератури, який у процесі вивчення навчального курсу збиратимуть здобувачі вищої освіти (методичні посібники, наукові статті, матеріали з журналів, конспекти лекцій). Здобувачі вищої освіти укладатимуть конспекти занять із дітьми дошкільного віку під час практичних занять із різних розділів програми.

Третій *оцінно-рефлексивний* етап організаційно-змістового блоку визначається формуванням у здобувачів вищої освіти саморегуляційного компонента інформаційно-комунікативної культури. Рефлексивний характер оцінювання мотивує майбутніх вихователів ЗДО до самооцінки, самоконтролю й самоаналізу результатів інформаційно-комунікативної діяльності, самостійності у прийнятті рішень.

Цей етап не менш важливий за попередні, оскільки на підставі самоаналізу майбутнього вихователя є можливість виявити помилки у власній діяльності і уникнення їх у подальшому.

Метою оцінно-рефлексивного етапу є аналіз оволодіння методами впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності майбутніх вихователів ЗДО та самооцінка для подальшої діяльності. Саме на цьому етапі відбувається закріплення й поглиблення здобутих знань у процесі *самостійної науково-дослідної роботи*; удосконалення сформованих

умінь і навичок на практичних заняттях і під час *педагогічної практики*. На зазначеному етапі репрезентовано такі форми й методи роботи: *відеозвітвання* («Педагогічна практика у закладі дошкільної освіти», «Інформаційно-комунікаційне середовище закладу дошкільної освіти»); *спецпрактикуми* («Рефлексія – шлях до себе», ведення електронної документації «Записник вихователя», «Відомості про вихованців та їхніх батьків»); презентації («Дитинство в медіа середовищі», «Інформаційно-комунікаційні технології в закладі дошкільної освіти»), майстер-клас «Захопливий і безпечний Інтернет-простір»).

Значна увага приділяється навчальній *практичній підготовці* здобувачів вищої освіти, що є однією з форм процесу едукації здобувачів вищої освіти ЗВО. Саме *педагогічна практика* є важливою ланкою формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів. Під час педагогічної практики є можливість застосовувати здобуті інформаційно-комунікативні вироблені знання, вміння й навички в процесі інформаційно-комунікативної діяльності, що сприяє як збагачення досвіду інформаційно-комунікативної взаємодії вихователя з дітьми, так і впливає на формування інформаційно-комунікативної культури.

Для підвищення рівня ефективності педагогічної практики з метою формування інформаційно-комунікативної культури з керівниками педагогічної практики доцільним є проведення спеціальної підготовчої роботи, обговорення завдань, які зобов'язаний виконати здобувач вищої освіти. Здобувачі вищої освіти спостерігатимуть й аналізуватимуть заняття, самостійно готуватимуться до проведення занять (планування занять, укладання конспектів тощо), самостійно проводитимуть позакласну виховну роботу, поглиблено вивчатимуть методичну проблему закладу [5].

Зі здобувачами вищої освіти необхідно організувати методичну настановчу конференцію, на якій є можливість роз'яснити завдання, обґрунтувати вимоги щодо оформлення документації.

Педагогічна практика впливає на формування інформаційно-комунікативної культури в процесі професійної діяльності, адже від здобувачів вищої освіти залежить реальний процес навчання дітей, тому потрібно уважно добирати матеріали, щоб процес навчання був цікавим, а діти, відповідно, серйозно сприймали здобувачів вищої освіти-практикантів. Здобувачі вищої освіти формують методичну папку зі спеціально дібраними матеріалами, кожен робить добірку електронних матеріалів для проведення занять у дитячих закладах. На методичних консультаціях вихователі, методисти, керівники практики систематично обговорюють результати студентської педагогічної діяльності, що надасть можливість своєчасно корегувати роботу здобувачів вищої освіти-практикантів.

Майбутні вихователі під час педагогічної практики зможуть спілкуватися з батьками вихованців, упроваджуючи інформаційно-комунікаційні технології та демонструючи високий рівень професіоналізму. Ця робота важлива, водночас досить насичена:

- мінімум часу доступу до інформації суб'єктів комунікації;
- можливість демонструвати будь-які документи, фотоматеріали в режимі online;
- індивідуальний підхід до суб'єкта комунікації;
- оптимізація індивідуальної роботи з групою;
- збільшення обсягу інформації;
- забезпечення діалогу суб'єктів комунікації (форум, чати, блог, електронна пошта);
- оперативне отримання інформації;
- розширення інформаційних потоків;
- упровадження інформаційно-комунікативних технологій на батьківських зібраннях.

Підвищуючи власний професійний рівень під час педагогічної практики, майбутні педагоги дошкільної ланки освіти вдосконалюватимуть вміння й навички роботи, навчатися взаємодіяти з дітьми, батьками; організовувати

й аналізувати власну інформаційно-комунікативну діяльність та здійснювати контроль за формуванням інформаційно-комунікативної культури.

Самоосвіті здобувачів вищої освіти як умови саморепрезентації та ефективного творення власного образу сприяв *метод портфоліо*, завдяки запровадженню якого здобувачі вищої освіти можуть демонструвати результати здобутих знань самостійної інформаційно-комунікативної діяльності, стануть більш відповідальними, покращиться самооцінка, самодіяльність, прагнення до самовдосконалення, самовизначення, власне – це буде якісний моніторинг професійного становлення майбутнього педагога дошкільної освіти.

Здобувачі вищої освіти створюють портфоліо щодо формуванню інформаційно-комунікативної культури, що складається з таких компонентів:

- мета діяльності здобувача вищої освіти щодо удосконалення, індивідуальне обґрунтування ведення портфоліо;
- матеріали лекційних і семінарських занять;
- словник термінів із проблеми;
- вправи на артикуляцію;
- рекомендації щодо рішення конфліктних ситуацій;
- прийоми привертання уваги;
- цитати, вислови відомих людей, які можна вживати у власних виступах;
- рекомендації щодо ведення дискусії, суперечок;
- аудіо- та відеозаписи з виступом здобувачів вищої освіти;
- інформація про невербальне спілкування тощо.

У процесі ведення портфоліо майбутній вихователь реалізовує можливості систематизувати власні знання й удосконалення вмінь, аналізувати динаміки кількісних і якісних змін у становленні професійної культури, посилення мотивації, удосконалення навичок самоосвіти, вміння ставити перед

собою завдання й мету, організації й здійснення освітньої діяльності, оцінювати перспективи особистісного професійного вдосконалення.

Під час експерименту на всіх етапах необхідно активно проводити роботу здобувачів вищої освіти – майбутніх вихователів ЗДО – із сучасними підручниками, що являють собою цілісну дидактичну систему, засновану на впровадженні комп'ютерних технологій і засобів мережі Інтернет, метою якої є забезпечення навчання за індивідуальними й оптимальними навчальними програмами з керуванням процесу навчання. Важливими моментами в досягненні поставленої мети є високий рівень створення інформаційно-технічного забезпечення з упровадженням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і відповідність міжнародним стандартам. Обсяг змісту навчального матеріалу та спосіб його засвоєння відповідає віковим психологічним і фізіологічним особливостям здобувачів вищої освіти й освітнім тенденціям.

Оцінно-рефлексивний етап формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів ЗДО полягає у закріпленні та поглибленні здобутих знань, сформованих умінь і навичок на лекційних, практичних заняттях і під час проходження практики.

Отже, поетапна реалізація технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів й залучення здобувачів вищої освіти до спеціально організованої, розвивальної й ускладненої інформаційно-комунікативної діяльності повинне здійснюватись завдяки послідовному, систематичному оволодінню здобувачами вищої освіти теоретичними знаннями, поглибленням, конкретизацією й узагальненням уже здобутих знань і сформованих на їх основі вмінь і навичок.

У здобувачів вищої освіти мусить сформуватися усвідомлення того, що основне завдання майбутнього вихователя ЗДО в професійній діяльності – мати справу з дітьми дошкільного віку й наповнювати їхнє повсякденне життя цікавими справами, проблемами, ідеями, залучати кожную дитину до змістовної діяльності, прагнути сприянню реалізації дитячих інтересів і життєвої

активності. Відповідно до логіки монографічного дослідження необхідно визначити шляхи реалізації технології формування лінгвокультурологічної компетентності МПДО.

2.5 Шляхи та засоби реалізації технології формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів

Багатоаспектність діяльності закладів дошкільної освіти, орієнтованих на підготовку до навчальної педагогічної практики, характеризується врахуванням фактора полікультурності освіти. Здобувачам вищої освіти під час вивчення освітніх компонентів психолого-педагогічного та філологічного циклів пропонуються завдання, спрямовані на осмислення значущості вміння працювати над викладом навчальних текстів, прагматична установка яких в загальній цілісності відображала основні функції полікультурної освіти.

Формуванням лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО передбачається гармонійне поєднання аудиторної, самостійної, науково-дослідної та позааудиторної роботи й педагогічної практики здобувачів вищої освіти. Передбачено запровадження таких форм занять: лекційне, практичне, семінарське, самостійне, взаємонавчання (групове, колективне, мікрогрупове (діади, тріади, квадри), індивідуальне).

Вагомі позитивні результати навчання, що позначаються на рівні сформованості лінгвокультурологічної компетентності МПДО, можуть бути досягнуті завдяки спільним зусиллям викладачів соціально-гуманітарних і фахових освітніх компонентів.

Визначимо основний зміст виокремлених етапів запропонованої технології.

Першим етапом технології визначено мотиваційно-цільовий. На цьому етапі насамперед здійснюється теоретико-методологічна підготовка викладачів ЗВО до формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі вивчення гуманітарних освітніх компонентів на навчально-методичному семінарі «Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти», метою якого є оволодіння викладачами закладів вищої освіти знаннями й навичками формування лінгвокультурологічної компетентності МПДО у процесі викладання гуманітарних освітніх компонентів. Семінаром передбачається проведення для викладачів лекційних і практичних занять, майстер-класів та тренінгів, розрахованих на викладачів уже запланованих соціально-гуманітарних і фахових освітніх компонентів (вступ до спеціальності, дошкільна педагогіка, українська мова за професійним спрямуванням, психотренінг комунікативності, психолого-педагогічний практикум, основи науково-педагогічних досліджень у дошкільній освіті, організація самостійної роботи, лінгводидактика, методика навчання грамоти дітей дошкільного віку, методика раннього навчання читання, педагогічні інноваційні технології в дошкільній освіті, основи педагогічної майстерності, методика розвитку мовлення, культурологія, народознавство, тренінг комунікативності, риторика). Крім того, передбачається створення комплексу навчально-методичного забезпечення гуманітарних освітніх компонентів. На мотиваційно-цільовому етапі здійснюється планування та прогнозування результатів навчання, а саме: чітке визначення мети навчання, формулювання результатів навчання, обґрунтування бажаного кінцевого результату навчання, окреслення кола компетентностей, що мають бути сформовані в результаті такого навчання.

Формування лінгвокультурологічної компетентності МПДО відбувається в процесі реалізації особливого виду діяльності – навчально-пізнавальної – та базується на взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів.

Важливим елементом реалізації мотиваційно-цільового етапу технології формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО є попередня діагностика результатів навчання (констатувальний етап експерименту), необхідна для подальшої фіксації виявлення зрушень у таких результатах після проведення експерименту.

Мотиваційно-цільовий блок в експериментальній групі застосовується як компонент педагогічного супроводу педагогічного консалтингу, спрямованого на надання допомоги здобувачам вищої освіти в пошуку вирішення проблемної ситуації, пов'язаної з вивченням української мови й лінгвокультури у двох його основних типах: проблемно орієнтованому (аналіз суті й зовнішніх причин мовних міжкультурних проблем, віднайдення способів розв'язання) й особистісно-орієнтованому (аналіз індивідуальних причин проблеми). Педагогічний консалтинг реалізовується на основі даних лінгвістичного аудиту підготовчого й дослідницького етапів.

Результатом проведення лінгвістичного аудиту є мовленнєвий профіль, що створюється на основі аналітичного звіту за результатами проведення лінгвістичного аудиту, яким охоплено інформацію про потреби здобувачів вищої освіти в іншомовній міжкультурній комунікації та про наявний і необхідний рівень лінгвокультурологічної компетентності. Матриця аналітичного звіту представлена у таблиці нижче.

Таблиця 2.8

Матриця аналітичного звіту

Прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти / група	Потреби здобувачів вищої освіти в іншомовній міжкультурній комунікації	Наявний рівень лінгвокультурологічної компетентності	Необхідний рівень лінгвокультурологічної компетентності
--	--	--	---

Також при реалізації мотиваційно-цільового блоку технології передбачається заповнення мовного профілю кожного здобувача вищої освіти в цілому й укладання спеціальної програми педагогічного консалтингу.

Таблиця 2.9

Програма педагогічного консалтингу

Прізвище, ім'я по батькові здобувача вищої освіти / група	Блок I - Потреби здобувачів вищої освіти в іншомовній міжкультурній комунікації				Блок II – Актуальний і необхідний рівень лінгвокультурологічної компетентності
	абсолютні комунікаційні потреби	вторинні комунікаційні потреби	спонтанні комунікаційні потреби («культурні потреби»)	групові комунікаційні потреби	
	інтелектуальна (потреба мислити творчо) мнемінічна (потреба в пам'яті) контактна (потреба в спілкуванні з іншими людьми) лінгвістична (потреба говорити й розуміти почуте) потреба у самореалізації (самоствердженні, самоактуалізації, збігається з потребою в індивідуалізації) потреба в афіліації (створення теплих, емоційно значущих стосунків із іншими людьми) пізнавальна потреба (потреба в пізнавальному розумінні й у комунікаційному розумінні (пізнання змісту повідомлень)) естетична потреба (потреба в прекрасному, у гармонії й упорядкованості світу)	професійна (абсолютно комунікаційні потреби, що виникають у процесі професійної підготовки здобувачів вищої освіти за конкретним напрямом та профілем)	потреба в освоєнні культурної спадщини української та іншої лінгвокультури (у тому числі потреба в безперервній освіті)	потреба у взаємному визнанні статусу учасників міжкультурного спілкування як комунікантів і як членів групи, результати мовного тестування, рекомендації щодо вжиття коригувальних заходів; потреба в пропозиції потрібної лінгвокультурологічної інформації та ідей групи; потреба в адекватному оцінюванні запропонованих ідей та інформації	результати тестування, рекомендації щодо вжиття коригувальних заходів рекомендації щодо вжиття коригувальних заходів

Програмою педагогічного консалтингу для кожного здобувача вищої освіти й конкретної групи здобувачів вищої освіти передбачає консультування щодо розв'язання проблем, пов'язаних із такими потребами:

I блок: абсолютні комунікаційні потреби: інтелектуальна, емоційна, мнемінічна, контактна потреба в самореалізації, афіліації, пізнавальна потреба, естетична потреба; вторинні комунікаційні потреби: професійні

й непрофесійні потреби; спонтанні комунікаційні потреби («культурні потреби»): потреба в освоєнні культурної спадщини української та іншої лінгвокультури, потреба в самопізнанні й саморозвитку; групові комунікаційні потреби: потреба у взаємному визнанні статусу учасників міжкультурного спілкування як комунікантів і як членів групи; у вираженні згоди або незгоди з груповими ідеями, діями й рішеннями; у реченні потрібної лінгвокультурологічної інформації та ідей групи; в адекватному оцінюванні запропонованих ідей та інформації;

II блок: із проблем консалтингу, пов'язаних із актуальним і необхідним рівнем лінгвокультурологічної компетентності, що проводиться на основі результатів мовного тестування й аналізу портфоліо письмової іншомовної комунікації та супроводжується обов'язковими рекомендаціями щодо вжиття коригувальних заходів.

Реалізація педагогічного консалтингу на констатувальному й формуальному етапах лінгвістичного аудиту сприяють подоланню внутрішньої мотивації здобувачів вищої освіти завдяки їхній поінформованості про актуальні рівні лінгвокультурологічної компетентності та аналітичної діяльності щодо оцінювання проблем міжкультурної та професійної комунікації, а також розвитку мотивів досягнення пізнавальних і соціальних вимог та розв'язання виявлених проблем.

Упровадження технології на тлі педагогічної умови – створення інноваційного лінгвокультурологічного середовища на основі електронних освітніх ресурсів, чим передбачається створення змістово-предметної основи навчання мов, лінгвокультури й міжкультурної взаємодії та забезпечення освітнього процесу засобами доступу й оперування аутентичної та навчальної іншомовної інформації, засобами комп'ютерно-опосередкованої комунікації українською та іноземною мовами, інструментами соціалізації в іншомовній культурі й дистанційного вивчення лінгвокультурологічних реалій.

Систематизована віртуальна бібліотека мультимедійних курсів навчання української мови й культури поєднала в собі текст і звук, і відео,

додасть такого важливого аспекту, як занурення в мовне середовище, що є додатковим мотивом для здобувачів вищої освіти для засвоєння лінгвокультурологічної інформації.

Створена умова орієнтації лінгвокультурологічної підготовки майбутніх вихователів на професійні типажі. Тренінгові завдання мають на меті розвиток компетентності міжособистісної та професійної поведінки здобувачів вищої освіти під час спілкування й формування вмінь спілкування в групах та досвіду поведінки з урахуванням різних професійних типажів. Медитативні лінгвокультурологічно орієнтовані завдання спрямовані на формування вмінь лінгвокультурологічної медіації – умінь іншомовної професійної комунікації й перекладацьких навичок.

Зокрема, у мотиваційно-цільовому блоці оптимальним є інноваційне лінгвокультурологічне середовище закладу вищої освіти й лінгвістичний аудит, для інтерпретації отриманих результатів необхідно проведення педагогічного консалтингу здобувачів вищої освіти зі створенням лінгвокультурологічно орієнтованих завдань.

Таке поєднання педагогічних умов сприяє чіткому визначенню мети діяльності (проміжної на етапах діяльності здобувачів вищої освіти і кінцевої мети) і забезпечує винятково високий мотиваційний ефект завдяки посиленню в мотиваційних структурах здобувача вищої освіти питомої ваги внутрішньої мотивації навчальної діяльності. Крім того, комплексна реалізація зазначених педагогічних умов сприяє створенню якісно різнобічної системи спонукань до виконання різних видів діяльності.

Другим етапом технології формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі вивчення гуманітарних освітніх компонентів є змістово-процесуальний, метою якого є побудова цілісного процесу навчання в напрямі забезпечення оволодіння здобувачами вищої освіти комплексом суттєво нових для них знань, необхідних для формування лінгвокультурологічної компетентності. При цьому важливо допомогти здобувачам вищої освіти віднайти в усій

системі професійних знань ті знання, що потрібні для формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Тобто цим етапом передбачається інтеграція лінгвокультурологічної компетентності під час едукативної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти завдяки збагаченню новими знаннями. Фактично йдеться про аналіз практики формування лінгвокультурологічної компетентності та пошук шляхів її збагачення й оновлення. Центральне місце відводиться змісту навчання, що реалізується запровадженням форм, методів і засобів навчання.

Моделюючи зміст технології формування лінгвокультурологічної компетентності МПДО, спираємося на можливості інтеграції знань із різних освітніх компонентів гуманітарної підготовки майбутніх вихователів. Посилаючись на вищезазначене, оновлюємо зміст навчальних освітніх компонентів, пов'язаних із професійною взаємодією вихователів закладів дошкільної освіти.

Таблиця 2.10

Доповнення змісту навчального плану підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти освітніми компонентами з метою формування лінгвокультурологічної компетентності

Освітній компонент	Теми, якими має бути доповнений зміст освітніх компонентів
1	2
Дошкільна педагогіка	Теоретико-методологічні й технологічні підходи до процесу підготовки лінгвокультурологічної компетентності. Лінгвокультурологічна компетентність та її прийоми в процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Методи, принципи формування лінгвокультурологічної компетентності. Тренінг «Справжній вихователь – яким має бути?».
Сучасна українська мова	Фразеологізми як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Паремія як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Художній текст як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

1	2
Українська мова за професійним спрямуванням	Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти як один із засобів подолання комунікативних бар'єрів. Значення української мови у професійній діяльності вихователів закладів дошкільної освіти. Усний журнал «Із Україною в серці». Усний журнал «До мови серцем доторкнись».
Основи науково-педагогічних досліджень у дошкільній освіті	Суть дефініції «лінгвокультурологія», «лінгвокультурологічна компетентність» у науково-педагогічних дослідженнях. Історія становлення поняття «лінгвокультурологічна компетентність». Лінгвокультурологія з погляду історіографії.

Уважаємо, що в процесі вивчення вищезазначених освітніх компонентів є всі можливості створення найкращих умов для формування у здобувачів вищої освіти лінгвокультурологічної компетентності та її реалізації під час майбутньої професійної діяльності.

Формуванням лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО у процесі вивчення освітніх компонентів, зміст яких оновлено, передбачається запровадження таких інтерактивних методів навчання: діалогічно-дискусійні (діалог-розпитування, діалог-обговорення, діалог-бесіда, диспут, дебати, дискусія, «мозковий штурм»), ситуаційні (проблемні ситуації, кейс-метод), ігрові (ділові, рольові ігри).

Отже, оновлення змісту навчання при формуванні лінгвокультурологічної компетентності МПДО у процесі вивчення гуманітарних освітніх компонентів полягає у доповненні змісту робочих програм чинних освітніх компонентів гуманітарного спрямування, а також запровадження нового вибіркового освітнього компоненту з більш глибоким вивченням теоретичних основ методики та стратегії формування лінгвокультурологічної компетентності, практичних навичок у цій сфері розв'язування практичних завдань, ситуацій, організації тренінгів, кейсів, ділових ігор тощо.

Наступним складовим компонентом змістово-процесуального етапу технології формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх

вихователів закладів дошкільної освіти є запровадження необхідних методів, форм та засобів навчання. Реалізацією технології формування лінгвокультурологічної компетентності МПДО передбачається запровадження таких методів навчання: традиційних і нетрадиційних, тренувальних, групових, індивідуальних, пошукових, науково-дослідницьких, інтерактивних; форм: відеолекцій, веб-конференцій, брейн-рингів, усних журналів, круглих столів, тренінгів, веб-квестингів; засобів: тестових завдань, спілкування, інформаційних технологій. Вищезазначені методи, форми й засоби мають реалізовуватися як під час проведення лекційних і практичних занять, так і в позааудиторній роботі.

Окрім того, запровадження цих методів, форм і засобів сприяє засвоєнню навчального матеріалу, залучаючи в освітній процес мотиваційний момент (прагнення саме вирішити проблемну ситуацію, а не залишити її без вирішення), посилюючи пізнавальну активність та комунікативні вміння під час бесід і диспутів, знімаючи напруженість та спрощуючи субординацію у взаємодії між викладачем і здобувачем вищої освіти, що більшою мірою має місце під час одностороннього монологу лектора.

Формування лінгвокультурологічної компетентності відбувається за такими напрямками:

Робота з текстом. Текст – це і засіб комунікації та спосіб зберігання й передачі інформації, віддзеркалення психологічного життя носіїв мови, продукт певної історичної епохи та форма існування культури. Текст – це відображення сучасних або навпаки стародавньо-історичних поглядів на світ, на життя, на певні події та явища, це відображення певної національної культури та її традицій. Навчання комунікативної поведінки має здійснюватися поряд із виробленням навичок володіння мовою в рецептивному та продуктивному аспектах. Ознайомлюючись із текстом, здобувач вищої освіти неодмінно здобуває знання в галузі культури.

Мовна практика (усне та писемне мовлення, аудіювання, письмо). Навчання спілкування може складатися з таких етапів:

1. Ознайомлення здобувачів вищої освіти з видом роботи на занятті (наприклад, це може бути аудіювання, подальший аналіз прослуханого, виконання різноманітних вправ на основі прослуханого).

2. Тренування у сприйнятті та відтворенні типу мовлення.

3. Практика у спілкуванні. Ефективним видом роботи для формування лінгвокультурологічної компетентності є кероване спілкування.

Вільне спілкування також є доволі вдалим прийомом щодо формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти. Здобувачам вищої освіти пропонується комунікативна ситуація й певна комунікативна мета. Здобувачі вищої освіти самі обирають тип дискурсу та організують свою мовленнєву та немовленнєву поведінку. Після виконання завдання проводиться аналіз мовленнєвих дій комунікантів з точки зору їхньої адекватності комунікативній меті та ситуації спілкування, правильності вибору типу дискурсу та його мовного оформлення. На цьому етапі роботи основним прийомом навчання є рольові й ділові ігри.

Послугування Інтернетом та мультимедійними ресурсами. Занурення у віртуальний простір є ефективним засобом формування лінгвокультурологічної компетентності МПДО Інтернет надає достатній обсяг контекстуальної інформації, з огляду на реальні потреби комунікації.

Читання художніх текстів – складається з кількох етапів роботи над художнім текстом в аспекті міжкультурного спілкування. Визначемо їх.

1. *Вступний мотиваційний етап*, метою якого є активізація фонових знань здобувачів вищої освіти, необхідних і достатніх для сприйняття конкретного художнього тексту; усунення смислових, лінгвокраїнознавчих труднощів; активізація уяви здобувачів вищої освіти, інтересу до читання художнього тексту. Першим етапом сприйняття художнього тексту є його «введення» в контексти епохи, традицій, літературного напрямку, жанру.

2. *Операційно-пізнавальний етап*, метою якого є проникнення читачів у смисл художнього тексту. Цей етап є процесом читання художнього тексту, на ньому здійснюється осмислення художнього тексту як складної структурної

єдності, як системи взаємодієвих елементів, що сприяють розкриттю комунікативного наміру автора твору.

3. *Контрольно-оцінювальний етап*, метою якого є контроль розуміння художнього тексту. До об'єктів контролю відносять визначення теми тексту, комунікативного наміру автора та оцінювання тексту читачем.

4. *Узагальнювальний етап*, метою якого є критичне осмислення художнього тексту. На цьому етапі вдосконалюються вміння творчого переосмислення тексту на основі власних оцінних критеріїв, іде пошук продуктивних нестандартних рішень.

Читання публіцистичних текстів. Під лінгвокультурологічною компетенцією при навчанні читання публіцистичних текстів мають на увазі систему соціокультурних знань, навичок і вмінь, якими забезпечується спроможність здобувачів вищої освіти орієнтуватись у структурі іноземного публіцистичного тексту, розпізнавати, адекватно розуміти та критично інтерпретувати соціокультурну інформацію, яку він містить.

Виконання вправ лінгвокультурологічного характеру. До таких вправ можна віднести кросворди, ребуси, роботу з фразеологічними одиницями, різноманітні тести, мовленнєві ситуації тощо.

Теоретичне осмислення особливостей неоднорідного мовленнєвого середовища та специфіки зв'язного мовлення в такому середовищі дає підстави стверджувати, що в побудові системи вправ із розвитку зв'язного мовлення необхідно враховувати, що система вправ має відповідати основним дидактичним вимогам.

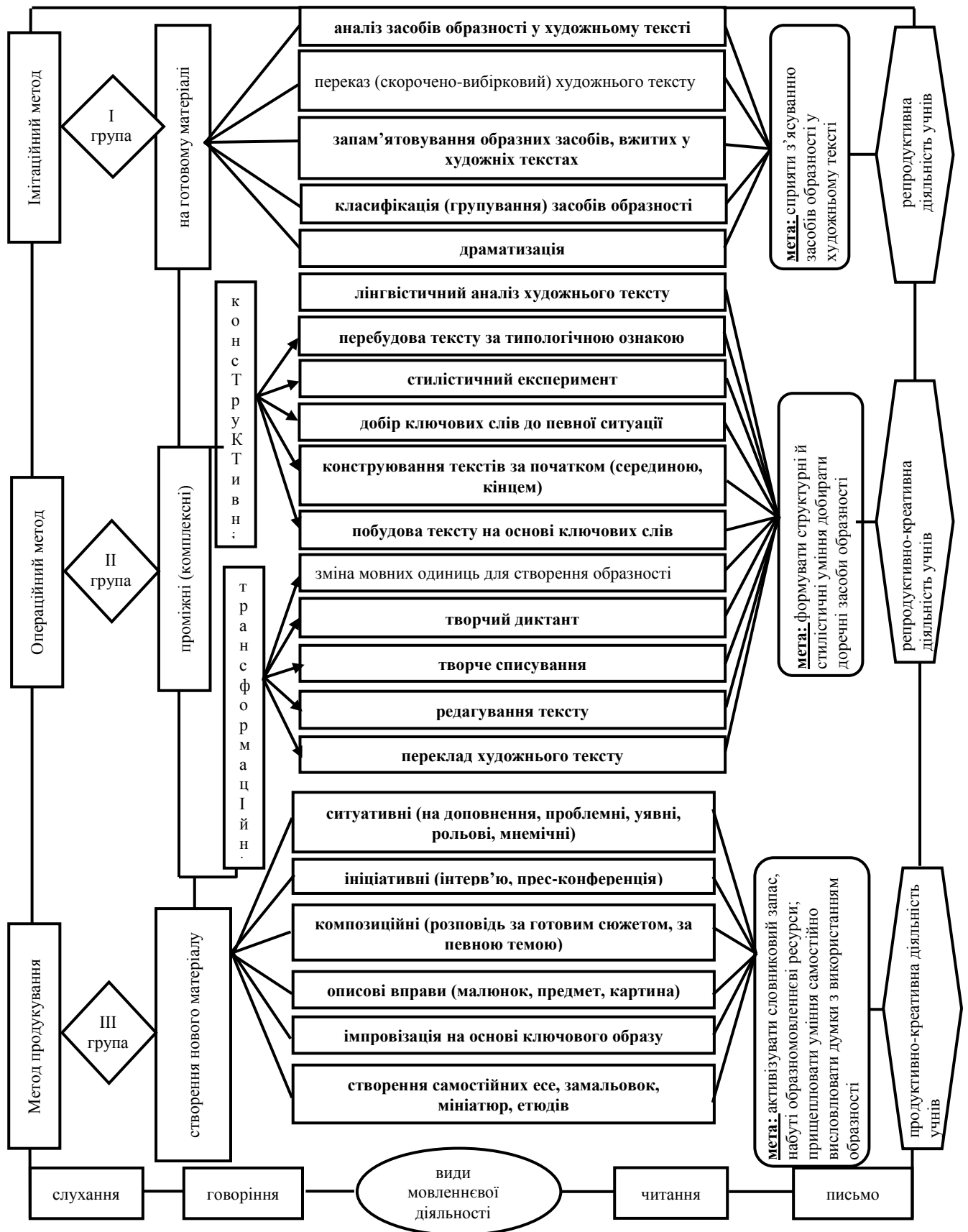

Рис. 2.1 Зумовленість вправ і завдань методами навчання

До основних дидактичних вимог відносять: урахування вікових особливостей здобувачів вищої освіти; урахування знань, що здобуваються на заняттях української мови й літератури; здобуття знань із української мови та вдосконалення вмінь і навичок усіх видів мовленнєвої діяльності; зв'язок із заняттями української літератури; активізація мисленнєвої діяльності (порівняння, узагальнення, аналіз, синтез, абстрагування, класифікація тощо); розвиток різних видів пам'яті; навички самостійної роботи; тобто всі вправи мають бути послідовно розташовані, що відповідає етапам засвоєння знань і формування навичок.

Значне місце в роботі з попередження та подолання негативного впливу української мови посідають вправи-переклади, що широко представлені в підручниках. Складність вправ-перекладів виявляється в запобіганні (вірогідному прогнозуванні) на основі лінгвістичного досвіду та ситуації спілкування. Такі вправи змушують здобувача вищої освіти, який навчався у загальноосвітньому навчальному закладі з російською мовою викладання заглибитися в потаємну семантику слова на рівні його конотацій, розвивають «чуття мови», спрямовують здобувачів вищої освіти до самовдосконалення та внутрішнього прагнення.

На основі вправ-перекладів з української мови відбувається нормалізація свідомого застосування здобутих знань. Окрім перекладу з української мови пропонується переклад із іноземної мови й навпаки. Це можуть бути такі переклади як: а) окремих слів, вжитих для з'ясування акцентологічних, лексичних чи інших особливостей слів (*крислатий, веремія, дошкуляти*) – вони сприяють формуванню навичок добору доречного слова; б) окремих словосполучень чи речень (*Чумацький шлях, водити колодія*) – завдяки чому формуються навички добору відповідних варіантів, форм, конструкцій; в) зв'язного тексту, який дає можливість тренувати здобувачів вищої освіти у доборі мовних засобів, акцентується увага здобувачів вищої освіти на співвідношенні мовних засобів рідної та виучуваної мови.

На підставі вивчення практики навчання діалогічного мовлення молодших дошкільників у закладах вищої освіти можемо сформулювати такі висновки: не створено системи роботи щодо навчання діалогічного мовлення

дітей, немає взаємозв'язку між заняттями та спільною діяльністю вихователя з дітьми; у змісті роботи виявляються значні прогалини: увага вихователів зосереджена на запитально-відповідальному варіанті діалогу, поза увагою залишаються інші структурні елементи діалогу, недостатньо повно реалізуються завдання з мовленнєвого етикету, зокрема – культури діалогу; серед методів, запроваджуваних вихователями закладів дошкільної освіти із метою навчання діалогу дітей, переважають бесіди та розмови, недостатньо посилянь на потенційні можливості художнього слова та різноманітних ігор комунікативної спрямованості; взаємодія з батьками для формування в дітей діалогічних умінь проводиться безсистемно [12, с. 150].

Отже, для досягнення мети формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО у процесі вдосконаленні писемної комунікації пропонуються такі завдання:

1) зібрати однорідний у комунікативному відношенні негативний мовний матеріал – не менше 10 тис. пропозицій і мікротекстів; запропоновується укрупнену класифікацію зібраних фактів (за розумовими операціями, на відміну від прийнятого принципу поділу за граматичними конструкціями (тут важливо не мовна спорідненість фактів, а їх комунікативна спорідненість (однотипний перебіг думки при сприйнятті тексту, однотипні смислові труднощі));

2) на основі запровадження розроблених методів реєстрації сприйняття провести масовий експеримент, мета якого – визначити загальні, єдині для всіх носіїв мови, закономірності смислового сприйняття тексту, зумовлені лексико-граматико-графічними особливостями текстів, що читаються;

3) зіставити результати експериментів, проведених із багатьма аналогічними структурно-семантичними особливостями, пропозиціями, мікротекст, і на цій основі вивести загальні, єдині для всіх тих, хто читає, закономірності смислового сприйняття тексту;

4) перетворити формулювання визначених загальних закономірностей смислового сприйняття тексту до відповідних їм правил психологічної стилістики;

5) сконструювати, спираючись на відомі правила психологічної стилістики, загальні прийоми розумової діяльності (прийоми розпізнавання основних типів помилок, якими спотворюється мовлення, і прийоми їх усунення);

6) розробити систему типових вправ і завдань, мета яких – формувати навички, розпізнавати й усувати (попереджати, не пропускати в створюваний текст) різноманітні види порушень чіткості мови;

7) узагальнюючи результати всього дослідження, розробити та сформулювати основні положення психолого-стилістичної теорії, що сприяли б активному формуванню лінгвокультурологічної компетентності МПДО у процесі вдосконалення писемної комунікації.

У межах змістово-процесуального блоку для реалізації технології на тлі першої умови радимо впроваджувати таке рішення – орієнтований тип педагогічного консалтингу, завдяки чому можливо віднайти ресурси для розв'язання виявлених проблем здобувачів вищої освіти при засвоєнні змісту навчання в процесі лінгвокультурологічної підготовки, а також аналітичний етап лінгвістичного аудиту, що включає аналіз отриманої інформації про потреби в міжкультурній іншомовній комунікації, рекомендації щодо подолання «мовленнєвого бар'єру», створення мовного профілю групи й конкретного здобувача вищої освіти, завдяки якому створюється основа для визначення та відбору змісту формування лінгвокультурологічної компетентності МПДО, що охоплює в пізнавальному аспекті культурознавчий зміст:

– систему цінностей народу, пізнання якої відбувається на трьох рівнях: на рівні сприйняття (пізнавальне значення знань); на рівні соціальному (прагматичне значення знань); на рівні особистісного сенсу (аксіологічне або ціннісне значення знань);

- знання про реальну інокультурну дійсність;

Навчальні розмовні тексти, тобто аутентичні тексти-висловлювання носіїв мови про свою лінгвокультуру:

1) у пізнавальному аспекті (культурознавчий зміст):

- знання про складові системи мови, що застосовуються в процесі оволодіння мовними вміннями;
- знання про мовленнєві функції (мовні вміння) як засобу спілкування;
- знання про норми мовних відносин (про етику);
- знання про невербальні засоби спілкування;
- знання про статус, історію та розвиток мови, її місце у світі, взаємовідношення з українською та іншими мовами.

2) у розвивальному аспекті (психологічний зміст):

- здібності необхідні для здійснення успішного функціонування пізнавальної, емоційно-оцінної й діяльнісно-утворювальної сфер діяльності здобувачів вищої освіти.

3) у виховному аспекті (педагогічний зміст):

- культурознавчі матеріали, наділені виховним потенціалом;
- система цінностей іншої лінгвокультури.

4) у навчальному аспекті (соціальний зміст):

- мовленнєві вміння, якими повинні оволодіти здобувачі вищої освіти як засобами спілкування, говоріння, аудіювання, читання, письма, перекладу, а також власне вміння спілкуватися в іншому соціумі.

У цьому блоці технології на операційно-діяльнісному етапі запроваджується діяльнісний і лінгвосоціокультурний методи, завдяки яким можливо об'єднати мовні структури (граматику, лексику) із позамовними факторами в мовленнєвій діяльності здобувачів вищої освіти. Пропонуються, наприклад, такі рекомендації щодо подолання «мовленнєвого бар'єра»:

- розв'язувати лінгвістичну проблему «мовленнєвого бар'єра» шляхом вибору для вивчення курсу, трохи вище за складністю його поточного рівня (наприклад, більш розширений курс вивчення мови, у який за необхідності будуть додаватися раніше здобуті фрагментарні знання);

- при вивченні нової теми або галузі, знання в якій у здобувача вищої освіти мінімальні, розпочати вивчати її тільки українською мовою;

- до вже освоєної галузі здобувач вищої освіти повинен додавати знання інших тематичних галузей, для того щоб інші знання також були автономними;

- «Мовленнєвий бар'єр» у комунікативній сфері долається психологічними методами – опрацюванням старих образів і стереотипів, раніше вивчених тематичних блоків із подоланням завдань у ситуаціях спілкування з партнерами по комунікації, комунікативними тренінгами та тренінгами на вироблення впевненості в собі.

Зміст формування лінгвокультурологічної компетентності МПДО відбувається з урахуванням вимог адекватності міжкультурної комп'ютерно-опосередкованої комунікації специфіки досліджуваного процесу, системного застосування електронних освітніх ресурсів у навчанні української та іноземної мов і культури в поєднанні з інноваційними педагогічними технологіями й методикою навчання міжкультурної комунікації.

Розроблена технологія реалізовується за третьою педагогічною умовою, у змістовому плані здобувачі вищої освіти засвоюють знання про об'єктивну специфіку професії, її операційне наповнення, а також специфічним німбом, пов'язаним із престижністю професії, її суб'єктивним способом; також формуються уявлення про типові особистісні риси професіонала.

При реалізації мотиваційно-цільового блоку технології за створених умов окремо і комплексно враховують його мотиваційну й цільову складові, аналізуючи вплив педагогічних умов на формування у здобувачів вищої освіти адекватної мотивації та ефективність реалізації мети досліджуваного процесу.

Таблиця 2.11

Індивідуальний мовний профіль

Європейська шкала рівнів	Шкала рівнів	%	Читання	Письмо	Сприйняття на слух	Розмовні навички			
						Сприйняття інформації	Уявлення інформації	Ділові зустрічі (проєктування ситуації безпосереднього спілкування)	Неформальна зустріч (впровадження ситуацій безпосереднього спілкування)
Рівень вище середнього	10		Дізнатися про звичайні норми поведінки в інших країнах, прочитати й обговорити інформацію на спірні теми	Написати ввічливий лист-відмову на запрошення, лист-запрос	Доходити висновків на підставі обговорення	Угадувати думки, просити про допомогу щодо реалізації проєктів, які плануються	Надавати поради партнеру по спілкуванню, привернути увагу слухачів, виступити з доповіддю	Висловлювати власну думку зі складних питань, виступати з презентацією	Відповідати на запитання на різні розмовні стилі, підтримувати бесіду, уживати неформальні вирази
	9		Прочитати інструкцію щодо застосування	Написати звіт щодо вжиття заходів	Розуміти висловлення, створювати презентації на специфічні теми, реалізовувати навички активного слухання	Отримувати інформацію з великим запасом лексики та граматичних форм	Сприймати інформацію з презентації, доходити висновків й викладати основні ознаки	Висловити ідею іншими словами, виступити з презентацією на специфічну тему	Спілкуватися на різні теми
	8		Визначити зміст газетної / журнальної статті	Написати офіційний лист, надати опис тенденції графіка	Розуміти опис події, визначити ознаки ефективної презентації	Задавати навісні запитання для уточнення розуміння, може проводити інтерв'ю за специфічними темами	Може обговорити основні тенденції та їх вплив на життя і культуру різних країн	Сприймати презентацію й резюмувати її основні пункти, доходити висновків на підставі фактів і цифр, брати участь в «мозковому штурмі»	Спілкуватися на теми, не пов'язані з навчанням у ВНЗ

Продовж. табл. 2.11

Середній рівень	7		Розуміти інформацію про життя і культуру в інших країнах	Написати діловий лист	Визначити різні розмовні стилі, визначити причини для змін	Ставити питання, уживаючи необхідну лексику і граматику	Надати інформацію щодо організації людей, розповісти свою ситуацію	Розуміти презентацію, задавати запитання, приймати участь в обговоренні	Зробити комплімент і бути ввічливим на офіційному заході, дати відповідь на запитання
	6		Прочитати про тенденції в світі; дослідити питання досягнення	Написати електронний лист, описати важливі моменти вашого життя	Розуміти поради, розуміти людей, які обговорюють відмінності культур	Дізнатися думку співрозмовника, попросити дати роз'яснення	Описати ситуації в межах вивченої тематики	Надати переконливі доводи свої пропозиції, висловити думку	Висловити свою думку на різні теми
	5		Оцінити специфічну програму	Написати правила і інструкцію щодо розпорядку дня	Розуміти презентації з описом інновацій, що плануєте	Задавати відповідні запитання для отримання інформації на різні теми	Висловити власну думку, підтримати розмову на різні теми	Увічливо висловити згоду чи незгоду	Висловити свою думку про те, що подобається, а що ні; відповідати на запитання, що виникають в процесі обговорення
Елементарний рівень	4		Розуміти тексти з докладним описом, а також різну кореспонденцію	Описати подію / явище, що відбувається не у відповідності з планами досліджуваної тематики	Дотримуватися інструкції	Сприймати інформацію на знайомі теми	Обговорити знайомі теми	Висунити базові пропозиції щодо проєкту	Робити компліменти, змінювати тему розмови
	3		Розуміти основні моменти щодо описів знайомих тем	Запропонувати базовий опис вузу	Розуміти основні пункти викладу	Задавати запитання для отримання основної інформації про проведені заходи	Описати події в минулому часі, визначити та описати основні проблеми	Пояснити основні ознаки об'єкту	Брати участь у розмові щодо основних тем
	2		Розуміти письмовий опис повсякденних справ	Написати звичайний лист	Розуміти людей, які описують своє навчання	Задавати прості запитання про повсякденні справи	Скласти звіт про повсякденні заходи у вищі	Пояснити спільні деталі проєкту	Брати участь у розмові щодо основних тем
Початковий рівень	1		Розуміти короткі нескладні тексти	Написати просте повідомлення	Сприймати на слух місяці в року, дні тижня, час	Вибрати необхідну інформацію зі списку	Описати власний звичайний робочий день	Висловити точку зору простими реченнями	Відповідати на прості запитання про себе

Таблиця 2.12

Мовний профіль групи

Європейська шкала рівня	Шкала рівня	%	Читання	Письмо	Сприйняття на слух	Розмовні навички			
						Сприйняття інформації	Уявлення інформації	Ділові зустрічі (проекування ситуації безпосереднього спілкування)	Неформальна зустріч (створення ситуацій безпосереднього спілкування)
Рівень вище середнього	10								
	9								
	8								
Середній рівень	7								
	6								
	5								
Елементарний рівень	4								
	3								
	2								
Початковий рівень	1								

З метою оцінювання результатів формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти укладається індивідуальний мовний профіль кожного здобувача вищої освіти та мовний профіль групи на підставі результатів тестування, що представлені у таблицях вище.

Із метою оцінювання результативності реалізації технології посиляються на можливості тестування та адміністрування, що надаються інноваційним лінгвокультурологічним середовищем закладів вищої освіти. Завдяки інтегративності очному (аудиторія, бібліотека) і віртуальній (локальна або глобальна мережі) взаємодії здобувачів вищої освіти, розподіленому освітньому процесу можливо реалізувати інформаційну схему навчання, у якій можлива організація ефективної самостійної й дослідної роботи здобувачів вищої освіти, а також її оцінювання за допомогою методів поточного спостереження, тестових ситуацій, аналізу результатів навчально-професійної діяльності, колективної експертизи.

Оцінювання ефективності реалізації технології здійснюється під час виконання здобувачами вищої освіти лінгвокультурологічно орієнтованих завдань із застосуванням професійних типажів: у завданнях проєктного типу – на етапі презентації результатів, у тренінгових завданнях – у процесі міжособистісної та професійної поведінки здобувачів вищої освіти у спілкуванні й самопрезентації, у медіативних завданнях – у процесі лінгвокультурологічної медіації.

У процесі формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів ЗДО організовуються та проводяться такі заходи: тренінг на тему: «Справжній вихователь – яким він має бути», усні журнали на тему: «Моя Батьківщина – рідна Україна», «День рідної мови», «Із Україною в серці», «Ми – українці – єдина сім'я», навчальне заняття з української літератури з застосуванням ІКТ на тему «Мандрівець із доріг України», брейн-ринг на тему: «Ми – українці – єдина сім'я».

Третім етапом процесу реалізації технології формування лінгвокультурологічної компетентності МПДО при вивченні гуманітарних освітніх компонентів є оцінно-результативний, на якому здійснюється оцінювання результатів навчання, аналіз досягнення поставленої мети та виявлення відхилень від запланованих результатів із метою подальшої корекції процесу навчання.

Відповідно до цього, головною метою оцінно-результативного етапу є своєчасне й об'єктивне оцінювання навчальних досягнень, виявлення хиб у процесі реалізації технології та визначення способів їх усунення, а також – корекція.

Оцінно-результативний блок технології відображає ефективність протікання процесу формування лінгвокультурологічної компетентності МПДО і характеризує досягнуті зрушення відповідно до поставленої мети.

Звертаючи увагу на вищезазначене, надаємо деякі зразки перевірних робіт.

1. Виберіть із наведених нижче визначень одне, яке, на Вашу думку, найбільш точно відображає поняття «лінгвокультурологія»:

1) Лінгвокультурологія – це наука, що займається проблемами взаємозв'язку мови й культури, становленням мовної картини світу. Однак не займається питаннями взаємовпливу та взаємопроникнення різних мов і культур.

2) Лінгвокультурологія вивчає мову як феномен культури. Це певне бачення світу крізь призму національної мови, коли мова є виразником особливої національної ментальності.

3) Лінгвокультурологія – комплексний науковий освітній компонент (на стику лінгвістики й культурології), що вивчає взаємодію культури й мови в його функціонуванні й досліджує цей процес як цілісну структуру одиниць в єдності їх мовного й позамовного змісту за допомогою системних методів, із орієнтацією на сучасні пріоритети, що відображають нову систему цінностей.

2. Розподіліть нижченаведені слова, словосполучення і вирази по групах, що означають предмети дослідження в лінгвокультурології:

Батьки і діти, брудний як свиня, хліб, сміх, смішинка в рот потрапила, рожса, змова, старість не радість, голосистий як соловей, хрестини, бити чолом, закоханий по вуха, поминки, французький шарм, особа, здрастуйте, путівка у життя.

3. Назвіть види концептів і розподіліть такі концепти по групах:

Молочний, овал, лікарня, екскурсія, вокзал, відвідування театру, батьківщина, шорсткий, спека, ненависть, будинок, дружба.

4. Зіставте такі поняття і приклади:

Культурний фон

Річ, хтось, люди

Культурні семи

Пронав як швед під Полтавою

Установки культури

Частка, закон, інтелігенція

Ключові концепти культури

Шостакович, Маяковський

Лексичні універсалії

Личаки – взуття плетена з лика

Прецедентні імена

Жалісливість, духовність

5. Зіставте наступні лінгвокультурологічні одиниці та приклади: *чоло, перст, боярин, (архаїзми), НЕП, країни Варшавського договору, «холодна війна», «Буря в пустелі» (хронізми), кишеньковий злодій, жити за поняттями, заліковий тиждень, (одиниці субкультури), п'ятирічка на чотири роки, дружба народів, світле комуністичне майбутнє (ідіологеми), імідж, ноутбук, ремейк, факс (американізми), «Живіть із комфортом», «Тефаль думає про Вас» (рекламні тексти)*

6. Розподіліть подані лінгвокультурологічні одиниці по групах:

<i>Лінгвокультурологічні одиниці, не пов'язані з національною специфікою культури їх</i>	<i>Лінгвокультурологічні одиниці - надбання культури християнських народів</i>	<i>Лінгвокультурологічні одиниці, що характеризують культуру слов'янських</i>
--	--	---

Гліада, Платон, загадка сфінкса, король Лір, бути чи не бути.

Поцілунок Іуди, не убий, продати за тридцять срібняків, Ноїв ковчег

Чорна кішка пробігла, любові всі віки покірні, хоробрий Швейк, мертві душі

7. До поданих російських фразеологізмів доберіть українські відповідники.

1. *Войти во вкус.*

2. *Во весь дух.*

3. *Был да сплыл.*

4. *Ломать себе голову.*

5. *Пускать пыль в глаза.*

6. *Как кур во щи.*

7. *Без году неделя.*

8. Зіставте наступні символи та їх значення:

Виноград	<i>загальноєвропейський атрибут смерті</i>
Колос	<i>традиційний символ божественної сили, влади й могутності, що втілює силу сонця і вогню</i>
Коса	<i>найдавніший символ родючості й достатку, а також сили й життєрадісності, що вживався народами найдавніших держав Середземномор'я та Близького Сходу</i>
Лев	<i>у світовій культурі – символ миру</i>
Оливкова гілка	<i>емблема родючості й землеробства, емблема єдності</i>
Сніп	<i>одна з найдавніших емблем людства; емблема родючості й життєдайної сили</i>

9. Зіставте такі цифри і приписувані значення. Віднайдіть у мові вислови, у структурі яких були б ці числа:

9 – у єврейській традиції – чисте розуміння, істина.

8 – символ матерії, якої неможна знищити.

3 – у Китаї число «...» символізує всі можливості, є символом побажання щастя.

Графічне зображення – фігура, що складається з двох трикутників і символізує чоловічий і жіночий принципи, а також принципи вогню й води.

Її ключові слова: океан, горизонт, тому що нічого немає за «...». Це число сили, руйнування й війни. «...» Також символізує залізо – метал, із якого виготовляється зброя війни. Символ нижчої, фізичної природи людини.

У Піфагора «...» – межа всіх чисел, усередині якого існують і обертаються всі інші числа.

У Китаї «...» – перше непарне, позитивне число. Символ святості, закінченості, пошани й витонченості. «...» – Істинний шлях неба, землі, людини.

За Піфагором «...» – символ гармонії, священне число.

У буддизмі число «...» – це повнота, сукупність усіх можливостей.

Перше досконале, сильне число, оскільки при його поділі зберігається центр.

Символічні значення числа «...» – множинність, оновлення, удосконалення, творча сила, синтез.

«...» також сприймається як знак удачі.

У піфагорстві трійка символізує повноту. Піфагор уважав «...» символом гармонії; Аристотель – закінченості: «...» є число цілого, бо містить початок, середину й кінець.

Число «...» – символ любові, ради, розташування, закону, угоди.

«...» – число симетричне. У перевернутому вигляді являє собою знак нескінченності, що символізує два світи – матеріальний і духовний

У Японії число «...» означає – «багато».

У Японії шанують «...» священні скарби: дзеркало, меч і дорогоцінний камінь, що символізують істину, мужність і співчуття.

У християнстві означає відновлення й відродження.

Уважаємо, що важливим аспектом методичної підготовки викладача є сформована в нього спроможність до створення методичного забезпечення навчальних занять, а саме: комплектів навчально-методичного забезпечення: розроблені лекції, практичні або лабораторні, семінарські заняття, самостійна робота та індивідуальне домашнє завдання для здобувачів вищої освіти. У процесі відпрацювання системи підготовки майбутніх вихователів ЗДО до лінгвокультурологічного аналізу тексту на аудиторних заняттях необхідно передбачети здійснення поточного контролю знань здобувачів вищої освіти, при цьому необхідною умовою є наявність завдань для перевірки, що можуть бути представлені в обраній викладачем формі (тестові запитання, лінгвокультурологічний аналіз конкретного тексту, окремі запитання тощо).

Завдання лінгвокультурологічного аналізу тексту полягають у виробленні навичок системного комплексного лінгвістичного аналізу мовностилістичної структури художнього тексту. Із-поміж основних підходів до вивчення тексту особливе місце посідають антропоцентричний (комунікативний) (Ф. Бацевич [2], В. Красних [10], Т. Радзієвська [16], О. Селіванова [18]) і когнітивний напрями (Л. Бабенко [1]), завдяки чому, по-перше, є можливість розширення завдань лінгвістичного аналізу тексту, по-друге, можна запровадити нові різновиди: філологічний, семантичний, комунікативно-прагматичний, дискурсивний, лінгвокультурологічний, концептуальний тощо, виконання кожного з яких є своєрідним кроком у пізнанні психолінгвістичних і когнітивних аспектів мовлення.

Українська лінгвокультурологія орієнтована на вивчення національно-культурної складової, мовної картини світу, мовної особистості з її компетенційними можливостями, отож постає потреба опрацювання проблематики національного психотипу, ментефактів, бачення рідної культури в собі в цій культурі [9, с. 19, 20].

Отже, здійснення лінгвокультурологічного аналізу тексту ґрунтується на знаннях, уміннях і навичках із практикуму української мови, сучасної української літературної мови, відомостях із літературознавчих освітніх компонентів, культури мови, стилістики, риторики тощо. Опанування здобувачами вищої освіти лінгвокультурологічного аналізу тексту забезпечить засвоєння ними інноваційних навчальних технологій, низки інформаційних, комп'ютерних освітніх компонентів, адже текст у різних формах (усній, писемній, комп'ютерній) – це завжди смислова, семантична, тематична, стилістична єдність, що містить пізнавальні, комунікативні й виховні чинники.

Лінгвокультурологічний аналіз конкретного тексту ґрунтується на узагальнених концептах із етнологічною константою, за якої враховуються культурні спрямування мовної особистості, смислові конотації, орієнтовані на асоціативно-оцінні вподобання носіїв української мови. Якщо, скажімо, простежити особливості мовостилю «Зачарованої Десни» О. Довженка,

позначеної прозорістю змістової організації, без діалектної та архаїчної лексики, то його «українськість» виявляє себе, із одного боку, у широкому залученні етнолінгвістичної складової, із другого, – у дискурсі, позначеному національним «духом». [9, с. 24, 25]. Наприклад: *«Город до того переповнявсь росли , що десь серед літа вони вже не вміщалися в ньому. Вони лізли одна на одну, переплітались, душились, дерлися на хлів, на стріху, повзли на тин, а гарбузи звисали з тину прямо на вулицю. А малини – красної, білої! А вишень, а груш солодких було як наїсися – цілий день як бубон»*. Отже, текст насичений лексикою етнографічного спрямування (*хлів, стріха, тин*), ідіомами *одна на одну, живіт як бубон*, але головне – він сповнений почуттям захоплення цим нехитрим городнім «дивом» – із малиною, вишнями та грушами, м'яким народним гумором (*город переповнявсь росли , вони вже не вміщалися в ньому, вони лізли одна на одну*); дискурсом охоплюються фонові знання читача про принади українського села, традиційний побут, рослинний світ [9, с. 25].

Відповідно до вимог державних освітніх стандартів в експериментальне навчання доцільно долучати роботу над культурологічним матеріалом, що відображає особливості сприйняття світу українським народом. Наприклад, здобувачам вищої освіти пропонується навчальна робота тексту «Невичерпна духовна скарбниця» (автор М. Гуц).

Мова – це віконце, через яке людина бачить світ. Мова – коштовний скарб народу. Любов до України неможлива без любові до рідного слова.

«Найбільше й найдорожче добро в кожного народу – його мова. Ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, у яку народ складав і своє давнє життя, і свої сподівання, розум, дослід, почування» (Панас Мирний).

«Мова – це наша національна ознака, у мові – наша культура, сутність нашої свідомості. Мова – це форма нашого життя, життя культурного й національного, це форма національного організування» (Іван Огієнко).

«Я ще можу не противитись, коли ображають мене як людину, але коли ображають мій народ, мою мову, мою культуру, як же я можу не реагувати на це?» (Михайло Коцюбинський).

«Мова – утілення думки. Що багатша думка, то багатша мова. Любімо її, вивчаймо її, розвиваймо її! Борімося за красу мови, за правильність мови, за приступність мови, за багатство мови...» (Максим Рильський).

Максим Рильський надавав проблемам мови великого значення впродовж усього творчого життя. Він був надзвичайно вимогливий до мови власних творів, невтомно працював над збагаченням свого поетичного словника. Поет закликав своїх сучасників боротися за чистоту та збагачення української мови.

Для лінгвокультурологічного аналізу пропонується вірш М. Рильського «Мова», у якому поет із великою ніжністю й любов'ю написав про мову. Вона звучить для поета як пісня океану. Мова рідного народу глибока у своїй мудрості. Як тонкий знавець мовних проблем, М. Рильський уважав, що в народі, його поезії, розмовній мові треба шукати джерела нового наповнення літературної мови.

У вірші «Мова» поет закликав своїх сучасників частіше «заглядати у словник». На його переконання – «це пишний яр, а не сумне провалля». Високо поціновував автор вірша словники Грінченка й Даля. Вагомий внесок поета в словникову справу української мови. Словники та довідники, видані за участі М. Рильського, не втратили свого значення й сьогодні.

Вірш «Мова» написаний 1956 року. На той час українська мова зазнала помітних деформацій у зв'язку із відведенням їй більшовицькими ідеологами другорядної ролі в суспільстві.

У «Мові» віднайшли відгук історія народу, бурхливе, неспокійне його життя, яке поет прирівнював до «гулу віків», «шуму століть». У ньому – «бурі подих», «неволі стогін», «волі спів», «сурма походу світанкова».

За царського гноблення українська мова зазнала жорстокого переслідування, утисків. Удаючись до засобу персоніфікації, поет із болем згадує страшні знущання блазнів російського царя над її «велично-гідним духом».

Немає сумніву, що підставою для таких поетичних узагальнень М. Рильського були всі ті ганебні документи, якими забороняли українське слово в офіційно-діловому мовленні. Це був горезвісний Валуєвський циркуляр, Ємський указ та численні неопубліковані заборони за радянської доби. Про всі ці знущання над словом М. Рильський писав з особливим болем.

Завданням для здобувачів вищої освіти при формуванні лінгвокультурологічної компетентності можуть бути:

1. Як ви вважаєте, що відрізняє один народ від іншого? (Національні символи, мова, культура).

2. Прокоментуйте такі висловлювання з позицій особистості:

– К. Ушинський: «У мові одухотворяється весь народ і вся його Батьківщина, уся історія духовного життя народу»;

– І. Срезневський: «Кожне слово для історика є свідок, пам'ятник, факт життя народу»;

– В. Щерба: «Кожна мова відображає культуру того народу, який на ньому говорить»;

– О. Олесь «Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова – це ще й музика, мелодика, барви буття, сучасна художня, інтелектуальна й мислительська діяльність народу»;

– О. Забужко «Мова – далеко не тільки «засіб спілкування», тобто передачі «вже готових думок», як нас усіх учили в імперській школі. Куди серйозніша її місія – бути способом народження тих думок: коли «нема мови», людині просто-просто «нема чим думати»;

– І. Лосєв «Доля української мови – то є водночас й доля української держави й нації».

3. Укладіть список літератури для самостійної роботи при формуванні лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

4. Відвідайте заняття з підготовки здобувачів вищої освіти до переказу. Підготуйте письмовий аналіз заняття за схемою.

Загальний педагогічний аналіз заняття

- оцінювання правильності визначення мети заняття;
- раціональність структурної побудови заняття та доцільність розподілу часу за його елементами;
- оптимальність відбору змісту навчального матеріалу, виокремлення головного та другорядного;
- ефективність досягнення освітніх і розвивальних цілей; оцінювання ефективності вибору методів і прийомів навчання, способів формування та розвитку пізнавального інтересу й навчальної мотивації; зміст навчальної діяльності здобувачів вищої освіти на занятті (формування у здобувачів вищої освіти загальнонавчальних умінь, ефективність застосування засобів навчання, формування спроможності до рефлексії, оволодіння здобувачами вищої освіти методикою самоконтролю) організація педагогічного спілкування на занятті; педагогічний стиль).

5. Підготуйте усний переказ тексту.

За впровадження розвивальної технології отримуємо специфічні результати, запроваджуємо способи діяльності та процедуру, спрямовані не на формування знань, умінь і навичок, а на формування рефлексивних умінь, що є основою саморозвитку. За такої технології реалізуються принципи співпраці, саморозвитку та рефлексії, діяльності, проблемності, колективності, організації спільної діяльності.

6. Допишіть перелік «ідей», актуальних для формування лінгвокультурологічної компетентності МПДО:

- ідея переходу від педагогіки заходів до педагогіки буття;

- ідея відродження національної самосвідомості;
- ідея відновлення цінності майстерності й майстра;
- ідея опори на «отців» у вихованні;
- ідея одностатевого виховання;
- ідея пропаганди здорового способу життя;
- ідея неадаптованої соціалізації та професійного самовизначення молоді;
- ідея розкриття творчого покликання людини;
- ідея підтримки молодих талантів;
- ідея зустрічі та примирення світського й духовного виховання;
- ідея формування культури сім'ї.

7. Виберіть із творів українських письменників фрагменти текстів, у яких відображається ідея опори на «отців» у вихованні, ідею розвитку творчості дитини у спілкуванні з батьками, або – ідею формування сім'єю культури спілкування.

8. Укладіть перелік передумов, що зумовили необхідність самостійної роботи здобувачів вищої освіти щодо формування лінгвокультурологічної компетентності.

9. Сформулюйте питання, за якими ви хотіли б отримати консультацію за підготовки до заняття переказу з лінгвістичним аналізом тексту.

10. Із якими труднощами ви зіткнулися при роботі над переказом тексту? Сформулюйте чітко вашу думку спершу усно, потім зафіксуйте її письмово.

11. Ви є учасником педагогічного експерименту при формуванні лінгвокультурологічної компетентності. Укладіть план-конспект заняття навчання переказу з урахуванням мети й завдань педагогічного експерименту. Укладіть критерії оцінювання експериментального заняття за підготовки здобувачів вищої освіти до переказу.

12. Підготуйте конспект тексту «Психолого-педагогічні основи аналізу заняття» на основі максимально повного введення в нього інформації.

13. Прочитайте текст, визначте можливості посилання на нього куратором у виховній роботі зі здобувачами вищої освіти. Сформулюйте тему такої виховної години, його мету, завдання. Підготуйте конспективні записи фрагментів тексту, необхідні для можливого цитування.

Національний вимір

Особливості впливу повинні спиратися на певні національні характеристики, властиві цьому соціуму. Американці експлуатують у своїй моделі світу параметри росту добробуту для досягнення до свободи й демократії. Перша складова створює досить енергійні спроби прориву наверх. Це сюжет Попелюшки, мільйонера, що росте на чистильника чобіт. До речі, сьогодні еталонними кумирами в цій області стали не нафтові магнати, а інтелектуали типу Б. Гейтса, чий інтелектуал приносить йому фінансовий успіх.

Моделі світу створюються на тих же наборах складових, тільки вони використовують як базові й домінуючі різні характеристики. Східна модель світу, що відрізняється спокоєм і внутрішнім самоспогляданням, спирається на іншу складову, ніж модель західна. «Бездіяльність, із нашої точки зору, щось аморальне,»лінь – мат всіх пороків!», свідоцтво егоїзму й байдужості («хоч трава не рости»). Те ж слово в китайській і японській мовах має інше семантичне забарвлення: «Бездіяльність» існує не заради байдкування, а заради не порушення природного порядку речей».

П. Флоренський [20] писав про первинність різних каналів у подібних системах. В основу покладається слух або зір. «Різними народами акцент першості ставився або на тому, або на іншому; давня Еллада звеличувала зір, Схід же висував як більш цінний – слух». У іншій своїй роботі він провів це розходження в іншій сфері. «Католики», тобто католицтво, – люди зорового типу, а «протестанти» – слухового. Православ'я – це гармонія, гармонійна рівновага того й іншого, зорового та слухового типу.

Наступний приклад теж культурно-національного характеру. Для західної культури прийнятне проведення перемовин у конфіденційній обстановці,

заняття саме цим об'єктом за повної концентрації уваги. В арабських країнах це не так. Західні бізнесмени, які проводять перемовини в Єгипті або Саудівської Аравії, змушені терпіти часті перерви на телефонні розмови, обговорення поточних питань із секретарями й візити відвідувачів, які бажають повідомити щось у край важливе урядовцю або бізнесменові. У той час як західні бізнесмени скоріше за все розцінять подібні перешкоди як ознаку неввічливості або байдужості своїх арабських колег, останні, які надають величезного значення міжособистісним стосункам, уважатимуть непростимою грубістю відмову поспілкуватися по телефону або прийняти свого друга або колегу.

Лінгвокультурологічне завдання, за визначенням Н. Мішатіної, – це «добудова (або відновлення) фрагментів, яких не вистачає в емоційно-оцінній картині світу підлітка як культуромовної особистості» [11]. Виконання лінгвокультурологічних завдань, фрагментів, яких не вистачає в емоційно-оцінній картині світу особистості допоможе залучити здобувачів вищої освіти до оволодіння новими смислами, пов'язаними з тими чи іншими українськими реаліями й позначеними національно-культурним забарвленням. Пропонуються такий комплекс лінгвокультурологічних завдань, спрямований на:

- накопичення й опрацювання інформації українознавчого / культурологічного характеру (культурноакумулявальні вправи);
- опрацювання тлумачення значення того чи іншого слова, фразеологізму, художнього тексту, посиляючись на особистісний чуттєвий досвід, емоційно-оцінне ставлення до реалії, що досліджується (асоціативні вправи);
- опанування додаткових, зокрема національно-культурних, компонентів слова або словосполучення у філософському, художньому контекстах із запровадженням прийомів концептуального аналізу (аналітичні вправи);

– побудову власних висловлювань із уживанням відповідних мовних одиниць, що вважаються як особистісно значущі, важливі для національної культури, національних цінностей та образів за допомогою системи текстових концептів, утілених у мовних одиницях. На підставі концептуального аналізу художнього тексту можливо змоделювати структуру тестового концепту, проінтерпретувати його, у тому числі національно забарвлюючи, та описати зв'язки між ними, із урахуванням життєвого досвіду навчання дітей дошкільного віку переказу на основі запам'ятовування українських казок в педагогічному експерименті майбутні вихователі ЗДО визначили факти становлення дітей до переказу.

Система вдосконалення навичок лінгвістичного аналізу текстів зумовлюється такими принципами роботи, серед яких важливими для нашого дослідження вважаємо такі:

– принцип поетапного й систематичного вдосконалення навичок забезпечує послідовний рух здобувача вищої освіти від найпростіших елементів аналізу до виконання ним повного лінгвістичного аналізу тексту;

– принцип діяльнісного підходу – передбачається реалізація компонентів діяльності: мети, мотивів, дій, операцій;

– принцип прагматичної спрямованості полягає у фіксуванні свідомості певних схем виконання аналізу з метою їх подальшого застосування на майбутніх етапах навчання;

– принцип пізнавальної активності здобувача вищої освіти – передбачається тлумачення роботи з лінгвістичним аналізом тексту як певного пізнавального аналізу текстів; у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти важливу роль відіграють загальнодидактичні та специфічні принципи навчання;

– послуговуємось такими загальнодидактичними принципами навчання: науковість, доступність, зв'язок теорії з практикою, систематичність і послідовність навчання, свідомість, наступність, активність навчання,

унаочнення, активна творча самостійність здобувачів вищої освіти, участь здобувачів вищої освіти у науково-дослідній роботі.

До специфічних принципів удосконалення навичок лінгвістичного аналізу тексту відносимо такі: інтеграція, комунікативність, міжпредметні зв'язки, єдність змісту, форми й функції мовного явища, усвідомлення професійно-педагогічної спрямованості, стимулювання й підтримки.

Варто зазначити, що робота над формуванням умінь і навичок текстотворення на нестандартних заняттях та в сюжетно-рольових іграх побудована на розвитку діалогічного мовлення дітей дошкільного віку. При роботі з текстами на заняттях української мови, викладач проводить спостереження за синтаксичною будовою та інтонаційним оформленням речень, змістом і структурою текстів [4].

Уважаємо, що перш ніж запропонувати текст, необхідно продумати вправи на всіх етапах: до читання тексту, під час читання тексту, а також після читання тексту.

Завдання, які здобувачі вищої освіти можуть виконати до прочитання необхідного тексту:

- складання асоціограм для активізації словникового запасу;
- візуальні імпульси (світлини, малюнки, таблиці, схеми тощо), тобто усе те, що підкаже тему тексту);
- скласти послідовно розповідь (картки з пропозиціями з тексту);
- скласти послідовно розповідь за дією (картки з картинками по тексту);
- на основі слів із тексту скласти свій власний текст / діалог.

Завдання, які здобувачі вищої освіти виконують під час читання тексту:

- підкреслити відповіді (так / ні);
- підкреслити висловлювання (правильні / неправильні);
- виписати інформацію (числа, дати, прізвища тощо);
- упорядкувати інформацію по тексту;
- читати текст із пропусками й дозаповнити пропущені слова.

Завдання, які здобувачі вищої освіти виконують після прочитання тексту:

- відповісти на запитання по тексту (Що? Де? Коли?);
- посилатися на цей текст як основу для дискусії;
- заповнити таблицю по тексту;
- посилатися на цей текст як основу для твору нової історії / діалогу);
- розробити варіанти діалогу учасників.

Запровадження методів, прийомів, засобів навчання є важливим елементом підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здійснення ними лінгвістичного аналізу тексту, тому викладачам ЗВО необхідно обирати саме ті, що є найбільш доцільними й ефективно впливають на вдосконалення навичок лінгвістичного аналізу тексту, на формування лінгвокультурологічної компетентності.

Опрацювання творів усної народної творчості. Обов'язковою умовою для створення здобувачами вищої освіти вторинного тексту є збереження їх виховного потенціалу. Виховним «ядром», відповідністю вторинного тексту моралі у смисловому навантаженні є прислів'я. Покажемо це на конкретних прикладах. Так, у казці «З ремеслом не пропадеш» яскраво виражені можливості трудового виховання. Такими казками народ прищеплював дітям любов до праці.

Тема морального виховання досить поширена, її досліджують у своїх творах багато народів.

В українських народних казках «Про лиху мачуху та дванадцять місяців», «Про сирітку Марію, злу мачуху та її доньку», «Мачуха і пасербиця» досить глибоко розкривається тема морального виховання, у цих казках схвалюється й винагороджується доброта та здатність до співчуття, висміюється й карається зло. За своїм змістом цю казку можна порівняти з російською народною казкою «Морозко», із татарською казкою «Зла мачуха».

Мораль: «У кого в серці (в душі) зло, того обходить і добро». У цих казках, як і багатьох інших казках, добро перемогло, а зло переможене.

У казках розкриваються не тільки ті якості особистості, до вироблення яких необхідно прагнути в процесі едукації, але педагогічні та виховні прийоми впливу на психіку людини, яка легко піддається на обман, лестощі, у якої спостерігається завищена або занижена самооцінка. У пізнанні людиною норм моралі є два шляхи:

– шлях досвіду, йдучи яким людина робить вчинки, переживаючи негативні їх наслідки, тим самим жорсткою дійсністю змушує до осмислення понять про добро і зло, про необхідність у певних ситуаціях діяти відповідно до визначених норм моралі;

– шлях теоретичний, коли засвоєні норми та правила дають можливість підтвердити їх значимість на практиці; це шлях більш безпечний та ефективний для людини й удосконалення відносин у суспільстві.

У казці пропагуються позитивні результати проходження другим шляхом (теоретичним), значущість уміння заслухатися до порад і дотримуватися їх для вирішення практичних справ, налагодження правильних взаємин із людьми. Мораль такої бесіди зі здобувачами вищої освіти проста: «Добре справи йдуть у того, хто слухає старших».

Отже, впровадженням технології формування лінгвокультурологічної компетентності МПДО у процесі вивчення гуманітарних освітніх компонентів передбачається реалізація трьох етапів: мотиваційно-цільового, змістово-процесуального та оцінно-результативного. У цілому, упровадивши технологію формування лінгвокультурологічної компетентності МПДО у процесі вивчення гуманітарних освітніх компонентів, дійшли висновку про доцільність її упровадження в освітній процес закладів вищої освіти. Варто зазначити, що повноцінне формування особистості неможливе без виховання толерантності. Тому необхідно дослідити способи та засоби виховання комунікативної толерантності МПДО, зокрема у процесі педагогічної практики.

2.6 Шляхи та засоби реалізації системи виховання комунікативної толерантності у процесі педагогічної практики

Ефективність виховання комунікативної толерантності як інтегративної якості майбутніх педагогів дошкільної освіти полягає в оновленні змісту навчального матеріалу, використанні новітніх підходів у процесі педагогічної практики, запровадженні в процесі едукції інноваційних методів, форм та засобів навчання і виховання, що сприяють вихованню КТ МПДО у процесі педагогічної практики.

У сучасних педагогічних джерелах науковці висвітлюють проблему виховання толерантності майбутніх педагогів у різних освітніх аспектах, зокрема: розроблення програм із нормативних освітніх компонентів; оновлення змісту й форм самостійної роботи здобувачів освіти; створення експериментальних методик і технологій; упровадження вибіркового освітніх компонентів тощо.

Метою формувального етапу педагогічного експерименту повинна бути перевірка ефективності розробленої організаційно-методичної моделі системи виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики, розширення й поглиблення знань, практичних умінь та навичок щодо комунікативної толерантності, активізація мотивації до здійснення толерантної комунікації, емпатії та рефлексії.

Формувальний етап педагогічного експерименту передбачає дотримання певної послідовності, яка умовно відбивалася у мотиваційному, когнітивному, емоційному й діяльнісному компонентах виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики та здійснювалася у трьох напрямках.

Перший напрям передбачає виховання у здобувачів освіти свідомого позитивного ставлення до виховання толерантності з опорою на особистісні й професійні мотиви; гуманістичної спрямованості особистості майбутнього фахівця дошкільної освіти; стимулювання бажання використовувати отримані знання та вміння у педагогічній діяльності.

На другому напрямі здійснюється формування у майбутніх педагогів дошкільної освіти уявлень та знань про толерантність як соціокультурне явище,

педагогічну сутність цього явища, систему показників толерантності як інтегративної якості вихователя ЗДО, а також про правила та принципи толерантної педагогічної взаємодії.

При цьому авторська позиція полягає у тому, що перший і другий напрями є взаємообумовленими та взаємозалежними.

На третьому напрямі відбувається закріплення умінь та навичок толерантної поведінки майбутніх педагогів дошкільної освіти у процесі педагогічної практики.

Організаційно-методична модель системи виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики реалізовується у процесі вивчення освітніх компонентів фахового та вільного вибору, позааудиторної та науково-дослідної роботи, педагогічної практики та під час використання потенціалу виховної діяльності.

Організація формувального етапу педагогічного експерименту передбачала:

- засвоєння теоретичних знань на лекційних заняттях із освітніх компонентів, як-от: «Вступ до спеціальності», «Дошкільна педагогіка», «Дошкільна лінгводидактика», «Інклюзивна дошкільна освіта», «Професійно-комунікативна компетентність фахівця дошкільної освіти»;

- поглиблення отриманих відповідно до теми дослідження теоретичних знань на практичних і семінарських заняттях, під час виховних годин, самостійної творчої роботи здобувачів освіти та під час проходження різних видів педагогічної практики у ЗДО;

- практичне відпрацювання набутих умінь та навичок у процесі особистісної взаємодії на підставі толерантності, технологій ситуативного моделювання (імітаційних, симуляційних, ділових та навчально-рольових ігор), дискусій, моральних дилем, івентів (work shop, педагогічна кав'ярня), кейс-методів, скрайбінгу, комунікативно-мовленневих вправ, вправ-криголамів (icebreakers), рефлексії (правило «трійки», синквейни, «plus–minus–interesting та ін.), банку тренінгових програм, педагогічного коучінгу, вирішення комунікативно-мовленневих ситуацій на практичних, семінарських заняттях та під час позааудиторної роботи;

– закріплення та вдосконалення набутих знань, умінь та навичок під час проходження різних видів педагогічної практики у ЗДО.

Під час теоретико-методичної підготовки викладачів до виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики доречно використовувати низку заходів із обов'язковим урахуванням побажань його учасників, тематика яких передбачає такі запитання:

- Яким має бути толерантний вихователь ЗДО?
- Де закінчуються межі толерантності?
- Чи під силу в сучасних умовах освіти виховати дитину толерантною?
- Толерантність як шлях до Європи.
- Де найбільше можна зустріти прояви нетерпимості?
- Толерантність – це привілей сильних і розумних.
- Умови оптимальної тріади-взаємодії «вихователь – дошкільники – батьки».

Для *мотиваційного* компоненту, під час реалізації першого напрямку дібрано матеріал, роботу з яким спрямовано на стимулювання мотивації здобувачів освіти до виховання у них комунікативної толерантності у процесі педагогічної практики.

Оскільки теоретичні знання слугують підґрунтям для ефективності виховання КТ МПДО, особливу увагу варто звертати на те, щоб здобувачі освіти були зацікавлені лекційним матеріалом, який був пов'язаний із досліджуванним конструктом та усвідомленням його ролі у педагогічній діяльності.

У процесі вивчення такого освітнього компоненту, як «Дошкільна педагогіка» запропоновано доповнити відповідну робочу навчальну програму авторськими розробками за темами: «Комунікативна толерантність як складник морального виховання дітей дошкільного віку», «Виховання як педагогічний процес», «Виховання толерантних почуттів та толерантної поведінки особистості», «Зміст виховання міжнаціональної толерантності», «Толерантність як моральна цінність».

«Вступ до спеціальності» передбачає вивчення додаткової теми «Комунікативна толерантність у педагогічному спілкуванні вихователя ЗДО», що спеціально розроблена для досягнення загальної мети дослідження.

Із метою підвищення *мотиваційного* та *когнітивного* компонентів структури комунікативної толерантності під час вивчення дошкільної лінгводидактики можна розглядати такі теми: «Комунікативна толерантність як важливий складник професійної успішності вихователя ЗДО», «Виховання комунікативної толерантності дошкільників на заняттях з розвитку мовлення», а під час вивчення освітніх компонента вибіркового циклу «Інклюзивна дошкільна освіта» передбачаємо вивчення тем «Деонтологія інклюзивної освіти» та «Виховання толерантності в умовах інклюзивної освіти».

Із викладачами зазначених навчальних освітніх компонентів необхідно здійснити попередню роботу з ознайомлення їх з метою формувального етапу дослідження, надати методичні рекомендації щодо виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики. Зі свого боку, для наставників груп здобувачів освіти доречно провести заняття «Виховуємо комунікативну толерантність майбутніх вихователів».

Подача лекційного матеріалу можна супроводжувати скрайбінгом. Скрайбінг (з англійської *scribe* – робити ескіз, нарис) – це метод розповіді чи пояснення, який супроводжується графічною ілюстрацією головного змісту сказаного. Основна мета скрайбінгу – допомогти краще опанувати зміст та запам'ятати сенс нової інформації завдяки залученню візуалізації. Ключове завдання цього методу – донести інформацію у максимально зрозумілому і привабливому для здобувача освіти форматі. Тому, для створення образності, більшої наочності залучаються різноманітні типи зображень – малюнки, піктограми, символи, окремі ключові слова (написи, гасла), схеми, діаграми тощо.

Практичні заняття можна проводити у формі тренінгів, воркшопів, педагогічної кав'ярні. Наведемо орієнтовану тематику: «Роль вербальних та невербальних засобів у спілкуванні», «Розвиток навичок налагодження взаєморозуміння», «Вміння слухати як важлива запорука ефективності толерантного спілкування», «Мовленнєвий етикет вихователя ЗДО», «Значення

толерантності в ефективному спілкуванні», «Комунікативна толерантність як показник компетентності педагога», «Попередження конфліктів та основи безконфліктної взаємодії», «Міміка та жести у професійній діяльності вихователя ЗДО». Кожне із занять повинне передбачати виховання комунікативної толерантності здобувачів освіти.

Так, метою воркшопу «Розвиток навичок налагодження взаєморозуміння» є показати значимість толерантності під час взаємодії з іншими, закріпити знання здобувачів освіти про компоненти толерантності, учити розуміти й поважати один одного, удосконалювати вміння толерантного спілкування.

На занятті з теми «Вміння слухати як важлива запорука ефективності толерантного спілкування» майбутнім фахівцям пропонується заповнити анкету «Чи вмієте ви слухати?» з метою аналізу своїх умінь слухання та особливості слухання інших. Далі – прослухати інформаційне повідомлення «Засоби активного слухання». Після цього можна виконувати вправи, як-от: «Вислухай – поверни» (мета: тренування навичок активного слухання та партнерської взаємодії), «Пожежник» (мета: продемонструвати особливості сприйняття різними людьми однієї й тієї ж інформації у міру своїх вікових, професійних або ж індивідуальних характерологічних особливостей), «Хто лідер?» (мета: тренування навичок активного слухання та партнерської взаємодії). Використовувати вправи рефлексивного характеру, зокрема «Корзина ідей» (кожен здобувач освіти пише на невеликому аркуші свою думку про заняття, кладе його в корзину; викладач вибірково зачитує враження, проводиться колективне обговорення).

Як зазначалось, важлива роль у процесі організації виховання комунікативної толерантності належала самостійній роботі здобувачів освіти. Серед завдань для самостійного опрацювання виділимо такі, як-от: знайти в сучасних періодичних виданнях, довідковій літературі, та, використовуючи мережу «Інтернет», інформацію про комунікативну компетентність та толерантність, проаналізувати її; заповнити умовну таблицю з проблеми сутності понять «комунікативна компетентність» та «комунікативна толерантність», зробити їх порівняльний аналіз; сформулювати основні показники, характерні для вихователів ЗДО, здатних до ефективного здійснення

толерантної комунікації; запропонувати способи підвищення рівня толерантної комунікації; скласти візуально-комунікативний портрет толерантного вихователя сучасного ЗДО; створити буклет «Особливості спілкування вихователя з різними категоріями людей», практичний відеоряд «Міміка та жести у професійній діяльності вихователя ЗДО»; підготувати бібліомікс до теми «Уміння самопрезентації вихователя дітей дошкільного віку», ментальну карту з теми «Особливості спілкування та вміння слухати», бібліофреш із теми «Толерантність» (у тому числі дитячі твори), художні тексти та мультиплікаційні фільми, у яких проявляється толерантність, розробити методичні рекомендації для вихователів ЗДО щодо толерантної поведінки у конфліктних ситуаціях в педагогічній діяльності, написання твору-есе тощо. Такі завдання сприяють навчанню самостійно працювати з різними джерелами інформації; розвитку творчих здібностей та активізації розумової діяльності здобувачів освіти; формуванню потреби безперервного самостійного поповнення знань, плідно використовувати їх під час навчання та в подальшій фаховій діяльності.

Отже, ефективність забезпечується, насамперед, різноманітністю форм та методів організації процесу едукативної діяльності, його орієнтацією як на професійні, так і на особистісно значущі інтереси здобувачів освіти.

З огляду на специфіку проблеми дослідження, важливим є використання інтерактивних методів – способів цілеспрямованої міжособистісної взаємодії викладача та здобувачів освіти у процесі створення оптимальних умов свого розвитку.

Інтеракція, основою якої є толерантність педагога, – це спосіб пізнання, який здійснюється у процесі спільної діяльності суб'єктів навчання, які взаємодіють та обмінюються інформацією між собою, висловлюють власні думки, виражають почуття та відстоюють власну позицію асертивним способом, не ображаючи інших та не завдаючи їм шкоди; разом вирішують проблемні ситуації, намагаються дійти згоди, моделюють способи діяльності, оцінюють поведінку, а не особистісні особливості один одного, працюють у толерантному середовищі ділової співпраці.

Підґрунтям інтерактивного навчання суб'єктів освітнього процесу є діалогічна взаємодія, співробітництво у невеликих групах, активна позиція майбутніх педагогів дошкільної освіти, апелювання до їхнього власного досвіду, реалізація теорії у практичних способах співпраці.

Реалізація другого напрямку передбачає використання таких інтерактивних форм і методів навчання, як-от: технології ситуативного моделювання (імітаційні, симуляційні, ділові та навчально-рольові ігри), дискусії, моральні дилеми, івенти (work shop, педагогічна кав'ярня), кейс-методи, скрайбінг, комунікативно-мовленнєві вправи, вправи-криголами (icebreakers), рефлексія (правило «трійки», синквейни, «plus–minus–interesting» та ін.), кейсбук з банку тренінгових програм, педагогічний коучінг, вирішення комунікативно-мовленнєвих ситуацій на практичних, семінарських заняттях та під час позааудиторної роботи, що сприяли вихованню КТ МПДО, оскільки саме ці методи завдяки активному залученню майбутніх вихователів ЗДО та викладачів до роботи підвищують засвоєння, розуміння та творче застосування знань, умінь та навичок у вирішенні практичних завдань. Мета застосування інтерактивних методів у процесі підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти – активізація пізнавальної діяльності здобувачів освіти, формування у них навичок роботи в команді, власної думки, життєвих і професійних навичок, ефективне засвоєння навчального матеріалу, виховання терпимості до будь-якої точки зору.

Технології ситуативного моделювання передбачають створення цікавих нетрадиційних ситуацій і постановки чітких завдань, виконуючи які здобувачі освіти обов'язково підключають уяву, фантазію, креативне мислення.

До технологій ситуативного моделювання належать такі інтерактивні технології, як: імітаційні, симуляційні, ділові та навчально-рольові ігри, драматизація.

Імітаціями називають процедури з виконанням певних простих відомих дій, які відтворюють, імітують будь-які явища навколишньої дійсності. Учасники імітації реагують на конкретну ситуацію в межах заданої програми, чітко виконуючи інструкцію. Так здобувачі освіти можуть виконувати дії індивідуально або в групах. На закінчення імітації учасники отримують

подібний до передбачуваного результат, але він не завжди однаковий. Дуже важливо, щоб ці результати обговорювалися. Імітаційні ігри розвивають увагу, навички критичного мислення, сприяють застосуванню на практиці вміння вирішувати проблеми.

Для того, щоб провести імітаційну гру необхідно:

1. Обрати тему для імітації.
2. Чітко спланувати все, що необхідно для проведення імітації, продумати участь у ній всіх здобувачів освіти.
3. Надати учасникам максимум інформації, щоб вони могли впевнено виконувати всі процедури і одночасно вчитися.
4. Перед імітацією зробити невеликий вступ.
5. Заздалегідь продумати запитання для підбиття підсумків.

Симуляціями називають створені викладачем ситуації, під час яких учасники копіюють у спрощеному вигляді дії, пов'язані з діяльністю суспільних інститутів, які існують у справжньому економічному, політичному та культурному житті. До них належать судові, парламентські, громадські слухання, збори, дебати тощо. Готуючи здобувачів освіти до симуляції, викладач повинен чітко розподілити ролі, обговорити з кожним виконавцем послідовність його дій, висловів задля дотримання чіткого регламенту, сценарію тощо. Так симуляції можна назвати «мініатюрною версією реальності» оскільки ця технологія наближена до рольової гри, але істотно відрізняється від неї, бо її метою є не демонстрація поведінки конкретних особистостей, а ілюстрування певних явищ і механізмів.

Одним з дієвих засобів виховання комунікативної толерантності МПДО у процесі педагогічної практики є навчально-рольові ігри. Вони є потужним засобом виховання та самовиховання особистості, що здійснюють непрямий вплив не тільки на ігровий, а й на реальний світ. Навчально-рольова гра вимагає від учасників прояву здібностей та навичок у несподіваних і мінливих обставинах.

Під час навчально-рольової гри здобувачі освіти виконують ті чи інші ролі й програють близьку до реальної ситуацію. У грі беруть участь слухачі, розподілені на невеликі групи. Кожна група отримує матеріали,

у яких представлена та чи інша проблема. Завдання груп – вирішити проблему оптимальним способом. Організація гри, її корекція й узагальнююча оцінка – завдання викладача закладу освіти [6, с. 96–106].

Навчально-рольові ігри, що використовуються на заняттях, стверджує М. Євтух, «розвивають не тільки знання в майбутніх педагогів, активізують та загострюють сприймання матеріалу, надають змогу програвати конкретні педагогічні ситуації, формують уміння встановлювати контакти, проявляти ставлення до вихованців, але й поновлювати, поглиблювати зміст і технології професійного навчання здобувачів освіти, спрямованого на виховання толерантності» [7, с. 172].

Навчально-рольова гра відрізняється від аналізу ситуації запровадженням елементів театралізації, моделюванням реальних умов майбутньої педагогічної діяльності, програванням тієї чи іншої ролі (вихователя ЗДО, директора, дитини, її батьків тощо). Це допомагало здобувачам освіти відчутти свої сильні та слабкі сторони у процесі спілкування.

У навчально-рольовій грі легше вийти за звичні рамки стереотипів поведінки, віднайти та активно послуговуватися новими елементами спілкування. Із цією метою в процесі програвання різних педагогічних ситуацій кожному здобувачеві освіти варто запропонувати обставини, роль та дії, найменш характерні для стилю, яким він уже володіє.

Також доречно провести гру «Шість капелюхів» [30], мета якої – проаналізувати одну і ту ж проблемну ситуацію з шести незалежних поглядів, допомогти здобувачам освіти зрозуміти, що будь-яку ситуацію можна проаналізувати без осуду, знаходячи в ній сильні сторони й розуміння позиції сторін. Це дозволяє сформуванню найбільш повне уявлення про предмет дискусії та на логічному й емоційному рівнях оцінити переваги і недоліки. Алгоритм проведення: створюється проблемна ситуація (питання, текст), що не повинна мати однозначної відповіді або рішення. Здобувачі освіти розподіляються на шість груп. Кожна обирає собі один капелюх (за жеребкуванням або за бажанням).

Капельох певного кольору передбачає включення відповідного режиму мислення, якому має слідувати здобувач освіти чи команда під час аргументації своєї позиції у процесі дискусійної гри:

- білий – фокусування уваги на інформації (аналіз відомих фактів та цифр, а також оцінка того, яких відомостей не вистачає та з яких джерел їх можна отримати);

- жовтий – дослідження можливих успіхів, пошук переваг та оптимістичний прогноз події/ідеї/ситуації, яка розглядається;

- чорний – оцінка ситуації з точки зору наявності недоліків, ризиків та загроз її розвитку;

- червоний – увага до емоцій, відчуттів та інтуїції. Не вдаючись у подробиці та міркування, на цьому етапі висловлюються всі інтуїтивні здогадки;

- зелений – пошук альтернатив, генерація ідей, модифікація вже наявних напрацювань;

- синій – управління процесом дискусії, підбиття підсумків і обговорення користі та ефективності методу в конкретних умовах.

Здобувачам освіти пропонується така ситуація: казка «Курочка Ряба». Майбутнім фахівцям дошкільної освіти пропонується розповісти казку повному, у залежності від кольору капельохів.

Білий – ділове мовлення, багато термінів, точних фактів. Наприклад, «Курка на прізвисько Ряба народилася в 2016 році і вже через 6 місяців набула репродуктивну здатність. Господарі курки – дід на ім'я Петренко Степан Глібович та його дружина Петренко Лідія Семенівна ... ».

Жовтий – у казці мало бути багато епітетів, порівнянь. Мова повинна бути художньою, образною.

Чорний – цілком можливо запропонувати скласти казку жахів або написати сценарій для екранізації у жанрі трилера.

Червоний – чуттєва казка. Це може бути казка у віршованій формі.

Зелений – креатив. Казка повинна мати найнесподіванішу кінцівку. Можна запропонувати розповісти казку з використанням жаргону, або представити її в жанрі пантоміми.

Синій – нейтральний. Учасники цієї групи входять у роль експертів.

Після обговорення цієї гри необхідно зробити висновок, що будь-яку ситуацію можна проаналізувати без осуду; знаходити в ній позитивні моменти.

Наступним методом, що сприяє підвищенню когнітивного компонента це комунікативно-мовленнєві вправи, що передбачають роботу з діалогами, художнім текстом. Схема роботи в цьому напрямі відбувається поетапно: спочатку читання й аналіз відповідного діалогу, пізніше – діалоги, у яких пропущено репліки педагога або партнера по спілкуванню, так відбувається формування продуктивних умінь діалогічної толерантної комунікації. Стосовно використання художніх творів, майбутнім вихователям ЗДО пропонуємо твори В. Сухомлинського («Красиві слова і красиве діло», «Покинуте кошеня», «Сьома дочка», «Чорні руки», «Що посієш, те й пожнеш», «Горбатенька дівчинка» тощо), де необхідно знайти толерантні формули або фрази, пояснити їх доцільність використання у тій чи іншій ситуації.

Комунікативно-мовленнєва вправа «Дієта для толерантних» спрямовувалася на формування у здобувачів освіти уміння аналізувати поведінку особистості з позиції толерантності. Підготовчі матеріали: аркуш з написаною дієтою для злих людей, олівці та фломастери. Інструктор повідомляв про розроблену психологами дієту для толерантних людей, до якої злі, неввічливі люди додали зайві слова, і запропонував відновити дієту толерантності. «Дієта для злих людей»: понеділок – розмовляючи з людьми, не дивіться їм в очі, не вітайтеся з усіма, вівторок – нав'язуйте всім свою волю, середа – зробіть погану для когось справу так, щоб ніхто не здогадався, що зло йде від вас, четвер – не виявляйте до іншого такого ставлення, яке ви не хочете виявляти до себе, п'ятниця – намагайтеся погано виглядати, говорити з усіма голосно і грубо, субота – запишіть п'ять поганих якостей, що характеризують вас і вашого ворога, неділя – знайдіть три приводи, щоб сказати оточуючим: «Ви – погані!». Експерти оцінюють роботу кожного залежно від оперативності встановлення контакту з групою на початку організації вправи, чіткості інструктажу, здатності розподіляти увагу під керівництвом виконання вправи, виявлення педагогічного такту під час узагальнення результатів виконання.

Водночас комунікативно-мовленнєва вправа «Віночок комунікативної толерантності» зорієнтована на розвиток у МПДО уміння узагальнювати конкретні прояви комунікативної толерантності. Для її проведення необхідні намальований віночок з кольоровими стрічками, фломастери. Здобувачам освіти пропонують написати на стрічках намальованого українського віночка якості людини, які розкривають поняття комунікативної толерантності (терпимість, об'єктивність, оригінальність, впевненість у собі, гуманність, повага до себе та інших тощо).

Щодо формування *емоційного* компонента організаційно-методичної моделі системи виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики у позааудиторний час для здобувачів освіти експериментальної групи можна проводити комунікативні тренінги [11].

У процесі проведення комунікативних тренінгів у позааудиторний час основні зусилля спрямовувались на поглиблення комунікативної емпатії, афіліації, атракції, рефлексії та посилення емоційної стійкості у процесі виховання комунікативної толерантності під час педагогічної практики; досягнення повної взаємоповаги, довіри та взаємопорозуміння між усіма учасниками групи, що повинно сприяти процесам саморозкриття й самоусвідомлення.

Наприклад, метою комунікативного тренінгу «Толерантність як основа взаємодії між людьми» є надати спеціальні знання про толерантність: сформувати ціннісні установки на толерантне спілкування та навички толерантної поведінки, прийняття іншої людини, розуміння важливості передачі емоційних зв'язків, досвіду, терпимості й поваги через самопізнання, взаємопізнання, взаємодію; розвивати адекватну самооцінку, вміння аналізувати, приймати рішення, обирати правильну позицію; виховувати спостережливість, уважність до інших людей; чуйність, терпимість та небайдужість; створити комфортний психологічний клімат у колективі.

Так, під час використання алітерації здобувачі освіти добирають слова, пов'язані зі змістом поняття «толерантність»:

Т – терплячий, товариський, тактовний;

О – обережний, об'єктивний, оригінальний, особливий;

Л – лояльний, лагідний, легкий у спілкуванні;

Е – енергійний, елегантний, ефективний;

Р – рівний, розсудливий, рівнозначний, рівноправний;

А – активний, акуратний, авторитетний;

Н – надійний, найдорожчий, ненав'язливий;

Т – терплячий, толерантний, товариський;

Н – необхідний людям, ніжний, незалежний;

І – інтелігентний, ідеальний, ідейний;

С – співпереживаючий, співчуваючий, сприймаючий свободу думок і дій іншого, страждаючий;

Т – тактовний, товариський, терплячий.

Зокрема, можна використати вправу «... , проте ти...». Кожен із учасників підписує свій аркуш (сердечко) і писав на ньому один свій недолік, потім передає його іншим учасникам. Вони пишуть на його аркуші «..., проте ти ...» і далі – позитивну якість цієї людини; будь-яку (у тебе дуже гарні очі, ти краще за всіх розповідаєш анекдоти тощо). Наприкінці виконання завдання кожному учаснику повертався його аркуш. Кожен передає сердечко і говорить про свої враження.

Підбиття підсумків комунікативного тренінгу відбувається за допомогою методу «ДРІД»:

Д – досвід (що робили, що пам'ятаєте?);

Р – рефлексія (які відчуття, реакція?);

І – інформація (яку інформацію одержали, які висновки зробили?);

Д – дії (як ви будете діяти в майбутньому).

Під час позааудиторної роботи також доречно проводити тренінги, круглі столи, виховні години, до яких залучено соціально-психологічну службу освітнього закладу за такими темами: «Толерантність як запорука людяності», «Толерантність як риса сучасної людини», «Толерантність – необхідна умова функціонування сучасного суспільства», «Толерантність врятує світ», «Толерантність. Позитивне значення толерантності у формуванні цілісної особистості молодого людини» та інші.

Важливими у вихованні КТ МПДО у процесі педагогічної практики є методи дискусії та моральних дилем. В основі цих методів – спільне обговорення спірних питань. Дискусія передбачає обговорення певної проблеми і пошук шляхів її усунення або розв'язання й вимагає не просто пошуку відповіді, а представлення вмотивованого висновку, чіткого та логічного формулювання власних думок і тверджень. Щоб дискусія була ефективною необхідно:

- чітко визначити правила дискусії, бажано залучити до формулювання правил самих учасників – здобувачів освіти; вони можуть внести свої рекомендації та окреслити обмеження для полегшення виконання правил;

- коректно сформулювати проблему обговорення, чітко розділити альтернативні твердження (визначити тезу й антитезу), окреслити зміст понять, які будуть обговорюватися, попередивши при цьому, що змінювати їх впродовж дискусії не можна;

- домовитися з учасниками дискусії про те, що їхні твердження, які будуть наведені впродовж обговорення, мають бути аргументованими й обґрунтованими;

- обрати серед учасників дискусії головного, який буде втручатися, якщо обговорення піде не за планом, відійде від запланованої лінії або будуть застосовані некоректні чи безпідставні твердження;

- намагатися залучити всіх здобувачів освіти до обговорення проблеми, дати можливість вільно висловитися усім учасникам дискусії;

- обов'язково підбити підсумки обговорення та сформулювати висновок.

Здобувачам освіти можна запропонувати обговорення таких дискусійних питань: «Чи потрібні толерантності межі?», «Хамство: вияв агресії чи спосіб самоствердження?», «У чому полягає унікальність професії вихователя ЗДО?», «Оцінка толерантності мого закладу освіти». Стимулювання здобувачів освіти до логічного та аргументованого висловлення своїх поглядів, у процесі обговорення сприяють формуванню їх установки на суб'єкт-суб'єкту взаємодію, співпрацю, взаємоповагу та взаєморозуміння один до одного.

Використання методу дилем полягає в колективному обговоренні здобувачами освіти моральних дилем. До кожної дилеми розробляються запитання, відповідно до яких будується обговорення з обґрунтуванням усіх «за» та «проти». Моральні дилеми завжди породжують суперечку в колективі, де кожен наводить свої докази, що дає можливість у майбутньому зробити правильний вибір у життєвих ситуаціях.

Під час роботи з моральними дилемами важливе дотримання низки принципів, а саме:

- урахування суб'єктивного досвіду МПДО та наявної у них системи ціннісно-сміслових орієнтацій;
- суб'єкт-суб'єктної взаємодії в системах «викладач–здобувач освіти», «здобувач освіти–здобувач освіти» у процесі роботи з моральною дилемою;
- толерантності та поваги до думки кожного суб'єкта освітнього процесу під час вирішення моральних дилем;
- урахування емоційного стану майбутніх педагогів дошкільної освіти у процесі роботи з моральною дилемою.

Методу дилем відповідає метод самовиховання – рефлексія, що означає процес роздумів здобувачів освіти про те, що відбувається в їх власній свідомості. Рефлексія передбачає не тільки пізнання особистістю самої себе в певній ситуації або в певний період, а й з'ясування відношення до себе оточуючих, а також вироблення уявлень про зміни, які можуть статися.

Зокрема рефлексія може здійснюватися за правилом «трійки», де майбутнім вихователям ЗДО пропонується назвати три моменти, які їм найбільше сподобались під час тренінгу, два методи, які вони будуть використовувати в роботі, та одну річ у спілкуванні з дітьми, від якої вони відмовляться назавжди.

Для проведення рефлексії, аналізу та синтезу отриманої інформації використовується синквейн (сенкан), який складається з 5-ти рядків.

1. Перший рядок синквейна – заголовок, тема, що складаються з одного слова (зазвичай іменник, що означає предмет або дію, про яку йдеться).

2. Другий рядок – два слова. Прикметники. Це опис ознак предмета або його властивостей, що розкривають тему синквейна.

3. Третій рядок, зазвичай, складається з трьох дієслів або дієприслівників, що описують дії предмета.

4. Четвертий рядок – це словосполучення чи речення, яке складається з декількох слів, які відображають ставлення автора синквейна до того, про що йдеться в тексті.

5. П'ятий рядок – останній. Одне слово – іменник для вираження своїх почуттів, асоціацій, пов'язаних з предметом, про який йдеться в синквейні, тобто це приватний вислів автора до теми, або повторення суті, синонім.

За допомогою цього прийому здобувачі освіти можуть колективно створити вірш, що складався з п'яти рядків, який описує поняття «толерантність». Наприклад:

Толерантність.

Поважаючи, доброзичлива.

Розуміти, приймати, допомагати.

Толерантність – це джерело миру, а відсутність толерантності – це джерело безладдя і негараздів.

Людяність.

Зокрема, налаштовуючи майбутніх педагогів дошкільної освіти на здійснення рефлексії, їм можна пропонувати починати висловлювання так: «Я знаю, що...», «Я розумію...», «Я знаю, як зробити...», «Я можу...», «Я прагну...», «Я відчуваю, що мені потрібно...», «Я хочу досягти...» тощо.

Досить дієвим виявляється метод «Plus – Minus – Interesting», який використовується на стадії рефлексії як усно, так і письмово, залежно від наявності необхідного часу. Його сутність полягає у тому, що здобувачам освіти пропонується заповнити таблицю з трьох граф. У графу «П» – «плюс» записується все, що сподобалося на занятті, інформація та форми роботи, які викликали позитивні емоції, або на думку здобувача освіти можуть бути йому корисні для досягнення якихось цілей. У графу «М» – «мінус» записується все, що не сподобалося на занятті, здалося нудним, викликало неприязнь, залишилося незрозумілим, чи інформація, яка, на його думку, виявилася для нього не потрібною з точки зору вирішення життєвих ситуацій. У графу «Ц» – «цікаво» здобувачі освіти вписують всі цікаві факти,

про які дізналися на занятті і що б ще хотілося дізнатися з визначеної проблеми, питання до викладача. Пропонуємо використовувати таблицю у вигляді вікна, оскільки дивлячись у вікно, можемо побачити багато різного: і доброго, і негативного, і цікавого. Ця вправа дозволяє викладачеві поглянути на заняття очима здобувачів освіти, проаналізувати його з погляду цінності для кожного з них. У цьому випадку інформація не тільки більш активно сприймається, а й систематизується та оцінюється.

Для створення позитивної атмосфери в аудиторії, усунення комунікативного бар'єру, створення довірливої атмосфери, запобігання зародженню конкуренції, оцінки емоційного стану здобувачів освіти і, за необхідності, його корекції під час виховних годин використовуються вправи-криголами (icebreakers), зокрема: «Пошук подібностей», «Анонімне інтерв'ю», «Особистий момент», «Знаки зодіаку», «Чарівний ящик»; вправи-криголами для занять в онлайн режимі, як-от: «Дві істини та одна неправда», «Приховані таланти», «Моя буква», «Машина часу».

Діяльнісний компонент дослідження передбачає застосування вмінь, засобів, методів та прийомів толерантної комунікації, організації толерантного середовища; уміння добирати та застосовувати дидактичний матеріал толерантного змісту, залучаючи дітей дошкільного віку до виховної взаємодії, оцінювати власну роль у процесі толерантного виховання, аналізувати власну діяльність, виявляти гнучкість при виборі засобів виховного впливу тощо.

Крім того, здобувачів освіти можна залучалися до написання тез із досліджуваної проблеми, як-от: «Виховання толерантних взаємовідносин дошкільників – вимога часу», «Професіоналізм педагога в дошкільній освіті», «Специфіка професійно-мовленнєвого спілкування майбутнього вихователя», «Комунікативна толерантність вихователя дошкільного закладу», «Самостійна робота як одна з основних складових процесу професійного зростання майбутніх вихователів під час педагогічної практики», «Виховний потенціал толерантної комунікації під час підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти», «Етика педагогічного спілкування вихователя в закладі дошкільної освіти», «Формування ціннісних орієнтацій студентів ВНЗ у процесі педагогічної практики», «Виховання культури мовлення майбутнього

вихователя ЗДО як умова його успішної фахової діяльності», «Підготовка майбутніх вихователів до професійної діяльності на засадах толерантності», «Впровадження ідей толерантності в освітній процес», «Толерантність як професійно-важлива якість педагога інклюзивної освіти». Відповідно до зазначеної вище тематики здобувачі освіти можуть брати участь у конференціях різного рівня, готувати відповідні доповіді.

Ці завдання реалізуються в межах третього напряму педагогічного експерименту, у процесі педагогічної практики здобувачів освіти.

Грунтовний аналіз першоджерел та особистого педагогічного досвіду підтвердили припущення, що найбільші педагогічні можливості для виховання КТ МПДО закладаються під час проходження здобувачами освіти педагогічної практики, де створено умови, максимально наближені до професійної педагогічної діяльності.

В організаційно-методичній моделі системи виховання КТ МПДО педагогічна практика виконує низку функцій: навчальну – актуалізація, поглиблення та застосування теоретичних знань основ виховання комунікативної толерантності, здатність до толерантної комунікації; розвивальну – становлення педагогічного мислення майбутніх педагогів дошкільної освіти, особливо його критичності та емпатійності; виховну – формування гуманістичного світогляду майбутніх вихователів ЗДО, орієнтації на керування ціннісними освітніми орієнтирами при плануванні та організації освітнього процесу; становлення толерантних позицій майбутніх педагогів дошкільної освіти як установки на толерантну комунікацію.

Зазначимо, що педагогічна практика здобувачів освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта організовується в рамках едукації здобувачів вищої освіти закладу освіти і передбачає залучення всіх МПДО з першого до випускного курсів в систематичну педагогічну діяльність.

Практична підготовка здійснюється завдяки системі різних видів практики, тривалість і термін проведення яких визначається навчальним планом підготовки педагогів із дошкільної освіти.

Зміст усіх видів практики визначається у програмах педагогічної практики. Усі види педагогічної практики пов'язані між собою і забезпечують

особистісно-орієнтований комплексний безперервний процес підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти.

Формувальний етап педагогічного дослідження охоплює такі види практики:

- освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший спеціаліст»: пробні заняття в ЗДО (з 4 семестру); літня педагогічна практика (6 семестр);
- освітній ступінь «бакалавр»: показові та пробні заняття в ЗДО (3-7 семестр); літня практика в ЗДО (4, 6 семестр).

Метою практики є закріплення знань, здобутих у процесі вивчення теоретичних курсів, формування професійних вмінь та навичок під час безпосередньої роботи з дітьми дошкільного віку в ролі вихователя.

Завдання практики передбачають:

- формування фахових умінь та практичних навичок календарно-тематичного планування та самостійної організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку;
- формування професійно-значущих якостей особистості педагога дошкільного профілю;
- набуття досвіду взаємодії з вихователем групи та дитячим колективом;
- оволодіння вміннями професійної рефлексії (самопостереження, самопізнання, самоаналіз, самооцінка);
- виховання навичок самооцінки та самоконтролю [22].

Для здобувачів освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта підготовка до літньої практики проводиться у спеціально відведений тиждень після закінчення екзаменаційної сесії. Цей вид практики покликаний дати майбутнім педагогам дошкільного профілю усвідомлення рівня їх готовності до «Літньої практики в ЗДО» та доповнити їх методичну базу. Зокрема у цей період здобувачі освіти добирають художні тексти, дидактичні та рухливі ігри, наочність тощо з метою виховання комунікативної толерантності у дітей дошкільного віку.

Цей вид практики передбачає консультації: викладачів психології, педагогіки та окремих методик, під час яких вони практично опрацьовували

зі здобувачами освіти матеріал, необхідний для роботи в літній оздоровчий період, інструктивні матеріали з охорони життя та здоров'я дошкільників, обговорюють, погоджують перспективне та календарне планування едукативної роботи з дітьми, яке потім затверджується безпосередньо керівником ЗДО.

Здобувачі освіти проводять ранкові зустрічі «Давайте дружити», «Ми спілкуємося толерантно» та ін.; ігри-драматизації «Рукавичка», «Коза-дереза», бесіди «Розкажи про себе», «За що людей поважають?» та ін.; рухливі ігри «Передай гарний настрій», «Я знаю багато імен» тощо; дидактичні ігри «Мої добрі вчинки», «Як чемно відповідати», консультації на педагогічних радах, ділові ігри, педагогічний коучинг, скрайбінг, мовленнєво-комунікативні вправи, День толерантності та інші.

Виходячи з логіки організаційно-методичної моделі системи виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики майбутніх педагогів дошкільної освіти, завдання останньої полягає у розв'язанні низки завдань, що сприяє підвищенню рівня вихованості зазначеного конструкту в межах діяльнісного компоненту. Наведемо приклади:

1. Проаналізуйте художню літературу для дітей дошкільного віку щодо можливості її використання для реалізації ідей толерантного виховання.

2. Здійсніть спостереження ранкової зустрічі у ЗДО. Визначте, які прийоми та засоби толерантної комунікації використовує вихователь. Чи є в його діяльності прояви інтолерантності або байдужості?

3. Проведіть спостереження заняття. Визначте, які прийоми та засоби толерантної комунікації використовує вихователь. Обговоріть з керівником практики та одногрупниками можливі варіанти впровадження комунікативної толерантності на заняттях у ЗДО.

4. Розробіть наочний матеріал із виховання комунікативної толерантності та поясніть доцільність його використання під час процесу едукативної ЗДО.

5. Організуйте ранкову зустріч із дошкільниками в контексті виховання комунікативної толерантності. Проаналізуйте помилки, яких припустилися, та запропонуйте шляхи їх усунення.

6. Змодельуйте заняття ознайомлення з художнім твором толерантного змісту. Поясніть алгоритм Вашої роботи з його вивчення та доцільність використання.

7. Організуйте ярмарок книг, які виховують толерантність.

8. Змодельуйте гру-заняття з метою вирішення проблем міжособистісної взаємодії в казкових ситуаціях тощо.

9. Сплануйте бесіду на морально-етичні теми з дітьми дошкільного віку.

10. Сплануйте та проведіть бесіду з дошкільниками після перегляду мультиплікаційного фільму з метою виховання толерантності.

Виконання цих завдань сприяє організованості, творчості, наполегливості, вихованню толерантного ставлення до оточуючих, установки на прийняття іншого, терплячості та поваги, розуміння важливості передачі емоційних зв'язків.

За допомогою методу скрайбінгу здобувачі освіти демонструють дітям дошкільного віку казки морального спрямування, як-от: «Ріпка», «Мавпа та цукерка», «Гуси-лебеді», «Гидке каченя».

Практикантам можна розробити спеціальні заходи з надання консультативної та практичної допомоги батькам з питання толерантного виховання дітей дошкільного віку; підвищення їх правової та педагогічної культури (папки-пересувки, пам'ятки-рекомендації з виховання комунікативної толерантності).

З нагоди Міжнародного дня толерантності, майбутніми фахівцями дошкільної освіти доречно запропонувати проведення День толерантності у ЗДО. Мета: розвиток почуття єдності, взаємоповаги та взаєморозуміння між дошкільниками, їх батьками, вихователями. Упродовж дня можна провести тематичні заняття, що передбачають конкурс малюнків, бесіди, розгляд ілюстрацій, перегляд мультиплікаційних фільмів, вирішення проблемних ситуацій. Діти старших груп виконували роль волонтерів і збирали побажання батьків та педагогів про мир, дружбу, толерантність. Усі ці добрі слова, написані на вирізаних із паперу долоньках, можна під час прогулянки випустити в небо з повітряними кульками з надією, що вітання дітей рознесуться по світу й зігріють чийсь серця. Найменші вихованці ЗДО можуть

прикрасити «сонечко добра», а діти старших і середніх груп об'єднатись під час народних ігор, дізнаючись обряди і традиції різних країн. Надвечір у музичній залі ЗДО доречно провести круглий стіл для батьків дітей середньої чи старшої груп «Мама, тато, я – толерантна сім'я», де дорослі обговорювали б та аналізували питання виховання толерантності, брали участь у спільній творчій діяльності. День толерантності краще закінчити рефлексією для всіх учасників цього свята.

На педагогічних радах у ЗДО здобувачі освіти є змога провести консультації для вихователів, як-от: «Сім'я як партнер педагогів у вихованні комунікативної толерантності дитини», «Як спілкуватися з батьками, щоб уникнути конфліктів», «Ефективне спілкування з батьками вихованців», «Комунікативна толерантність і дилеми самоідентифікації вихователя ЗДО».

Крім того, здобувачі освіти можуть провести спільний педагогічний коучінг для вихователів «Особливості толерантного спілкування», ділову гру «Вихователь року». Мета: сприяти усвідомленню своєї неповторності, осмисленому ранжуванню своїх якостей, виховання оптимістичного налаштування. Учасники визначають, що для них є важливим в особистій, сімейній та професійній сферах. Практикантам варто запропонувати уявити, що невдовзі буде відбуватися щорічний конкурс «Вихователь року». Його переможець отримає нагороду у розмірі двох окладів. Необхідно запитати учасників, чому саме вони можуть перемогти. Можна запропонувати записати 3-5 цінностей на кожен зі сфер діяльності кожному учаснику; описати себе, як компетентну особистість та вихователя ЗДО, гідного довіри у вихованні дошкільників. Так учасник озвучує свої переваги, як вихователя ЗДО, що, на його думку, мали забезпечити перемогу у конкурсі, експерти (інші учасники), які визначають трьох переможців, при цьому аргументують свій вибір.

Під час літньої педагогічної практики доречно проведення комунікативно- мовленнєвої вправи «Без маски», до якої необхідно залучати як здобувачів освіти, так і вихователів ЗДО. Мета вправи: зняття емоційної та поведінкової замкнутості; формування навичок самоаналізу, саморозуміння і самокритики; виявлення особистісних пріоритетних педагогічних

сподівань. Кожен учасник отримує картку з написаною фразою, яка не має закінчення. Без будь-якої попередньої підготовки учасник повинен продовжити і завершити фразу. Висловлювання повинні бути щирими. У разі якщо інші члени групи відчують фальш, учаснику доводиться брати ще одну картку. Орієнтовний зміст карток: «Особливо мені подобається, коли люди, що оточують мене ...», «Іноді люди не розуміють мене, тому що я ...», «Мені буває соромно, коли я ...», «Особливо мене дратує те, що я ...» тощо. Після закінчення завдання підбиваються підсумки та обговорюються особисті враження. Регламент вправи – 10-20 хвилин.

Усе це сприяє поглибленню інтересу здобувачів освіти до майбутньої фахової діяльності, удосконаленню вмінь взаємодіяти, співпрацювати, вступати в діалогічне спілкування.

У процесі формувального етапу педагогічного дослідження з метою підвищення діяльнісного компонента доведено позитивну роль педагогічної практики у вихованні КТ МПДО, завдяки чому, здобувачі освіти намагаються знайти свій педагогічний стиль, діяти неординарно, прогнозувати наслідки педагогічних учинків, використовувати комунікативну толерантність у процесі взаємодії з дошкільниками, їх батьками, вихователями.

Отже, наведені форми та методи організації формувального етапу педагогічного експерименту щодо виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики розвивають важливі індивідуальні та фахові характеристики майбутніх вихователів, сприяють вихованню комунікативної толерантності, усвідомленню її цінності, оволодінню шляхами здійснення ефективної комунікації. Використані навчально-методичні матеріали дають можливість констатувати про взаємозв'язок та взаємодоповнюваність кожного з компонентів організаційно-методичної моделі системи виховання КТ МПДО у процесі педагогічної практики.

Доведено, що розроблена організаційно-методична модель системи вихованості КТ МПДО у процесі педагогічної практики може сприяти підвищенню рівнів вихованості у них комунікативної толерантності.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

У розділі визначено сучасні шляхи підвищення рівня едукації майбутніх педагогів дошкільної освіти.

1. Продемонстровано за допомогою зразків тренінгу, інтерактивних ігор, різних вправ можливості упровадження в освітній процес структурно-функціональної моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури. З'ясовано, що розвиток комунікативної культури в умовах магістратури буде здійснюватися більш ефективно, якщо спиратиметься на обґрунтовані теоретичні основи (мета, завдання, принципи, функції), ураховувати критерії (мотиваційно-рефлексивний, когнітивно-практичний, інтерактивно-особистісний) та структурні компоненти (комунікативно-рефлексивна спрямованість, комунікативна грамотність, крос-культурна взаємодія, етика спілкування, комунікативна та організаційна готовність).

2. Представлено методи та форми роботи з МПДО щодо виховання СЦ: робота в малих групах, воркшоп, кейс-метод, метод панельної, пленарної дискусії, «килим ідей», бхбхб, «летючі плакати» та їх алгоритм впровадження в освітній процес закладу вищої освіти. Проаналізовано приклад заняття, що спрямоване на формування умінь МПДО виховувати у дошкільників СЦ.

3. З'ясовано, що у процесі реалізації технології творчого саморозвитку майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу необхідне здійснення оптимізації освітніх компонентів, що складають основу професійно-педагогічної підготовки педагога дошкільної освіти шляхом уведення в освітні компоненти додаткових дидактичних одиниць у вигляді змістовних модулів, наприклад, «Творчість та її роль у професійному та особистісному становленні». Основними формами організації роботи є мотиваційні тренінги, зокрема «Мотивація на педагогічну діяльність та творчий саморозвиток», лекції, диспути, «дискусійний клуб» на тему «Що таке творчий саморозвиток педагога-дошкільника?».

мотиваційний практикум «Мотивації досягнення успіхів» (самоаналіз «Формування навчання на досягнення успіху»).

4. Визначено, що успішне підвищення рівня формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів залежить від послідовної, цілеспрямованої діяльності, що включає такі етапи: інформаційно-мотиваційний (новітні лекції, навчальні проєкти, метод проблемного навчання, тощо), продуктивно-діяльнісний (застосування комп'ютерних технологій, творчі завдання, ділові ігри, практичні роботи, тренінги тощо), оцінно-рефлексивний (педагогічна практика, метод портфоліо тощо).

5. Наведено практичні способи, що рекомендовано застосовувати на трьох рівнях під час впровадження технології формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти під час вивчення гуманітарних освітніх компонентів: мотиваційно-цільового (оновлення змісту освітніх програм інтерактивними методами навчання), змістово-процесуального (запровадження пошукових, науково-дослідних методів роботи, удосконалювати методики роботи з текстами, створення авторського методичного забезпечення), оцінно-результативного (знаходження істин, моралі, здійснення самоаналізу тощо).

6. Продемонстровано форми та методи виховання комунікативної толерантності майбутніх педагогів дошкільної освіти під час проходження педагогічної практики: методи ситуативного моделювання, тренінги, воркшопи, педагогічні кав'ярні, імітаційні та навчально-рольові ігри, комунікативно-мовленнєві ігри, конкурси тощо.

РОЗДІЛ 3. АВТОРСЬКІ ВИБІРКОВІ КОМПОНЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЯКОСТІ ЕДУКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

На основі дослідження теоретичного та практичного аспектів підвищення рівня терціарної едукації майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти розроблено авторські програми вибіркового освітнього компонентів щодо підвищення рівня якості едукації майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти. Розроблені програми спираються на результати попереднього аналізу технологій реалізації систем розвитку комунікативної культури в умовах магістратури, виховання соціальних цінностей, формування творчого саморозвитку, інформаційно-комунікативної культури, лінгвокультурологічної компетентності, виховання комунікативної толерантності у процесі педагогічної практики.

3.1 Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Розвиток комунікативної культури майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти»

Оскільки виникає необхідність розробки нових освітніх програм магістратури, відповідно до оновленої нормативно-правової бази та формування інтересу до оновлення комунікативних знань, підвищення рівня комунікативної грамотності, здійснення рефлексії розвитку власної комунікативної культури тощо, варто практично забезпечити розвиток КК майбутніх вихователів ЗДО в умовах магістратури на рівні, що сприятиме професійно-творчому становленню та підвищенню якості виховання, навчання та розвитку дітей дошкільного віку, виникає потреба практичному впровадженні

Із метою підвищення рівня розвитку комунікативної майбутніх вихователів ЗДО в умовах магістратури за всіма компонентами структури КК можливе впровадження в освітній процес вибіркового освітнього компоненту «Розвиток комунікативної культури майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти», який представлено нижче.

Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Розвиток комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти»

Робочу програму вибіркового освітнього компоненту складено відповідно до освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта».

1. ОПИС ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Найменування показників	Галузь знань, рівень вищої освіти	Характеристика освітнього компоненту	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта / педагогіка	вибірковий	
Модулів – 2	Спеціальність 012 Дошкільна освіта		
Змістових модулів – 2		2	
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
		3	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 20 самостійної роботи здобувача освіти – 30	Рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)	Лекції	
		20 год.	
		Практичні заняття	
		20 год.	
		Семінарські заняття	
		20 год.	
Самостійна робота			
		30 год.	
		Вид контролю: залік	

2. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Метою освітнього компоненту є ознайомлення здобувачів освіти з теоретико-методичними засадами розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; формування практичних

навичок розвитку комунікативної грамотності педагогічного спілкування в структурі діяльності вихователя закладу дошкільної освіти; забезпечення здобуття здобувачами вищої освіти педагогічних знань, що розкривають умови та можливості формування професійної компетентності, і сформувані потреби професійного розвитку.

Зміст освітнього компоненту має охопити коло питань, пов'язаних із базовими поняттями: вихователь, комунікативна культура, педагогічне спілкування, комунікативна поведінка, культура мовлення, педагогічна та культурна взаємодія, комунікативна техніка, техніки саморегуляції та самопрезентації, педагогічні конфлікти, інформаційно-освітнє середовище, інтерактивні методи, інформаційно-комунікаційні технології, розвиток комунікативної культури, педагогічна майстерність.

Завдання освітнього компоненту:

- ознайомити здобувачів вищої освіти з основними теоретичними поняттями комунікативної культури та педагогічного спілкування вихователів закладів дошкільної освіти;
- формувати творче, критичне та професійно-педагогічне мислення, гуманізацію, креативного вирішення педагогічних задач;
- сприяти розвитку умінь використання діагностичних методик з метою визначення рівня розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів;
- опанувати механізмами практичного розвитку та вдосконалення культури спілкування здобувачів вищої освіти за допомогою методів, прийомів, технік;
- залучати здобувачів освіти до використання інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі;
- заохочувати до постійного професійного самовдосконалення, пошуку інноваційних авторських ідей, формування та розвитку педагогічної майстерності.

Очікувані результати

Вивчення освітнього компоненту спрямоване на формування таких *компетентностей*:

1. Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосовування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов **(ІК)**.

2. Загальні компетентності

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

КЗ-5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

3. Спеціальні (фахові компетентності)

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

КС-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

КС-5. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими.

КС-6. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку навичок свідомого дотримання суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки.

КС-7. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів).

КС-9. Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості в дітей раннього і дошкільного віку.

КС-16. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку толерантного ставлення та поваги до інших, попередження та протидії булінгу.

КС-17. Здатність нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах праці.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Вивчення освітнього компоненту спрямоване на досягнення таких *програмових результатів навчання:*

Програмні результати навчання

ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі;

знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-05. Здійснювати взаємодію в роботі закладу дошкільної освіти, сім'ї та школи. Залучати батьків до організації освітнього процесу з дітьми раннього і дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

ПР-06. Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами.

ПР-09. Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний навчально-виховний простір закладу дошкільної освіти.

ПР-11. Бути знайомим з ознаками булінгу. Вміти використовувати прийоми попередження та протидії йому.

ПР-12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.

ПР-13. Здійснювати управління якістю освітнього процесу, керуючись психолого-педагогічними принципами його організації в системі дошкільної освіти та взаємодії з сім'єю.

ПР-14. Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.

ПР-17. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

ПР-21. Розробляти індивідуальні програми соціалізації й адаптації дітей раннього і дошкільного віку.

У результаті засвоєння вибіркового освітнього компоненту «**Розвиток комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти**» здобувачі вищої освіти повинні *знати*:

- основні законодавчі документи, що регламентують діяльність закладів дошкільної освіти;
- особливості профільно-педагогічної діяльності вихователів закладів дошкільної освіти;
- суть понять «педагогічна культура», «комунікативна культура», «педагогічна взаємодія», «комунікативна поведінка», «комунікативна грамотність», «педагогічна взаємодія», «педагогічне спілкування», «комунікативна техніка», «інформатизація», «педагогічна техніка», «педагогічна майстерність»;
- психолого-педагогічні вимоги до особистості сучасного вихователя закладу дошкільної освіти;
- методику розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти;
- варіативність стилів педагогічного спілкування, правила етичного педагогічного спілкування;
- мовні норми й традиції, правописні зміни;
- механізми педагогічної взаємодії, форми, методи, технології організації взаємодії суб'єктів освітнього процесу закладу дошкільної освіти;
- методику вдосконалення техніки мовлення вихователя закладу дошкільної освіти;
- принципи створення іміджу вихователя, його саморегуляція, самодемонстрація;
- структуру та риси конфлікту, прийоми безконфліктного спілкування;
- інтерактивні методи, інформаційно-комунікаційні технології;

- переваги та недоліки впровадження інтерактивних методів навчання та нових інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес;
- структурно-функціональну модель системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури;
- способи підвищення рівня педагогічної майстерності вихователя закладу дошкільної освіти;
- вимоги до педагогічної майстерності сучасного вихователя закладу дошкільної освіти.

На підставі перелічених знань з курсу здобувач освіти *мусить уміти*:

- орієнтуватися в чинному нормативному законодавстві та нормативних документах з питань дошкільної освіти;
- створювати сприятливі умови для ефективної роботи з дітьми дошкільного віку, не забуваючи при цьому про культуру мовлення і комунікативну грамотність, закони педагогічного спілкування, комунікативні норми та традиції, норми моралі, комунікативну поведінку, етику педагогічного спілкування, педагогічний такт тощо;
- підтримувати гармонійну взаємодію з педагогічним колективом, вихованцями та їх батьками;
- володіти різними комунікативними техніками, техніками мовлення, невербального спілкування і самопрезентації, застосовувати їх на практиці;
- швидко знаходити шляхи вирішення будь-яких конфліктних ситуацій чи проблемних завдань;
- визначати й практично використовувати у процесі навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного віку основні інтерактивні методи, новітні технології і техніки, інноваційні форми і засоби;
- працювати з комп'ютером та мобільними гаджетами для опрацювання даних, знаходження необхідної інформації (наприклад, аудіозаписи,

відеоролики, пізнавальні мультфільми, руханки та розминки для дітей тощо) і перегляду пізнавальних матеріалів;

– аналізувати й критично оцінювати рівень власної педагогічної майстерності і безперервно продовжувати його підвищувати.

3. ПРОГРАМА ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Теоретико-методологічні та практичні основи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти

Вихователь дітей дошкільного віку у сучасному суспільстві

Основні законодавчі документи. Ключові терміни, назви і визначення з теми. Освітній процес у закладі дошкільної освіти. Здобувачі освіти. Індивідуальна освітня траєкторія. Базовий компонент дошкільної освіти. Сучасний вихователь закладу дошкільної освіти. Професійні функції вихователя. Психолого-педагогічні вимоги до особистості сучасного вихователя.

Культура особистості вихователя закладу дошкільної освіти

Поняття «культура». Історія виникнення та розвиток лексеми «культура». Особливості та компоненти культури. Функції культури. Класифікація культури за видами, за формами, за сферами. Загальна, професійна, педагогічна культура вихователя закладу дошкільної освіти. Професія та професіоналізм. Педагогічна культура. Функції педагогічної культури. Складові педагогічної культури. Поняття «комунікативна культура». Функції комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Структура комунікативної культури.

Педагогічне спілкування в структурі діяльності вихователя закладу дошкільної освіти

Зміст поняття «спілкування». Відмінності визначень терміну. Види спілкування: за темою, за метою, за ступенем офіційності, за формою, за свободою вибору партнера, за ступенем вияву особистості, за тривалістю,

за співвідношенням форми та змісту, за критерієм рівноправності партнерів, за рівнем обміну інформацією. Функції та закони спілкування. Особливості педагогічного спілкування. Стили педагогічного спілкування, їх класифікація. Система формування індивідуального стилю педагогічного спілкування. Комунікативна поведінка вихователя закладу дошкільної освіти. Комунікативні норми та традиції. Модель комунікативної поведінки. Етика. Мораль. Норми моралі. Етика педагогічного спілкування, її принципи. Такт. Педагогічний такт.

Комунікативна грамотність як основа розвитку комунікативної культури

Мова. Функції мови. Мовлення. Якості мовлення: правильність, чистота, багатство, точність, логічність, виразність і доречність тощо. Літературна мова. Норма, мовна норма. Типи літературних норм. Усне мовлення. Писемне мовлення.

Педагогічна взаємодія суб'єктів освітнього процесу

Взаємодія. Педагогічна взаємодія. Взаєморозуміння. Бар'єри на шляху до взаєморозуміння. Механізми взаєморозуміння. Види педагогічної взаємодії. Форми, методи, технології організації взаємодії суб'єктів освітнього процесу закладу дошкільної освіти. Методика організації педагогічної взаємодії. Педагогічна підтримка. Психолого-педагогічний супровід. Крос-культура взаємодії. Типи та структура крос-культури взаємодії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Удосконалення комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти XXI століття як гарант успішної педагогічної майстерності

Комунікативна техніка вихователя закладу дошкільної освіти

Поняття «комунікативна техніка». Компоненти комунікативної техніки. Техніка мовлення. Елементи техніки мовлення: дихання, голос, дикція, орфоепія. Типи дихання. Сила, висота, діапазон, тембр, чистота, звучність, темп, політ, гнучкість голосу. Педагогічний голос. Формування педагогічного голосу (постановка). Дикція. Техніка невербального спілкування: міміка,

пантоміміка, візуальний контакт, міжособистісний простір. Техніка саморегуляція. Самопереконання. Самонаказ. Самонавіювання. Відключення. Відволікання. Самоаналіз. Прийоми логіки, міркування, раціоналізації. Мовна розрядка. Презентація. Техніка самопрезентація. Імідж вихователя закладу дошкільної освіти.

Комунікативна культура як чинник успішного управління конфліктами

Конфлікт і конфліктна ситуація. Педагогічний конфлікт. Деструктивний та конструктивний конфлікт. Причини конфлікту. Протиріччя у системі дошкільної освіти. Класифікація конфліктів та їх психологічне розуміння. Динаміка конфлікту. Індивідуальні стилі поведінки в конфліктній ситуації. Прийоми безконфліктного спілкування

Сучасні інтерактивні методи та нові інформаційно-комунікаційні технології у закладах дошкільної освіти

Інформатизація. Інформатизація дошкільної освіти. інформаційно-освітнє середовище закладу дошкільної освіти., її функції. Інтерактивні методи в закладі дошкільної освіти. Класифікацій інтерактивних методів. Інформаційно-комунікаційні технології в закладі дошкільної освіти. Педагогічна технологія. Структура освітньої технології. Функції та напрямки використання інформаційно-комунікаційних технологій у системі діяльності закладу дошкільної освіти. Переваги та недоліки впровадження інтерактивних методів навчання та нових інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес.

Теоретичні та практичні засади розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти

Критерії, показники та рівні розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури. Теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури. Практична реалізація структурно-функціональної

моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури.

Особливості педагогічної майстерності педагогів зі спеціальності 012 Дошкільна освіта – запорука успішної професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти

Поняття «педагогічна майстерність». Педагогічна творчість. Структура педагогічної майстерності. Рівні педагогічної майстерності: елементарний, базовий, досконалий, творчий. Способи підвищення рівня педагогічної майстерності вихователя закладу дошкільної освіти. Вимоги до педагогічної майстерності сучасного вихователя закладу дошкільної освіти. Соціально-моральна, професійно-педагогічна і пізнавальна спрямованості педагога.

4. СТРУКТУРА ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин				
	усього	у тому числі			
		л	п/з	с/з	с/р
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні та практичні основи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти					
Вихователь дітей дошкільного віку у сучасному суспільстві.	9	2	2	2	3
Культура особистості вихователя закладу дошкільної освіти	9	2	2	2	3
Педагогічне спілкування в структурі діяльності вихователя закладу дошкільної освіти.	9	2	2	2	3
Комунікативна грамотність як основа розвитку комунікативної культури.	9	2	2	2	3
Педагогічна взаємодія суб'єктів освітнього процесу.	9	2	2	2	3
Усього за змістовим модулем 1	45	10	10	10	15
Змістовий модуль 2. Удосконалення комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти XXI століття як гарант успішної педагогічної майстерності					
Комунікативна техніка вихователя закладу дошкільної освіти.	9	2	2	2	3
Комунікативна культура як чинник успішного управління конфліктами.	9	2	2	2	3
Сучасні інтерактивні методи та нові інформаційно-комунікаційні технології у закладах дошкільної освіти.	9	2	2	2	3
Теоретичні та практичні засади розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	9	2	2	2	3
Особливості педагогічної майстерності педагогів зі спеціальності 012 Дошкільна освіта – запорука успішної професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти.	9	2	2	2	3
Усього за змістовим модулем 2	45	10	10	10	15
Усього годин	90	20	20	20	30

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Метою проведення лекційних занять є розкриття основних положень з теми, надання систематизованих основ наукових знань із освітнього компоненту, розкриття стану і перспективи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах сьогодення, сконцентрувати увагу на найбільш складних і вузлових питаннях, теоретичних і практичних засадах.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вихователь дошкільного віку в сучасному суспільстві.	2
2	Культура особистості вихователя закладу дошкільної освіти.	2
3	Педагогічне спілкування в структурі діяльності вихователя закладу дошкільної освіти.	2
4	Комунікативна грамотність як основа розвитку комунікативної культури.	2
5	Педагогічна взаємодія суб'єктів освітнього процесу.	2
6	Комунікативна техніка вихователя закладу дошкільної освіти.	2
7	Комунікативна культура як чинник успішного управління конфліктами.	2
8	Сучасні інтерактивні методи та нові інформаційно-комунікаційні технології у закладах дошкільної освіти.	2
9	Теоретичні та практичні засади розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	2
10	Особливості педагогічної майстерності педагогів зі спеціальності 012 Дошкільна освіта – запорука успішної професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти.	2
Разом		20

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Метою проведення семінарських занять є сприяння поглибленому засвоєнню знань здобувачами вищої освіти найбільш складних і важливих питань розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; спонукання здобувачів освіти до групового / колективного творчого обговорення питань; активізування до самостійного вивчення й опрацювання наукової, методичної і практичної літератури; формування навичок самоорганізації і самоосвіти, уміння підвищувати рівень педагогічної майстерності; сприяння візуалізації і практичного застосування інформаційних

технологій та інноваційних технік майбутніми вихователями в закладах дошкільної освіти.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інноваційна діяльність вихователя у сучасному дошкільному закладі освіти в умовах діджиталізації.	2
2	Самовдосконалення особистісних якостей майбутнього педагога закладу дошкільної освіти.	2
3	Роль педагогічного спілкування в структурі діяльності вихователя закладу дошкільної освіти.	2
4	Особливості розвитку комунікативної грамотності у майбутнього педагога закладу дошкільної освіти в сучасних умовах.	2
5	Педагогічна взаємодія: вимоги в контексті особистісно орієнтованої освітньої парадигми.	2
6	Візуалізація практичного застосування комунікативних технік у професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти.	2
7	Краще поганий мир, ніж хороша війна (Марк Тулій Цицерон)	2
8	Інноваційні технології розвитку комунікативних здібностей дітей дошкільного віку.	2
9	Теоретичні основи розвитку комунікативної культури вихователів закладів дошкільної освіти в сучасних умовах.	2
10	Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу в контексті формування комунікативної культури.	2
Разом		20

7. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття передбачають розгляд здобувачами вищої освіти окремих теоретичних положень освітнього компоненту та мають на меті формування і відпрацювання вмінь і навичок їх практичного застосування шляхом індивідуального та групового виконання завдань, що містять різні проблемно-пошукові завдання та зумовлюють використання здобувачем вищої освіти індивідуального досвіду в якості основи для формування та інтеграції нових професійних компетентностей.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1	Сучасний вихователь закладу дошкільної освіти.	2
2	Комунікативна культура майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.	2
3	Культура педагогічного спілкування у професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти.	2

1	2	3
4	Правильна мова вихователя закладу дошкільної освіти – запорука грамотної мови молоді.	2
5	Ефективне спілкування та взаємодія вихователя закладу дошкільної освіти з батьками.	2
6	Техніка мовлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.	2
7	Позитивне вирішення конфліктів у закладі дошкільної освіти.	2
8	Сучасні технології в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.	2
9	Формування комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури.	2
10	Становлення та розвиток педагогічної майстерності вихователя закладу дошкільної освіти.	2
Разом		20

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота передбачає виконання запланованих та надісланих викладачу робіт, що виконанні здобувачами вищої освіти самостійно під методичним керівництвом викладача.

№ з/п	Назва теми	Зміст самостійної роботи	Форма самостійної роботи	Кількість годин
1	2	3	4	5
1.	Сучасний вихователь дітей дошкільного віку	1. <i>Положення про дотримання академічної доброчесності працівниками закладу дошкільної освіти.</i>	Створення пам'ятки про академічну доброчесність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	1
		2. Сучасний вихователь очима дітей.	Написати повідомлення з теми.	2
2.	Культура особистості вихователя закладу дошкільної освіти	Культура мови і національна самосвідомість.	Підготувати доповідь з теми.	3
3.	Педагогічне спілкування в структурі діяльності вихователя закладу дошкільної освіти	Етика й культура спілкування поза часом.	Створити порівняльну таблицю етичних норм, що змінились з давніх часів.	3
4.	Комунікативна грамотність як основа розвитку комунікативної культури	Удосконалення мовленнєвої грамотності вихователя.	Стислий огляд основних змін у новій редакції «Українського правопису» (2019 р)	3

1	2	3	4	5
5.	Педагогічна взаємодія суб'єктів освітнього процесу	Культура ведення фахових засідань у закладах дошкільної освіти, конференцій, дискусій, дебатів тощо.	Опрацювати інформаційні джерела. Визначити ключові моменти, на які варто звертати увагу для успішної взаємодії з колегами.	3
6.	Комунікативна техніка вихователя закладу дошкільної освіти	1. Дослідження існуючих прийоми удосконалення техніки мовлення.	Опрацювати інформаційні джерела.	1
		2. Удосконалення комунікативної техніки мовлення здобувачів освіти.	Продемонструвати три найрезультативніші методи удосконалення техніки мовлення на ваш погляд (плакат, презентацію, відеосюжет тощо).	2
7.	Комунікативна культура як чинник успішного управління конфліктами	Дослідження індивідуального стиля поведінки в конфліктній ситуації.	Створити тест для визначення індивідуального стиля поведінки.	3
8.	Сучасні інтерактивні методи та нові інформаційно-комунікаційні технології у закладах дошкільної освіт.	1. Розробка фрагменту заняття з використанням інтерактивних методів навчання.	План-конспект (фрагмент).	2
		2. Визначити позитивні та негативні сторони використання ІКТ.	Порівняльна таблиця .	1
9.	Теоретичні та практичні засади розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти	1. Професійна мобільність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	Опрацювати інформаційні джерела.	1
		2. Критерії та рівні розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури.	Розробити тестове опитування для визначення рівня комунікативної культури здобувачів вищої освіти.	2
10.	Особливості педагогічної майстерності вихователя закладу дошкільної освіти.	Демонстрація майстерності вихователя.	Знайти зразок найвищого рівня педагогічної майстерності та описати ключові риси успіху.	3
Разом				30

9. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА (реферативне дослідження)

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності здобувача освіти, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу освітнього компоненту. Завершується виконання здобувачами вищої освіти ІНДЗ репрезентацією створених розробок.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Розвиток комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти» – це вид науково-дослідної роботи здобувача вищої освіти, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із освітнього компоненту, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах освітнього компоненту, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст освітнього компоненту.

Порядок подання та захист індивідуального навчально-дослідного завдання:

1. Звіт про виконання ІНДЗ подається у вигляді скріплених аркушів формату А4 з титульною сторінкою стандартного зразка і внутрішнім наповненням із зазначенням усіх позицій змісту завдання (за об'ємом до 10 аркушів).

2. ІНДЗ подається викладачу, який проводить навчальні заняття з цього освітнього компоненту, не пізніше ніж за два тижні до семестрового контролю.

3. Оцінка за ІНДЗ виставляється на заключному занятті з курсу на основі попереднього ознайомлення викладача зі змістом ІНДЗ. Можливий захист завдання шляхом усного звіту здобувача освіти про виконану роботу (до 5 хвилин).

Оцінка за ІНДЗ є обов'язковим компонентом підсумкової оцінки з вибіркового освітнього компоненту.

Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ), що передбачені у курсі освітнього компоненту є обов'язковим. Оцінювання ІНДЗ здійснюється в межах 10 % від загальної кількості балів (із 100 балів підсумкової оцінки за ІНДЗ виставляється від 1 до 10 балів).

Критерії оцінювання ІНДЗ

(науково-педагогічного дослідження у вигляді звіту)

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження.	2
2.	Складання плану.	2
3.	Розробка та створення необхідного дидактичного матеріалу. Виклад фактів, ідей, результатів дослідження в логічній послідовності з описом можливих шляхів їх застосування у практичній діяльності.	2
4.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел).	2
	Креативність подання матеріалу.	1
	Застосування відео-,аудіо-демонстрації знайденого бекграунду.	1
	Разом	10 балів

Загальне завдання:

Спираючись на орієнтовний перелік завдань для ІНДЗ, обрати один із запропонованих або визначити власне завдання (попередньо погодивши з викладачем).

1. Розробити детальний план-конспект заняття з використанням інноваційних та інформаційно-комунікативних технологій, що сприятимуть

розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

2. Розробити детальний план-конспект заняття з використанням інноваційних та інформаційно-комунікативних технологій, що сприятимуть розвитку комунікативної культури дітей дошкільного віку.

3. Дослідити ефективні методи та прийоми розвитку техніки мовлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

4. Дослідити шлях становлення та удосконалення педагогічної майстерності, проаналізувавши педагогічну діяльність провідних вихователів закладів дошкільної освіти вашого міста (села).

5. Написання науково-дослідних робіт (тези, стаття тощо), їх публікація в наукових збірниках закладу освіти чи за його межами.

10. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основні методи навчання, які використовуються під час проведення занять: «Продовж речення», «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Театралізовані ігри», «Карусель», «Сенкан», «Вернісаж», «Передай посмішку», «Удвох», «Хоровод», «Ланцюжок», «Карусель» «Інтерв'ю», «Утрюх», «Акваріум», «Асоціативна квітка», «Велике коло», «Дерево знань», виступи, доповнення, коментарі, пошук і добір інформації, формулювання запитань, відповідей та аргументів, зміна місця роботи, складання пазлів, малювання, створення наочності тощо.

Лекції, практичні та семінарські заняття, самостійна робота, індивідуальна робота: виконання індивідуальних чи групових самостійних, пошукових практичних завдань.

11. ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

При вивченні здобувачами вищої освіти освітнього компоненту передбачається три види контролю: поточний, модульний та підсумковий.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та семінарських занять, а також у результаті співбесіди за окремими мікромодулями знань (темами). Застосовуються такі типи поточного контролю: опитування на практичних заняттях та здачі виконаних практичних завдань та завдань для самостійного виконання; виступ здобувача освіти і захист ним підготовленого завдання на семінарському занятті.

Модульний контроль здійснюється у вигляді представлення та захисту завдань для самостійного виконання.

Підсумкова (результуюча) оцінка засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу визначатиметься як інтегральна (рейтингова) оцінка за всіма змістовими модулями.

Вивчення курсу завершується демонстрацією результатів виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ), одним із яких є проходження онлайн-курсу «Бери і роби» на платформі EdEra (https://courses.edera.com/courses/coursev1:EdEra_Osvitoria_Lenovo+BR101+2019/about) / «Ефективне навчання: інструменти для вчителя» (<https://naurok.com.ua/learn/efektivne-navchannya-instrumenti-dlya-vchitelya-6>).

Для підтвердження здобувачу освіти достатньо принести сертифікат і надати екранну копію вікна власного прогресу на дистанційному курсі.

Контроль знань у рамках освітнього компоненту здійснюється з урахуванням бально-рейтингової системи. Педагогічний контроль здійснюється із використанням таких методів, як: індивідуальне опитування, виконання практичних та семінарських робіт, тощо.

Орієнтовний перелік запитань до заліку:

1. Сучасний вихователь закладу дошкільної освіти. Характеристика професійних функцій вихователя.
2. Психолого-педагогічні вимоги до особистості сучасного вихователя.
3. Історія виникнення та розвитку культури. Функції культури.

4. Класифікація культури. Загальна, професійна, педагогічна культура вихователя закладу дошкільної освіти.
5. Комунікативна культура вихователя закладу дошкільної освіти: поняття, особливості, структура.
6. Педагогічне спілкування. Види, функції та закони педагогічного спілкування.
7. Особливості та стилі педагогічного спілкування.
8. Комунікативна поведінка вихователя закладу дошкільної освіти у процесі педагогічного спілкування. Етика педагогічного спілкування.
9. Комунікативні якості мовлення. Культура усного та писемного мовлення.
10. Норми сучасної української літературної мови.
11. Педагогічної взаємодія. Форми, методи, технології організації взаємодії суб'єктів освітнього процесу закладу дошкільної освіти.
12. Комунікативна техніка вихователя закладу дошкільної освіти.
13. Техніка вербального спілкування: дихання, голос, дикція, виразність.
14. Техніка невербального спілкування: міміка, пластика, пантоміміка, візуальний контакт, міжособистісний простір.
15. Техніка саморегуляції та самопрезентації.
16. Конфлікти в професійній взаємодії. Динаміка конфлікту.
17. Індивідуальні стилі поведінки в конфліктній ситуації. Прийоми безконфліктного спілкування.
18. Інтерактивні методи в закладі дошкільної освіти. Інформаційно-комунікаційні технології в закладі дошкільної освіти.
19. Педагогічна майстерність. Педагогічна творчість. Структура педагогічної майстерності.
20. Рівні педагогічної майстерності вихователя закладу дошкільної освіти. Способи їх підвищення.

12. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ

Оцінювання роботи здобувачів освіти на заняттях відбувається з урахуванням «Порядку оцінювання здобутих компетентностей здобувачів освіти відповідно до вимог кредитної трансферно-накопичувальної системи організації освітнього процесу». Розподіл балів відбувається так:

Рейтингова оцінка	Поточний контроль та самостійна робота											Сума
	Змістовий модуль № 1				КТ 1	Змістовий модуль № 2				КТ 2	ІНДЗ	
вид	Л	П/3	С/3	СР		Л	П/3	С/3	СР			
min	0	15	15	0	30	0	15	15	0	30	0	60
max	5	20	20	5	45	5	20	20	5	45	10	100

Додаткові бали здобувачі вищої освіти можуть отримати за участь у конкурсах, олімпіадах, проходження курсів тощо відповідно до критеріїв оцінювання результатів неформальної освіти.

Критерії оцінювання результатів неформальної освіти

Види та форми	Рівні	Критерії оцінювання	Кількість балів
Конкурс; Підготовка тез, статей	Міжнародний	Участь Заохочення Перемога	3
	Національний	Участь Заохочення Перемога	2
	На рівні академії	Участь Заохочення Перемога	1
Курси, стажування, тренінг	Міжнародний	Сертифікат, посвідчення	3
	Національний	Сертифікат, посвідчення	2
Гуртки	Продуктивна участь	Публікації, доповіді, повідомлення тощо	3
	Пасивна участь	Відвідування та участь в обговоренні освітньо- наукових проблем	1

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
1	2	3
90–100	A	5 (відмінно)
82–89	B	4 (добре)
74–81	C	
64–73	D	3 (задовільно)
60–63	E	
35–59	FX	2 (незадовільно з можливістю повторного складання)
0–34	F	2 (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням освітнього компоненту)

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Конспект лекцій, практичних і семінарських занять.

Пакет завдань для проведення контрольних-модульних робіт.

Запитання для проведення усного опитування під час захисту виконаних практичних робіт.

Комплекс завдань для самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання : монографія. Київ : Світоч, 2006. 304 с.

2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник / за ред. А. М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.

3. Варга Л. І. Формування комунікативної культури майбутніх учителів засобами інтерактивних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» НАПНУ. Київ, 2017. 302 с.

4. Волкова Н. Педагогіка : посібник. Київ : Альма матер, 2003. 486 с.

5. Гавриш Н. Б. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / за заг. ред. О. Рейпольської ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 329 с.
6. Георгян Н. М., Зінченко В. М. Дошкільна педагогіка : курс лекцій : навч. посібник для дошкільних факультетів педагогічних вузів та університетів. Слов'янськ : СДПУ, 2003. Ч. 1, 2. 186 с.
7. Загородня Л. П., Тітаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч. посібник. Суми : Університетська книга, 2010. 317 с.
8. Зданевич Л. В., Крутій К. Л. Виховний вплив дорослих на формування мовленнєво-мовної та лінгвістичної готовності дошкільників до навчання в школі: теоретичний аспект. *Людинознавчі студії* : зб. наук. праць / Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Серія : Педагогіка. 2019. Вип. 8 (40). С. 13 – 27. URL : <https://doi.org/10.24919/2413-2039.8/40.164378> 41.
9. Зудова Л.В. Квест «Комунікативна майстерність педагога». 2021 URL : <https://vseosvita.ua/library/kvest-komunikativna-majsternist-pedagoga-431215.html>.
10. Зданевич Л. В., Цегельник Т. М. Підготовка майбутніх вихователів до формування позитивних міжособистісних відносин та спілкування дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. *Освітні обрії* : науково-педагогічний журнал / Івано-Франківський інститут післядипломної педагогічної освіти, Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника, 2020. № 1 (50). С. 160 – 163.
11. Зданевич Л.В. Модель професійної підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до роботи з дезадаптованими дошкільниками. *Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Рута. 2016. С. 136–154.

12. Клеба А. І. Формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ, 2018. 206 с.

13. Козак Л. В. Підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності : монографія / за ред. д-ра пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України С. О. Сисоєвої; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: Едельвейс, 2014. 599 с.

14. Косенко Ю. М. Основи педагогічної майстерності вихователя : навчально-методичний посібник. Маріуполь : ТОВ «Друкарня «Новий світ», 2014. 360 с.

15. Крупський Я. В., Михалевич В. М. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій: словник. Вінниця : ВНТУ, 2010. 72 с.

16. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка родинного виховання : навч. посібник. Київ : Знання, 2006. 324 с.

17. Мацюк З. О., Станкевич Н. І. Українська мова професійного спілкування. Вид. 2. Київ : Каравела, 2008. 352 с.

18. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища школа, 1997. 349 с.

19. Петриченко Л. О. Контекстний підхід до професійної підготовки майбутнього вчителя в умовах реформування системи освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки*. Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2015. Вип. 28. С. 15–25.

20. Пономарьова Г. Ф. Словник-довідник з курсу педагогіки. Харків : «Сонат». 2004. 234 с.

21. Пономарьова Г. Ф. Теоретичні та методико-практичні питання підготовки магістрів гуманітарного профілю. *Трансформація соціальних функцій образования в современном мире* : матеріали междунар. науч.-практ.

конф., Харків, 17-18 лютого 2015 г. / М-во освіти України, Ін-т вищої освіти НАПН України, Харк. гуманитар. ун-т «Нар. укр. акад.» [и др. ; редкол: В. И. Астахова (гл. ред.) и др.]. Харків : Изд-во НУА, 2015. С. 344–350.

22. Пономарьова Г. Ф. Теоретико-методологічні засади самовиховання майбутніх педагогів у процесі модернізації вищої педагогічної освіти. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Вип. 42. Харків, 2018. С. 141–147.

23. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III (зі змінами № 2581-VIII від 02.10.2018 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.

24. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII (із змінами від 19.09.2019 р. № 113-IX). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>.

25. Про затвердження Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : Наказ МОН від 12.01.2021 № 33. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>.

26. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII (зі змінами № 2661-VIII від 20.12.2018 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

27. Роганова М. В. Теорія і практика виховання духовної культури студентів вищих навчальних закладів засобами культурологічних дисциплін : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Східноукр. нац. ун-т імені Володимира Даля. Луганськ, 2011. 469 с.

28. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : у 5-ти томах. Київ : Радянська школа, 1976. Т.2. 670 с.

29. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2010. 456 с.

30. Харківська А. А. Системний підхід та інновації в сучасній педагогічній науці. *Міжнародний науковий вісник: зб. наук. ст. за матеріалами XXVII Міжнар. наук.-практ. конф.*, Ужгород – Будапешт, 26 – 29 листоп. 2013 р. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2014. Вип. 8 (27). С. 31 – 35.

31. Харківська А. І. Підготовка вихователів закладів дошкільної освіти від минулого до сьогодення: монографія / І. В. Апрелева, А. І. Чаговець, Х. А. Шапаренко, А. І. Харківська, В. В. Яценко; за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2018. 375 с.

32. Чаговець А. І. Проблеми гармонічного виховання дітей дошкільного віку в історії педагогічної думки. *Теорія та методика навчання та виховання : зб. наук. праць / Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди ; за заг. редакцією член-кор. НАПН України А. В. Троцько.* Харків, 2018. Вип. 42. С. 228–241.

33. Чала А. Г. Управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2014. 400 с.

34. Шапаренко Х. А. Особистісне самовдосконалення майбутніх педагогів дошкільної освіти : дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.07 / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Київ, 2019. 733 с.

35. Шапаренко Х. А. Теорія і практика особистісного самовдосконалення майбутніх педагогів дошкільної освіти : монографія. Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2018. 347 с.

Додаткова:

1. Андрощук І. В. Взаємодія як педагогічна категорія. *Педагогічний дискурс.* 2013. Вип. 14. С. 15 – 19.

2. Бех І. Д. Особистісно-орієнтована модель виховання як науковий конструкт. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : зб. наук. пр. Київ, 2002. Вип. 3. С. 143 – 156.

3. Бесяк О. М. Діяльнісний підхід до розвитку комунікативних якостей мовлення. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. 2011. № 11 – 12. С. 76 – 81.

4. Бобирева О.С. Сутність педагогічної майстерності вихователя закладу дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка. Теорія і методика професійної освіти*. Вип. 16. Т. 1. Одеса, 2019 С. 25 – 28. URL : http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/16/part_1/6.pdf.

5. Василюшин Х. А. Комунікативна компетентність вчителя в роботі з сором'язливими дітьми. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2006. № 2. С. 64 – 72.

6. Величко Т. Взаємодія дошкільного навчального закладу та сім'ї у формуванні соціальної компетентності дитини. *Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки* : зб. наук. праць. Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського. № 2 (57), травень. С. 106 – 109.

7. Використання інноваційних педагогічних технологій у закладах дошкільної освіти. *Інноваційні технології у ЗДО*. URL : <https://cutt.ly/jWgo2E0>.

8. Галацин К. О. Формування комунікативної культури студентів вищих технічних навчальних закладів у процесі позааудиторної роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2014. 23 с.

9. Горленко В. М. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів: вітчизняний досвід. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2016. № 11. С. 97 – 104.

10. Грудинін Б. О. Педагогічна взаємодія: вимоги в контексті особистісно орієнтованої освітньої парадигми. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 5 (39). С. 245 – 255. URL :

<https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/2758/1/Pedahohichna%20vzaiemodiia.pdf>.

11. Дзундза А. І. Комунікативна культура як умова ефективності проектування середовища педагогічної взаємодії. *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія*. Донецьк: ДонНТУ, 2009. Вип. 3 (145). URL: <http://ea.donntu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17783/6/dzudza.pdf>.

12. Княжева І. А. Системний і синергетичний підходи дослідження феномена «методична культура майбутніх викладачів педагогічних дисциплін спеціальності «Дошкільна освіта». *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Миколаїв, 2015. № 2 (49). С. 82 – 87.

13. Колесник А. Г. Сутність педагогічної майстерності вихователя дошкільного навчального закладу Одеса, 2009. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/7_2009/29.pdf.pdf.

14. Коновалова К. Теоретичні засади формування професійної культури майбутніх вихователів ДНЗ. *Освітній простір України*. 2016. Вип. 7. С. 59 – 65.

15. Кравченя А. Педагогічна рефлексія як важливий етап професійного розвитку майбутніх учителів. *Актуальні питання методики навчання та виховання як важливого чинника підвищення якості професійної підготовки фахівців у вищій школі*: матеріали Регіональної наук.-практ. конф., 14 травня 2015 р. Харків, 2015. С. 53 – 54.

16. Лунячек В. Е. Креативний підхід в педагогіці: управлінський аспект. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Харків, 2015. № 47. С. 81 – 87.

17. Луценко І. Спілкуємося на рівних. Організація комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільнят на засадах дитиноцентризму. *Дошкільне виховання*. 2015. № 1. С. 5 – 10.

18. Математика для дошкільників: привабливі задачі, приклади, цікаві завдання. *Платформа logiclike*. URL: https://logiclike.com/uk/tsikava-matematyka/doshkilniata_

19. Новікова Н. Управління конфліктами в організації: підходи до вирішення та профілактики. *Загальні проблеми економіки та суб'єктів господарювання* / Галицький економічний вісник. 2013. № 2 (41). С. 79 – 83. URL : <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/41/316.pdf>.

20. Онищук І. А. Формування готовності майбутніх вихователів ДНЗ до розвитку творчості дошкільників. *Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти (до 200-річчя Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»)* : зб. наук. доп. III Міжнар.наук.-практ. конф., 29–30 жовтня 2016 р. / Південноур. нац. пед. ун-т імені У. Д. Ушинського. Варшава, 2016. С. 77 – 81.

21. Освітня платформа LearningApps. URL : <https://learningapps.org/index.php?overview&s=&category=0&tool=>.

22. Педагогічна майстерність : робоча програма навчальної дисципліни (Силабус) / Нац. тех. ун-т України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». 2021. 14 с. URL : <https://cutt.ly/dWjYSyU>.

23. Педагогічна майстерність : робоча програма навчальної дисципліни (Силабус) / Нац. тех. ун-т України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». 2021. 14 с. URL : <https://cutt.ly/dWjYSyU>.

24. Педагогічна майстерність. URL : <https://cutt.ly/kWgvWgp>.

25. Педагогічна техніка вихователя, її структура і особливості. *Основи педагогічної майстерності*. URL : <http://mallipg.blogspot.com/p/2.html>.

26. Педагогічне спілкування : тренінг / Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 37 «Ластівка» комбінованого типу. Кропивницький. URL : <https://dnz37.klasna.com/uk/site/trening-pedagogichne-spil.html>.

27. Руденко Л. А. Теоретичні та методичні засади формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у професійно-технічних навчальних закладах : дис. ... канд. д-ра. наук : 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2016. 509 с.

28. Тарашевська О., Цісар І. Комунікативна культура педагога – запорука успіху. *Дошкільне виховання*. 2014. № 11. С. 28 – 29.

29. Харківська А. І. Розвиток комунікативної культури майбутніх вчителів закладів дошкільної освіти в у мовах магістратури : дис. ... д-ра філософії : 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) / МОН України; Українська інженерно-педагогічна академія. Харків, 2021. 282 с.

30. Шапаренко Х. А. Модель особистісного самовдосконалення майбутнього педагога дошкільної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім.. М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи* : зб. наук. праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 61. С. 323 – 326.

31. Яблонська Т.Д. Формування комунікативної компетентності учнів початкових класів як складової загальнокультурної грамотності. Миколаїв, 2018. URL : <https://naurok.com.ua/formuvannya-komunikativno-kompetentnosti-uchniv-pochatkovih-klasiv-yak-skladovo-zagalnokulturno-gramotnosti-83686.html>.

Допоміжна:

1. Онлайн-курс «Бери і роби» на платформі EdEra. URL : https://courses.edera.com/courses/coursev1:EdEra_Osvitoria_Lenovo+BR101+2019/about.

2. Ефективне навчання : інструменти для вчителя. URL : <https://naurok.com.ua/learn/efektivne-navchannya-instrumenti-dlya-vchitelya-6>.

3.2.Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти»

Одним з пріоритетних напрямків фундаментальних наукових досліджень в системі освіти є відтворення духовно-морального та інтелектуального потенціалу людини, розвиток ініціативності, відповідальності, мобільності,

самостійності, здатності до ідентифікації, виховання цінностей та ціннісних орієнтацій. Педагог нової формації повинен володіти компетентностями відповідно до освітньої програми, сучасними методами і формами роботи, мати гнучке мислення, високий рівень культури, творчо підходити до вирішення проблемних ситуацій, а також бути широко освіченою конкурентоспроможною особистістю.

Із метою вирішення цих завдань в освітній процес закладу вищої освіти доцільним є впровадження вибіркового освітнього компонента, що забезпечують формування загальних і спеціальних компетентностей, підвищення теоретико-методологічного рівня знань, набуття спеціальних умінь, необхідних для виконання професійних обов'язків, а також духовне зростання особистості.

З огляду на це, актуальним постає питання розробки та впровадження вибіркового освітнього компонента для майбутніх педагогів дошкільної освіти, які здійснюють виховання дітей – найціннішого скарбу нації. Тому, вибіркові освітні компоненти для здобувачів освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта повинні бути спрямовані не лише на набуття ними професійних навичок, але й виховання особистих якостей, світогляду, соціальних цінностей.

Запропонований вибіркового освітнього компонента «Виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти» передбачає використання групових форм роботи та інтерактивних методів, що дозволяють залучити до активної діяльності всіх здобувачів освіти, сприяють більш якісному засвоєнню знань, розвитку професійних умінь майбутніх педагогів дошкільної освіти, формування системи цінностей особистості.

Робоча програма вибіркового освітнього компонента «Виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти»

Робочу програму освітнього компонента складено відповідно до освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта».

1. ОПИС ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Найменування показників	Галузь знань, рівень вищої освіти	Характеристика освітнього компоненту	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта / педагогіка	вибірковий	
Модулів – 2	Спеціальність 012 Дошкільна освіта	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		4	
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
		8	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 40 самостійної роботи здобувача освіти – 50	Рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)	Лекції	
		20 год.	
		Практичні заняття	
		20 год.	
		Самостійна робота	
	50 год.		
	Вид контролю: залік		

2. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Метою освітнього компоненту є ознайомлення здобувачів освіти з теоретико-методичними засадами виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти; формування практичних навичок виховання соціальних цінностей; надання здобувачами освіти педагогічних знань, щодо шляхів, методів виховання і самовиховання соціальних цінностей.

Зміст освітнього компоненту має бути пов'язаним з ключовими поняттями: педагог дошкільної освіти, цінності, соціальні цінності, соціальні цінності у майбутніх педагогів дошкільної освіти, виховання соціальних цінностей, загальнозначимі цінності, загальнолюдські, європейські, національні та особистісні цінності, парціальні програми, ампліфікація дитячого розвитку.

Завдання освітнього компоненту:

- актуалізація ролі та значення виховання соціальних цінностей;
- ознайомлення здобувачів освіти з видами цінностей; ключовими поняттями курсу;
- з'ясування ролі самовиховання у розвитку особистості педагога;

- дослідження процесу становлення цінностей українського суспільства в контексті його соціально-історичного розвитку;
- поглиблення розуміння самобутності українського народу та соціальних цінностей, що є спільними для народів Європи та всього світу;
- з'ясування ролі сучасного педагога у становленні та розвитку особистості дитини;
- формування умінь у здобувачів освіти співвідносити особисті якості, які мають бути притаманні сучасному педагогу;
- узагальнення знань здобувачів освіти щодо особливостей розвитку дитини дошкільного віку;
- усвідомлення ролі і значення ампліфікації дитячого розвитку у вихованні соціальних цінностей у закладі дошкільної освіти;
- вивчення структури Базового компоненту дошкільної освіти; (нова редакція);
- з'ясування впливу вихованості соціальних цінностей у педагога на розвиток дітей дошкільного віку.

Очікувані результати

Вивчення освітнього компоненту спрямоване на формування таких *компетентностей*:

1. Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов. **(ІК)**.

2. Загальні компетентності

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії

та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

3. Спеціальні (фахові компетентності)

КС-4. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі).

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Вивчення вибіркового освітнього компоненту спрямоване на досягнення таких *програмових результатів навчання*:

Програмні результати навчання

ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-02. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПР-03. Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими освітніми потребами.

ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-05. Здійснювати взаємодію в роботі закладу дошкільної освіти, сім'ї та школи. Залучати батьків до організації освітнього процесу з дітьми раннього і дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

ПР-07. Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.

ПР-08. Уміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.

ПР-09. Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний навчально-виховний простір закладу дошкільної освіти.

ПР-10. Бути знайомим з програмою раннього втручання, розуміти можливості опори на нього в подальшій роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

ПР-11. Бути знайомим з ознаками булінгу. Вміти використовувати прийоми попередження та протидії йому.

ПР-12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.

ПР-13. Здійснювати управління якістю освітнього процесу, керуючись психолого-педагогічними принципами його організації в системі дошкільної освіти та взаємодії з сім'єю.

ПР-14. Використовувати вміння і навички для збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.

ПР-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

ПР-16. Проектувати педагогічні заходи із залученням педагогів суміжних галузей, батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного розвитку дітей.

ПР-17. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПР-19. Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини.

ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

У результаті засвоєння освітнього компонента **«Виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти»** здобувачі вищої освіти повинні *знати*:

- значення виховання соціальних цінностей для майбутніх педагогів дошкільної освіти;
- такі види цінностей як матеріальні, соціально-політичні, духовні;
- поняття «цінності», «соціальні цінності»;
- ознайомлення із поняттями «виховання», «виховання цінностей», «виховання соціальних цінностей»;
- роль самовиховання у розвитку особистості педагога;

- важливість сучасного педагога у становленні та розвитку особистості дитини;
- поняття «ампліфікації дитячого розвитку»;
- структуру Базового компоненту дошкільної освіти (нова редакція), його змісту, зокрема інваріантної та варіативної частини;
- вимоги та критерії оцінки дошкільної зрілості, поняття «парціальні програми».

На підставі перелічених знань з курсу здобувач освіти *має уміти*:

- встановлювати вза'ємозв'язок соціальних цінностей із загально визначеними цінностями;
- досліджувати процес становлення цінностей українського суспільства в контексті його соціально-історичного розвитку;
- встановлювати взаємозв'язок між цінностями українського суспільства та загальноєвропейськими, загальнолюдськими;
- аналізувати ситуації ситуацій, розв'язання яких потребує знань про соціальні цінності,
- виокремлювати цінності українського суспільства порівняно із загальноєвропейськими, загальнолюдським;
- орієнтуватись у парціальних програмах;
- виявляти вплив вихованості соціальних цінностей у педагога на розвиток дітей дошкільного віку.

3. ПРОГРАМА ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Соціальні цінності у сучасному вимірі

Значення соціальних цінностей у житті та професійній діяльності

Роль та значення соціальних цінностей у повсякденному житті та професійній діяльності. Історичний аспект проблеми цінностей та соціальних цінностей. Зв'язок культури та цінностей. Цінності постіндустріального

суспільства. Соціальні цінності сучасності. Педагогіка партнерства. Тенденції розвитку сучасної дошкільної освіти. Роль виховання та самовиховання для розвитку особистості.

Сутність понять «цінності», «соціальні цінності».

Проблема соціальних цінностей в теорії та практиці педагогічної науки. Цінності педагога дошкільної освіти. Цінностей осіб з особливими освітніми потребами. Категорії «цінності», «соціальні цінності». Види цінностей: матеріальні, соціально-політичні, духовні. Ціннісні орієнтації.

Взаємозв'язок соціальних цінностей із загальноновизначеними цінностями.

Загальноновизначені цінності. Загальнолюдські цінності. Європейські цінності. Національні цінності. Особистісні цінності. Педагогічні цінності. Цінності дошкільного дитинства. Структура соціальних цінностей. Підходи до визначення структури соціальних цінностей. Емоційно-ціннісний компонент. Когнітивний компонент. Рефлексивний компонент.

Зв'язок цінностей українського суспільства з загальноєвропейськими та загальнолюдськими цінностями.

Становлення цінностей українського суспільства в контексті його соціально-історичного розвитку. Національна психологія. Національний характер і темперамент. Народна мораль і етика. Національний спосіб мислення. Народна естетика. Національна філософія. Національний світогляд. Національна ідеологія. Національна свідомість і самосвідомість. Порівняльна характеристика загальноєвропейських і загальнолюдських цінностей.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Основні підходи до виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти

Соціальні цінності: виховуємо чи ні?

Питання виховання соціальних цінностей. Соціальне виховання. Поняття «виховання», «виховання цінностей», «виховання соціальних цінностей», «виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти».

Роль самовиховання у розвитку особистості педагога. Педагогічна рефлексія. Самооцінка здобувачами освіти рівня вихованості соціальних цінностей. Кореляційний аналіз. Індивідуальна траєкторія особистісного розвитку.

Я знаю, я вмію, я буду.

Критерії, показники та рівні вихованості соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти. Визначення шляхів виховання соціальних цінностей. Педагогічні умови виховання соціальних цінностей. Системність у вихованні соціальних цінностей. Форми виховання соціальних цінностей. методи виховання соціальних цінностей. Методика виховання соціальних цінностей. Перспективи подальшого виховання соціальних цінностей.

Сучасний педагог та соціальні цінності.

Портрет сучасного педагога дошкільної освіти. Педагогічна майстерність вихователя. Роль сучасного педагога в становленні та розвитку особистості дитини. Уміння здобувачів освіти співвідносити особисті якості, які мають бути притаманні сучасному педагогу. Система цінностей. Побудова особистісної системи цінностей.

Роль ампліфікації дитячого розвитку у вихованні соціальних цінностей дітей дошкільного віку.

Особливості розвитку дитини раннього віку. Особливості розвитку дитини дошкільного віку. Поняття «ампліфікації дитячого розвитку». Проблема ампліфікації дитячого розвитку у науково-педагогічній літературі. Роль і значення ампліфікації дитячого розвитку у вихованні соціальних цінностей у закладах дошкільної освіти.

Парціальні програми, спрямовані на виховання соціальних цінностей у дітей дошкільного віку.

Структура Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція). Зміст інваріантної та варіативної частини. Поняття «парціальні програми». Сучасні парціальні програми: програма соціальної та фінансової грамотності дітей дошкільного віку «Афлатот», «Безмежний

світ гри з LEGO», програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6–7 років «Вчимося жити разом», «Комп'ютерна грамота для малят», «Медіасвіт для дошкільнят», «Казки і фарби». Аналіз парціальних програм.

Соціальні цінності у дитячому садку.

Роль виховання соціальних цінностей у дітей дошкільного віку. Соціальні цінності у дітей дошкільного віку. Соціальні цінності педагога дошкільної освіти. Методи виховання соціальних цінностей у дітей дошкільного віку. Вплив рівня вихованості соціальних цінностей у педагога на розвиток дітей дошкільного віку. Робота із батьками із питання виховання соціальних цінностей. Просвітницька робота щодо виховання цінностей.

5. СТРУКТУРА ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усього	денна форма				
		л	п/з	с/з	інд	с/р
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Соціальні цінності у сучасному вимірі						
Значення соціальних цінностей у житті та професійній діяльності.		4				5
Сутність поняття «соціальні цінності».		4				5
Взаємозв'язок соціальних цінностей із загально визначеними цінностями.		2	4			5
Зв'язок соціальних цінностей українського суспільства із загальноєвропейськими та загальнолюдськими цінностями.		2	2			5
Усього за змістовим модулем 1	38	12	6			20
Змістовий модуль 2. Основні підходи до виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти						
Соціальні цінності: виховуємо чи ні?			4			5
Я знаю, я вмю, я буду.			2			5
Сучасний педагог та соціальні цінності.		4	2			5
Роль ампліфікації дитячого розвитку у вихованні соціальних цінностей дітей дошкільного віку.		2	2			5
Парціальні програми, спрямованні на виховання соціальних цінностей у дітей дошкільного віку.		2	2			5
Соціальні цінності у дитячому садку.			2			5
Усього за змістовим модулем 2	52	8	14			30
Усього годин	90	20	20			50

6. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Метою проведення лекційних занять є надання теоретичних знань з теми, представлення узагальненої інформації з проблеми у теорії та практиці педагогічної науки, розкриття реального стану і напрямів подальшого розвитку питання виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти, зосередження уваги на найбільш складних теоретичних положеннях курсу.

№ з/п	Назва теми	Кількість год
1	2	3
1.	Значення соціальних цінностей у житті та професійній діяльності.	4
2	Сутність поняття «соціальні цінності».	4
3.	Взаємозв'язок соціальних цінностей із загальноновизначеними цінностями.	2
4.	Зв'язок соціальних цінностей українського суспільства із загальноєвропейськими та загальнолюдськими цінностями.	2
5.	Сучасний педагог та соціальні цінності.	4
6.	Роль ампліфікації дитячого розвитку у вихованні соціальних цінностей дітей дошкільного віку.	2
7.	Парціальні програми, спрямованні на виховання соціальних цінностей у дітей дошкільного віку.	2
Разом		20

7. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

На практичних заняттях теми здійснюється огляд здобувачами вищої освіти теоретичних аспектів освітнього компонента та формуються вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання здобувачем освіти відповідно сформульованих завдань проблемного характеру.

Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння здобувачами освіти необхідних теоретичних положень, наборі завдань різної складності для розв'язання їх здобувачами освіти на занятті.

№ з/п	Назва теми	Кількість год
1	2	3
1.	Взаємозв'язок соціальних цінностей із загальноновизначеними цінностями.	4

1	2	3
2	Зв'язок соціальних цінностей українського суспільства із загальноєвропейськими та загальнолюдськими цінностями.	2
3.	Соціальні цінності: виховуємо чи ні?	4
4.	Я знаю, я вмію, я буду.	2
5.	Сучасний педагог та соціальні цінності.	2
6.	Роль ампліфікації дитячого розвитку у вихованні соціальних цінностей дітей дошкільного віку.	2
7.	Парціальні програми, спрямованні на виховання соціальних цінностей у дітей дошкільного віку.	2
8.	Соціальні цінності у дитячому садку.	2
Разом		20

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота – учіння здобувача освіти, яку науково-педагогічний працівник планує разом зі здобувачем освіти, але виконує її за завданнями та під методичним керівництвом і контролем науково-педагогічного працівника без його прямої участі.

№ з/п	Назва теми	Зміст самостійної роботи	Форма самостійної роботи	Кількість годин
1	2	3	4	5
1.	Значення соціальних цінностей у житті та професійній діяльності	Роль цінностей у педагогічній професії	Підготувати презентацію та усну доповідь	5
2.	Сутність поняття «соціальні цінності»	Аналіз поняття соціальні цінності у інформаційних джерелах	Скласти порівняльну таблиці	5
3.	Взаємозв'язок соціальних цінностей із загально визначеними цінностями	1. Дослідження зв'язку соціальних цінностей із іншими категоріями цінностей	Створити схему	2
		2. Визначення особистісних цінностей	Написання есе	3
4.	Зв'язок соціальних цінностей українського суспільства із загальноєвропейськими та загальнолюдськими цінностями	Характеристика національних цінностей, європейських та загальнолюдських	Скласти порівняльну таблиці	5
5.	Соціальні цінності: виховуємо чи ні?	Дослідження питання необхідності виховання соціальних цінностей для особистості педагога дошкільної освіти	Робота із періодичною літературою	5

1	2	3	4	5
6.	Я знаю, я вмію, я буду	1. Визначення мотивації здобувачів освіти щодо виховання соціальних цінностей.	Скласти відповідну анкету	3
		2. Закріплення умінь щодо виховання соціальних цінностей	Розробити ділову гру щодо виховання цінностей у майбутніх вихователів	2
7.	Сучасний педагог та соціальні цінності	Портрет вихователя сучасного закладу дошкільної освіти	Написати есе	5
8.	Роль ампліфікації дитячого розвитку у вихованні соціальних цінностей дітей дошкільного віку	Дослідження питання ампліфікації дитячого розвитку	Робота з періодичною та інформаційною літературою	5
9.	Парціальні програми, спрямованні на виховання соціальних цінностей у дітей дошкільного віку	Визначення ключових аспектів парціальних програм	Папка-пересувка	5
10.	Соціальні цінності у дитячому садку	Вивчення особливостей виховання соціальних цінностей у дітей дошкільного віку.	Розробити фрагмент заняття для дітей дошкільного віку	5
Разом				50

9. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

(реферативне дослідження)

Індивідуальне наукове-дослідне завдання є видом позааудиторної самостійної роботи здобувача освіти навчального, навчально-дослідницького чи проектно-конструкторського характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу освітнього компоненту і є необхідною умовою формування підсумкової оцінки. Виконання індивідуального науково-дослідного завдання сприяє поглибленню і закріпленню теоретичних знань, отриманих здобувачами освіти при прослуховуванні лекційного курсу та самостійному вивченню освітнього компоненту, виробленню навичок аналізу педагогічних явищ та процесів.

Завдання ІНДЗ у закладі вищої полягає в розвитку умінь самостійної пошукової, дослідницької діяльності, творчого розв'язання освітніх завдань, а також у формуванні вмінь застосування методів наукових досліджень на практиці. Завдяки участі у науковій роботі здобувач освіти оволодіває навичками роботи з різноманітними інформаційними джерелами.

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ з/п	Критерії оцінювання	Кількість балів
1.	Робота виконана та захищена згідно графіка, з поясненнями та висновками і в повному обсязі.	5
2.	Робота захищена, але виконана частково, з порушенням термінів або вимог.	4
3.	Робота не захищена та виконана частково, з порушенням термінів або вимог.	3
4.	Робота не захищена та виконана з порушенням програми освітнього компоненту.	1-2
5.	Робота не виконана.	0

Загальне завдання:

Обрати із запропонованих завдань найбільш цікаве, або запропонувати власне (попередньо узгодивши з викладачем).

1. Розробити конспект заняття відповідно до парціальної програми соціальної та фінансової грамотності дітей дошкільного віку «Афлатот» (тема та вік дітей за вибором).

2. Розробити конспект заняття відповідно до парціальної програми «Безмежний світ гри з LEGO» (тема та вік дітей за вибором).

3. Розробити конспект заняття відповідно до парціальної програми програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6–7 років «Вчимося жити разом» (тема та вік дітей за вибором).

4. Розробка тренінгу або семінару-практикуму щодо виховання соціальних цінностей для педагогічного колективу закладу дошкільної освіти

5. Написання тез доповіді на конференцію.

10. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основні методи навчання, які використовуються під час проведення занять: *«кейс-метод»* – це метод, зокрема й виховної роботи, в основі якого лежать реальні проблеми. «Кейс» – опис проблемної ситуації, що пропонується здобувачам освіти для самостійного вирішення актуальних питань; *«метод панельної дискусії»* є подібним до обговорення у формі «круглого столу», але відрізняється тим, що до роботи залучаються не всі учасники, а декілька з них, які висловлюють протилежні погляди; *«пленарна дискусія»* – передбачає вільне обговорення всіма учасниками проблеми; *«килим ідей»* – дає змогу перейти від колективного аналізу причин до індивідуалізації дій учасників щодо реалізації виховних цілей; *«бхбхб»* – дозволяє залучити до виховної роботи усіх членів групи, при цьому кожний здобувач освіти вчиться сам та вчить інших; *«летючі плакати»* забезпечує вирішення завдань шляхом колективної роботи.

11. ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання. Поточний контроль реалізується у формі виконання практичних завдань, самостійної роботи, виступів на практичних заняттях, проведення контрольних робіт тощо. Форми організації поточного контролю: індивідуальна, групова, фронтальна. Методи поточного контролю: усний, письмовий, практичний, самоконтроль. Форма модульного контролю: тестування. Контроль самостійної роботи здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань на практичних заняттях, під час індивідуальних та групових консультацій тощо. Форма підсумкового семестрового контролю: усний залік.

Орієнтовний перелік запитань до заліку:

1. Роль та значення соціальних цінностей у повсякденному житті та професійній діяльності.
2. Історичний аспект проблеми цінностей та соціальних цінностей.

3. Тенденції розвитку сучасної дошкільної освіти.
4. Роль виховання та самовиховання для розвитку особистості.
5. Проблема соціальних цінностей в теорії та практиці педагогічної науки.
6. Цінності педагога дошкільної освіти.
7. Категорії «цінності», «соціальні цінності», «соціальні цінності майбутніх педагогів дошкільної освіти».
8. Види цінностей: матеріальні, соціально-політичні, духовні.
9. Структура соціальних цінностей.
10. Становлення цінностей українського суспільства в контексті його соціально-історичного розвитку.
11. Поняття «виховання», «виховання цінностей», «виховання соціальних цінностей», «виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти».
12. Роль самовиховання у розвитку особистості педагога.
13. Самооцінка здобувачами освіти рівня вихованості соціальних цінностей.
14. Критерії, показники та рівні вихованості соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти.
15. Методика виховання соціальних цінностей.
16. Роль сучасного педагога в становленні та розвитку особистості дитини.
17. Структура Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція).
18. Парціальні програми. Парціальні програми, спрямовані на виховання соціальних цінностей.
19. Методика виховання соціальних цінностей.
20. Робота із батьками із питання виховання соціальних цінностей.

12. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ

Об'єктом рейтингового оцінювання знань здобувачів вищої освіти є програмний матеріал освітнього компоненту, засвоєння якого перевіряється під час контролю. Критерії комплексного оцінювання доводяться до здобувачів вищої освіти на початку викладання освітнього компоненту.

Максимально можлива бальна оцінка, яку може набрати здобувач вищої освіти за всі модулі освітнього компоненту дорівнює 100 балам.

Поточний контроль та самостійна робота						Сума (к=0,6)	Підсумковий контроль (залік) (к=0,4)	
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					ІНДЗ
Теми	Виконання ПР	Виконання СР	Теми	Виконання ПР	Виконання СР	100	100	
T1		3	T5	7	3			
T2		3	T6	7	3			
T3	7	3	T7	7	3			
T4	7	3	T8	7	3			
			T9	7	3			
			T10	7	3			
max 26			max 60					max 14
								100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінки за накопичувальною стобальною шкалою	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	Залік
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F		не зараховано з обов'язковим повторним вивченням

Критерії оцінювання на заняттях:

7 – 6 – завдання виконані правильно, у відповідності до вимог;

5 – 4–бали розуміння здобувачем вищої освіти основних понять, положень і фактів, проте завдання виконані не в повному обсязі або містять помилки;

3 – 2 бали виставляються здобувачу освіти тоді, коли домашня підготовка та завдання виконані частково.

1 бал виставляється здобувачу вищої освіти тоді, коли домашня підготовка та завдання виконані на низькому рівні.

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Лекції та практичні заняття.

Завдання для проведення контрольних та тестових робіт.

Запитання для проведення усного опитування.

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посібник. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.

3. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посібник. Вид. 2-ге, доопрац. і допов. Дрогобич : Коло, 2006. 326 с.

4. Герасимчук А. А., Палеха Ю. І., Шиян О. М. Соціологія : навч. посібник. Київ : Європейський ун-т, 2004. 246 с.

5. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: О. В. Огнев'юк ; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч,

В. М. Вертугіна та ін.; наук. кер. Г. В. Беленька; МОН України, Київ. ун-т імені Б. Грінченка. Київ, 2020. 440 с.

6. Дубасенюк О. А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога : монографія. Житомир: ЖДУ ім. Івана Франка, 2005. 367 с.

7. Єрмакова С. С. Аксиологія від А до Я в початковій школі : навч. посібник для студ. пед. закл. освіти та вчителів почат. кл. загальноосвіт. шкіл. Одеса : ПНЦ АПН України, 2003. 196 с.

8. Калмикова Л. О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри : навч.-метод. посібник. Київ : Слово, 2017. 448 с.

9. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу : навч. посібник. Київ : Знання, 2008. 639 с.

10. Левківський М. В. Історія педагогіки : навч.-метод. посібник. Вид. 4-те. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 190 с.

11. Лунячек В. Е. Державне управління освітою : підруч. для вищ. навч. закладів. Харків : Гімназія, 2010. 288 с.

12. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників : навч. посібник. Київ : Вища школа, 1996. 240 с.

13. Назаренко Л. М. Аксиологія виховання як складова соціального становлення дитини : монографія. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. 200 с.

14. Організаційні аспекти педагогічної практики «Показові, пробні заняття та інші види діяльності з дітьми дошкільного віку» : навч.-метод. посібник / за ред. М. В. Роганової. Харків : КЗ «ХГПА», 2020. 195 с.

15. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей молодшого дошкільного віку / за ред. Т. О. Піроженко. Київ : «Українська академія дитинства», 2020. 72 с.

16. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей середнього дошкільного віку / за ред. Т. О. Піроженко. Київ : «Українська академія дитинства», 2019. 64 с.

17. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / за ред. Т. О. Піроженко. Київ : ТОВ «Українська академія дитинства», 2017. 80 с.

18. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник Київ : Академвидав, 2013. 464 с.

19. Пономарьов О. С. Аксіологія освіти : курс лекцій. Харків : НТУ «ХП», 2010. 52 с.

20. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

21. Про дошкільну освіту Закон України від 11.07.2001 № 2628-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>.

22. Про затвердження Базового компоненту дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : Наказ МОН від 12.01.2021 № 33. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>.

23. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#Text>.

24. Психолого-педагогічний інструментарій діагностики дітей дошкільного віку : навч.-метод. посібник / за заг. ред. М. В. Роганової. Харків : ФОП Фімільянов, 2018. 322 с.

25. Семенець С. П. Методологія і теорія розвивального навчання математики : монографія. Житомир : О.О. Євенок, 2015. 236 с.

26. Тлумачний словник-довідник моральних та духовних понять і термінів : навч. посібник / уклад. О. А. Біда та ін. ; за ред. Л. І. Прокопенко. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2006. 244 с.

27. Глумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи / упоряд. Л. В. Лохвицька. 2-ге вид., оновл. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 232 с.

Допоміжна:

1. Аналіз результатів II етапу регіонального моніторингу ефективності реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти (2018/2019 н. р) / І. В. Капустін, А. З. Вербенко, Т. М. Голтяй та ін. ; за заг.ред. С. Є. Вольянської. Харків : Харків. акад. неперерв. освіти, 2019. 221 с. URL : <http://edu-post-diploma.kharkov.ua/>.

2. Братко М. В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: функціональний аспект. *Педагогічний процес : теорія і практика*. 2015. Вип. 1-2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/prtp_2015_1-2_4.

3. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посібник. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

4. Вдовиченко Р. П. Актуальні проблеми формування ціннісних орієнтацій особистості у науковій спадщині В. О. Сухомлинського. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 2. С. 351–355. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2018_2_69.

5. Дошкільна освіта : забезпечення доступності. *Освітня аналітика України* : наук.-практ. журнал. 2019. № 2(6). С. 13–42. URL : <https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/EAU-26-2019-full-spec.pdf>.

6. Нова українська школа : poradnik dla vchytelya / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. URL : <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>.

7. Освіта для сталого розвитку в дії. Міжнародний освітній проєкт для шкільної молоді та дорослих : веб-сайт URL : <http://esd.org.ua/node/476>.

8. Піроженко Т.О., Хартман О.Ю. Парціальна програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років «Вчимося жити разом». Київ : Алатон, 2016. 32 с

9. Рома О.Ю, Близнюк В.Ю., Борук О.П. та ін. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «LEGO». Київ : The LEGO Foundation, 2016. 140 с.

3.3 Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Теорія та практика творчого саморозвитку фахівців дошкільної освіти»

Для перевірки ефективності технології творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу, робота проводиться у таких напрямках:

- оптимізація освітніх компонентів професійного циклу; упровадження вибіркового освітнього компоненту;
- творчо-розвивальна спрямованість позааудиторної виховної роботи;
- самоводосконалення в процесі педагогічної практики.

Основними формами в реалізації технології творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу виступають такі: мотиваційні тренінги, зокрема «Мотивація на педагогічну діяльність та творчий саморозвиток», лекції, диспути, «дискусійний клуб», мотиваційний практикум.

Програми вивчення таких освітніх компонентів, як «Основи педагогічної майстерності», «Вступ до спеціальності», «Дошкільна педагогіка», фахових методики з дошкільної освіти оптимізовані за допомогою залучення теоретичного і практичного дидактичного матеріалу з питань творчого саморозвитку та його основних компонентів, що забезпечує:

- формування у здобувачів теоретичної бази знань із дошкільної педагогіки та методик з дошкільної освіти, умінь і навичок ефективного творчого підходу щодо підготовки та виконання завдань, які будуть використовувати у своїй майбутній професійній діяльності;
- формування концептуального розуміння методики використання можливостей творчого підходу в дошкільній освіті;
- демонстрація шляхів використання можливостей засобів творчої діяльності на практиці;
- уміння використовувати різноманітні форми і методи, постановки і розв'язання практичних задач, що виникають в освітньому процесі дошкільної освіти.

Посиленню мотивації до опанування професії вихователя дошкільного закладу з подальшим творчим саморозвитком сприяє також проведення самостійної роботи щодо вивчення додаткової літератури, написання рефератів, творчих звітів, бенефіс здобувачів освіти, конференцій із показом фактичних досягнень здобувача, панорама педагогічних досягнень, захист авторських проєктів та розробок, ідей, знахідок, авторських програм, підготовка медіа презентацій «Особливості творчого саморозвитку вихователів закладів дошкільної освіти» та «Як структурувати творчий саморозвиток відповідно до особистісних цілей».

Для розширення системи відповідних знань щодо технології творчого саморозвитку доцільне впровадження в освітній процес вибіркового освітнього компоненту.

Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Теорія та практика творчого саморозвитку фахівців дошкільної освіти»

Робочу програму вибіркового освітнього компоненту складено відповідно до освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта».

10. ОПИС ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Найменування показників	Галузь знань, рівень вищої освіти	Характеристика освітнього компоненту	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 01 Освіта / педагогіка	вибірковий	
Модулів – 2	Спеціальність 012 Дошкільна освіта	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		4	
Загальна кількість годин – 60		Семестр	
		7	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 28 самостійної роботи здобувача освіти – 32	Рівень вищої освіти Перший (молодший бакалавр)	Лекції	
		16 год.	
		Практичні заняття	
		12 год.	
		Самостійна робота	
		50 год.	
		Вид контролю: залік	

2. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Метою освітнього компоненту є активізація у здобувачів потреби підвищення рівня прояву творчого саморозвитку, удосконалення теоретичної бази знань про дидактичні можливості технологій творчого характеру, усвідомлення їх значущості в майбутній професійній діяльності та підвищення рівня творчого саморозвитку.

Зміст освітнього компоненту має охопити коло питань, пов'язаних із ключовими поняттями: педагог дошкільної освіти, творчий саморозвиток, соціальні цінності, культурно-освітній простір, компоненти, мотивація досягнення, самовдосконалення, європейські цінності.

Завдання освітнього компоненту:

– ознайомлення здобувачів освіти з поняттям «творчий саморозвиток» та його структурними компонентами;

- сприяння розумінню здобувачів значущості цього конструкта у здійсненні творчого саморозвитку та реалізації в майбутній професійній діяльності;
- формування умінь у здобувачів освіти співвідносити особисті якості, які мають бути притаманні сучасному педагогу;
- стимулювання позитивного ставлення та активізація потреби майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної творчої діяльності;
- формування творчих умінь та навичок, що необхідні майбутньому фахівцю для вирішення професійних завдань.

Очікувані результати

Вивчення освітнього компоненту спрямоване на формування таких *компетентностей*:

1. Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі в певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідної науки і характеризується певною невизначеністю умов (ІК).

2. Загальні компетентності

КЗ-2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

КЗ- 4.Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

КЗ- 7.Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

КЗ-9.Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

3. Спеціальні (фахові компетентності)

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки,

перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Вивчення вибіркового освітнього компоненту спрямоване на досягнення таких **програмових результатів навчання:**

Програмні результати навчання

ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-02. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПР-03. Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими освітніми потребами.

ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-05. Здійснювати взаємодію в роботі закладу дошкільної освіти, сім'ї та школи. Залучати батьків до організації освітнього процесу з дітьми раннього і дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

ПР-07. Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.

ПР-08. Уміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.

ПР-09. Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати

їх потенціал у сучасний навчально-виховний простір закладу дошкільної освіти.

ПР-10. Бути знайомим з програмою раннього втручання, розуміти можливості опори на нього в подальшій роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

ПР-11. Бути знайомим з ознаками булінгу. Вміти використовувати прийоми попередження та протидії йому.

ПР-12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.

ПР-13. Здійснювати управління якістю освітнього процесу, керуючись психолого-педагогічними принципами його організації в системі дошкільної освіти та взаємодії з сім'єю.

ПР-14. Використовувати вміння і навички для збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.

ПР-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

ПР-16. Проектувати педагогічні заходи із залученням педагогів суміжних галузей, батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного розвитку дітей.

ПР-17. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПР-19. Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини.

ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

ПР-21. Розробляти індивідуальні програми соціалізації й адаптації дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

У результаті засвоєння освітнього компоненту **«Теорія та практика творчого саморозвитку фахівців дошкільної освіти»** здобувачі фахової перед вищої освіти повинні *знати*:

- значення творчого саморозвитку майбутнього фахівця дошкільної освіти;
- поняття «творчий саморозвиток», «культурно-освітній простір»;
- роль культурно-освітнього простору в творчому саморозвитку майбутнього фахівця;
- важливість сучасного педагога у становленні та розвитку дошкільника;
- поняття «критерії», «рівні». «мотивація».

На підставі перелічених знань з курсу здобувач освіти має *уміти*:

- встановлювати взаємозв'язок творчого саморозвитку із самовихованням, самовдосконаленням;
- аналізувати ситуації ситуацій, розв'язання яких потребує знань про творчий саморозвиток;
- визначати рівні прояву творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти;
- з'ясовувати, на які саме особистісні якості має вплив культурно-освітнє середовище закладу освіти;
- складати діагностичний інструментарій для вивчення змістових конфігурацій творчого саморозвитку особистості.

3. ПРОГРАМА ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Творчий саморозвиток майбутніх фахівців дошкільної освіти: теоретико-методологічний аспект

Творчий саморозвиток особистості як наукова проблема

Змістовий аналіз та взаємозв'язок педагогічних категорій «розвиток», «саморозвиток», «творчий саморозвиток», «самовдосконалення», «самовиховання». Аналіз теоретико-методологічних підходів до проблеми творчого саморозвитку особистості. Творчий саморозвиток як мета професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. Соціокультурні та особистісні детермінанти творчого саморозвитку особистості.

Особистість педагога в парадигмі дошкільної освіти

Професія педагога в історичній ретроспективі та її роль у сучасному суспільстві. Погляди зарубіжних дослідників на постать педагога в освітньому процесі. Особистісний профіль сучасного вихователя. Переваги й обмеження професії вихователя.

Готовність до творчого саморозвитку

Поняття готовності до творчого саморозвитку. Складові готовності здобувачів до творчого саморозвитку: позитивне ставлення до професії педагога та реалізації педагогічної діяльності; професійно важливі якості та мотиви професійної діяльності, а також внутрішнє прагнення здобувача до творчого саморозвитку; знання, вміння, навички готовності до творчого саморозвитку, які виступають засобами саморозвитку. Характеристика етапів становлення готовності до творчого саморозвитку.

Культурно-освітній простір педагогічного коледжу як чинник формування творчого саморозвитку майбутніх педагогів дошкільної освіти

Поняття культурно-освітнього простору педагогічного коледжу. Основні властивості культурно-освітнього простору. Основні компоненти культурно-

освітнього простору педагогічного коледжу як чинника формування творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти (просторово-предметний, соціально-комунікаційний, психолого-дидактичний, пізнавально-мотиваційний).

Компоненти, критерії та рівні прояву творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти

Сутність когнітивного компонента. Сутність діяльнісного компонента. Сутність мотиваційного компонента. Сутність рефлексивного компонента. Сутність особистісного компонента. Сутність креативного компонента. Характеристика критеріїв прояву компонентів творчого саморозвитку. Змістові ознаки рівнів прояву творчого саморозвитку. Діагностичний інструментарій для вивчення змістових конфігурацій творчого саморозвитку особистості. Принципи складання авторських опитувальників та анкет.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Організаційно-педагогічні умови для творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти

Мотивація досягнення як задоволення внутрішньої потреби особистості у творчому саморозвитку

Поняття мотивації досягнення. Основні психолого-педагогічні теорії мотивації (Д. Мак-Клелланда, А. Маслоу, К. Джіанг, Р. Кларк, Т. Петерсон). Класифікація та структура мотивів професійної педагогічної діяльності. Підпорядкування мотивів. Сутність мотивації творчого саморозвитку та професійного навчання.

Когнітивно-пізнавальні можливості змісту психолого педагогічних та методичних освітніх компонентів для творчого саморозвитку особистості

Сутність пізнавального інтересу особистості. Поняття «когнітивних стилів». Вплив змісту психолого-педагогічних освітніх компонентів на творчий саморозвиток майбутніх фахівців дошкільної освіти. Розуміння сутності когнітивно-пізнавальних можливостей змісту професійної підготовки. Змістовий аналіз навчальних планів і освітньо-професійних програм підготовки

майбутніх фахівців дошкільної освіти в педагогічних коледжах. Рефлексивність і критичність здобувача при засвоєнні навчального матеріалу

Культурно-освітній простір в процесі інтерактивної взаємодії суб'єктів навчання

Визначення педагогічного спілкування, його функції, стадії, умови та етапи. Значення уміння професійно-педагогічної взаємодії вихователя. Умови ефективного педагогічного спілкування. Самопрезентація майбутнього педагога. Аналіз стилів спілкування в освітньому процесі. Вплив інформаційного насилля на самооцінку, самоповагу, саморозвиток особистості майбутнього педагога (булінг, мобінг, цькування).

Організаційно-методичні засади творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти

Принципи організаційно-методичних засад творчого саморозвитку майбутніх вихователів дошкільної освіти. Самостійна робота здобувачів вищої освіти. Педагогічна практика. Сутність інтерактивних технологій навчання, спрямованих на творчий саморозвиток (метод проєктів, метод створення «ситуацій успіху», метод мозкового штурму, метод аналізу проблемних ситуацій тощо). Застосування інтерактивних методів у середовищі студентської групи.

4. СТРУКТУРА ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Назва змістовних модулів і тем	Кількість годин			
	усього	денна форма		
		л	п/з	с/з
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Творчий саморозвиток майбутніх фахівців дошкільної освіти: теоретико-методологічний аспект				
Творчий саморозвиток особистості як наукова проблема.	6	2	-	4
Особистість педагога в парадигмі дошкільної освіти.	8	2	2	4
Готовність до творчого саморозвитку.	8	2	2	4
Культурно-освітній простір педагогічного коледжу як чинник формування творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти.	4	2	-	2
Компоненти, критерії та рівні прояву творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти.	8	2	2	4

1	2	3	4	5
Усього за змістовим моделям 1	34	10	6	18
Змістовий модуль 2. Організаційно-педагогічні умови для творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти				
Мотивація досягнення як задоволення внутрішньої потреби особистості у творчому саморозвитку.	4	2	-	2
Когнітивно-пізнавальні можливості змісту психолого-педагогічних та методичних освітніх компонентів для творчого саморозвитку особистості.	8	2	2	4
Уміння професійно-педагогічної взаємодії й самовдосконалення вихователя.	8	2	2	4
Організаційно-методичні засади творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти.	6	-	2	4
Усього за змістовим моделям 1	26	6	6	14
Усього годин	60	16	12	32

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Метою проведення лекційних занять є надання теоретичних знань з теми, представлення узагальненої інформації з проблеми у теорії та практиці педагогічної науки, розкриття реального стану і напрямів подальшого розвитку питання творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу, зосередження уваги на найбільш складних теоретичних положеннях курсу.

№ з/п	Назва теми	Кількість год
1	2	3
1.	Творчий саморозвиток особистості як наукова проблема.	2
2	Особистість педагога в парадигмі дошкільної освіти.	2
3.	Готовність до творчого саморозвитку.	2
4.	Культурно-освітній простір педагогічного коледжу як чинник формування творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти.	2
5.	Компоненти, критерії та рівні прояву творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти.	2
6.	Мотивація досягнення як задоволення внутрішньої потреби особистості у творчому саморозвитку.	2
7.	Когнітивно-пізнавальні можливості змісту психолого педагогічних та методичних дисциплін для творчого саморозвитку особистості.	2
8.	Культурно-освітній простір в процесі інтерактивної взаємодії суб'єктів навчання.	2
9.	Організаційно-методичні засади творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти.	2
Разом		18

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

На практичних заняттях теми здійснюється огляд здобувачами вищої освіти теоретичних аспектів освітнього компонента та формуються вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання здобувачем освіти відповідно сформульованих завдань проблемного характеру.

Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння здобувачами освіти необхідних теоретичних положень, наборі завдань різної складності для розв'язання їх здобувачами освіти на занятті.

№ з/п	Назва теми	Кількість год
1	2	3
1.	Професіограма майбутнього вихователя.	2
2	Змістові ознаки рівнів прояву творчого саморозвитку.	2
3.	Мозковий штурм «Як підвищити мотивацію до творчого саморозвитку особистості?»	2
4.	Групова дискусія «Способи удосконалення когнітивних можливостей змісту психолого-педагогічних та методичних дисциплін для підвищення рівня до творчого саморозвитку особистості».	2
5.	Інтерактивне завдання – На основі твердження «Хороший педагог – це щасливий педагог» змоделюйте портрет сучасного вихователя закладу дошкільної освіти».	2
6.	Проведення рольової гри «Професія педагога – моє покликання».	
Разом		12

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота – учіння здобувача освіти, яку науково-педагогічний працівник планує разом зі здобувачем освіти, але виконує її за завданнями та під методичним керівництвом і контролем науково-педагогічного працівника без його прямої участі.

№ з/п	Назва теми	Зміст самостійної роботи	Форма самостійної роботи	Кількість годин
1	2	3	4	5
1	Творчий саморозвиток у структурі компетентностей майбутнього фахівця	Підготувати реферативну доповідь на тему: «Трансформація категорії «саморозвиток».	Реферат твір	4

1	2	3	4	5
	дошкільної освіти	Написати твір-есе «Творчий саморозвиток як міждисциплінарна категорія».		
2	Особливості професійної педагогічної діяльності вихователя дошкільної освіти	Підготувати реферативну доповідь на тему: «Проблеми і перспективи дошкільної освіти» (назвати головні проблеми, висловити свої погляди на майбутнє; виділити ту проблему, яку вважаєте основною, визначити її причини, запропонувати способи розв'язання).	Реферат	4
3.	Зміст поняття «творчий саморозвиток	1.Проаналізуйте етапи готовності особистості до творчого саморозвитку. 2.Опишіть чинники, які сприяють і перешкоджають творчому саморозвитку особистості.	Доповідь	4
4.	Важлива роль культурно-освітнього простору закладу освіти у творчому саморозвитку майбутніх фахівців	1.Змоделюйте ситуації з реального освітнього процесу, коли спостерігалася позитивна роль освітнього середовища закладу освіти. 2.З'ясуйте, на які саме особистісні якості має вплив культурно-освітнє середовище закладу освіти?	Доповідь	4
5.	Рівні прояву творчого саморозвитку	1.Підготуйте коротку доповідь-повідомлення «Мій творчий саморозвиток». 2.Складіть анкету для вивчення рівня прояву творчого саморозвитку.	Доповідь	4
6.	Професійна мотивація особистості на певних етапах професійного становлення особистості	1.Скласти проєктивну карту структури мотивів студентської групи. 2.Проранжувати власні мотиви професійного саморозвитку за ступенем значущості і зробити їхній змістовий аналіз.	Проєктивна картка Доповідь	4
7	Засоби і прийоми , які застосовуються під час вчання	1.Змоделюйте рольову гру «Я-викладач» на прикладі конкретного освітнього компоненту.	Підготовка матеріалу до рольової гри	4
8	Само презентація майбутнього педагога	1.Поміркуйте, чи можуть інформаційні технології замінити викладача? Обґрунтуйте свою думку.	самопрезентація	4

1	2	3	4	5
		2. Уміння самопрезентації вихователя дітей дошкільного віку.		
9	Інтерактивні методи та прийоми	Назвіть переваги і недоліки інтерактивних методів і форм навчання	доповідь	2
Разом				30

8. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА (реферативне дослідження)

Індивідуальне наукове-дослідне завдання є видом позааудиторної самостійної роботи здобувача освіти навчального, навчально-дослідницького чи проєктно-конструкторського характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу освітнього компоненту і є необхідною умовою формування підсумкової оцінки. Виконання індивідуального науково-дослідного завдання сприяє поглибленню і закріпленню теоретичних знань, отриманих здобувачами освіти при прослуховуванні лекційного курсу та самостійному вивченню освітнього компоненту, виробленню навичок аналізу педагогічних явищ та процесів.

Завдання ІНДЗ у закладі фахової передвищої полягає в розвитку умінь самостійної пошукової, дослідницької діяльності, творчого розв'язання освітніх завдань, а також у формуванні вмінь застосування методів наукових досліджень на практиці. Завдяки участі у науковій роботі здобувач освіти оволодіває навичками роботи з різноманітними інформаційними джерелами.

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ з/п	Критерії оцінювання	Кількість балів
1.	Робота виконана та захищена згідно графіка, з поясненнями та висновками і в повному обсязі.	5
2.	Робота захищена, але виконана частково, з порушенням термінів або вимог.	4
3.	Робота не захищена та виконана частково, з порушенням термінів або вимог.	3
4.	Робота не захищена та виконана з порушенням програми освітнього компоненту.	1-2
5.	Робота не виконана.	0

Загальне завдання:

Обрати із запропонованих завдань найбільш цікаве, або запропонувати власне (попередньо узгодивши із викладачем).

1. Скласти професіограму майбутнього вихователя та презентувати її в малих групах.
2. Скласти анкету для вивчення рівня прояву творчого саморозвитку.
3. Розробити проєктивну карту структури мотивів студентської групи.
4. Розробка тренінгу або семінару-практикуму щодо творчого саморозвитку майбутніх фахівців у культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу.
5. Написання тез доповіді на конференцію.

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основні методи навчання, які використовуються під час проведення занять: *«кейс-метод»* – це метод, зокрема й виховної роботи, в основі якого лежать реальні проблеми. «Кейс» – опис проблемної ситуації, що пропонується здобувачам освіти для самостійного вирішення актуальних питань; *«мозковий штурм»* – метод колективного творчого процесу, метою якого є пошук нестандартних, нетрадиційних ідей; *«рольова гра»* – це особливий вид навчання за допомогою кейсів, що полягає в моделюванні конкретної ситуації, у якій кожен зі здобувачів виконує певну роль, спонтанно поводячись чивисловлюючись таким чином, як, на їхню думку, у цій ситуації повелася б «дійова особа», яку вони «грають».

10. ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання. Поточний контроль реалізується у формі виконання практичних завдань, самостійної роботи, виступів на практичних заняттях, проведення контрольних робіт тощо. Форми організації поточного контролю:

індивідуальна, групова, фронтальна. Методи поточного контролю: усний, письмовий, практичний, самоконтроль. Форма модульного контролю: тестування. Контроль самостійної роботи здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань на практичних заняттях, під час індивідуальних та групових консультацій тощо. Форма підсумкового семестрового контролю: усний залік.

Орієнтовний перелік запитань до заліку:

1. Роль та значення творчого саморозвитку педагогів у повсякденному житті та професійній діяльності.
2. Історичний аспект проблеми творчого саморозвитку.
3. Тенденції розвитку сучасної дошкільної освіти.
4. Роль виховання та самовиховання для розвитку особистості.
5. Проблема творчого саморозвитку майбутніх фахівців у теорії та практиці педагогічної науки.
6. Особистісний профіль сучасного вихователя.
7. Складові готовності здобувачів до творчого саморозвитку.
8. Основні властивості культурно-освітнього простору.
9. Основні компоненти культурно-освітнього простору педагогічного коледжу як чинника формування творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти.
10. Змістові ознаки рівнів прояву творчого саморозвитку.
11. Класифікація та структура мотивів професійної педагогічної діяльності.
12. У чому полягає сутність мотивації творчого саморозвитку та професійного навчання.
13. Роль самовиховання у розвитку особистості педагога.
14. Сутність пізнавального інтересу особистості.
15. Критерії, показники та рівні прояву творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти.
16. Культурно-освітній простір та його значення у творчому саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти.

17. Роль сучасного педагога в становленні та розвитку особистості дитини.

18. Структура Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція).

19. Охарактеризуйте етапи становлення готовності до творчого саморозвитку.

20. Розуміння сутності когнітивно-пізнавальних можливостей змісту професійної підготовки.

21. Робота з педагогічним колективом щодо їх творчого саморозвитку.

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ

Об'єктом рейтингового оцінювання знань здобувачів освіти є програмний матеріал освітнього компоненту, засвоєння якого перевіряється під час контролю. Критерії комплексного оцінювання доводяться до здобувачів освіти на початку викладання освітнього компоненту.

Максимально можлива бальна оцінка, яку може набрати здобувач вищої освіти за всі модулі освітнього компоненту дорівнює 100 балам.

Поточний контроль та самостійна робота						Сума (к=0,6)	Підсумковий контроль (залік) (к=0,4)
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			ІНДЗ	100
Теми Виконання ІП	Виконання СР		Теми	Виконання ІП	Виконання СР		
T1		3	T6	7	3	100	100
T2		3	T7	7	3		
T3	7	3	T8	7	3		
T4	7	3	T9	7	3		
T5	7	3					
max 36			max 40			max 24	100

Критерії оцінювання на заняттях:

7 – 6 – завдання виконані правильно, у відповідності до вимог;

5–4–бали розуміння здобувачем вищої освіти основних понять, положень і фактів, проте завдання виконані не в повному обсязі або містять помилки;

3–2 бали виставляються здобувачу освіти тоді, коли домашня підготовка та завдання виконані частково.

1 бал виставляється здобувачу вищої освіти тоді, коли домашня підготовка та завдання виконані на низькому рівні.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінки за накопичувальною стобальною шкалою	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	Залік
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F		не зараховано з обов'язковим повторним вивченням

12.МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Лекції та практичні заняття.

Завдання для проведення контрольних та тестових робіт.

Запитання для проведення усного опитування.

Завдання для самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти.

13. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Андреев В. И. Педагогика : учебн. курс для творч. саморазвития. 3-е изд. Казань : Центр инновационных технологий, 2012. 608 с.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini?=&print>.

3. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. Москва : Педагогика, 1989. 192 с.

4. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія. Київ : Університет, 2011. 320 с.
5. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей. Москва : Академия, 2002. 320 с.
6. Бондар В. І. Дидактика : підручник для студентів вищих пед. навч. закл. Київ : Либідь, 2005. 264 с.
7. Волощук І. С. Науково педагогічні основи формування творчої особистості. Київ : Пед.думка, 1998. 168 с.
8. Гаврилюк С. М. Професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до педагогічної творчості : теорія і методика: монографія. Умань : Сочінський, 2015. 351 с.
9. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>.
10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
11. Закон України «Про дошкільну освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>.
12. Закон України № 2745-VIII «Про фахову передвищу освіту».
13. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
14. Ковальчук Н. П. Рівні професійного самовдосконалення особистості студентської молоді педагогічного коледжу. Умань : Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка, 2007. 123 с.
15. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Рад. шк., 1989. 608 с.
16. Педагогічна майстерність : підручник за ред. : І. А. Зязюна, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос. Київ : Вища шк., 2004. 422 с.
17. Пихтіна Н. П. Вступ до спеціальності : дошкільна освіта. Ніжин : НДУ, 2010. 75 с.
18. Пихтіна Н. П. Педагогічна творчість. Ніжин : НДУ, 2012. 175 с.

19. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.

20. Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970-1980.

21. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посібник. Херсон, 2010. 608 с.

22. Тушева В. Основи наукових досліджень : навч. посібник. Київ : УМО НАПН України (Гриф МОН України), 2004. 408 с.

23. Урський В. Педагогічна діагностика. Методичні рекомендації. с. 51.

24. Флоренський П. О. Філософський енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

25. Фрицюк В. А. Професійний саморозвиток майбутнього педагога : монографія. Вінниця : Мілан-ЛТД, 2016. 362с.

26. Харькин В. Н. Педагогическая импровизация : теория и методика. Москва : НВ Магистр, 1992. 159 с.

27. Хомич Л. О. Політкультурна освіта в контексті загальнокультурного розвитку особистості педагога : монографія. Кіровоград : Імекс–ЛТД, 2014. 212 с.

Допоміжна:

1. Антонова О. Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі : монографія. За ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ім. І. Франка, 2012. С. 14 – 41.

2. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.

3. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія. Київ : Університет, 2011. 320 с.

4. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 51 – 60.

5. Захарко О. Внутрішня мотивація як психологічний феномен. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2008. № 3. С. 143–150. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sp1_2008_3_19.

6. Зданевич Л. В. Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з дезадаптованими дітьми : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / ЖДУ ім. І. Франка. Житомир, 2014. 44 с.

7. Ковальчук Н. П. Рівні професійного самовдосконалення особистості студентської молоді педагогічного коледжу. Умань : Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка, 2007. 123 с.

3.4 Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя»

Одним із важливих завдань продуктивно-діяльнісного етапу здобуття ґрунтовних знань здобувачів вищої освіти стосовно інформаційно-комунікативної культури завдяки засвоєнню змісту стала можливість упровадження вибіркового освітнього компоненту *«Формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя»*.

Цьому сприяє реалізація умови – інтенсифікація змісту підготовки майбутніх вихователів завдяки засвоєнню здобувачами вищої освіти змісту вибіркового освітнього компоненту щодо формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя ЗДО.

Ефективність реалізації вибіркового освітнього компоненту обумовлюється особливостями:

1. Забезпечується гнучкість і варіативність у реалізації освітніх модулів: їх заміна, коригування, вихідного рівня професійного розвитку, трудового

досвіду, пріоритетність завдань професійного розвитку майбутніх вихователів ЗДО.

2. Забезпечується комплексний підхід до формування всіх компонентів інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів ЗДО: мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, саморегуляційного.

3. Адекватні методи та форми, що запроваджуються для виконання завдань вибіркового освітнього компоненту:

- створення проєктів;
- ділові та рольові ігри з подальшим обговоренням ефективності обраних методів, прийомів навчання;
- технології проведення дискусій (диспут, «мозковий штурм», засідання круглого столу, дискусія в стилі ток-шоу тощо);
- самостійне вирішення педагогічних завдань й оцінювання виконаної роботи.

4. Запровадження різноманітних форм поточного й підсумкового контролю: анкетування, презентації, самоаналіз, практичні завдання, метод експертного оцінювання, складання портфоліо, рефлексивні практики.

5. Реалізація вивчення вибіркового освітнього компоненту здійснюється в освітньому процесі закладів дошкільної освіти, предметно-просторове й освітнє середовище яких відповідає умовам роботи майбутніх вихователів й уможливується послуговуватися ними у фаховій діяльності.

У структурі вибіркового освітнього компоненту виокремлено такі компоненти: цільовий, змістовий та процесуальний. Цільовим компонентом визначається напрям вибіркового освітнього компоненту та кінцевий результат: формування мотиваційної готовності в майбутніх вихователів до реалізації інформаційно-комунікативної культури у професійній діяльності. Змістовим компонентом визначається назва вибіркового освітнього компоненту. Процесуальний компонент співвіднесений із характеристиками інформаційно-комунікативної діяльності вихователя.

Мета вивчення вибіркового освітнього компоненту: формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Робота зі здобувачами вищої освіти за програмою вибіркового освітнього компоненту організована поетапно, нею охоплюється діагностика актуальних інформаційних, комунікативних, дидактичних знань і вмінь здобувачів вищої освіти, виявлення комунікативних «прогалин» у підготовці здобувачів вищої освіти; формування позитивної мотиваційної готовності до реалізації інформаційно-комунікативної культури у здобувачів вищої освіти; введення теоретико-інформаційного матеріалу та навчальних завдань в освітній процес, проводиться контроль і корекція дидактичної підготовки для формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів.

Подача теоретичного матеріалу поєднується з практичними вправами для забезпечення активної діяльності здобувачів вищої освіти на заняттях і під час самостійної й індивідуальної роботи.

Кожне заняття вибіркового освітнього компоненту структуроване за ознакою активізації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти і представлено такими компонентами:

– *інформаційно-теоретичним* – виклад викладачем необхідної теоретичної інформації з теми заняття;

– *аналітичним* – виокремлення основних і другорядних знань; актуалізація позитивної мотивації; стимулювання пізнавальної активності здобувачів вищої освіти; ілюстрування прикладами;

– *проектно-конструктивним* – привнесення в процес управління навчальної діяльності здобувачів вищої освіти завдань на конструювання моделей навчально-педагогічних ситуацій;

– *оцінно-корегувальним* – перевірка результатів виконаних завдань; оцінювання та індивідуальна корекція; аналіз письмових викладів результатів відповідей.

Кожна тема членується у тематичному, діяльнісному та рефлексивному контекстах.

Через тематичний контекст розкривається зміст інформаційно-комунікативної культури, її структура й методика формування. У діяльнісному контексті здобувачі вищої освіти на практиці застосовують здобуті знання, а рефлексивним контекстом подачі матеріалу аналізується й оцінюється результат роботи здобувачів вищої освіти, виявляються причини помилок із подальшою корекцією дій.

Практичні заняття супроводжуються інструктивними картками, що забезпечить високий рівень суб'єктності здобувача вищої освіти, послуговування інструкціями сприяє самостійності при вирішенні практичних завдань. Це означатиме, що здобувач вищої освіти із пасивного суб'єкта освітнього процесу поступово перетворюється на діялісно-творчу особистість, яка самостійно керуватиме процесом пізнання.

Головне передбачити в інструктивній картці не тільки способи роботи з матеріалом як із джерелом інформації, а й організацію взаємодії між суб'єктами на рівні обміну відомостями, знаннями, враженнями й взаємооцінюванням результатів діяльності.

Комбіновані заняття можуть інтегрувати пошукові розв'язання проблем, пов'язаних з недостатністю знань і відображенням віднайдених рішень практичних завдань.

Так, навчання здобувачів вищої освіти із теми «Технологія інформаційно-комунікативного впливу майбутнього вихователя» повинне бути спрямоване на підготовку майбутніх вихователів до користування інтерактивною дошкою в освітньому процесі закладів дошкільної освіти, до роботи з програмним забезпеченням інтерактивної дошки, що складається з таких інструментів: записник (SMART Notebook), засіб відеозапису (SMART Recorder), відеоплеєр (SMART Video Player), додатковий (маркери) інструмент (Floating Tools), віртуальна клавіатура (SMART Keyboard).

Робота з інтерактивною дошкою планується проводити у двох напрямках: із запровадженням готових інтерактивних програм у процесі навчання та розробкою дидактичних програм для підвищення рівня ефективності навчання дошкільнят.

Програмне забезпечення SMART Notebook має безліч інструментів («Лупа», «Чарівне перо», «Ластик», «Повітряний шар», «Випадковий вибір», «Анаграма», «Рухомий рядок», «Воронка слів», «Генератор слів», «Часова лінія», «Множинний вибір», «Мозаїка», «Знайди пару», «Відповідність зображенням», «Ярмарок букв» тощо), за допомогою яких здобувачі вищої освіти можуть порівнювати, класифікувати, співвідносити, відсортовувати, розподіляти навчальний матеріал, виконувати вправи, здійснювати самоперевірку. Наприклад, за допомогою інструмента «Лупа» можна перевірити правильність усталених пропущених букв, а за допомогою інструмента «Анаграма» можна розшифрувати відповіді на поставлені запитання. Застосовуючи інструменти «Вибір відповідності» та «Множинний вибір» можуть створювати тести, проводити опитування, квести; вікторини – застосовується інструмент «Часова лінія». Для диференціації мовних явищ доречно використовувати інструмент «Воронка слів», який унеможливить потрапляння «неправильного слова» у «воронку».

На практичному занятті за допомогою мультимедійних засобів SMART Notebook можливе створення самостійних медіапроектів. Робота створення медіапроектів організовується в індивідуальній та груповій формах і проводиться поетапно: спочатку обирається й вивчається проблема досліджуваного питання, відбираються мультимедійні засоби, логічно обумовлені характером дослідження, а потім повинні бути колективні обговорення пробних медіа-проектів: висловлювання побажань щодо вдосконалення проєктів, презентації й захисту розроблених медіапроектів.

Інтерактивна дошка як засіб дидактичного забезпечення занять необхідна для налагодження майбутніми вихователями взаємодії в діалоговому режимі та для покращання мовленнєвої компетенції здобувачів вищої освіти.

Навчання за темою «Сучасні педагогічні технології у закладах дошкільної освіти» супроводжується різними формами поточного й підсумкового контролю. Здобувачі вищої освіти беруть участь у дискусіях, групових обговореннях, рефлексіях власної діяльності й діяльності одногрупників (експрес-діагностика мотивації та ціннісних установок майбутніх вихователів у галузі впровадження інноваційних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку); залучаються до виконання різних практичних завдань: укладання технологічних карт, розробки кейсів, інтерактивних комп'ютерних ігор, пошуку і вирішення проблемних ситуацій, спільної репрезентації створеного методичного продукту тощо (поточного оцінювання сформованості проєктувальних, організаційно-педагогічних, рефлексивно-оцінних, операційно-технічних умінь діяльнісного компонента в межах досліджуваної технології). Ефективною формою навчання є взаємонавчання, спрямоване на урізноманітнення організаційних форм і методів роботи майбутніх вихователів у межах конкретної мережевої групи. Це надасть можливість переходу на більш якісний рівень реалізації конкретної технології, інтеграції технології в різні освітні галузі (мовну пізнавальну, соціально-комунікативну), аналізу особливості впровадження технології для різних вікових груп дітей.

Специфіка мережевого навчання полягає в тому, що майбутні вихователі ЗДО отримуватимуть можливість розширювати арсенал упроваджуваних технологій. На семінарах-практикумах, проблемних лекціях, в інтерактивних іграх, майстер-класах, спрямованих на оволодіння практичними вміннями здобувачі вищої освіти набуватимуть певних прийомів інтеграції кількох технологій. У низці випадків одні технології є засобом реалізації інших, наприклад, упроваджуючи технології інтерактивного навчання («за ланцюгом», робота в парах, у групах, акваріум) можна забезпечити ефективну організацію діяльності, послуговуватися інтерактивною дошкою.

Знання, уміння, навички мовленнєвої діяльності найефективніше формуються в монологічному мовленні. На занятті з теми «Особливості монологічного та діалогічного мовлення вихователя» доречно обговорити тему, що монологічному мовленню властива розгорнутість, воно потребує зв'язного викладу думок, а отже, попередньої підготовки та планування. Відповідно до того, що взірцем монологічного мовлення в педагогічній практиці є пояснення навчального матеріалу, виступ вихователя на батьківських зібраннях, повідомлення будь-якої інформації дітям, колегам тощо.

На занятті здобувачам вищої освіти можна запропонувати вправи для роботи над монологічним мовленням. Докладне обговорення таких аспекти: вибір теми, мети виступу, вибір матеріалу; складання плану; написання конспекту мовлення; зовнішність оратора, його жести, голос, вимова й артикуляція.

Отже, завдяки упровадженню вибіркового освітнього компоненту «Формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя» в робочу навчальну програму освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 012 Дошкільна освіта можливе підвищення ефективної підготовки педагогів дошкільної ланки освіти, тому що успішність здобувача вищої освіти визначається тим, наскільки він буде адаптованим і підготовленим до здійснення інформаційно-комунікативної діяльності, оцінювання, схвалення рішень, уміння працювати з інформацією за сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями й у цілому бути успішним і конкурентоспроможним фахівцем у професійній діяльності та життєвому соціумі.

Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя»

Робочу програму вибіркового освітнього компоненту складено відповідно до освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта».

1. ОПИС ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Найменування показників	Галузь знань, рівень вищої освіти	Характеристика освітнього компоненту	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 1	Галузь знань 01 Освіта / педагогіка	вибірковий	
Модулів – 1			
Змістових модулів – 1	Спеціальність 012 Дошкільна освіта	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90		2	
		Семестр	
		4	
		Лекції	
		4 год.	
		Практичні заняття	
		26 год.	
		Семінарські заняття	
		4 год.	
		Самостійна робота	
		56 год.	
		Вид контролю: залік	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2	Рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)		

2. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Метою вибіркового освітнього компоненту є формування теоретичної бази знань здобувачів вищої освіти з основ інформатики та практичних навичок використання засобів сучасних інформаційних технологій у професійній діяльності майбутніх бакалаврів. Мета пов'язана з утворенням умов для формування особистісно значущого досвіду індивідуальної й спільної діяльності при вирішенні педагогічних завдань, для формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Завдання вибіркового освітнього компоненту:

- ознайомити майбутніх вихователів із суттю та структурою інформаційно-комунікативної культури;
- сприяти розумінню здобувачами вищої освіти значущості цього конструкта при здійсненні інформаційно-комунікативної діяльності;

- формувати рефлексивні вміння, уміння здійснювати інформаційно-комунікативну діяльність і діагностувати рівні сформованості інформаційно-комунікативної культури (власної й колег);
- засвоїти формули мовленнєвого етикету й доречно вживати їх в процесі спілкування.

Очікувані результати

Вивчення освітнього компоненту спрямоване на формування таких *компетентностей*:

1. Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосовування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов (ІК).

2. Загальні компетентності

КЗ-2. Здатність демонструвати креативність у генеруванні нових ідей та досягненні цілей та застосовувати знання у практичних ситуаціях.

КЗ-4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

КЗ-5. Здатність працювати в команді.

КЗ-6. Демонструвати прихильність до етичних зобов'язань та етики поведінки.

2. Спеціальні компетентності

КС-1. Здатність використовувати методи систематизації, пошуку, збереження, класифікації інформації для різних типів контенту та носіїв.

КС-5. Здатність інтерпретувати результати досліджень, брати участь у семінарах, наукових конференціях, дискусіях із досвідченими науковцями-

математиками стосовно наукового значення та потенційних наслідків отриманих результатів.

КС-9. Здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності, постійного підвищення інформаційно-комунікативної культури, здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя,

КС-11. Здатність здійснювати відбір, аналіз, оцінку, систематизацію, моніторинг, організацію, зберігання розповсюдження та надання в користування інформації та знань у будь-яких форматах.

Вивчення вибіркового освітнього компоненту спрямоване на досягнення таких *програмових результатів навчання*:

Програмні результати навчання

ПР-01. Знати і розуміти засади організації та впровадження новітніх технологій в інформаційній діяльності.

ПР-02. Вміти використовувати сучасні прикладні комп'ютерні технології, програмне забезпечення, мережеві та мобільні технології для виконання професійних завдань.

ПР-03. Володіти інформаційно-комунікативною культурою, вмінням узагальнювати, аналізувати і синтезувати інформацію.

ПР-04. Уміти здійснювати пошук інформації в різних джерелах для розв'язання навчальних та професійних завдань.

ПР-05. Здатність робити огляд та пошук інформації, використовуючи різноманітні ресурси: журнали, бази даних, онлайн ресурси.

ПР-06. Навчатися з метою поглиблення набутих та здобуття нових фахових знань.

ПР-07. Вміти працювати як самостійно, так і в команді проявляти лідерські якості та відповідальність у роботі, дотримуватися етичних принципів, поважати індивідуальне та культурне різноманіття.

У результаті засвоєння вибіркового освітнього компоненту «**Формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього**

вихователя» здобувачі вищої освіти повинні *знати*: основні поняття та категорії, пов'язані з інформаційними технологіями, сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій, основні прийоми роботи з хмарними технологіями, онлайн програмним забезпеченням, наукометричними базами, науковими пошуковими системами, науковими соціальними мережами, призначеними для комунікації в педагогічній науковій спільноті.

Здобувачі повинні *вміти*: користуватися науковими пошуковими системами та наукометричними базами; використовувати хмарні технології для організації, збереження та аналізу даних; використовувати сервіси міжнародної ідентифікації науковців та наукових видань; використовувати пакети прикладних програм та онлайн програмне забезпечення, призначене для аналізу та створення презентації результатів наукових досліджень.

3. ПРОГРАМА ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Інформаційно-комунікативна культура як складова професійної підготовки майбутнього вихователя

Суть та структура поняття «інформаційно-комунікативна культура». Діагностика індивідуального рівня розвитку інформаційно-комунікативної культури. Заповнення індивідуальної картки вдосконалення інформаційно-комунікативної культури кожним здобувачем вищої освіти.

Технологія інформаційно-комунікативного впливу майбутнього вихователя

Послугування інтерактивною дошкою. Мовленнєвий вплив вихователя й вихованців на різних етапах заняття. Етичний захист вихователя й технологія розв'язання конфлікту.

Сучасні педагогічні технології у закладах дошкільної освіти

Інформаційно-освітнє середовище й електронні освітні ресурси закладу дошкільної освіти. Інформаційно-комунікативні технології в закладі дошкільної освіти. Створення сайта дитячого закладу дошкільної освіти. Переваги

та недоліки впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у роботі вихователя.

Культура мовлення як основа формування інформаційно-комунікативної культури

Мовлення як основа комунікації та найважливіша передумова функціонування культури. Загальна та професійна культура мовлення. Мовлення як інструмент передачі інформації й засіб виховної дії. Володіння навчальною термінологією – важливий компонент професійної культури мовлення. Виховні властивості усного мовлення.

Мотиваційно-ціннісна сфера майбутніх вихователів

Запровадження технологічних прийомів для посилення мотивації. Піднесення позиції «ми». Посилення мотивації дитини до навчання. Висока оцінка відповіді.

Проблемне навчання в закладі дошкільної освіти

Види проблеми та проблемних ситуацій. Запитання як мовленнєвий засіб управління розумовою діяльністю. Роль запитань у комунікації. Діагностичні функції запитання. Питально-відповідна ситуація як частина навчання.

Особливості монологічного й діалогічного мовлення вихователя

Монолог як спосіб передачі інформації. Види викладу інформації: опис, розповідь, міркування, доказ. Діалог як засіб налагодження міжособистісного й групового контакту, вплив один на одного. Жанрові ознаки діалогу (адресність, наявність автора й партнера мовлення).

Комунікативно-інформаційні процеси

Комунікація як обмін інформацією. Комунікативний підхід до мовленнєвого спілкування. Віртуальне спілкування, його функції. Система комунікативних засобів у процесі навчання. Поняття інформаційних та комунікативних якостей мовлення. Правильність, точність, логічність, чистота, чіткість, виразність мовлення.

4. СТРУКТУРА ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Назва тем змістового модуля	Кількість годин				
	усього	денна форма			
		л	п/з	с/з	с/р індз
1	2	3	4	5	6
«Інформаційно-комунікативна культура» як складова професійної підготовки майбутнього вихователя	10	2	2	-	6
Технологія інформаційно-комунікативного впливу майбутнього вихователя	10	-	4	-	6
Сучасні педагогічні технології в закладах дошкільної освіти	14	2	4	-	8
Культура мовлення як основа формування інформаційно-комунікативної культури	12	-	4	2	6
Мотиваційно-ціннісна сфера майбутніх вихователів	8	-	2	-	6
Проблемне навчання в дитячому садку	14	-	4	2	8
Особливості монологічного й діалогічного мовлення вихователя	8	-	2	-	6
Комунікативно-інформаційні процеси	14	-	4	-	10
Усього годин	90	4	26	4	56

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Метою проведення лекційних занять є розкриття основних положень з теми, надання систематизованих основ наукових знань із освітнього компоненту, розкриття стану і перспективи розвитку інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах сьогодення, сконцентрувати увагу на найбільш складних і вузлових питаннях, теоретичних і практичних засадах.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому просторі закладу дошкільної освіти.	4
2	Створення медіапроєкту за допомогою інтерактивної дошки.	6
3.	Інформаційно-комунікативні якості мовлення.	4
4.	Демонстрація особистісно-психологічних якостей і вмінь особистості вихователя.	4
5.	Дидактична підготовка як засіб формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя.	6
6.	Створення презентації на тему: Мовленнєвий етикет у міжособистісній і міжкультурній комунікації.	4

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота передбачає виконання запланованих та надісланих викладачу робіт, що виконанні здобувачами вищої освіти самостійно під методичним керівництвом викладача.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Створення кросворду, розв'язання якого відобразить зміст інформаційно-комунікативної культури (запроваджуючи програму Excel).	4
2.	Ведення блогу .	4
3.	Складання дидактичного портфоліо.	4
4.	Відзнайдення в мережі Інтернет і систематизація інформації на тему: Особливості мовлення в професійній діяльності вихователя.	2
5.	Створення інтерактивної вправи на тему: Свійські тварини, застосовуючи on-line сервіс <i>LearningApps.org</i> .	4
6.	Робота з хмарними сервісами Google.	2
7.	Створення сайту закладу дошкільної освіти.	4
8.	Виконання графічного подання вивченого матеріалу, створення електронного презентації доповіді.	2

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час оцінювання індивідуальної роботи враховується самостійність, творчий підхід, правильність виконання завдань та максимальне залучення при цьому всіх доступних програмних ресурсів.

Основні форми та методи організації навчального процесу, під час викладання вибіркового освітнього компоненту:

1. Словесні: лекція, бесіда, обговорення.
2. Наочні: ілюстрація, демонстрація.
3. Практичні: опитування на практичних заняттях; виконання практичних завдань; виконання індивідуальних завдань; контрольні роботи.
4. Інтерактивні методи навчання.

8. ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з освітнього компоненту є:

- 1) залік;

- 2) виконання практичних робіт;
- 3) виконання індивідуальних та групових завдань;
- 4) презентація результатів виконаної індивідуальної роботи здобувача освіти.

Передбачається використовувати такі групи методик контролю знань здобувачів вищої освіти:

1. Методи усного контролю: відповідь здобувача на окреме питання теми практичного заняття; запитально-відповідна бесіда під час роз'яснення проблемного питання на практичному занятті.

2. Методи практичного контролю: перевірка правильності виконання практичних завдань, іспит, який включає у себе практичні завдання.

Форми поточного контролю: виступ на семінарських заняттях, виконання практичних робіт, презентація та захист групових проєктів. Модульне контрольне оцінювання: контрольна робота, яка виконується на персональному комп'ютері. Контроль самостійної роботи: перевірка виконаних завдань на практичних заняттях, перевірка домашніх завдань.

Підсумковий семестровий контроль: залік.

Орієнтовний перелік запитань до заліку:

1. Проаналізуйте поняття «інформаційно-комунікативна культура вихователя».

2. Визначте співвідношення понять «професійна культура вихователя» та «культура мовлення».

3. Спробуйте поцінувати власні комунікативні, інтерактивні й перцептивні знання й уміння, упроваджуючи при цьому систему функцій спілкування Г. Андрєєвої.

4. Що робить найефективнішим інформаційне повідомлення вихователя?

5. Укладіть список дієслів, якими позначаються дії, необхідні для мовного оформлення запитання.

6. Який емоційний вислів може вживати вихователь при опитуванні? (із метою запобігання неправильним діям вихованців, створення ситуації успіху, привернення уваги).

7. Запроваджуючи технологічні прийоми, вибудуйте словесні парадигми, які може вживати вихователь на різних етапах заняття з метою посилення позитивної мотивації у вихованців.

8. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з батьками.

9. Навіщо дитячому закладу сайт?

10. Ведення блогу вихователем: переваги й помилки.

9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ

Оцінювання роботи здобувачів освіти на заняттях відбувається з урахуванням «Порядку оцінювання здобутих компетентностей здобувачів освіти відповідно до вимог кредитної трансферно-накопичувальної системи організації освітнього процесу».

Розподіл балів відбувається так:

Поточне тестування та самостійна робота								Модульна	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	40	100
7	8	7	8	7	8	7	8		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		Диференційована	Недиференційована
90 - 100	A	Відмінно	Зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E	Достатньо	
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням освітнього компоненту	незараховано з обов'язковим повторним вивченням освітнього компоненту

10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Конспект лекцій, практичних і семінарських занять.

Пакет завдань для проведення контрольних-модульних робіт.

Запитання для проведення усного опитування під час захисту виконаних практичних робіт.

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Акулов О. А., Медведєв Н. В. Информатика: базовий курс. Москва : Омега-Л, 2004. 552 с.

2. Информатика. Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології В. В. Браткевич, М. В. Бутов, І. О. Золотарьова та ін. Київ : Академія, 2002. 704 с.

3. Могилев А. В., Пак Н. И., Хеннер Е. К. Информатика. Москва : Академія, 2000. 816 с.

4. Терещенко Л. О., Матієнко-Губенко І. І. Інформаційні системи і технології в обліку. Київ : КНЕУ, 2004. 187 с.

5. Дейт К. Введение в системы баз данных : 6-е издание: Пер. с англ. К.М. Санкт-Петербург : Издательский дом «Вильямс», 2000. 848 с.

6. Мейер Д. Теория реляционных баз данных: Пер. с англ. М. : Мир, 1987. 608 с.

7. Paul Beynon-Davies, Systemy baz danych: Wydanie drugie. Wydawnictwo Naukowo-Techniczne. Warszawa. 2000.

8. Єрємїна Н. В. Проектування баз даних : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 1998. 208 с.

Додаткова:

1. Наукова бібліотека / Ужгородського національного університету. URL : <http://www.lib.uzhnu.edu.ua>.

2. Наукова бібліотека / Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL : <http://www.library.ukma.kiev.ua>.

3. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника. URL : <http://www.lsl.lviv.ua>.

4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua>.

5. Інститут масової інформації. URL : <http://www.imi.org.ua>.

6. Бібліотека Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна сакадемія» Харківської обласної ради. URL : <https://biblhgra.jimdofree.com>.

3.5 Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти»

Із метою здобуття майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти теоретичних знань і вироблення практичних умінь у галузі формування лінгвокультурологічної компетентності розроблено спеціальний курс.

Мета пов'язана зі створенням умов для формування особистісно значущого досвіду індивідуальної та спільної діяльності при вирішенні педагогічних завдань, для формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Основні ідеї вибіркового освітнього компоненту:

- варіативність у виборі шляхів формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти;
- діалектичні свободи діяльності, стандарт дій у педагогічному процесі, технологічність процесу освіти;
- прогнозування успішності власної педагогічної діяльності на її різноманітних етапах формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти;

– поєднання пізнавальних процесів з творчою навчально-педагогічною діяльністю, яка має індивідуальний і колективний характер.

Вивчення сукупності репрезентованих тем вибіркового освітнього компоненту безпосередньо сприятиме розкриттю феномена лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Під час вивчення вибіркового освітнього компоненту «Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти» на допомогу викладачам і здобувачам вищої освіти були розроблені методичні такі рекомендації:

1. «Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти», у яких визначено суть дефініції «компетентність», «лінгвокультурологія», «лінгвокультурологічна компетентність» у науково-педагогічних дослідженнях, періоди розвитку поняття «лінгвокультурологічна компетентність», зміст і структура лінгвокультурологічної компетентності, прийоми, завдяки запровадженню яких у процесі навчання формується лінгвокультурологічна компетентність, основні характеристики педагогічних здібностей, актуальних для процесу формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, методи, завдання, методологія, засоби формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

2. «Засоби формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти», де описані засоби формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (художній текст, фразеологізми, паремія, фольклоризм).

Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти»

Робоча програма вибіркового освітнього компоненту розроблена для підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта, освітній ступінь – бакалавр.

1. ОПИС ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Найменування показників	Галузь знань, рівень вищої освіти	Характеристика освітнього компоненту	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 1	Галузь знань 01 Освіта / педагогіка	вибірковий	
Модулів – 2	Спеціальність 012 Дошкільна освіта	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		2	
Загальна кількість годин – 112		Семестр	
		4	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2	Рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)	Лекції	
		20 год.	
		Практичні заняття	
		6 год.	
		Семінарські заняття	
		8 год.	
Самостійна робота			
68 год.			
		Вид контролю: залік	

2. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Метою вибіркового освітнього компоненту є сформувати національно-мовну особистість, ознайомити здобувачів вищої освіти з нормами сучасної української мови в професійному спілкуванні, навчити їх професійної мови, збагатити словник термінологічною, фаховою лексикою; підвищити загальномовний рівень майбутніх вихователів, формувати практичні навички ділового усного і писемного спілкування в колективі, розвивати комунікативні

здібності. Мета пов'язана з утворенням умов для формування особистісно значущого досвіду індивідуальної й спільної діяльності при вирішенні педагогічних завдань, для формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Предметом вивчення вибіркового освітнього компоненту «Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти» є мова та культура фахової галузі. Тому велика увага під час вивчення всіх тем приділяється засвоєнню мовних стереотипів комунікацій певного фаху.

Робота над культурою мови здобувачів вищої освіти проводиться з урахуванням двох аспектів: підвищення загальномовної культури майбутніх спеціалістів і їх фахової мовної культури.

Завдання вибіркового освітнього компоненту:

- вивчення теоретичних засад нормативності української літературної мови;
- вироблення навичок правильного використання різних мовних засобів залежно від сфери й мети спілкування;
- формування уявлення про професіоналізм, компетентність, лінгвокультурологічну компетентність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти;
- проаналізувати сучасний стан цієї проблеми в педагогічній теорії і практиці і виявити можливі шляхи її рішення;
- на підставі системно-діяльнісного, компетентнісного і процесокультурологічного підходів розробити і впровадити педагогічну технологію формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, яка містить структурні блоки (мотиваційно-цільовий, змістовно-процесний і оцінно-результативний), що виконують відповідні функції (ціліпокладальну, діагностико-прогностуючу, мотивуючу, комунікативно-когнітивну, аксіологічну).

Очікувані результати

Вивчення освітнього компоненту спрямоване на формування таких *компетентностей*:

1. Інтегральна компетентність

Здатність компетентно розв'язувати складні задачі й проблеми в організації та моніторингу освітнього процесу в системі дошкільної освіти або в процесі навчання педагогів із дошкільної освіти в закладах вищої освіти, що передбачає проведення досліджень, та/або здійснення інновацій у ситуаціях, що характеризуються невизначеністю умов і вимог (**ІК**).

2. Загальні компетентності

КЗ-1. Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі української мови та літератури, іноземної мови, історії в закладах середньої та вищої освіти, практиці навчання, діяти соціально, відповідально та свідомо.

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення слов'янських народів на основі розуміння їх історії, знання матеріального й духовного буття, закономірностей розвитку літератур, їх місця у системі світових літератур; здатність орієнтуватися в українському літературному процесі на тлі світового (від давнини до сучасності), уміння використовувати здобутки українського письменства для формування національної свідомості, культурного кругогляду здобувачів освіти, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві, генерувати нові ідеї, бути критичним і самокритичним; здатність аргументувати прихильність до певних наукових гіпотез щодо території та часу формування мов, культур та літератур світу, спорідненості мовних явищ; здатність критично осмислювати власні досягнення в опануванні курсу.

КЗ-3. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел, виявляти, ставити та вирішувати проблеми, проведення досліджень на відповідному рівні.

КЗ-4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-5. Здатність працювати в команді та автономно.

КЗ-6. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

3. Спеціальні (фахові компетентності)

КС-1. Здатність формування лінгвокультурологічної компетентності у закладах дошкільної освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій.

КС-2. Здатність здійснювати методичний супровід формування лінгвокультурологічної компетентності у закладі дошкільної освіти.

КС-3. Здатність до психолого-педагогічного керівництва особистісним розвитком дітей раннього і дошкільного віку, зокрема, дітей з особливими освітніми потребами під час формування лінгвокультурологічної компетентності.

КС-5. Здатність створювати та впроваджувати в практику наукові розробки, спрямовані на підвищення якості освітньої діяльності та освітнього середовища в системі дошкільної, зокрема, інклюзивної освіти під час формування лінгвокультурологічної компетентності.

КС-6. Здатність здійснювати просвітницьку діяльність щодо формування лінгвокультурологічної компетентності з метою підвищення психолого-педагогічної компетентності вихователів, батьків, громадськості.

КС-7. Здатність до організації співпраці закладу дошкільної освіти з різними соціальними інституціями, категоріями педагогів до партнерства з батьками.

КС-9. Здатність до самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації в професійній діяльності та до конкурентної спроможності на ринку праці.

КС-11. Здатність до оволодіння технологіями дистанційного навчання з використанням різних платформ та інструментів під час формування лінгвокультурологічної компетентності.

Вивчення вибіркового освітнього компоненту спрямоване на досягнення таких *програмових результатів навчання*:

ПР-01. Знати основні функції й закони розвитку, сучасні наукові досягнення в галузі теорії та історії лінгвокультурології, іноземної мови, історії

в закладах середньої та вищої освіти, практиці навчання, критично осмислювати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування дошкільної освіти в Україні.

ПР-02. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової мови, літератури, лінгвокультурології, етимологічних словників, історичних словників, перекладних словників, енциклопедій, електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, упорядковувати, класифікувати й систематизувати; розрізняти епохи (періоди) за їх сутнісними характеристиками, впроваджувати інформаційні та комунікаційні технології і генерувати нові ідеї в організації освітнього процесу закладів дошкільної освіти різного типу.

ПР-03. Організовувати процес свого навчання й самоосвіти, окреслювати персональні завдання перспективних філологічних, лінгвокультурологічних досліджень в контексті індивідуальної освітньої траєкторії; ефективно спілкуватися в колективі, науково-навчальній, соціально-культурній та офіційно-ділових сферах; виступати перед аудиторією, дотримуватися культури поведінки й мовленнєвого спілкування, встановлювати взаємодію з різними соціальними інституціями, категоріями педагогів та батьками з метою забезпечення якості дошкільної освіти, реалізації дослідницьких та інноваційних проєктів.

ПР-04. Розуміти фундаментальні принципи буття етносів, виявляти світоглядну систему, закладену в мовній картині світу, аналізувати й порівнювати результати педагогічного впливу на індивідуальний розвиток дитини дошкільного віку в різних видах діяльності.

ПР-05. Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, на засадах мовної, культурної, національної, релігійної толерантності, організовувати методичний супровід освітньої діяльності в мультикультурному середовищі закладу дошкільної освіти для формування в дітей поваги до різних національностей та здатності до взаємодії.

ПР-06. Використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих задач і проблем професійної діяльності, у тому числі створювати власний інформаційний аудіовізуальний продукт з метою систематизації наукових відомостей із лінгвокультурології, презентації результатів власних наукових досліджень, оптимізації процесу педагогічної взаємодії, здійснювати психолого-педагогічне керівництво індивідуальним розвитком особистості дитини.

ПР-07. Розуміти основні проблеми лінгвокультурології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів, знати і використовувати в практичній діяльності законодавчу базу дошкільної освіти.

ПР-08. Виявляти та відтворювати в практичній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти передовий педагогічний досвід та результати досліджень в галузі лінгвокультурології.

ПР-09. Застосовувати в професійній діяльності сучасні дидактичні та методичні засади викладання лінгвокультурологічних освітніх компонентів і обирати відповідні технології та методики.

ПР-10. Володіти уміннями й навичками аналізу, прогнозування, планування, організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти з урахуванням принципів дитиноцентризму, здоров'язбереження, інклюзії, розвивального навчання, особистісно-орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

У результаті засвоєння вибіркового освітнього компоненту **«Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти»** здобувачі вищої освіти повинні *знати:*

- предмет, мету вивчення, завдання та значення вибіркового освітнього компоненту;

- основні педагогічні поняття «професіоналізм», «компетентність», «професійна майстерність», «лінгвокультурологічна компетентність»;

- лексичні норми сучасної української літературної мови в професійному спілкуванні;

- синтаксичні норми сучасної української літературної мови в професійному спілкуванні;

- лінгвокультурологічні норми сучасної української літературної мови в професійному спілкуванні;

- терміни, професіоналізми та фразеологію майбутнього фаху;

- особливості професійного спілкування; основи культури професійного мовлення;

- етикет ділового спілкування.

На підставі перелічених знань з курсу здобувач освіти *мусить уміти*:

- самостійно та вільно орієнтуватися в науково-теоретичних засадах лінгвокультурологічної компетентності;

- обґрунтовувати власну думку щодо дискусійних проблем формування лінгвокультурологічної компетентності в роботі з дітьми дошкільного віку;

- володіти культурою діалогу та полілогу;

- уживати фахову українську термінологію в різноманітних комунікативних процесах;

- уміти послуговуватися загальномовними та спеціальними словниками;

- брати участь у процесі ділового спілкування; готуватися до публічного виступу;

- дотримуватись етикету спілкування; прогнозувати, конструювати й моделювати роботу по створенню проєктів особистісного професійного зростання та всебічного розвитку дітей дошкільного віку;

- формувати лінгвокультурологічну компетентність.

На підставі перелічених знань та умінь з курсу здобувач освіти *мусить виробити навички*:

- аналізу переваг і помилок формування лінгвокультурологічної компетентності в процесі професійної підготовки МПДО реалізації власного потенціалу в процесі формування лінгвокультурологічної компетентності;

- формування лінгвокультурологічної компетентності в процесі професійного вдосконалення та всебічного розвитку дітей на практиці.

3. ПРОГРАМА ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Вступ. Мета та завдання освітнього компонента. Вибір майбутньої професії – відповідальний крок. Суть дефініції «лінгвокультурологія», «лінгвокультурологічна компетентність» у науково-педагогічних дослідженнях. Історія становлення поняття «лінгвокультурологічна компетентність». Зміст і структура лінгвокультурологічної компетентності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Культура професійного мовлення. Культура усної та писемної мови в її стилевих різновидах. Лінгвокультурологія з погляду історіографії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Фразеологізми як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Паремія як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Художній текст як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4

Лінгвокультурологічна компетентність та її прийоми у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Основні принципи формування лінгвокультурологічної компетентності. Методи формування лінгвокультурологічної компетентності. Педагогічна технологія формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

4. СТРУКТУРА ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Назва змістових модулів і тем	усього	Кількість годин				
		денна форма				
		л	п/з	с/з	індз	с/р
1	2	3	4	5	6	7

Модуль 1. Змістовний (вступний)

Тема 1. Вступ. Мета та завдання освітнього компонента.	6	2	-	-	-	4
Тема 2. Вибір майбутньої професії – відповідальний крок.	6	-	-	2	2	2
Тема 3. Суть дефініції «лінгвокультурологія», «лінгвокультурологічна компетентність» у науково-педагогічних дослідженнях.	6	2	-	2	-	2
Тема 4. Історія становлення поняття «лінгвокультурологічна компетентність».	6	-	-	2	2	2
Тема 5. Зміст і структура лінгвокультурологічної компетентності.	6	2	-	-	-	4
Усього:	30	6	-	6	4	14

Модуль 2. Змістовний (заліковий)

Тема 6. Культура професійного мовлення.	6	2	-	-	-	4
Тема 7. Культура усної та писемної мови в її стилевих різновидах.	4	2	-	-	-	2
Тема 8. Лінгвокультурологія з погляду історіографії.	12	2	-	2	2	6
Усього:	22	6	-	2	2	12

Модуль 3. Змістовний (заліковий)

Тема 9. Фразеологізми як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	6	-	2	-	-	4
Тема 10. Паремія як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	6	-	2	-	-	4
Тема 11. Художній текст як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	6	-	2	-	-	4
Усього:	18	-	6	-	-	12

1	2	3	4	5	6	7
----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

Модуль 4. Змістовний (заліковий)

Тема 12. Лінгвокультурологічна компетентність та її прийоми у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	8	2	-	-	2	4
Тема 13. Основні принципи формування лінгвокультурологічної компетентності.	8	2	-	-	-	6
Тема 14. Методи формування лінгвокультурологічної компетентності.	12	2	-	-	-	10
Тема 15. Педагогічна технологія формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	14	2	-	-	2	10
Усього:	42	8	-	-	4	30
РАЗОМ:	112	20	6	8	10	68

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми курсу	Кількість годин
1.	Вступ. Мета та завдання освітнього компонента.	2
2.	Суть дефініції «лінгвокультурологія», «лінгвокультурологічна компетентність» у науково-педагогічних дослідженнях.	2
3.	Зміст і структура лінгвокультурологічної компетентності.	2
4.	Культура професійного мовлення.	2
5.	Культура усної та писемної мови в її стильових різновидах.	2
6.	Лінгвокультурологія з погляду історіографії.	2
7.	Лінгвокультурологічна компетентність та її прийоми у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	2
8.	Основні принципи формування лінгвокультурологічної компетентності.	2
9.	Методи формування лінгвокультурологічної компетентності.	2
10.	Педагогічна технологія формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	2
	Разом	20

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми курсу	Кількість годин
1	2	3
1.	Фразеологізми як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	2

1	2	3
2.	Паремія як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	2
3.	Художній текст як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	2
	Разом	6

7. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми курсу	Кількість годин
1.	Вибір майбутньої професії – відповідальний крок.	2
2.	Суть дефініції «лінгвокультурологія», «лінгвокультурологічна компетентність» у науково-педагогічних дослідженнях.	2
3.	Історія становлення поняття «лінгвокультурологічна компетентність».	2
4.	Лінгвокультурологія з погляду історіографії.	2
	Разом	8

8. ТЕМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми курсу	Кількість годин
1	2	3
1.	Вступ. Мета та завдання освітнього компонента.	4
2.	Вибір майбутньої професії – відповідальний крок .	2
3.	Суть дефініції «лінгвокультурологія», «лінгвокультурологічна компетентність» у науково-педагогічних дослідженнях.	2
4.	Історія становлення поняття «лінгвокультурологічна компетентність».	2
5.	Зміст і структура лінгвокультурологічної компетентності.	4
6.	Культура професійного мовлення.	4
7.	Культура усної та писемної мови в її стильових різновидах.	2
8.	Лінгвокультурологія з погляду історіографії.	6
9.	Фразеологізми як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	4
10.	Паремія як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	4
11.	Художній текст як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	4
12.	Лінгвокультурологічна компетентність та її прийоми у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	4
13.	Основні принципи формування лінгвокультурологічної компетентності.	6
14.	Методи формування лінгвокультурологічної компетентності.	10

1	2	3
15.	Педагогічна технологія формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.	10
	Разом	68

9. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Мета індивідуальної роботи – самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань здобувачів вищої освіти з освітнього курсу й розвиток навичок самостійної роботи.

Як індивідуальне завдання здобувачеві вищої освіти може бути запропоновано підготувати реферат або повідомлення за темою заняття. До перелічених складників модульної оцінки викладач може нараховувати *додаткові бали (ІНДЗ)* за участь здобувачів вищої освіти в науково-дослідній роботі, підготовці публікацій і робіт на конкурси, участь в олімпіадах тощо. Кількість додаткових балів викладач визначає на свій розсуд, але в сумі вони мають складати не більше 100 балів разом з переліченими складниками модульної оцінки.

Вимоги до оформлення творчих робіт

1. Титульна сторінка за звичайним зразком.
2. План роботи.
3. Зміст роботи (вступ, основна частина, висновки).
4. Список використаних джерел
5. Літературознавчий словник.
6. До роботи додається диск із записом індивідуального навчально-дослідного завдання.

10 МЕТОДИ НАВЧАННЯ

За джерелом отримування знань: словесні, наочні, практичні; за характером пізнавальної діяльності: пояснювальний, репродуктивний,

проблемний виклад, евристичний, пошуковий, дослідницький; залежно від завдань викладача і здобувача освіти: бінарні; залежно від логіки пізнання: аналітичний, синтетичний, індуктивний, дедуктивний методи, методи стимулювання, мотивування.

11. ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Діагностика навченості здобувачів вищої освіти – обов'язковий складник освітнього процесу, за допомогою якого визначають досягнення поставлених цілей. Діагностика включає різні форми контролю, за допомогою яких вимірюють та оцінюють знань і навичок здобувачів вищої освіти.

У процесі вивчення курсу застосовують такі *види контролю*: попередній, поточний, повторний, періодичний, підсумковий, залік, екзамен.

Форми перевірки різноманітні: тестування, надання усних та письмових завдань, опитування, освітні ситуації тощо.

Форми та методи контролю обирає викладач з урахуванням обраної ним загальної методики викладення курсу, індивідуальних особливостей здобувачів освіти і специфіки їхньої професійної підготовки.

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі заліку.

Передбачено рубіжні етапи контролю в формі усного опитування, перевірки ІНДЗ, рефератів, якості виконання завдань самостійної роботи здобувачів вищої освіти, тестування.

Орієнтовний перелік запитань до заліку:

1. Багатозначні слова і контекст. Пароніми та омоніми у професійному мовленні. Синонімічний вибір слова.
2. Бесіда, телефонна розмова, ділова нарада, прес-конференція, доповідь, ділова дискусія.
3. Етика професійного спілкування. Лінгвістичний аспект міжперсонального спілкування.
4. Етичні норми і нормативи. Професійна етика.

5. Засоби формування лінгвокультурологічної компетентності.
6. Зміст лінгвокультурологічної компетентності.
7. Історія становлення поняття «лінгвокультурологічна компетентність».
8. Культура професійного мовлення
9. Культура усного ділового мовлення. Види та жанри усного професійного спілкування. Елементи ділового етикету. Типи спілкування.
10. Культура усної та писемної мови в її стильових різновидах.
11. Лінгвокультурологічна компетентність та її прийоми у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.
12. Лінгвокультурологія з погляду історіографії.
13. Мета і завдання освітнього компоненту «Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів».
14. Методи формування лінгвокультурологічної компетентності.
15. Методологія формування лінгвокультурологічної компетентності.
16. Мова і професія. Вибір майбутньої професії – відповідальний крок.
17. Педагогічна технологія формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.
18. Назви посад, звань, професій.
19. Написання цифрових даних у професійних текстах.
20. Науковий стиль сучасної української мови. Мовні, жанрові особливості.
21. Номенклатурні назви в професійному мовленні. Географічні назви з номенклатурними словами та без них.
22. Ознайомлення з видами згортання наукової інформації (план, анотація, реферат, рецензія). Методика їх складання. Реферування наукових джерел.
23. Основні функціональні стилі сучасної української мови. Текст як основна одиниця та засіб різностильової комунікації.

24. Особливості використання різних частин мови у професійному спілкуванні.

25. Паремія як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

26. Підготовка тексту виступу. Специфіка публічного мовлення. Структура діяльності ритора. Публічне мовлення як спілкування з колективом співрозмовників.

27. Поняття спілкування. Сутність і зміст етики ділового спілкування.

28. Правила оформлення наукових робіт. Композиція наукового тексту. Оформлення бібліографії.

29. Синтаксичні особливості професійних текстів.

30. Складні випадки керування та узгодження.

31. Словотвірні норми української мови в професійному мовленні

32. Структура лінгвокультурологічної компетентності.

33. Суть дефініції «компетеність».

34. Суть дефініції «лінгвокультурологічна компетентність».

35. Суть дефініції «лінгвокультурологія».

36. Терміни, виробничо-професійні та науково-технічні професіоналізми у професійному мовленні.

37. Типи термінологічних словників (відповідно до фаху).

38. Фольклоризм як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

39. Фразеологізми як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

40. Художній текст як засіб формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

12. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ

Для оцінювання навчальної роботи здобувачів вищої освіти протягом модуля підсумкову рейтингову оцінку викладач вираховує як суму балів

за всі види роботи здобувачів вищої освіти та контрольні заходи. Здобувач вищої освіти має отримати за роботу на заняттях не менше трьох оцінок, з яких викладач вираховує середній бал (СБпз), який помножує на коефіцієнт 3 (КЗ).

Кількісні критерії оцінювання

Для визначення рівня засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу використовують такі методи оцінювання знань та умінь:

- поточний контроль;
- самостійна робота здобувачів вищої освіти;
- контрольні роботи після вивчення кожного змістового модуля;
- підсумкове комп'ютерне тестування;
- індивідуальне навчально-дослідне завдання;
- підсумковий контроль.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне тестування та самостійна робота				Сума	Підсумковий тест (залік)
З.м. 1	З.м. 2	З.м. 3	З.м.4		
Т 1-5	Т 6-8	Т 9-11	Т 12-15		
10-16	10-16	10-16	10-16	100*0,6	100*0,4
30	20	20	30	100	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням освітнього компоненту	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням освітнього компоненту

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Тексти творів, літературознавчі словники, навчально-методичні комплекти, підручники, методичні посібники, презентаційні матеріали.

1. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Авскентеев Л. Г. Сучасна українська мова. Фразеологія. Харків, 1983.
2. Аксьонова Л. А. Чарівний барвінок. Хрестоматія усної народної творчості для 1 – 5 класів. Донецьк, 2007. С. 26.
3. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. Вид. 5-е, переробл. і доп. Київ : Книга, 2010. 252 с.
4. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : світ, 1990. 232 с.
5. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с. URL : <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/k>.
6. Білоноженко В.М., Гнатюк І. С. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. Київ: Наукова думка, 1989. 154 с.
7. Богдан С. К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність. Київ : Рідна мова, 1998. 476 с.
8. Ботвин Н. В. Міжнародні культурні традиції : мова та етика ділової комунікації : навч. посібник. Вид. 2-ге, переробл. і доп. Київ : АртЕк, 2002. 208 с.
9. Вергигора Олена. Специфіка вивчення усної народної творчості учнями основної школи. *Проблеми підготовки сучасного вчителя* : зб. наук. праць Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини / ред.. кол. : Безлюдний О. І. (гол. ред.) та ін. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. Вип. 12, Ч. 1. С. 24 – 32.
10. Глазкова І.Я. Комунікативні бар'єри: сутність, причини появи, типологія. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць. Слов'янськ : СДПУ, 2011. Вип. IV. Ч. I. С. 250 – 260.
11. Грищенко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2003. 472 с.
12. Зубков М.Г. Сучасна ділова мова : навч. посібник. Харків, 2004.
13. Коваль А.П. Ділове спілкування : навч. посібник. Київ : Либідь, 1992. 280 с.

14. Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги ХХІ, 2011. 528 с.
15. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. Київ: Знання, 2006. С. 95 – 116.
16. Максименко В. Ф. Мова професійного спілкування. Харків : Торсінг Плюс, 2008. 512 с.
17. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие (для студ. высш. учеб. зав./) Москва, 2001. 208 с.
18. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студентов вузов. 4-е изд. Москва : Академия, 2010. 204 с.
19. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування. Київ, 2008.
20. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови. Київ, 2007.
21. Мовчун Л. Запрошуємо у світ літературних термінів. *Початкова школа*. № 10. 2003. С.35.
22. Росовецький Станіслав. Фольклорно-літературні зв'язки : Компаративний аспект: монографія. Київ, 2001, С. 68.
23. Сучасна українська мова: Зб. вправ / М. Т. Доленко, І. І. Дацюк, А. Г. Кващук, В. Д. Поворський. Київ : Вища шк., 1989. С. 73 – 77.
24. Сучасна українська мова : Збірник вправ і завдань : навч. посібник / В. Д. Ужченко, Т. П. Терновська, Т. С. Маркотенко. Київ : Вища шк., 2006. 286 с.
25. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т української мови. 7-ме вид., випр. й доп. Київ : Наук, думка, 2001. 240с.
26. Федосова Г. Л. Соціально-психологічні умови подолання комунікативних бар'єрів студентської молоді : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 Соціальна психологія; психологія соціальної роботи / Інст-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. Київ, 2007. 20 с.
27. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення. Київ, 1997.

28. Ющук І.П. Українська мова: навч. посібн. Київ, 1980.

29. Ярославська Л.І. Дидактичні умови подолання педагогічних бар'єрів у процесі навчального співробітництва викладачів і студентів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. Харків, 2010. 178 с.

30. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 312 с, с. 191.

Додаткова:

1. Давидченко І. Д. Комунікативний бар'єр як один із засобів формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Інновації та традиції у мовній підготовці іноземних студентів* : тези доповідей між нар. наук.-практ. семінару. Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2019. С. 106 – 110.

2. Давидченко І. Д. Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04 / ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ, 2018. 359 с.

3. Зеленська О. А. Про деякі особливості професійного терміновживання (на матеріалі галузі громадського харчування). *Теорія та прагматика термінологічної лексики* (Хмельницький, 28-30 травня 1991 р.) Київ, 1991. 76 – 78с.

4. Руденко С.М., Ланова Л.Я. Лінгвостатистична репрезентація одиниць зовнішньої реклами підприємств харчування і торгівлі. *Економічна стратегія розвитку торгівлі в умовах ринкових реформ*: зб. наук, праць. Харків, 2001. 68-72с.

Словники:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.

2. Давидченко І. Д. Зарубіжна література : словник. Харків : ТОВ «Діса Плюс», 2019. 69 с.

3. Літературознавчий словник-довідник / ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-ге вид., випр., оновл. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 752 с.

4. Новий словник іншомовних слів : близько 40 000 сл. і словосполучень / Л. І. Шевченко, О. І. Ніка, О. І. Хом'як, А. А. Дем'янюк. Київ : АРІЙ, 2008. 672 с.

5. Професійна освіта : словник : навч. посібник / уклад. : С. У. Гончаренко та ін. : за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 380 с.

Інформаційні ресурси:

1. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. *Навчальні матеріали онлайн.* URL : https://pidru4niki.com/1584072040598/dokumentoznavstvo/ukrayinska_mova__za_profesiyrim_spryamuvannjam.

2. Мова. Лінгвістичний портал. URL : www.mova.info.

3. УкрЛіб. Бібліотека української літератури. URL : www.ukrlib.com.ua.

4. Нова мова. Проєкт розвитку української мови. URL : www.novamova.com.ua.

5. Національна бібліотека України ім.єні В.І. Вернадського. URL : www.nbuv.gov.ua.

6. ЕКнига. Литературная информационно-поисковая система-каталог. URL : www.ekniga.com.ua.

7. Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова». URL : www.ukrbook.net.

8. Гриценко Т.Б. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури. 2010, 623 с. URL : <https://studfile.net/preview/4509824/>.

3.6 Робоча програма вибіркового освітнього компоненту «Професійно-комунікативна компетентність фахівця дошкільної освіти»

Головною метою впровадження вибіркового освітнього компоненту «Професійно-комунікативна компетентність фахівця дошкільної освіти» є підвищення рівня КТ МПДО.

Розроблено прикладний інтегрований освітній компонент «Професійно-комунікативна компетентність фахівця дошкільної освіти», який є освітнім компонентом за вибором здобувача вищої освіти циклу професійної підготовки. Курс за вибором, по-перше, інтегрує в собі зміст кількох освітніх компонентів – психології, педагогіки, філософії, культурології, основ педагогічної майстерності з акцентованим вивченням останньої; по-друге, містить теоретичну й практичну частини, представлені лекційними заняттями та семінарами-практикумами тренінгового характеру, самостійною роботою майбутніх вихователів ЗДО.

Вибірковий освітній компонент «Професійно-комунікативна компетентність фахівця дошкільної освіти» передбачає цілеспрямоване послідовне виховання толерантної освіченості, толерантної рефлексії та толерантної поведінки майбутніх вихователів ЗДО, а також добір форм, методів і засобів виховання у них комунікативної толерантності.

Розроблений вибірковий освітній компонент передбачає цілеспрямоване послідовне виховання толерантної освіченості, толерантної рефлексії та толерантної поведінки майбутніх педагогів дошкільної освіти, а також добір форм, методів і засобів виховання у здобувачів освіти комунікативної толерантності в освітньому процесі загалом і педагогічної практики зокрема.

Мета вибіркового освітнього компоненту полягає в ознайомленні здобувачів освіти з базовими положеннями теорії спілкування, комунікативної толерантності як необхідної її складової та на підставі цієї інформації

сформувати у них навички ефективної взаємодії під час навчання у закладі освіти та у процесі проходження педагогічної практики.

Вивчення вибіркового освітнього компоненту спрямоване на формування таких фахових компетентностей:

- спроможність ефективно планувати та організувати власну педагогічну діяльність;
- володіти формами, методами та засобами педагогічної діяльності у ЗДО;
- використовувати інноваційні технології навчання, інтерактивні методи навчання;
- здатність до постійного самовдосконалення задля підвищення власного рівня професійно-мовленнєвої компетентності, комунікативної толерантності;
- спроможність організувати сприятливе комунікативне середовище для взаємодії у системі «практикант – дитина», «практикант – дитячий колектив», «практикант – практикант», «практикант – батьки дітей», «практикант – педагогічний колектив закладу дошкільної освіти»;
- здатність до рефлексії.

Для реалізації мети і завдань вибіркового освітнього компоненту обґрунтовано комплекс педагогічних умов: збагачення змісту навчального матеріалу вибіркового освітнього компоненту міжпредметними зв'язками з психолого-педагогічних освітніх компонентів; створення толерантного освітнього простору на заняттях вибіркового освітнього компоненту «Професійно-комунікативна компетентність фахівця дошкільної освіти» шляхом інтеграції теоретичної, методичної та практичної підготовки майбутніх педагогів дошкільного профілю; творче використання інноваційних особистісно орієнтованих технологій, активних методів та прийомів формування толерантної педагогічної позиції, стимулювання толерантної поведінки майбутніх вихователів ЗДО як найвищого вияву професійної майстерності.

Із-поміж дидактичних засобів виокремлено такі: залучення здобувачів освіти до пізнавальної діяльності; включення до освітнього процесу проблемних ситуацій; використання самостійних завдань творчого характеру. Так, із метою удосконалення системи теоретичних знань із питань виховання комунікативної толерантності у процесі педагогічної практики детально вивчено кожен із її елементів, визначено роль та значення комунікативної толерантності у професійній діяльності майбутніх педагогів дошкільної освіти. Представляємо вам авторську розроблену програму вибіркового освітнього компонента.

Робоча програма вибіркового освітнього компонента «Професійно-комунікативна компетентність фахівця дошкільної освіти»

Вибірковий освітній компонент розроблено для здобувачів освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта.

1. ОПИС ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Найменування показників	Галузь знань, рівень вищої освіти	Характеристика освітнього компонента	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта / педагогіка	вибірковий	
Модулів – 1	Спеціальність 012 Дошкільна освіта	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		3-й	
ІНДЗ –		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		2	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2	Рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)	Практичні заняття	
		16 год.	
		Семінарські заняття	
		2 год.	
		Самостійна робота	
		60 год.	
		Вид контролю: залік	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: 53%.

2. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Мета вибіркового освітнього компоненту є ознайомити здобувачів освіти з базовими положеннями теорії спілкування, комунікативної толерантності як необхідної її складової та на підставі цього сформувати у них навички ефективної взаємодії під час навчання у ЗДО та у процесі проходження педагогічної практики.

Завдання освітнього компоненту:

- ознайомлення здобувачів освіти з базовими категоріями спілкування та конфліктології;
- відпрацювання навичок ефективної взаємодії;
- розвиток мовленнєвої компетентності здобувачів освіти, вироблення вміння спілкуватися, вести гармонійний діалог і досягати успіху в процесі комунікації;
- формування умінь та навичок командної взаємодії та формування взаємної довіри;
- підвищення рівня рефлексивності, створення мотивації для подальшого саморозвитку;
- організація систематичної мовленнєвої діяльності, спрямованої на формування комунікативних умінь в будь-якому вигляді спілкування через систему спеціальних завдань, комунікативно-мовленнєвих вправ, навчально-рольових та ділових ігор, що сприяють вихованню комунікативної толерантності.

Вивчення освітнього компоненту спрямоване на формування таких *компетентностей*:

1. Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосовування загальних

психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов. **(ІК).**

2. Загальні компетентності

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

3. Спеціальні (фахові компетентності)

КС-4. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості («Я» дитини і його місце в довкіллі).

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Вивчення вибіркового освітнього компоненту спрямоване на досягнення таких *програмових результатів навчання*:

Програмні результати навчання

ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-02. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПР-03. Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими освітніми потребами.

ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-07. Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.

ПР-08. Уміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.

ПР-09. Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний навчально-виховний простір закладу дошкільної освіти.

ПР-10. Бути знайомим з програмою раннього втручання, розуміти можливості опори на нього в подальшій роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

ПР-11. Бути знайомим з ознаками булінгу. Вміти використовувати прийоми попередження та протидії йому.

ПР-12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.

ПР-13. Здійснювати управління якістю освітнього процесу, керуючись психолого-педагогічними принципами його організації в системі дошкільної освіти та взаємодії з сім'єю.

ПР-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

ПР-16. Проектувати педагогічні заходи із залученням педагогів суміжних галузей, батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного розвитку дітей.

ПР-17. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

Очікувані результати

У результаті засвоєння вибіркового освітнього компоненту **«Професійно-комунікативна компетентність фахівця дошкільної освіти»** здобувачі вищої освіти повинні *знати*:

- поняття, мети, функцій спілкування у процесі життєдіяльності людини;
- суті та завдань вербальних та невербальних засобів спілкування;
- понять толерантності та інтолерантності;
- суті, основних причин конфліктів, а також стратегій їх розв'язання;
- ефективних прийомів налагодження комунікації у ЗВО та під час проходження педагогічної практики.

Під час практичних занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи у здобувачів вищої освіти формуються **уміння та навички**:

- активного слухання;

- адекватного висловлювання своїх почуттів та розуміння почуттів інших людей;
- безконфліктного спілкування, а також конструктивної поведінки в конфліктних ситуаціях;
- вербального та невербального спілкування;
- співпраці у команді;
- самоаналізу та рефлексії.

Вивчення вибіркового освітнього компоненту спрямоване на формування таких **фахових компетентностей**:

- спроможність ефективно планувати та організувати власну педагогічну діяльність;
- володіти формами, методами та засобами педагогічної діяльності у ЗДО;
- використовувати інноваційні технології навчання, інтерактивні методи навчання;
- здатність до постійного самовдосконалення задля підвищення власного рівня професійно-мовленнєвої компетентності, комунікативної толерантності;
- спроможність організувати сприятливе комунікативне середовище для взаємодії у системі «практикант – дитина», «практикант – дитячий колектив», «практикант – практикант», «практикант – батьки дітей», «практикант – педагогічний колектив закладу дошкільної освіти»;
- здатність до рефлексії.

3. ПРОГРАМА ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Особливості фахового спілкування в діяльності вихователя ЗДО

Професійно-комунікативна компетентність сучасного фахівця дошкільної освіти

Проблема формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх вихователів. Поняття «комунікація», «компетентність», «фахова

компетентність», «професійно-мовленнєва компетентність майбутніх вихователів». Ключові компоненти професійної компетентності. Вимоги до професійної компетентності вихователів дітей дошкільного віку.

Предмет, функції та види спілкування

Поняття «спілкування». Зміст, мета і засоби спілкування. Вербальне та невербальне спілкування. Компоненти спілкування. Функції спілкування. Класифікація видів спілкування. Стили спілкування.

Вербальні та невербальні засоби спілкування, їх характеристика

Вербальна комунікація. Невербальна комунікація. Вербальні та невербальні засоби спілкування. Кінетичні засоби спілкування.

Уміння самопрезентації вихователя дітей дошкільного віку

Особливості умінь педагогічної техніки. Групи умінь педагогічної техніки. Структура педагогічної техніки вихователя ЗДО. Уміння самопрезентації педагога. Уміння взаємодіяти з вихованцями їх батьками, колегами. Уміння самовдосконалювати педагогічну техніку. Правила використання такесики. Складові психотехніки вихователя ЗДО. Засоби саморегуляції психічних станів людини.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Комунікативна толерантність як показник професійно-комунікативної компетентності фахівця дошкільної освіти

«Кордони» толерантності та інтолерантності у педагогічній діяльності

Основні показники толерантності. Межі інтолерантності. Диференціальні ознаки толерантності та інтолерантності. Поняття стереотипів і упереджень. Шляхи подолання стереотипів.

Конфлікти у педагогічній взаємодії, шляхи їх вирішення

Компоненти конфліктів (пізнавальний, емоційний, вольовий). Причини виникнення конфліктів. Основні стадії конфлікту. Тактики поведінки

у конфліктній ситуації. Шляхи вирішення конфліктів. Правила поведінки, щоб не провокувати конфлікт.

4. СТРУКТУРА ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	л	п/з	с/з	с/р
1	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Особливості фахового спілкування в діяльності вихователя ЗДО				
Професійно-комунікативна компетентність сучасного фахівця дошкільної освіти.	2	-	-	6
Предмет, функції та види спілкування.	2	-	-	8
Вербальні та невербальні засоби спілкування, їх характеристика.	2	2	2	10
Уміння самопрезентації вихователя дітей дошкільного віку.	2	8	-	10
Усього за змістовим модулем 1	8	10	2	34
Змістовий модуль 2. Комунікативна толерантність як показник професійно-комунікативної компетентності фахівця дошкільної освіти				
«Кордони» толерантності та інтолерантності у педагогічній діяльності.	2	4	-	14
Конфлікти у педагогічній взаємодії, шляхи їх вирішення.	2	2	-	12
Усього за змістовим модулем 2	4	6	-	26
Усього годин	12	16	2	60

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Професійно-комунікативна компетентність сучасного фахівця дошкільної освіти.	2
2	Предмет, функції та види спілкування.	2
3	Вербальні та невербальні засоби спілкування, їх характеристика.	2
4	Уміння самопрезентації вихователя дітей дошкільного віку .	2
5	«Кордони» толерантності та інтолерантності у педагогічній діяльності.	2
6	Конфлікти у педагогічній взаємодії, шляхи їх вирішення.	2
Разом		12

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		д	з
1	2	3	4
1.	Роль вербальних та невербальних засобів у спілкуванні.	2	2

1	2	3	4
2.	Розвиток навичок налагодження взаєморозуміння.	2	–
3	Вміння слухати як важлива запорука ефективності толерантного спілкування.	2	–
4	Особливості спілкування та вміння слухати.	2	–
5	Мовленнєвий етикет вихователя ЗДО.	2	2
6	Значення толерантності у ефективному спілкуванні.	2	–
7	Комунікативна толерантність як показник компетентності педагога.	2	2
8	Попередження конфліктів та основи безконфліктної взаємодії.	2	2
Разом		16	8

7. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		д	з
1	Міміка та жести у фаховій діяльності вихователя ЗДО.	2	–
Разом		2	–

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1	Укласти конспект заняття на тему «Специфіка використання мовно-стилістичних конструкцій у фаховій діяльності вихователя».	2
2	Укласти порівняльну таблицю «Функції спілкування».	1
3	Створити буклет «Особливості спілкування вихователя з різними категоріями людей».	3
4	Створити практичний відеоряд «Міміка та жести у професійній діяльності вихователя ЗДО».	4
5	Підготувати бібліомікс до теми «Уміння самопрезентації вихователя дітей дошкільного віку».	5
6	Підготувати ментальну карту за темою «Особливості спілкування та вміння слухати».	3
7	Підготувати бібліофреш за темою «Толерантність» (зокрема й дитячі твори).	4
8	Скласти візуально-комунікативний портрет толерантного вихователя сучасного ЗДО.	3
9	Дібрати художні тексти, мультфільми, у яких проявляється толерантність.	4
10	Розробити методичні рекомендації для вихователів ЗДО щодо толерантної поведінки у конфліктних ситуаціях в педагогічній діяльності.	2
11	Доопрацювання конспектів із тем, що вивчаються.	29
Разом		60

9. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

(реферативне дослідження)

1. Сутність, мета та функції процесу спілкування.
2. Бар'єри у спілкування та їх подолання.
3. Поняття, складові та прийоми активного слухання.
4. Використання конструкції «Я-висловлювання» у попередженні конфліктів.
5. Явище, структура та типологія конфліктів.
6. Проблема встановлення довіри між людьми.
7. Навички подолання гніву та агресії як засіб підвищення ефективності спілкування.
8. Толерантність та інтолерантність у міжособистісному спілкуванні.
9. Сутність стигми та дискримінації і їх вплив на людські взаємини.
10. Роль вербальних та невербальних засобів у спілкуванні.
11. Відображення традицій та ментальності народу у процесі міжкультурної комунікації.
12. Особливості прояву толерантності у закладі освіти.
13. Толерантний вихователь сучасного ЗДО.
14. Толерантність – запорука успішного спілкування.
15. Толерантний педагог як взірець для вихованців закладу дошкільної освіти.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких **вимог**:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;

– ініціативність у навчальній діяльності.

10. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

За джерелом придбання знань: словесні, наочні, практичні; за характером пізнавальної діяльності: пояснювальний, репродуктивний, проблемний виклад, евристичний, пошуковий, дослідницький; у залежності від діяльності викладача і здобувачів освіти: бінарні; у залежності від логіки пізнання: аналітичний, синтетичний, індуктивний, дедуктивний методи.

11. ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.

Методи письмового контролю: модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, індз.

Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

12. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ

Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти (2 семестр = 30 годин):

Л 1	С р 1	Л 2	С р 2 3	Л 3	П 1	С р 4	С	Л 4	С р 5	П 2	П 3	С р 6	П 4	П 5	К Т 1	Л 5	С р 7	П 6	С р 8	П 7	С р 9	Л 6	Ср 10	П 8	К Т 2	С К Т	І Н Д 3	Сума	Залік
	2		2		4	3	4		3	4	4	2	4	4	36		2	4	2	4	2		2	4	20	56	4	60	
	4		4		6	5	6		5	6	6	4	6	6	58		4	6	4	6	4		4	6	34	92	8	100	60
																													100

Оцінка	Критерії оцінювання
1	2
«відмінно»	Здобувач освіти вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

<i>1</i>	<i>2</i>
«добре»	Правильно, логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє педагогічні теорії та факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок. Знання є достатньо повними. здобувач вищої освіти вміє встановлювати найсуттєвіші зв'язки й залежності між педагогічними явищами і фактами. Відповідь повна, логічна, обґрунтована але з деякими неточностями. Здатний аналізувати навчальний матеріал, але не має достатніх знань та вмінь для формулювання висновків, допускає несуттєві неточності.
«задовільно»	Здобувач освіти розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й деякими неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, закономірність. Уміє застосовувати знання при розв'язуванні завдань за зразком, уміє використовувати знання в стандартних ситуаціях. З допомогою викладача здатний аналізувати, порівнювати, узагальнювати й робити висновки.
«незадовільно»	Може розрізняти об'єкт вивчення певного розділу і відтворює деякі елементи. Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно: відтворює менше як половину навчального матеріалу, з допомогою викладача виконує елементарні завдання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням освітніх компонентів	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням освітніх компонентів

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Опорні конспекти лекцій, інструктивні матеріали до практичних, семінарських занять, самостійної роботи та індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти тощо.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / за заг. ред. О. Сербенської : посібник. Львів : Світ, 1994.
2. Бабич Н. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. 232 с.
3. Банк інноваційних педагогічних технологій / автор-упорядник Л. В. Галіцина. Київ : Шкільний світ, 2012. 104 с.
4. Безпалько О. Спілкуємось та діємо : навч.-метод. посібник. Київ, 2002. 112 с.
5. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других. Москва : Информационно-издательский дом «ФилинЪ», 1996. 472 с.
6. Васильев Н. Н. Тренинг профессиональных коммуникаций. Санкт-Петербург : Речь, 2013. 283 с.
7. Грецов А. Г. Психологические тренинги с подростками. Санкт-Петербург : Питер, 2012. 368 с.
8. Грецов А. Г. Тренинг общения для подростков. Санкт-Петербург : Питер, 2013. 160 с.
9. Джонсон Девід В. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування; пер. з англ. В. Хомика. Київ, 2003. 288 с.
10. Євдокимова В. Д. Тренінги у системі виховання: техніка мовлення : навч.посібник-практ. для студ. вищ. навч. закл. культури і мистецтв. Луганськ : Промдрук, 2011. 160 с.
11. Єфименко Л. М. Кейсбук з банку тренінгових програм : практич. посібник. Харків : ННЦ ХГПА, 2019. 56 с.
12. Кайдалова Л. Г., Пляка Л. В. Психологія спілкування : навч. посібник. Харків : НФаУ, 2011. 132 с.
13. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення : навч. посібник. 2-ге вид. випр. і доп. Київ : Ліра, 2007. 240 с.
14. Менкс М. Эффективный тренинг с помощью ролевых игр. Санкт-Петербург : Питер, 2012. 208 с.

15. Шість капелюхів : прийом-гра для розвитку критичного мислення.
URL : <https://naurok.com.ua/post/shist-kapelyuhiv-priyom-gra-dlya-rozvitku-kritichnogo-mislennya>.

16. Якиманская И. С. Разработка технологии личностно-ориентированного обучения. *Вопросы психологии*. 1995. № 2. 1995.

Допоміжна:

1. Андрєєв М. В. Формування толерантності вчителя загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04 / Укр. Інж.-пед. акад. Харків, 2009. 217 с.

2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів: Світ, 2003. 432 с.

3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні URL : <http://mon.gov.ua/activity/education/doshkilna/basic1/>.

4. Батаршев А. В. Диагностика профессионально важных качеств. Санкт-Петербург : Питер, 2007. 192 с.

5. Безюлева Г. В., Шеламова Г. М. Толерантность: взгляд, поиск, решение. Москва : Вербум–М, 2003. 168 с.

6. Бернадська Л. В. Виховання толерантності в учнів 5–7 класів шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності : методичні рекомендації. Київ : Інститут проблем виховання АПН України, 2007. 104с.

7. Бех І. Д. Виховання особистості. У двох книгах. Кн.1. *Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади*. Київ : Либідь, 2003. 278 с.

8. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання : монографія. Київ : Світич, 2006. 304 с.

9. Бирко Н. М. Педагогічна майстерня формування толерантності сучасного громадянина : метод. посібник. Хмельницький : ХГПА, 2013. 184 с.

10. Біда О. А., Гончарук В. А., Гончарук В. В. Толерантність – комплексна, особистісна та професійна якість майбутнього вчителя початкових

класів. *Вісник Черкаського університету*. Серія: Педагогічні науки. 2016. № 9. С. 79 – 82.

11. Білоус П. В. Основи літературознавства. Житомир, 1998. 84 с.

12. Більчук М. Українські та зарубіжні письменники : розповіді про життя і творчість. Тернопіль : Підручники і посібники, 2006. 240 с.

13. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других. Москва : Информационно-издательский дом «ФилинЪ», 1996. 472 с.

14. Ворожейкіна О. М. Театральна вітальня (старша школа). Харків : Основа, 2010. 207 с.

15. Гавриш Н. В. Орієнтація на розвиток суб'єктності студента у процесі підготовки професійно компетентних педагогів з дошкільної освіти. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць Бердян. держ. пед. ун-ту. Бердянськ, 2007. Вип. 3. С. 44–49.

16. Гайдук Г. А. Мотиваційно-сміслові чинники професійної толерантності педагога. автореф. дис... канд. психол. наук. : 19.00.01 / Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки. Луцьк, 2019. 20 с.

17. Галендеев В. Н. Теория и практика сценической речи : коллективная монография. Санкт-Петербург, 2005. 135 с.

18. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури : підручник / за наук. ред. О. Галича. Київ : Либідь, 2001. 488 с.

19. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ, 1985. 439 с.

20. Гиппиус С. В. Тренинг развития креативности : гимнастика чувств. Санкт-Петербург, 2001. 346 с.

21. Гладишева А. О. Сценічна мова : дикційна та орфоепічна нормативність : навч. посібник для використання в навчально-виховному процесі вищих навч. закладів культури і мистецтв III-IV рівнів акредитації. 2-ге вид., доп. Київ, 2007. 266 с.

22. Гордійчук О. Є. Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою викладання : навч. посібник. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2012. 208 с.
23. Декларація принципів толерантності. Утв. рез. 5.61 генеральної конференції ЮНЕСКО від 16 листопада 1995 року. URL : www.tolerance.ru.
24. Докукіна О. М. Сутність, структура та особливості розвитку толерантності особистості. *Теоретико–методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. праць. Київ : Інститут проблем виховання АПН України, 2006. Вип. 9. Кн. I. С. 91–96.
25. Дротенко В. І., Муляр Н. М. Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою викладання: тексти лекцій. Дрогобич: ред. видав. відділ ДДПУ імені І.Франка, 2013. 114 с.
26. Егорова М. Н. Театральная публика : еволюция анкетного метода. Москва, 2010. 162 с.
27. Зінченко А. В. Формування комунікативної толерантності здобувачів освіти педагогічних спеціальностей університету в процесі гуманітарної підготовки : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.04 : теорія і методика професійної освіти. Черкаси, 2012. 20 с.
28. Ірхіна Ю. В. Формування професійної толерантності майбутніх викладачів вищої школи : автореф. ... дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2011. 20 с.
29. Канішевська Л. В. Аналіз феномена «толерантність» в гуманітарних науках. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. Вип. 28(1). С. 255–265.
30. Капська А. Й. Виразне читання: практичні і лабораторні заняття. Київ: Вища шк., 1990. 175 с.
31. Ковальов В. П. Виразальні засоби українського художнього мовлення. Херсон, 1992. 16 с.

32. Костюшина Е. В. Коммуникативная толерантность как составляющая профессиональной компетентности будущих педагогов. URL : http://www.tsutmb.ru/nauka/konferencii/2016/plps_16/8/kostushina.pdf.
33. Кукуруза Н. В. Майстерність ведучого : навч. посібник. Івано-Франківськ, 2010. 176 с.
34. Культура мови на щодень : словник / авт. кол.: Н. Я. Дзюбишина-Мельник, Н. С. Дужик, С. . Єрмоленко та ін. Київ : Довіра, 2002. 169 с.
35. Культура української мови : довідник / С. Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, К. В. Ленець та ін.; за ред. В. М. Русанівського. Київ : Либідь, 1990. 304 с.
36. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи : навч. посібник. 2-е вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2005. 400 с.
37. Літературознавча енциклопедія : у 2-х тт. / автор-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : Академія, 2007. Т. 1. 608 с.
38. Літературознавча енциклопедія : у 2-х тт. / автор-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : Академія, 2007. Т. 2. 624 с.
39. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ : Академія, 1997. 752 с.
40. Луценко І. О. Підготовка майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку. *Наука і освіта*. 2014. № 10. С. 123–127.
41. Ляпунова В. А. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх вихователів до формування толерантності дітей у дошкільних навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 : 13.00.08. Мелітополь, 2017. 490 с.
42. Моклиця М. Основи літературознавства : посібник для студ. Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. 192 с.
43. Молчанова А. О. Толерантність як ціннісна основа професійної діяльності педагога : посібник. Київ : Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2013. 188 с.

44. Обласна програма розвитку освіти «Новий освітній простір Харківщини» на 2019–2023 роки. URL : <http://oblrada.kharkov.ua/ua/oblasna-programa-rozvitku-osviti-novij-osvitnij-prostir-kharkivshchini-na-2014-2018-roki/14493-normativni-dokumenti>.

45. Олефіренко С. М., Олефіренко В. В., Олефіренко Л. В. Універсальний літературний словник-довідник. Донецьк : БАО, 2007. 432 с.

46. Олійник Г. Виразне читання: основи теорії : навч. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 224 с.

47. Ораторське мистецтво : навч. посібник для студентів вищ. навч. закл. юрид. спец. / Н. П. Осипова, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін.; за ред. проф. Н. П. Осипової. Вид. 2-ге. Харків : Одиссей, 2006. 144 с.

48. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2000. 248 с.

49. Пономарів О. Культура слова : мовностилїстичні поради : навч. посібник. Київ : Либїдь, 2001. 240 с.

50. Сарабьян Э. Актерский тренинг по системе Станиславского: интеллект; воображение; эмоции; метод действенного развития. Москва : АСТ, 2011. 192 с.

51. Сарабьян Э. Актерский тренинг по системе Станиславского : речь; слова; голос. Москва : АСТ, 2010. 160 с.

52. Солдатова Г. У., Шайгерова Л. А Психодиагностика толерантности личности. Москва : Смысл, 2008. 172 с.

53. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / під. кер. А. М. Богущ. Київ, 2019. 20 с. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf>.

54. Столяренко О. В. Виховання культури толерантних взаємин у студентської молоді : навч.-метод. посібник. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ

У третьому розділі продемонстровано розробки робочих програм освітніх компонентів, що обґрунтовують структурно-функціональні моделі забезпечення терціарної освіти МПДО.

1. Розроблено робочу програму вибіркового освітнього компоненту «Розвиток комунікативної культури майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти», що висвітлює мету та завдання освітнього компонента, очікувані результати, наповнення змістових моделей, теми лекційних, практичних, семінарських занять, самостійних робіт, рекомендовані методи та форми навчання, критерії розподіл балів під час оцінювання, рекомендовану літературу.

2. Висвітлено робочу програму вибіркового освітнього компоненту «Виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти», що містить мету, завдання курсу, очікувані результати, теми лекційних та практичних занять, зміст самостійної роботи, критерії оцінювання та рекомендовану літературу. Актуальність розробки авторського вибіркового освітнього компоненту зумовлена підвищенням ролі СЦ у сучасну добу суспільно-політичних реформ, наданням переваги суб'єкт-суб'єктної взаємодії та особистісно-орієнтованому навчанню, врахуванню індивідуальних особливостей здобувачів освіти в процесі освітньої діяльності, а також необхідністю усвідомлення здобувачами освіти пріоритетності виховання СЦ в їхній подальшій педагогічній діяльності, задоволенням їх потреб підвищенні рівня вихованості власних СЦ.

3. Розроблено вибіркового освітнього компоненту «Теорія та практика творчого саморозвитку фахівців дошкільної освіти», під час якого здійснюється реалізація технології творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу роботу завдяки поєднанню аудиторної, самостійної та позааудиторної роботи; а також

упровадження воркшопів (ділові, рольові ігри, дискусії, мозковий штурм, кейс-стаді). Логічним завершенням етапу творчого саморозвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти є організація самопрезентацій досягнень здобувачів освіти. Для стимулювання творчого саморозвитку здобувачі освіти створюють «Портфоліо успіхів», до складу якого входить документації професійного зростання й досягнутого творчого саморозвитку майбутніх вихователів у процесі виховання.

4. Продемонстровано робочу програму вибіркового освітнього компоненту «Формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя», зміст занять яких структуровано за ознакою активізації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти (інформаційно-теоретичний, аналітичний, проєктно-конструктивний, оцінно-корегувальний компонентами). Розроблено мету та завдання курсу, програму освітнього компонента, форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання, рекомендовану літературу. Головною метою вибіркового освітнього компоненту є формування знань і практичних навичок інформаційно-комунікативної діяльності, уміння працювати з інформацією за сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями.

5. Надано розробку робочої програми вибіркового освітнього компоненту «Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти», головна мета якої, сприяти формуванню професіоналізму, лінгвокультурологічної компетентності. Висвітлено мету та завдання курсу, очікувані результати, взаємозв'язок з іншими освітніми компонентами, програму освітнього компоненту, методи та форми контролю, перелік питань підсумкового контролю.

6. Продемонстровано розробку робочої програми вибіркового освітнього компоненту «Професійно-комунікативна компетентність фахівця дошкільної освіти», головна мета якого досягається шляхом інтеграції теоретичної, методичної та практичної підготовки майбутніх педагогів дошкільного профілю, створення толерантного освітнього простору

на заняттях, піднесення ролі комунікативної толерантності у професійній діяльності майбутніх педагогів дошкільної освіти. Розкрито мету та завдання курсу, зміст тематичного плану вибіркового освітнього компоненту, методи та форми контролю результатів навчання.

ПІСЛЯМОВА

У колективній монографії представлено прикладний аспект розв'язання проблеми підвищення рівня терціарної едукції майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти. Авторським колективом висвітлено діагностичні методи та прийоми для визначення рівня едукції МПДО через розвиток комунікативної культури в умовах магістратури, соціальні цінності, творчий саморозвиток, інформаційно-комунікативну культуру, лінгвокультурологічну компетентність, комунікативну толерантність. Обґрунтовано методологічні підходи до визначення рівня едукції МПДО, що включають критерії КК, кваліметричну модель оцінки рівня вихованості СЦ, критерії та показники творчого саморозвитку, критерії, показники та діагностувальні методики інформаційно-комунікативної культури, теоретичні положення критеріїв лінгвокультурологічної компетентності, критерії КТ: проведення анкетування, опитування, тестування.

Визначено сучасні шляхи та засоби реалізації технологій підвищення рівня якості едукції майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти, розроблено методологічну систему: тренінги, пленарне засідання, майстер-клас, інтерактивні та імітаційні ігри, заняття, консалтинг, творчі та пошукові завдання, доповнення змісту освітніх компонентів тощо.

Заключним етапом монографічного дослідження підвищення рівня якості едукції майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти стала розробка авторських програм вибіркового освітніх компонентів терціарної підготовки.

~~Виконане дослідження не претендує на вичерпний аналіз проблеми. Результати наукової роботи потребують удосконалення діагностичного інструментарію для визначення рівня едукції МПДО; розробку сучасних засобів підвищення рівня якості едукції МПДО; подальшої адаптації розроблених програм вибіркового освітніх компонентів відповідно до оновлення змісту в системі терціарної підготовки.~~

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ЗА АВТОРАМИ

Галина ПОНОМАРЬОВА, Арина ХАРКІВСЬКА

1. Зданевич Л. В., Цегельник Т. М. Підготовка майбутніх вихователів до формування позитивних міжособистісних відносин та спілкування дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. *Освітні обрії* : наук.-пед. журнал. Івано-Франківський ін.-т після диплом. Пед. освіти, Прикарпат. нац. ун-т імені Василя Стефаника, 2020. № 1 (50). С. 160 – 163.

2. Пономарьова Г. Ф. Взаємодія викладача і студента у навчально-виховному процесі педагогічного ВНЗ. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : зб. наук. праць / Укр. інж.-пед. акад. Харків : УПА, 2014. № 45. С. 25–36

3. Пономарьова Г. Ф. Виховання майбутнього педагога : теорія і практика : монографія / Мін-во освіти і науки України, КЗ «ХГПА» Харків. облради. Харків : Ранок, 2014. 547 с.

4. Пономарьова Г. Ф. Науково-дослідна робота студентів у ВНЗ як складова їх професійної підготовки. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Харків, 2010. Вип. 24. С. 138 – 144.

5. Пономарьова Г. Ф. Системні підходи до організації виховної роботи в педагогічному навчальному закладі. *Система виховної роботи як важливий чинник формування особистості вчителя, вихователя*. 2008. С. 5–8.

6. Пономарьова Г. Ф. Теоретико-методологічні засади самовиховання майбутніх педагогів у процесі модернізації вищої педагогічної освіти. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2018. Вип. 42. С. 141 – 147.

7. Харківська А. І. Дослідження результативності впровадження моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Харків : УПА, 2020. Випуск 66. С. 106 – 114.

8. Харківська А. І. Критеріальний апарат розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури. *Науковий журнал «Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського»*. Кременчук, 2020. Випуск 2/2020 (121). С. 11 – 16.

9. Харківська А. І. Методологічні підходи до розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільної освіти в умовах магістратури. *Гірська школа українських Карпат*. Івано-Франківськ, 2019. № 21. С. 88 – 91.

10. Харківська А. І. Розвиток комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти : навч. посібник. Харків, 2020. 441 с.

11. Харківська А. І. Розвиток комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури : дис. ... д-ра філос. : 011 – Освітні, педагогічні науки. 015 Професійна освіта / Українська інженерно-педагогічна академія. Харків, 2021. 282 с.

12. Харківська А. І. Впровадження структурно-функціональної моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури. *Науковий журнал «Інноваційна педагогіка»*, 2020. Випуск 22, Том 3. С. 116 – 119.

13. Шапаренко Х. А. Особистісне самовдосконалення майбутніх педагогів дошкільної освіти : дис. ... д-ра. пед. Наук : 13.00.07 / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Київ, 2019. 733 с.

Алла ХАРКІВСЬКА, Олена КАПУСТІНА

1. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ : Державна служба якості освіти, 2020. 240 с.

2. Дмитренко Г. А. Стратегічний менеджмент у системі освіти : навч. посібник. Київ : МАУП, 1999. 176 с.

3. Дроботенко М. Практикум підготовки і написання есе. Київ, 2018. 27 с. URL : <https://www.pedagogic-master.com.ua/Drobotenko.pdf>.
4. Капустіна О.І. Виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти : дис. ... д-ра філос. : 011 – Освітні, педагогічні науки / Комунал. заклад «Харків. гуманітар.-пед. академ.» Харків. обл. ради.. Харків, 2021. 254 с.
5. Капустіна О.І. Система виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Обрії* : наук.-пед. журнал. Івано-Франківськ : Івано-Франків. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти, 2020. Вип. 2 (51). С. 149 – 152.
6. Пономарьова Г. Ф. Виховання майбутнього педагога : теорія і практика : монографія / Мін-во освіти і науки України, КЗ «ХГПА» Харків. облради. Харків : Ранок, 2014. 547 с.
7. Пономарьова Г. Ф. Діагностика забезпечення якості освіти у педагогічному ВНЗ : метод. посібник. Харків, 2015. 222 с.
8. Пономарьова Г.Ф. Науково-дослідна робота студентів у ВНЗ як складова їх професійної підготовки. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Харків, 2010. Вип. 24. С. 138–144.
9. Пономарьова Г. Ф. Соціально-екологічна культура майбутнього вчителя : монографія. Харків, 2010. 220 с.
10. Пономарьова Г.Ф. Теоретичні та методико-практичні питання підготовки магістрів гуманітарного профілю. *Трансформація соціальних функцій образования в современном мире* : матеріали Междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 17–18 февраля 2015 г. / М-во образования Украины, Ин-т высшего образования НАПН Украины, Харьков. гуманитар. ун-т «Нар. укр. акад.». Харьков : НУА, 2015. С. 344–350.
11. Селезньова Н. П., Селезньова Н. В., Селезньов С. В. Кореляційний аналіз навчального процесу на прикладі підсумкових оцінок учнів. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний*

інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2012. № 1. С. 139 – 145. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_fpp_2012_1_30_

12. Харківська А. А., Молчанюк О. М. Значення педагогічної практики для виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. Харків : УПА, 2020. № 68. С. 141 – 150.

13. Харківська А.А. Підвищення якості вищої педагогічної освіти через використання новітніх інформаційних технологій. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Харків : УПА. 2012. № 37. С. 46 – 50.

14. Харківська А. А. Системний підхід та інновації в сучасній педагогічній науці. *Міжнародний науковий вісник* : зб. наук. ст. за матеріалами XXVII Міжнар. наук.-практ. конф., Ужгород – Будапешт, 26-29 листоп. 2013 р. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2014. Вип. 8 (27). С. 31 – 35.

15. Харківська А.А. Формування та розвиток цифрової компетентності педагога в системі навчання впродовж життя – вимога часу. *Сучасні освітні технології* : *Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2020, № 66. С. 98– 105.*

16. Kapustina O. Pedagogical conditions of education the future preschool teachers' social values. *Středoevropský věstník pro vědu a výzkum*. No 3 (64) 2020. P. 69 – 73 (ISSN : 2336-3630).

17. Molchaniuk O., Babakina O., Dmytrenko K., Kharkivska A., Kapustina O. Partial programs in access to the social values: technology that changes preschool education. *Journal of Physics* : Conference Series. 2020. Vol. 7. Issue 14. P. 2461 – 2470. INDEXED IN Scopus (ISSN : 1742-6588E-ISSN:1742-6596).

Христина ШАПАРЕНКО, Тетяна БАКУМЕНКО

1. Бадіца М. В. Формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : автореф.

дис. ... канд.пед.наук : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 20 с.

2. Бакуменко Т. К. Акмеологічні аспекти творчого саморозвитку майбутніх вихователів дітей дошкільного віку : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Житомир, 16 берез. 2018 р. Житомир, 2018. С. 10 – 16.

3. Бакуменко Т. К. Використання технології кооперативного навчання як одна з умов підвищення ефективності роботи щодо формування основ самореалізації та творчого саморозвитку у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Випуск 13, Т. 1. С. 9 – 12.

4. Бакуменко Т. К. Механізми мотивації студентів педагогічних закладів вищої освіти як основного фактора формування у них основ творчої самореалізації в умовах особистісно орієнтованого освітнього процесу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. № 23. С. 83 – 88.

5. Бакуменко Т. К. Творчий саморозвиток майбутніх фахівців дошкільної освіти в культурно-освітньому просторі педагогічного коледжу : дис. ... д-ра філос. : 13.00.07 / Комунал. Заклад «Харків. гуманіт.-пед.акад.» Харків. обл. ради. Харків, 2021. 284 с.

6. Бакуменко Т. К. Шляхи формування комунікативної компетенції майбутніх вихователів як основи їх подальшого творчого саморозвитку у процесі оновлення підходів до проведення лекційних занять. *International scientific and practical conference: Pedagogi in eu countries and Ukraine at the Modern stage*. December 21 – 22, Baia Mare, Romania, 2018. С. 130 – 134.

7. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. Москва : Педагогика, 1989. 192 с.

8. Гаврилюк С. М. Принципи розвитку педагогічної творчості майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. *Пед.науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 2. С. 303–315.

9. Гаврилюк С. М. Професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до педагогічної творчості: теорія і методика : монографія. Умань : Сочінський, 2015. 351 с.

10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.

11. Завгородня Є. Є. Розвиток творчої активності майбутнього фахівця як пріоритетна складова професійного саморозвитку. *Вісник Луганського національного університету ім.Т. Шевченка. Педагогічні науки*. 2017. № 1, Ч. 3. С. 70 – 75.

12. Закон України «Про дошкільну освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>.

13. Захарко О. Внутрішня мотивація як психологічний феномен. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2008. № 3. С. 143 – 150. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sp1_2008_3_19.

14. Ковальчук Н. П. Рівні професійного самовдосконалення особистості студентської молоді педагогічного коледжу. Умань : Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка, 2007. 123 с.

15. Онуфрієва Л. А. Творчий саморозвиток як основа формування професіоналізму майбутніх фахівців соціономічних професій. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Психологічні науки*. 2013. Вип.5. С. 10 – 19.

16. Пономарьова Г. Ф. Взаємодія викладача і студента у навчально-виховному процесі педагогічного ВНЗ. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* :зб. наук. праць / Укр. інж.-пед. акад. Харків :УІПА, 2014. № 45. С. 25 – 36

17. Пономарьова Г. Ф. Виховання вчителя. *Наукові записки кафедри педагогіки* : зб. наук. пр. / ХНУ імені В. Н. Каразіна, Ін-т сходознавства і міжнар. відносин, Харк. пед. коледж. Харків : Вид. центр ХНУ, 2004. Вип. XII. С. 170–177.

18. Пономарьова Г.Ф. Науково-дослідна робота студентів у ВНЗ як складова їх професійної підготовки. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Харків, 2010. Вип. 24. С. 138–144.

19. Пономарьова Г. Ф. Оптимізація процесу підготовки професійно-компетентних фахівців з дошкільної та початкової освіти. *Матеріали міжнар. наук.-метод. семінару* / Луган. нац. пед. ун-т імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2005. С. 53–57.

20. Пономарьова Г. Ф. Система виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук :13.00.07 / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Северодонецьк, 2016. 540 с.

21. Смолук А. І. Адаптація студентів до умов педагогічного коледжу та їх творчий розвиток. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. № 1(2). С. 15 – 19.

22. Соколовська С. Формування самостійності та активності студентів у процесі самостійної роботи як основних складових професійного саморозвитку. *Педагогіка і психологія проф. освіти*. 2010. №1/2. С. 81 – 90.

23. Цибулько Л. Г. Творчість у структурі професійно-педагогічної культури майбутнього педагога дошкільної освіти. *Вісник Луганського національного університету ім.Т. Шевченка*. 2017. № 31, Ч. 3. С. 152 – 158.

Марина РОГАНОВА, Анна КЛЄБА

1. Ашумов В. Р. Якість освіти у ВНЗ. Київ : Наукова думка, 2010. 122 с.

2. Винокур Т. Г. Говорящий и слушающий. Варианты речевого поведения. Москва : Наука, 1993. 172 с.

3. Вікторов В. Г. Основні критерії та показники якості освіти. *Вища освіта України*. 2006. № 1. С. 54 – 59.

4. Денисова Н. В., Коваленко О. В., Яковлева Р. С. Проектування методичної роботи на основі моніторингових досліджень. *Моніторинг : практика впровадження*. Київ : Плеяди, 2005. 112 с.

5. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 512 с.

6. Исаев И. Ф. Развитие профессионально-педагогической культуры преподавателя в условиях модернизации педагогического образования. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. праць / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2006. Вип. 29. С. 63 – 72.

7. Ільїна Т. Н. Мотивація навчання у вузі. URL : <http://medbib.in.ua/motivatsiya-obucheniya-vuze-39992.html>.

8. Качалов В. Проблемы управления качеством в вузах. *Стандарты и качество*. 2000. № 5 С. 82 – 85.

9. Кісіль М. В. Моніторинг як складова системи управління якістю вищої освіти. *Розвиток публічного адміністрування на засадах менеджменту : європейський контекст* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. Донецьк, ДРІДУ НАДУ, 2009. С. 188 – 190.

10. Клеба А. І. Формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Держ. вищий навч. заклад «Донбаський держ. пед. ун-т». Слов'янськ, 2018. с. 266/

11. Курило В. С. Моделювання системи критеріїв оцінки розвитку освіти в регіоні. *Педагогіка і психологія*. 1999. № 2. С. 35 – 39.

12. Мурашко М. І. Формування моделі оцінювання якості вищої освіти і можливість її реалізації в системі підготовки педагогів. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. Серія «Економічні науки» : зб. наук. праць. Чернігів : ЧДТУ, 2010. №43. URL : http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vcndtu/2010_43/16.htm.

13. Петриченко Л. О. Теоретико-методологічні засади управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі : монографія. Харків : ФОП Андреев К. В., 2012. 520 с.

14. Пономарьова Г. Ф. Взаємодія викладача і студента у навчально-виховному процесі педагогічного ВНЗ. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : зб. наук. праць / Укр. інж.-пед. акад. Харків : УІПА, 2014. № 45. С. 25–36

15. Пономарьова Г. Ф. Вища освіта України в парадигмі євроінтеграції : навч. посібник. Харків, 2008. 336 с.
16. Пономарьова Г. Ф. Система виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Северодонецьк, 2016. 540 с.
17. Пономарьова Г. Ф. Словник-довідник з курсу педагогіки. Харків : «Сонат». 2004. 234 с.
18. Пономарьова Г. Ф. Теоретико-методологічні засади самовиховання майбутніх педагогів у процесі модернізації вищої педагогічної освіти. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2018. Вип. 42. С. 141–147.
19. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посібник. Херсон, 2010. 608 с.
20. Элерс Т. Методика діагностики особистості на мотивацію успіху. URL : <http://psylist.net/praktikum/23.htm>.
21. Яременко П. С. Якість освіти в Україні. Київ : Лібра, 2011. 157 с.

Алла ЧАГОВЕЦЬ, Інна ДАВИДЧЕНКО

1. Бабенко Л. Г., Казарин Ю. В. Лингвистический анализ текста. Теория и практика : учебник; практикум. Москва : Флинта, 2005. 496 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Академія, 2004. 342 с.
3. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с. URL: http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/k_
4. Гамза А. В. Методична реалізація формування текстотворчої компетентності у молодших школярів на уроках української мови. *Zbirów artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Pedagogika. Priorytetowe obszary nauki» (29.11.2015 –30.11.2015)*. Warszawa : Wydawca : Sp.z.o.o. «Diamond trading tour», 2015. S. 13 – 20.

5. Давидченко І.Д. Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04 / Донбаський держ. пед. ун-т. Слов'янськ, 2018. 359 с.
6. Жосан Е. О. Педагогічний експеримент : навч.-метод. посібник Кіровоград : КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2008. 72 с.
7. Ільїна Т. Н. Мотивація навчання у вузі. URL : <http://medbib.in.ua/motivatsiya-obucheniya-vuze-39992.html>,
8. Карпов А. В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее диагностики. *Психологический журнал*. 2003. Т. 24. № 5. С. 45 – 57.
9. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія : навч. посібник. Київ : Вища школа, 2008. 327 с.
10. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика и лингвокультурология : лекционный курс. Москва : Гнозис, 2002. 284 с.
11. Кучерева О. Культурологічний принцип у системі вищої філологічної освіти. URL : http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp2/filosofia/kucherjava.pdf.
12. Лопатіна Г. О. Вивчення особливостей діалогічного мовлення молодших дошкільників у білінгвальному середовищі. *Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка*. Педагогічні науки : зб. наук. праць. 2013. №13 (272). Ч. 2. С. 143–150.
13. Маслоу А. Мотивація і особистість. Санкт-Петербург, 2002. 480 с.
14. Педагогічний експеримент у системі інноваційної освітньої діяльності / упоряд. : О. А. Кошка, В. Ю. Красовська. Хмельницький : ХОІППО, 2014. 126 с.
15. Петриченко Л. О. Теоретико-методологічні засади управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі : монографія / Комун. закл. «Харк. гуманіт.-пед. акад.» Харк. облради. Харків : Компанія СМІТ, 2013. 519 с.
16. Пономарьова Г. Ф. Взаємодія викладача і студента у навчально-виховному процесі педагогічного ВНЗ. *Проблеми інженерно-*

педагогічної освіти : зб. наук. праць / Укр. інж.-пед. акад. Харків : УІПА, 2014. № 45. С. 25–36

17. Пономарьова Г. Ф. Виховання вчителя. *Наукові записки кафедри педагогіки* : зб. наук. пр. / ХНУ імені В. Н. Каразіна, Ін-т сходознавства і міжнар. відносин, Харк. пед. коледж. Харків : Вид. центр ХНУ, 2004. Вип. XII. С. 170–177.

18. Пономарьова Г. Ф. Виховання як динамічна система. *Вісник Житомирського державного ун-ту імені І. Франка* : зб. наук. пр. Житомир, 2009. С. 42–47.

19. Пономарьова Г. Ф. Науково-дослідна робота студентів у ВНЗ як складова їх професійної підготовки. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Харків, 2010. Вип. 24. С. 138–144.

20. Пономарьова Г. Ф. Оптимізація процесу підготовки професійно-компетентних фахівців з дошкільної та початкової освіти. *Матеріали міжнар. наук.-метод. семінару* / Луган. нац. пед. ун-т імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2005. С. 53–57.

21. Пономарьова Г. Ф. Система виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Сєверодонецьк, 2016. 540 с.

22. Радзієвська Т. В. Текст як засіб комунікації / ред. : М. М. Пешак ; НАН України ; Ін-т укр. мови. 2-ге вид., стер. Київ, 1998. 191 с.

23. Реан А. А. Психология педагогической деятельности. Ижевск : Изд-во Удмурт. университета, 1994. 349 с.

24. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : підручник. Київ ; Полтава : Довкілля, 2008. 712 с.

25. Сівашінская Є. Ф., Журлова І. В. Педагогіка сучасної школи : курс лекцій для студ. пед. спец. вузів / під заг. ред. Є. Ф. Сівашінської. Мінськ : Екоперспектива. 2009. 212 с.

26. Флоренский П. А. Записки о православии. *Сибирськіє огни* : ежемес. лит. журн. 1991. № 5. С. 263–272.

Ірина ПОЛЯКОВА, Людмила ЄФІМЕНКО

1. Бех І. Д. Особистісно-орієнтована модель виховання як науковий конструкт. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць*. Київ, 2002. Випуск 3. С. 143–156.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.
4. Гордієнко Ю. А. Формування педагогічної толерантності майбутніх учителів іноземних мов початкової школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 21 с.
5. Драч І. І. Організаційно-педагогічні умови та засоби компетентісно орієнтованого управління професійною підготовкою майбутніх педагогів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 34 (87). С. 161 – 168;
6. Дубасенюк О. А. Спецкурс з андрагогіки як засіб професійного й особистісного становлення майбутніх магістрів. *Андрагогічний вісник*. 2014. Вип. 5. С. 96 – 106.
7. Євтух М. Б. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителя. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі : зб. наук. праць. Рівне : *Волинські обереги*, 2002. Вип. 3. С. 170 – 175.
8. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні : монографія. Київ : ДАККО, 1999. 303 с.
9. Єфименко Л. М. Виховання комунікативної толерантності майбутніх фахівців дошкільної освіти у процесі педагогічної практики : дис. ... д-ра філос. : 011 – Освітні, педагогічні науки / Комунал. закл. «Харків. гуманітар.- пед. акад.» Харків. облради, Харків, 2015. 278 с.

10. Єфименко Л. М. Зміст і структура виховання комунікативної толерантності у майбутніх вихователів. *Духовність особистості* : методологія, теорія і практика : зб. наук. праць. Вип. 4 (73). Сєверодонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2018. С. 17 – 24.

11. Єфименко Л. М. Кейсбук з банку тренінгових програм : практич. посібник. Харків : ННЦ ХГПА, 2019. 56 с.

12. Єфименко Л. М. Педагогічна практика як засіб виховання комунікативної толерантності майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. Видав. дім «Гельветика». № 6 (70) червень 2019 р.

13. Єфименко Л. М. Професійно-комунікативна компетентність фахівця дошкільної освіти : спец. курс / Л. М. Єфименко. Харків : ННЦ ХГПА, 2019. 50 с.

14. Зданевич Л. В. Модель професійної підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до роботи з дезадаптованими дошкільниками. Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія. Житомир : Вид-во Рута, 2016. С. 136 – 154.

15. Зінченко А. Модель формування комунікативної толерантності здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей університетів у процесі гуманітарної підготовки. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 3, 2011.

16. Кісіль М. В. Оцінка якості вищої освіти. *Вища освіта України*. 2005. № 4 (14). С. 82 – 87.

17. Клеба А. І. Формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Держ. вищий навч. заклад «Донбаський держ. пед. ун-т». Слов'янськ, 2018. 206 с.

18. Кравченя А. О. Управління якістю професійної підготовки майбутніх учителів інформатики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Старобільськ, 2017. 260 с.

19. Кривошопка І. В. Виховання толерантності майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.07 / Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г.Короленка. Полтава. 2015, 280 с.

20. Машкіна Л. А. Педагогічна практика в системі ступеневої підготовки вихователів дітей дошкільного віку : навч. програма та метод. реком. щодо її реалізації. Хмельницький : Вид-во ХГПІ, 2002. 58 с.

21. Молчанюк О. В. Теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі виховання в майбутніх учителів біології ціннісного ставлення до природи. 2018.

22. Олійник О. В. Культурологічний підхід як наукова основа розвитку теорії та практики педагогічної освіти. *Наукові праці. Педагогічні науки*. 2006. Т. 50. Випуск 37. С. 39 – 42.

23. Пономарьова Г. Ф. Вища освіта України в парадигмі євроінтеграції : навч. посібник. Харків, 2008. 336 с.

24. Пономарьова Г. Ф. Діагностика забезпечення якості освіти у педагогічному ВНЗ : метод. посібник / А. А. Харківська, Л. О. Петриченко, Л. В. Кондрацька, О. І. Расказова, С. І. Рябокінь, та ін.; за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової. Харків, 2015. 222 с.

25. Пономарьова Г. Ф. Система виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07. Северодонецьк, 2016. 540 с.

26. Пономарьова Г. Ф. Системні підходи до організації виховної роботи в педагогічному навчальному закладі. *Система виховної роботи як важливий чинник формування особистості вчителя, вихователя*. 2008. С. 5–8.

27. Пономарьова Г. Ф. Соціально-екологічна культура майбутнього вчителя : монографія. Харків, 2010. 220 с.

28. Роганова М. В. Теорія і практика виховання духовної культури здобувачів вищої освіти вищих навчальних закладів засобами культурологічних освітніх компонентів: дис. ... д. пед. наук: 13.00.07 / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ, 2011. 469 с.

29. Харківська А. А. Літня педагогічна практика в системі професійної підготовки майбутніх педагогів. *Обрії* : часоп. Івано-Франків. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. працівників. 2016. № 1(42). С. 97–103.

30. Харківська А. А. Організація та контроль проходження практики майбутніми педагогами в закладах освіти. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць. Миколаїв. нац. Ун-т ім. В. О. Сухомлинського. № 2 (61), травень 2018 р. С. 294 – 300.

31. Харківська А. І. Методологічні підходи до розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільної освіти в умовах магістратури. *Наукове видання «Гірська школа українських Карпат»*. Івано-Франківськ, 2019. № 21. С. 88 – 91.

32. Шапаренко Х. А. Модель особистісного самовдосконалення майбутнього педагога дошкільної освіти. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : *Педагогічні науки : реалії та перспективи* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 61. С. 323 – 326.

33. Швець І., Кравцова Н. Організаційно-методична модель формування вокально-виконавської культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : педагогічні науки. Т.19. № 4. 2019. С. 440 – 454.

34. Шість капелюхів: прийом-гра для розвитку критичного мислення. URL : <https://naurok.com.ua/post/shist-kapelyuhiv-priyom-gra-dlya-rozvitku-kritichnogo-mislennya>.

Наукове видання

ПОНОМАРЬОВА Галина Федорівна
ХАРКІВСЬКА Алла Анатоліївна
ШАПАРЕНКО Христина Андріївна
РОГАНОВА Марина Вікторівна
ЧАГОВЕЦЬ Алла Іванівна
ПОЛЯКОВА Ірина Вікторівна
ХАРКІВСЬКА Арина Ігорівна
КАПУСТІНА Олена Ігорівна
БАКУМЕНКО Тетяна Костянтинівна
КЛЄБА Анна Іванівна
ДАВИДЧЕНКО Інна Дмитрівна
ЄФИМЕНКО Людмила Миколаївна

**ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ТЕРЦІАРНОЇ ЕДУКАЦІЇ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ**

Монографія

КНИГА 2